62557/B

MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

WELLCOME HISTORICAL MEDICAL LIBRARY

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

HAEN, A. de

U2

ANTONII DE HAEN

S. C. R. A. MAJESTATIS CONSILIARII
ET ARCHIATRI,

NEC NON MEDICINÆ IN HAC ALMA ET ANTIQUISSIMA
UNIVERSITATE PROFESSORIS PRIMARII,

PARS DECIMA QUARTA

RATIONIS MEDENDI

IN NOSOCOMIO PRACTICO;
QUOD IN GRATIAM ET EMOLUMENTUM
MEDICINÆ STUDIOSORUM
CONDIDIT

MARIA THERESIA,

AUGUSTISSIMA ROMANORVM
IMPERATRIX,
HUNG. BOHEM. &c. REGINA &c. &c.

ON·MEDICAL SOCIETY OF

VIENNÆ AUSTRIÆ,
SUMPTIBUS HERMANNI JOSEPHI KRÜCHTEN.

M. DCC. LXX.

PRÆFATIO.

Voluminis hujus XIV. Operis annui inſolita plane materies erit, medica tamen, &, niſi me animus fallit, tam Patriæ, quam Medicinæ, utiliſſima. Ut autem quæ ad Medicinam ſpectant, præmittam; Volumina mea pleraque *Medici* laudibus reſonuerunt, cui

parem ars noſtra neque hucusque vidit, neque ut videat quondam, ſperare multum poteſt; incomparabilis ſcilicet *Hippocratis Cöi*; quem quarto ante Æram Chriſtianam ſæculo florentem, ab illo tempore, in noſtros usque dies, & Medici omnes, & Viri alii autoritate, ſapientia, religione, dignitateque conſpicui, iis laudibus, quibus alium Mortalium neminem, extulerunt. Id Medicos feciſſe, millena ab ipſis conſcripta volumina teſtantur: id cæteros præclaros Viros, dum vel Religionem, vel Hiſtoriam, ſcriptis exornarent, quoque feciſſe, cum notum plerisque ſit, unicum *Meldenſem Anti-*

ſtitem

ſtitem e pluribus ſelegiſſe ſufficiat, *Jacobum Benignum Boſſuet*, quem virum nominaſſe, laudaſſe eſt, ſic de *Hippocrate* ſcribentem: „ Inter „ ſummos Philoſophos recenſendus „ *Hippocrates*, Medicinæ Pater, „ aureis illis Græciæ temporibus „ inter medios magnos Philoſo- „ phos eminens. „ * Ubique ego Opera, Virumque, canebam, quibus Medicina redacta in Doctrinæ Corpus, quibus promota, quibus

* *On peut compter parmi les plus grands Philoſophes* Hippocrate, *le Pere de la Medicine, qui éclata au milieu des Autres, (Socrate, Platon, Zenon, &c.) dans ces heureux tems de la Gréce.* Hiſt. univ. *pag. mihi* 73.

conſervata, inque ſua & dignitate, & ſplendore, grataque mortalibus beneficentia, unice ſervanda eſſet. Quod enim utile, quod certum, quodque præclarum, Medicina haberet, *Hippocrati* id, ut autori, ut parenti, merito referendum eſſe: & quidquid aut emolumenti, aut incrementi, ab illius tempore in noſtros dies usque, Arti acceſſiſſet, id Viri immortalis Lucubrationibus, atque ſapientiſſimis Præceptis, omne deberi; indefeſſoque eorundem ſtudio Medicinam ad illam dignitatem, ad illum, quo jam fulgeat, conſcendiſſe ſplendorem, palam teſtatus ubique fui. Atque hæc olim.

Jam

Jam vero e contrario tam *Hippocratis*, quam præclarorum, qui Medicinam vere illuſtrarunt, Virorum, & infirmitatem oſtendo, & incertitudinem monſtro, & curtam Artis plango ſuppellectilem. Habebit tamen & hoc inſigne emolumentum. Ut enim Medicinæ præſtantiam, nobilitatemque, docere debeo Tirones, ita quoque eorum intereſt arctos cognoſcere, quibus circumdetur, termineturque, cancellos: quo demum quid vel poſſet illa, vel non poſſet; quidque ſperare ejus auxilio, ægrisque promittere deberent; perſpicue intelligant. Et, ut cum *Hippocrate* omnia verbo dicam, Artificis periti

eſt, non minus Artis ſuæ anguſtias noſſe, quam amplitudinem.

In ſecunda ſectione horrendus ipſo nomine morbus, terrifica Peſtis, me totum occupat. Cur autem hanc in me provinciam ſuſceperim, priore ejusdem capite expono; quo tamen quorundam in me ob hoc ipſum ſtomachum præoccupem, paucis dicam: Furit Lues vicinis in Regnis, Patriæ jugulo imminet, necem incolis minatur. Patri, ac Matri Patriæ, ſemper Auguſtis, diu noctuque ingens volvitur, anxiaque, in animo cura, ut quomodocumque hanc plagam finibus averruncent ſuis; eoque, cujuscumque & ordinis & dignitatis ſint Subditi,

diti, unita collineant opera, ipſis mens eſt. Hinc Sacer Clerus ad Altiſſimi proſtratus pedes, hoc Coeli flagellum, nubes ſcindente voce, deprecatur. Hinc bellipotens Miles murum explicata acie præſtat, infectas arcentem res, hominesque. Hinc ubique providus vicinarum urbium Senatus ſevera, atque inviolabili Lege, habenas Commercii moderatur, ne cum mercimoniis letum emamus. Quid porro ego hic? Num ab Auguſta eo munere gratioſe honoratus, ut ſibi Medicos in mea Schola adaptem, qui præterquam quod communibus Mortalium calamitatibus probe medeantur, etiam Peſtilen-

tiæ

tiæ cognoſcendæ, ſiſtendæ, curandæque, ſapientia valentes, veros *Machaones Podalyrios*que præſtarent, officio huic deeſſe poſſim? Itaque de Peſte erant inſtruendi. Verum enimvero, frequenter data in Lectionibus occaſione, & ſemel biennio abhinc decurſo de illa ex profeſſo, quod ajunt, differens, duo maxime dolui: alterum quod in tota Bibliotheca Medica non extaret Autor, qui completum, cunctæque Peſtilitatis ſpeciei accomodatum opus, quo duce uterentur, adornaſſet; alterum quod ea, quæ me docente didicerant, numeroſa adeo eſſent, ut recondi memoria, quantumvis felici, atque tenaci,

mini-

minime poſſent. Effecit demum & hæc conſiderantia, & tetræ Luis cum incrementum, tum proximitas, ut priſtinos in illam peractos labores refundens, univerſamque Bibliothecam Medicam ſedulo revolvens, Peſtis cognoſcendæ curandæque tutiora ac certiora principia quærerem. Verum quo labor ad hæc mihi comparanda intenſior erat, eo quoque graviore difficultatum pondere crevit. Animis ſteti tamen, & hinc bonum Civem præſtandi voluntate, illinc ſtimulantem Conſcientiam compeſcendi deſiderio, officium Civis boni, & Profeſſoris religioſi, ſi non explevi, explere ſaltem conatus ſum.

Ac-

Acceptiorque, ni fallor, quem exantlavi, labor iis erit, qui norint me docendo, medendoque prægravatum, multam Lucubrationum fuliginem bibere debuiſſe, antequam arduum adeo negotium perficere potuerim.

Termino Præfationem, claros omnes per *Europam* Viros precando primum, ne mihi utibilium atque commodorum Reipublicæ Virorum ſortem invideant: me enim conſpiciunt, nil niſi Medicinæ commoda, incrementaque, ſpirantem, accuſationibus impetitum confictis, diris maculatum calumniis, diffamantibus laceratum libellis, ingratorumque quorundam Diſcipulorum pe-

petulantiæ expoſitum: ita quippe cum fructuoſis Reipublicæ Civibus agere ſtolidum vulgus ſolet, ſed hoc ipſo indicio ab inutilium turba internoſcendis. Eſt proinde grate ferendum, quod ipſorum ingratiis majorem Proborum exiſtimationem conciliat nobis, majoremque decorem. Secundo rogo eosdem præclaros Viros, ut mirari deſinant, quod adeo ignominiatus, publicæ Poteſtatis majeſtatem, autoritatemque, non invocem; cum primo tunc Titivillitia illa pervolvenda mihi eſſent, quæ ſancte profiteor me neque legiſſe unquam, neque lecturum eſſe. Quid enim jucundam meam animi tranquillitatem hiſce

turbem?

turbem? Deinde ipſa hæc invocatio Poteſtatis publicæ aut vafris illis libellorum fictoribus, aut, qui eos legerint, idiotis, dubium moveret, an ne ridiculus illorum furor mihi reapſe detrimento foret? Atque nihil profecto minus ego cenſeo, neque arbitrantur omnes Boni. Unde potius & Publicam invoco, & Divinam poteſtatem, ut utraque illis crimen condonet; HÆC vero eorundem malevolum animum, in benevolum, in honeſtum, in Chriſtianum, miſerata transformet.

SE-

ERRATA.

Pag. 13.	*Lin.* 9.	griſeo fuſeam *lege*	griſeo - fuſcam
117.	6.	reponſione	reſponſione
133.	2.	Archiatòrum	Archiatrorum
149.	12.	qu	qui
166.	12.	ſplendorum	ſplendorem
167.	18,	totitemque	totidemque
187.	21.	ſerrati	ferrati
203.	16.	pernicioſa	pernicioſæ
230.	8.	referant	referunt
234.	5.	diſcepationem	diſceptationem
238.	9.	cnſentis	cenſentis
239.	13.	que	quæ
248.	6.	*in nota* hucutque	hucusque
255.	21.	qua	quæ
264.	4.	incocta	concocta
267.	10.	ſilicet	ſcilicet
280.	17.	ſymtomatibus	ſymptomatibus
288.	22.	notatvi	notavit
298.	3.	de iis, qua	de iis, quæ
367.	10.	ſio	ſcio
370.	9.	nibus	ribus
	11.	rariam	ſariam
	12.	ſium	nium
	16.	uncta	juncta
378.	14.	*Lipſienbus*	*Lipſienſibus*
381.	2.	oppoſitorum	oppoſitorum
387.	4.	*Galenns*	*Galenus*
406.	15.	ea	eo
	16.	auxilia	auxilio
409.	8.	infituta	inſtituta
429.	20.	aute	ante

AD-

ADDENDA.

Pag. 341. *ad finem pag. adde:* quamvis Anginam malignam, atque peſtilentem, deſcripſerit *Lib.* 1. *cap.* 9. *de Sign.* & *Cauſ. Acut.* & *Lib.* 1. *Cap.* 9. *de Cur.*

300. *Lin.* 13. poſt, *ridicula*, adde, *partim incerta.* Plures quæſtiones, de Peſte motas, ſtudio prætereo, quæ vel ad rem proprie nihil faciunt, vel ab earum Curioſis apud Autores laudatos inveniri poterunt, vel ad Jus Canonicum, & ad Theologiam, ſpectant: quas partim apud laudatum ſæpe *Muratorium* inquiras, partim apud Jurisprudentiæ Medicæ Scriptores, *Zacchiam*, *Valentinum*, *Alberti*, maxime vero in hujus poſterioris indice operoſiſſimo; in quo nonnulla opera adhuc laudantur, quos non poſſideo.

SECTIO I.

CAPUT PRIMUM.

DE IIS, QUÆ IN MED. NONNUNQUAM IMPROVISA CONTINGUNT, AC CONSUETIS LEGIBUS CONTRARIA.

§. I. Hippocratis *Laudes, non modo ob æternas, quas condidit, Medicinæ leges, dignitatemque, ad quam illam evexit; verum etiam ob demonſtratas illius & defectus, & anguſtias. Quid inde diſcendum ſit. Recenſetur Aphorismus ejus 19. Sect. 2. qui deinde per omnia ſectionis capita explicatur.*

tur. §. II. *Morbus juvenis hanc veritatem docens.* §. III. *Anatome eandem confirmans.* §. IV. *Concluſio utriusque.* §. V. VI. VII. *Altera Hiſtoria morbi idem docens, Anatome confirmans, ejusque ſequela.* §. VIII. IX. *Hiſtoria tertia cum Anatome.* §. X. *Similitudo Hiſtoriæ ſecundæ tertiæque; qua occaſione ſex Problemata proponuntur & ſolvuntur.* §. XI. XII. XIII. *Quarta Hiſtoria cum ejus & Anatome & Diſcuſſione pathologica; Aphorismum haud ſecus, quam tres priores, confirmans.* §. XIV. XV. XVI. *Hiſtoria quinta per omnia mirabilis, morbi, mortis, cadaveris; qua veritatis, in Aphorismo propoſitæ, demonſtratio convincentior haberi vix poteſt.*

§. I. Pluribus annui Operis mei Tomis, in Medicæ Artis principiorum certitudine demonſtranda frequens ſæpe, longusque fui; & eo quidem usque, ut illa ceterarum Artium, Diſciplinarumque, nulli vel minimum cedere, ſive præceptorum perſpicuitate

ſpicuitate, ſive, principiorum certitudine, debere videretur. Aſſeverabat hoc jam ante XXIII. Sæcula ille ipſe, qui in ſua Æſculapiadæa Familia decimus & nonus Medicus, tot eximiorum Prædeceſſorum præceptis dives, obſervatis Templa Divorum ornantibus ditior, Adnotationibus demum tum propriis, iisdemque innumeris, tum Filiorum, Generi, Diſcipulorumque, quos, ad examinandam traditorum præceptorum veritatem, alia in Regna immiſerat, ditiſſimus, Corpus Medicinæ immutabile, quamdiu Natura rerum immutabilis manebit, condidit, conſcripſit, poſteritatine dicam, an æternitati, conſecravit, *Hippocrates Cous*. Idem confirmaverunt Viri artis præſtantia immortales, *Hollerius*, *Ballonius*, *Mercatus*, *Jacotius*, *Duretus*, *P. Alpinus*, *Sydenhamus*, *Baglivius*, & quotquot præter hos honorem in

Medicina, famamque meruerunt. Compendio uti hic liceat ingentis *Boerhaavii*, genuini *Hippocratis* filii, verbis, ex oratione habita *Leydæ* anno 1721. cui titulus *de commendando ſtudio Hippocratico*: „ En vobis Adverſariorum theſaurum! En modum adquirendæ ſapientiæ medicæ verum! Hæc felicia Artis fata! Hæc fortunata tempora! Quum unus atque idem ſapientiſſimus tot Artificum peritorum opera uteretur! Quam omnium Coryphæus tot labores, tot experimenta aliorum ſuis perficiens, in corpus redigeret ordinatum! Eant jam, qui ignorantia afflati, vel invidia, tanto viro obtrectant. Comparetur illi, quem volunt; quam diſpar erit ratio? Alii quid unius; hic, quid plurium induſtria valeat, exhibet: alii ſuis modo vident oculis,

„ hic

„ hic multorum uſus eſt acie: cæte-
„ ri per ſingulos ægros, hic per eo-
„ rum agmina experimenta fecit:
„ pauci quid intra arcta unius urbis
„ pomeria morbi ſit, tradiderunt;
„ ille, quæ in tot vicos, urbes, re-
„ giones, & regna, lues graſſaretur,
„ obſervabat.

„ Hanc ego cauſam, cur minus
„ alios huic pares ſtatuamus, inpri-
„ mis magnam puto. Profecto ſapi-
„ entia artis major longe in illo fuit,
„ qui tantis ad Medicinam auxiliis
„ uſus eſt, quam in reliquis, qui,
„ quamvis cetera æquales, his deſti-
„ tuti fuerunt. Atque inde natam
„ arbitror eorum, quæ ſcripſit æter-
„ nitatem; hinc ortam puto illorum,
„ quæ viginti trium ſæculorum exa-
„ men ſuſtinuerunt, integritatem.
„ Evolvatur illorum ordo, mutata
„ *Hippocraticæ* veritatis facies nullibi

„ apparebit. Excutite *Grajos*, cogno-
„ ſcite *Romanos*, verſate *Arabes*; re-
„ petitam atque confirmatam ubique
„ invenietis doctrinam *Hippocratis*.

Profecto nihil unquam hac veritate clarius demonſtravit ſæculorum evolutio, nihil teſtatius reliquit. *Hippocrati* fuerunt Adverſarii multi, cum viventi, tum vita dudum functo: *Aſclepias* ejusque tota ſchola; *Galenus*, quando *Hippocratis* oblitus, *Ariſtotelis* in ſcholam tranſivit; *Celſus* in multis; *Cælius Aurelianus*, Afer, juratus ejus, ac vaferrimus hoſtis: at vero fumo citius evanuerunt hæc omnia, quando toties ad *Hippocratis* præcepta, tanquam ad *Apollinis* oraculum, Medici coacti, vel illum, nomine ejus laudibusque ſuppreſſis ſequebantur, ut *Aretæus Cappadox*; vel meritis elatum encomiis, ſolum exclamabant dignum eſſe quem legerent, quem diurna verſarent, no-

ctur naque

ſturnaque manu; quem unicum, quo certior eſſet, tutaque Praxis, ſequerentur. Ubi autem poſt & *Galeni*, & *Arabum* haud paucorum, ſervitutem, Medicina a Græcis, *Byzantio* Thracum in poteſtatem redacto profugis, Hippocratico iterum lumine illuſtrari cepit, vox Medicorum præcipuorum una fuit, qui præcipuum, qui ſolum, ſequatur *Hippocratem*, eum unicum eſſe, qui tuto medeatur. Eodemque modo poſt Chemicorum tyrannidem, poſt varium ſectarum diverſarum philoſophandi morem, poſt nimium laudabilis ceterum Mechanices, Hydroſtatices, Hydraulicesque, in Medicinam invectum uſum, ſemper a principibus Medicis recurſum ad *Hippocratem* fuit, quo labantem fulcirent, reſtaurarentque Praxin: ſic quidem ut illi, qui fallacibus inventis ſeducti, hunc Medicorum principem ſpernere

audent, jam futuram ſuæ novitatis ſortem augurari poſſint, certoque prævidere, fore demum ut, ſive ipſi, ſive eorum, quos ſeduxerint, quam plurimi, doctrinarum fatigati fallacia, infortuniorum pondere preſſi, deque interfecta plebe, novarum opinionum paſſim victima, mœſti, ac fere deſperabundi, *Hippocratem* de integro arripiant, ducemque ſequantur.

Quæ cum ita ſe habeant, jure merito mea opera immenſas hujus viri laudes perpetuo reſonare, Lectores capiunt, eumque ducem in explicanda Medicina & ſequi me, & dare Auditoribus, ſponte laudabunt.

At vero utilitatem aliam præterea *Hippocratis* præcepta afferunt nobis. Ut illinc ampla Artis pomeria oſtendunt, ita hinc arctos docent, qui coerceant illam, circumſcribantque, Cancellos; ne quid nimis: nec non inſoli-

inſolitos ſive Naturæ, ſive Morborum, errores, qui haud perraro ſeducant medentem: eamque docent animi candorem, ingenuitatem, ſalutisque humanæ amorem, ut ſi eſusmodi Naturæ, Morborumve errores, aliquando impoſuerint nobis, pandere illos, cunctorumque in notitiem prodere, non erubeſcamus: quo tandem haud modo ipſi nos, ſed moniti per nos, eorundem deinceps præſagi, vel prævideant illos, vel prævertant.

Quemadmodum itaque per omnia opuscula mea proſequutus rem hanc utramque ſum, priorem autem magis; ita nunc poſteriorem demonſtrare animus eſt: non minus priore poſteriorem Medentibus profuturam ratus.

Ac primum quidem *Hippocratis* Aphoriſmi Sect. 2. n. 19. oſtendam veritatem; *Τῶν ὀξέων νȣσημάτων, ȣ̓ πάμπαν ἀσφαλέες αἱ προδιαγορεύσιες ȣ̓́τε τȣ̃ θανάτȣ,*

ὅτε τῆς ὑγείης. „ Morborum acutorum „ præſagia, ſeu prædictiones, non „ ſunt, ſi ſtricte loqui velimus, om„ nino, citrave omnem exceptio„ nem, tutæ, ſive eæ mortis fue„ rint, ſive ſanitatis. Explicuerat Autor Aphoriſmi luculenter in omnium Aphorismorum ſuorum primo, hoc vel ab Artis longitudine, ſeu ab ea ejus amplitudine, ut eidem addiſcendæ plurimorum vita vix ſufficiat, pendere; vel ab experiundi difficultate, quæ aut deſiderata, aut illicita ſæpe ſit; vel a rapida calvæ occaſionis præcipitantia, qua fulminis inſtar prætereat occaſio agendi; vel neglectu, inobedientia, tergiverſatione, erroribusque ſive Medici, ſive ægrotantis, ſive adſtantium, miniſtrorumque; vel denique a Cæli mutatis tempeſtatibus.

§. II.

§. II. Explicare idem memorabili Hiſtoria conabor. Iuvenis 22. annos natus, Textor, qui Variolas & Morbillos infans paſſus, atque illibata poſtmodum valetudine gaviſus, acuta Febre 14. dierum ſpatio, 20. ætatis anno, laboraverat; ab eo vero tempore ſanitate perquam integra floruerat; incidit demum 26. Jan. 1770. ex ebrietate in Peripneumoniam; cujus, citra vel minimum Artis auxilium, quartum diem agens, in Noſocomium noſtrum illatus eſt.

Peripneumonia principio vehemens, cum ſicca tuſſi, eaque tam violenta, ut caput ſibi diſſilire pluries acerbeque æger conquereretur, poſt iteratam quater Phlebotomiam, rariore cum tuſſi, emendatioreque reſpiratione, continuabat; die autem ſexto propemodum finito, dolor gravis mediam ſuperioris Ventris partem,

Præ-

Præcordia nunc, nunc Epigaſtrium vocant, occupare cepit, ſe paulatim in Ventris inferiora diffudit, vomitumque in quartam repetivit uſque vicem. Hic dolor vix XV. horas furens, ſeptem cum dimidia horas ſilens, & Morbi die ſeptimo, duas ſui tertias emenſo partes, recrudeſcens, ad emollientia remedia in os immiſſa, injecta in Rectum, Ventrique admota, conticuit, nec rediit; continuavit nihilominus Vomitus, acceſſitque Aſphuxia horis ante mortem duodecim, quæ die octavo medio contigit.

Sanguis de Vena quater, quantitate Libræ medicæ ſingula vice miſſus, cruſta inflammatoria tegebatur, denſa quidem duraque, alio autem atque alio tempore duriore, & craſſiore. Urinæ perpetuo malæ: ſolito enim coloratiores omnes, aut ſuſpen-

ſa

ſa enæoremata geſſerunt, aut caruere contentis. Alvus quarto morbi die ab enemate mota bis, eaque naturalis, ac multa: die quinto ſpontanea, ac naturalis: die ſexto naturalis cetera quidem, ſed cinerei coloris. Die ſeptimo prima alvus a clyſmate ſcybala eduxit, altera copioſam pultem, gryſeo fuſcam; ſimilem tertia, ſed paucam, quam violentia vomitus in lectum expreſſit; quinta, & ſexta, in excipulum reddita eſt, non miſta, prior ex flavo virens, poſterior æruginoſa. Die tandem octava pauca atque fuſca a clyſtere prodiit.

Pulſus vigente Inflammatione celer, ſubdurus, compreſſus; ea mitiore celer, plenus, mollisque; in ventris doloribus ſubdurus, iisdem autem conticeſcentibus præter celeritatem bonus; & quo tempore in Noſocomio fuit, ſemper æqualis. Die

7.

7. tandem debilior percipiebatur, ac leviter remittens. Aſphyxia tandem ſucceſſit, in qua priore trihorio calor idem, qui prior, poſtmodum vero ſenſim minor, verum tandem frigus obſervabatur; una cum frequenti vomitu materiæ tenuis, turbidæ, flavedinemque, aut levem nonnunquam referentis virorem. Media ante mortem hora leve delirium obſervabatur, convulſio, ac dentium ſtridor, quæ ſymptomata una cum vomitu in letum abierunt.

§. III. Horis a morte XXIII. elapſis, cum ob loci frigus, in quo repoſitum cadaver fuerat, ob artuum requiſitum in vere mortuo rigorem, & præcipue ob Corneæ cum opacæ, tum corrugatæ conſpectum, de vera morte certi eſſemus, aperuimus cadaver elegans & toroſum. Tumidum atque durum abdomen in mor-

morbo nunquam fuit, unde & naturale ac molle a morte. Omentum bene pingue tantum modo ſiniſtram texit ventris partem, idque ad inguen uſque; ita ut hic homo ibi ἐπιπλοκηλὴν potuiſſet pati, in dextro vero inguine minime: quantumcumque enim Epiploon in dextro latere evolveremus, infra umbilicum non extendimus.

Jecur ſub Costis ſiniſtris parum, ſub dextris multum, imo ad tres digitos latos uno in loco infra coſtas propendebat, lobo majore integrum Hypochondrium dextrum, minore mediam occupans ſiniſtri partem; cava ſuperficie, maxime pone veſiculam fellis, lividum. Hepatis hic ſitus ac moles, ſi in vita, quacumque de cauſa, tumidum redditum idem, durumque fuiſſet, vitium indicaſſet tan-

genti-

gentibus; quod idem viſcus toties ſub coſtis reconditum, negat.

Coli Inteſtini tranſverſa portio neque in flexu dextro, neque in ſiniſtro, altius conſcendit; hinc præ Hepatis cuncta explentis mole, illinc præ Ventriculi, Spleniſque amplitudine, medio in ventre ſub Ventriculo penitus deliteſcens. Sic ut in homine affectus, in Coli his flexibus hærens, non potuerit mentiri Pleuritidem.

Cœcum Inteſtinum, ac Colon, uſque ad flexum ſplenicum, leviter erat inflammatum, anguſtum autem valde, uſque ad ſuum in Ileo oſſe decubitum; ex quo emergens, amplificabatur vehementer, binoſque altiores Flexus formans, deinde leviter inflammatum, in Rectum abivit.

Ventriculi oram ſuperiorem totam inflammatio prehenderat, nec non

Duo-

Duodenum, portionemque Omenti illam, quæ Meſenterii vicem Duodeno Inteſtino ſupplet.

Jejunum Inteſtinum nihil, Ileum vero potiore ſui parte vehementer, inflammatum erat; & quidem ſic, ut una in plaga ruberrimi, in alia jam eſſet purpurei coloris; hic per omnem Inteſtini ambitum, ibi ad anteriorem, inferioremque, duntaxat partem.

Plagas aliquot inflammatas, Meſenterium habebat, plureſque Glandulas, piſum has, illas fabam magnas, fuſcas intus ſubnigraſve. Bonus Splen, & Renes.

Peritonæum autem & anterius, & laterale, & poſterius, eaque etiam parte, qua Veſicam Urinariam contegit, diriſſime inflammatum; Veſica vero ſana. Plagas itidem inflammatas idem Peritonæum oſtendit, ubi felleam Veſicam ſuccingit.

Porro in toto abdomine, ex cunctis, quas Inflammatio invaſerat, partibus, tranſſudaverat inflammatoria materies; quæ aut ſpiſſior Inteſtina coagmentabat inter ſeſe, aut liquidior effuſi præbuit ſpeciem puris.

Boni Pulmones, liberi undique. Pallidum Cor, utroque in thalamo, in dextro tamen plus, ſanguinem parte fluidum, parte polypoſum gerens. Plus ſolito in Pericardio aquæ.

§. IV. Qui cum Anatome confert Morbi hiſtoriam, ubique haud mediocrem offendet explicandi difficultatem, conſuetas utpote excedentem Naturæ leges. Si in Bibliotheca Medica adminicula ad exponendum quæſierit, caſus quidem nonnullos in multis noſtro non abſimiles reperturus eſt, in pluribus vero admodum abſimiles. Id vero, quod & ex antiquis omnibus, & ex recentiori-

tioribus, colligi poſſet, totum, accuratiſſime relatum, atque obſervationibus multis, iisdemque æque præclaris, quam mirandis ornatum, invenitur in Libro magni *Morgagni de ſed. & caus. Morb. Ep. XXXV.*

Ex omnibus hac Epiſtola relatis conſtat 1mo Inflammationem Inteſtinorum dari, adeo celerem, ut ſpatio aut trium dierum, aut duorum, aut unius, aut etiam dimidii, perimat hominem.

2do Eandem quidem crebro eſſe valida cum Febre conjunctam; at vero etiam non perraro cum aut exigua, aut prorſum nulla.

3tio Fallaciſſimam hanc Inflammationem eſſe, eoquod ægrotum dolore demum carentem, ac reconvaleſcere viſum, tandem, ſubitoque necet.

4to Attamen Inflammationem hanc non adeſſe, niſi cum Abdomine duro tumidoque.

5to Paſſim alvum in illa immobilem pertinaciter eſſe.

Ut porro hæc obſervata cum noſtris conferamus, notamus 1mo tantam fuiſſe letalis morbi in ægro noſtro celeritatem, ut a percepti doloris principio, ad mortem usque, dies duntaxat unicus, cum 18 $\frac{1}{2}$ horis interceſſerit.

2do Febrem notavimus tempore inflammati Ventris non majorem fuiſſe, quam vigore Peripneumoniæ; prout & Pulſuum exacta obſervatio, & Thermometron, quod bis die admotum, binorum modo graduum, idque ſimplice vice tantum, augmentum indicavit, manifeſto docuerunt.

3^{tio} Advertimus morbi fallaciam non minorem noſtro in ægro adparuiſſe,

ruiſſe, quam in iis *Morgagni*; cum dolor prima die vix 15 horas duraverit, alteroque necdum dimidiam horam.

4to Imo longe fallaciorem hunc morbum, quam in ægris *Morgagnianis* fuiſſe, eoquod nullum unquam ventris tumorem æger noſter habuerit, nullam prorſus duritiem comitem.

5to Impoſuiſſe autem præprimis nobis apertam ab ipſo inflammatorii morbi Inteſtini principio alvum, quæ pertinaciter clauſa ſoleat in illo eſſe.

Si igitur Inflammatio Inteſtinorum in Hiſtoria Medica reperiatur extra nonnullas conſuetas Naturæ leges nonnunquam extitiſſe; quanto hac mirabiliorem ac ſingulariorem iſtam non exiſtimabimus, contra leges Naturæ multo plures peccantem? Niſi Inteſtinorum inflammationem quis ſtatuerit ſeriorem doloribus; bre-

vibus itaque ante obitum horis ortam, juvenemque ſubito, ut in *Morgagnianis* eſt, internecioni dediſſe; Peritonæi vero univerſi inflammationi, a metaſtaſi peripneumonica ortæ; Pulmo enim in Cadavere inflammatus non apparuit; dolorum deberi originem.

Huic ita cogitanti quæ multa reponam vix video, niſi quod dolor quandam duntaxat ventris partem, quam æger conſtanter indicabat, occuparet, Peritonæo interim univerſo inflammatiſſimo. Sed ipſi reſponſio meæ conſimilis in promptu erit, ſi mihi objiciat, quamvis Ventriculi diram latamque inflammationem deprehenderimus, ægrotanti tamen dolorem illius vix octo horis ſolum, & vix quindecim horis cum Ventris ſociatum doloribus obſervatum fuiſſe: hancque ipſam doloris abſentiam non

poſſe

poſſe gangrænæ tribui, cum ea careret Ventriculus: adeoque Peritonæum videri habuiſſe potiorem partem, cauſamque doloris, nec tamen doluiſſe.

An igitur merito non pronunciavit *Hippocrates* Acutorum morborum Prædictiones ſive mortis, ſive ſanitatis, haud omnino tutas eſſe? Maturius ejusdem examen id demonſtrabit clarius. Ventriculi inflammationem docet duriore cum pulſu febris, docet loci dolor, docet vomitus mox ab acceptis præceps. Vomitus perpetuo adfuit, febris, durusque pulſus utcumque etiam; dolor vero non niſi principio vexavit, neque poſt quindecim horarum intervallum unquam rediit, & perſeverante vomitu, &, ut cadaver oſtendit, inflammatione.

Deinde Peritonæum totum quantum inflammatum, una cum pene integro

tegro Cæco , atque Colo Inteſtino, una cum inflammato Ileo , Omentique ad Duodenum portione , cum Meſenterii denique , felleæque Veſiculæ parte , idque citra vel minimum ſive Epigaſtrii, ſive Hypogaſtrii, aut dolorem, aut duritatem, omnem videtur exſuperare eludereque, experientiam.

Expediret hic in Pathologicis exſpatiari pauliſper. Peritonæum in binis cadaveribus inflammatione occupatum illuſtris *Morgagnus* ſcripſit. Ejusdem inflammationem alibi oſtendi. Ejusdemque univerſaliſſimam præſens Anatome exhibet. Ill. *Haller* arterias peritonæales a XXVII. originibus natas oſtendit, *Tom. VI. Elem. Phys. Lib. XX.* §. *XIX.* Mirum proinde non eſt tam dire illud inflammari. Sed latius de hac re, poſt relatos alios caſus.

§. V.

§. V. Cementarius 32. ann. fortis adeo naturæ vir, ut quibus variis laborabat, incommoda, flocci faciens, duro labore corpus exerceret, pluribus tamen morbis impetitus, ac maxime novem antea annis ſæva Pleuritide; in violentam adeo tuſſim inciderat, ut uxor illius, materque, ne dilaceraret pectus totum, ſubinde vererentur: utque poſteriore Vitæ anno, in lævum latus ægerrime, in dextrum haud facile, in dorſo vero omnium commodiſſime, cubaret; crebro etiam ad graviorem laborem anhelaret: eo tamen robore naturâ præditus erat, ut eædem mulieres non recordarentur illum, poſt Pleuritidem, vel unicum diem unquam in lecto tranſegiſſe. Conſuetudinis illi fuerat, ſingulis a curato morbo laterali annis, idque majali tempore, Phlebotomia; quam hæmorrhagia narium indubita-

to conſequi ſolebat : hoc vero anno & illam neglexit, & hanc non habuit.

Die 2. Nov. 1769. Pleuroperipneumonia cum dolore in ſiniſtro latere, eodem ſcilicet, quo ante novennium, corripitur. Alterius diei principio tunditur Vena illi. Tertio propemodum finito ad nos adfertur. Dolor lateris ſæviſſimus, & eo die, & quarto, & quinto. Inchoante autem die ſexto dolor invaſit medium pectus, brevique dein latus dextrum, ſævitie, quam prius lævum, haud minore, & ſeptimi diei tertia ferme elapſa parte, præcordia ſola. Pulſus totis ſex diebus celer valde, durus, magnusque idem, ac plenus, nunquam inæqualis, licet ſummæ inflammationis vis nos ad nonam Phlebotomiam, adeoque ad ſanguinis Librarum medicarum novem cum dimidia, effuſionem côegiſſet; ſub initium

tium ſeptimi diei pulſus minus fortis, & vitæ ultimis XII. horis tandem leviter remittens, ac Myurus. Sanguis miſſus toties, ſemper quidem cruſtam tenacem denſamque geſſit, rubramque partem compactam, nunquam vero aut hanc compactiorem, aut denſiorem tenacioremque illam, habuit, quam ſeptimi diei principio in ultima Venæ ſectione: ſemipollicem enim ejus cruſta æquabat: pauca modo ſputa tuſſis violenta dabat, eaque fere ſemper haud tantum lineis ſanguineis interſperſa, ſed ſanguinea fere integra. Urinæ aſſiduo rubicundæ aut cum ſuſpenſo enæoremate, aut pertinaciter jumentoſæ. Alvus nec cocta unquam, nec bene colorata, ſub finem olentiſſima. Somnus rarus, nihil reficiens. Sudor gravans. Situs corporis ſive in lectulo, ſive in ſedili, erectus, præ ſuffocatione, dolorum-

que

que in decubitu intolerabilitate. Interea excepto leviore rarioreque tribus poſtremis vitæ horis delirio, mens perpetuo præſens, per hasce fere continuas ſeptem dierum vigilias.

§. VI. Horis XXIII. a morte decurſis cadaver aperuimus, lege lata maturius quidem: verum hinc ex cadaveroſa rigiditate, pellucidæ corneæ opacacitate, rugisque, nec non ex morbi natura, de vera morte certi; illinc putredinis ob ſingularem hyemis teporem, humiditatemque, præſagi, præcipitavimus Anatomen.

Corpus toroſum in muſculis, non pingue: Venter nonnihil tumidus.

Aperto abdomine, reflexisque penitus, quas in crucis formam diviſeramus, partibus, nihil ſub conſpectum cadebat, niſi tenuia & craſſa Inteſtina, & Hepatis crepido digiti

lati-

latitudine infra coſtarum ſpuriarum cartilagines, deſcendens.

Omentum debitæ magnitudinis, mediocriter pingue, in medio tenue valde.

Colon Inteſtinum ampliſſimum, maxime ad ſuum cum Cœco principium, & formans ibi ingentem dorſum verſus, poſtque Jejunum Inteſtinum, ſaccum. Jejunum tumens. Gracile Ileum. In Inteſtinis autem, uti neque in Meſenterio, neque in Meſocolo, vel minima Inflammationis indicia.

Amplus adeo Ventriculus, ut Libras XI. aquæ caperet, locatus poſt Hepar, ſubterque illud, neque inflammati quid habens.

Veſicula fellea vacua; forte dudum, quod ne minima quidem flavedine tingerentur vicinæ partes.

Aper-

Aperto Thorace, ingens Pericardium apparuit, ad jugulum usque tumens, ibidemque firmiſſime connatum, cum Pleura autem ſic tota ſua longitudine concretum, ut ſeparandum ab illa non niſi cultro fuerit. Craſſum valde hoc Pericardium erat, phlogiſtica membrana interius cinctum, eadem ſua ſuperficie interna tota dire inflammatum.

Liquor turbidus atque ſubalbidus explebat Pericardii cavum, qui eductus ſiphone pondus IX. unciarum ſuperabat: in cochleari impoſita igni, craſſam flavam materiem, liquidiore avolante, reliquit.

Eadem pelle inflammatoria Cor veſtitum fuit; qua ablata, priorem ejus faciem ingens inflammatio occupare apparebat, poſteriorem autem minor. Siniſter Ventriculus vacuus fere; dextri orificium grumoſus ſan-

guis

guis explebat, polypi flavi principium, qui ex Arteria pulmonali extrahebatur, perquam ramoſus.

Dexter pulmo lobo inferiore toto, transſudantis materiæ phlogiſticæ ope, cum pleura uniebatur: ſiniſter & partim quidem eodem modo, & partim nova membranarum genitura, indiſſolubilem habuit cum pleura nexum. Dexter Pulmo tabe gangrænoſa fere totus diffluxit; minus ſiniſter: uterque autem ſuperficie poſteriore niger.

Hydrops craſſus purulentus utriusque cameræ Thoracis, ei, qui Pericardii, ſimilis, valde copioſus.

Pleura utroque Pectoris in latere præ inflammatione ruberrima; idque non ad coſtas duntaxat, verum etiam qua Diaphragma, potiſſimumque, quo illud tendineum eſt, conveſtit.

Puris haud modica collectio inter Mediaſtini Laminas prope thymum, ubi accretum Pericardium fuerat.

Cerebri Meninges naturales. Ventriculi ſuperiores ſicciſſimi. Plexus choroidei flava materia turgidi.

§. VII. Peracuto morbo ante VII. diei finem denati hominis inflammata reperitur Pericardii interna ſuperficies, Cordisque externa: verſi jam in Gangrænam Pulmones: Inflammata denique Pleura, non modo qua Coſtas, ſed & qua Diaphragma, ſuccingit. Cum Thoracis igitur, vitaliumque, quas recondit, partium, univerſalis pene inflammatio adeſſet, facile capimus, cur nonies miſſus ſanguis, omniumque maxime poſtremus, perpetuo phlogiſticæ fuerit tenacitatis; cur & pulſuum perpetua durities, & peracutæ continuatio Febris?

Ex-

Exponendum nunc eſſet, quæ vitia corporis Pleuritis, a novem retro annis tolerata, genuiſſet; quæque acutus, quo perierit, morbus? ut autem temere nihil hic proferam, expediet paralelam hiſtoriam eo fine præmittere, ut forſitan altera alterius expoſitioni mutuam lucem ferat.

§. VIII. Famulus, cui Cellarum cura demandata, annum agens 30, qui neque Variolas, neque Morbillos, prout ipſe ex parte memorari potuerat, materque adhuc vivens teſtabatur, unquam paſſus erat, Cephalææ olim obnoxius quidem, jam vero, a decennio non ultra; intermittente quoque febre quondam crebro vexatus, nihil autem ultra a ſexennio; nunquam acutum morbum paſſus; nunquam incommoda pectoris, neque catarrhos graviores, diuturnioresve, neque narium, ſedisve, hæ-

morrhagias; verbo ea valetudine uſus, ut ipſi nunquam mittendus ſanguis fuerit; acute demum ægrotare cepit.

Die 29. Nov. 1770. inter 8 & 9 veſpertinam horam ſubito eum invaſit Pleuroperipneumonia. Miſſo bis ipſi ſanguine, antequam morbi primus elapſus dies eſſet, ſumtoque prioribus diebus Emulſo, in Noſocomium noſtrum media quarta die elapſa inferebatur. In dies creverat morbus jam, crevitque deinceps in Noſocomio. Tuſſis in ſextum diem usque vexabat, ſicca plerumque, & ſi quid prodiret, gluten plurimo cruore miſtum erat: poſt ſextum diem in decimum omnis tuſſis ſiluit, quodque ſemel bisve die ejiciebatur, nigro ſanguine & muco conflatum erat.

Homini inſtituta decies Phlebotomia eſt, cruſta denſa ſanguinem perpetuo tegente. Copia miſſi cruoris

fuit

fuit Librarum novem cum dimidia: detractaque hæc omnis eſt, primis ſex cum dimidio diebus morbi. Pulſus cum inter Phlebotomias, tum poſt easdem, usque ad diem decimum fere finitum, plenus fuit & fortis, & æqualis, cum celeritate multa. Reſpiratio perpetuo brevis, celeris, inæqualis, anheloſa, & ſub finem ſibiloſa ſæpe. Migravitque a Thorace lævo dolor in dextrum, mitior in eo tamen, die inchoante octavo: utroque in latere nunc pauca, nunc major, die octavo medio: hujusque ſub finem nullus ultra percipiebatur, ejus vero loco anxietatis, oppreſſionisque pectoris, incrementum: exinde ad mortem usque ſemel modo levem doloris perceptionem habuit.

Cum pulſu hoc bono ac forti, poſt tot Venæ ſectiones pleno, & æquali; cum pulſu, inquam, una ce-

leritate culpando, coctio in alvo a 5. in 11. diem apparuit; quæ quippe modica non eſſet, & flava, & exceptis nonnullis tenuioribus, ac ſpumoſis, paſſim pultiformis. Urinæ perpetuo pravæ; rubicundiores enim paſſim erant, ſuſpenſumque enæorema, & in globum plus minus collectum, quod pravum admodum, gerebant. Die 10., nunquam critico, Criſis quædam fieri apparebat ex ſputis craſſioribus, albidioribusque; tum & ex Lotio vario jumentoſo, arenoſo, unoque hypoſtatico. Septem ante obitum horis pulſus tandem debilior, & inæqualis, cepit eſſe, & ſemihora ante mortem deficere. Ante finem 11^{mi} diei cum levi ac brevi convulſione obiit.

Conferentes obiter hunc morbum cum eo ægri præcedentis, nomine agnoſcimus eundem eſſe, ac pul-

ſuum,

ſuum, urinarum, reſpirandi quoque difficultatis, ſputorumque penuriæ, ac pravitatis, doloris tandem ex ſiniſtro ad dextrum migrantis, atque nonnunquam latus utrumque occupantis comparatione, multam ſane contemplamur paritatem: Operæ precium eſt igitur cauſas morbi in poſterioris cadavere rimari, atque, num etiam cum cauſis morbi prioris conveniant, examinare.

§. IX. Die 12. Dec., horis a morte 36. elapſis, cadaver aperturi, deprehendimus oculos non corrugatos quidem, ſed opacos; rigoremque eſſe in artubus cadaverum.

Omentum integrum, ſic ut perfecte tegeret abdomen, excepto lævo inguine, ubi turgens admodum inteſtinum Colum de ſua illud ſede removerat. Ceterum non modo tegebat Omentum omnia, ſed & cir-

cumvolutum Inteſtinis, ex anterioribus ventris ad poſteriora tendebat: ita ut Hernia Omenti hic poſſibilis fuiſſet.

Inteſtinum Colon octies flexum, in medio ventre diverticulum formaverat adeo amplum, ut a margine Hepatis usque ultra umbilicum cuncta impleret.

Hepar duos pollices latos in medio Epigaſtrio infra coſtas deſcendebat, ac lobo ſuo minore mediam ſiniſtri lateris partem occupabat: ita quidem ut Hepatis vitia in hoc homine & infra coſtas tactui patuiſſent, & latus ſiniſtrum quoque occupare potuiſſent. Cavum ſiniſtrum Epigaſtrii ab Hepate vacuum, amplus Ventriculus explebat, hicque ingentem poſt ſe, dorſum verſus, Splenem recondebat. Veſicula fellea bile vacua, nil

nil niſi paucum liquidi, loturæ carnium ſimilis, habuit.

Tenuia Inteſtina alba, Ilei vero portio, ſpithama longior, cum annexo ſuo Meſenterio inflammata erat.

In Thorace Pulmo dexter, colore in lividum vergens, partim liber, cohærens partim, non admodum fortiter tamen, cum Pleura infima, & Diaphragmate.

Pericardium ingens, tota ſua ſuperficie anteriore cum Pleura cohæſit; quo itidem modo Pulmo ſiniſter, idque minore parte ſero phlogiſtico coagulato, majore autem genitura forti membranea. Cæterum Pericardium craſſum valde, cum ſubſtantia membranarum, tum ſero coagulato, quod, craſſioris membranæ in morem, internam illius ſuperficiem contexit. Ablato vero eo, ſuperficies

hæc præ inflammatione intenſe rubuit.

Cor album viſum, quod ſimilis illud cruſta tegeret; quo ablato carneum apparuit, ſolito forte pallidius.

Liquoris albi, tenui puri ſimilis, unciæ ſeptem cavum explebant Pericardium.

Ex ſinu venoſo dextro polypus grumoſi ſanguinis craſſus, atque longus, de venis cavis extrahebatur: ex arteria pulmonali alter, craſſus, cum figura Arteriæ diviſionum: ex ſinu venoſo ſiniſtro mollior polypus, craſſusque idem, & ramoſus: qui ex Aorta, longus ille, durus, flavus ita, ut potiore parte coagulato ſero conſtare videretur.

In auferendo Sterno purulentus locus apparuit in anteriore ſuperficie Pericardii; neque in eo modo, ſed in tota quoque & Pericardii, & Lobi

bi inferioris Pulmonis lævi, ad dorſum, ejusque ſpinam usque, pus copioſum detinebatur; inter multas, fortesque productiones membraneas, quibus Pleura cum illis connata erat. Texit præterea factitia ex ſero nata Membrana has omnes partes. Puris effluentis uncias propemodum quatuor ex ſingulo pectoris cavo eduximus; ex ſingulo, ajo, cum ſoluto Pulmonis dextri cum pleura coalitu pus effluxit quoque. Lobi porro inferioris Pulmonis ſiniſtri ſubſtantia glabra fuit, extenuata omnino, non vero eroſa. Poſtica pulmonis utriusque ſuperficies ab inflammatione nigra fuit.

Deglubita factitia a Pleura Membrana, impleta, & rubro ſanguine infarta vaſa nudo oculo conſpiciebantur, potiſſimum in Pleura dextri lateris.

In frontis dextro latere Cicatrix, & os ibi excavatum: nulla quidem ibi præternaturalis cum Dura matre cohæſio, ſed paulo altius, aureum nummum magna. Dura Mater ceterum naturalis, Pia quidem ſanguine plenior, in lobo autem poſteriore admodum. In ſinu longitudinali ingens polypus flavus, cum fortibus lateralibus ramis, de Venis Duræ matris extractis. Sinus duo ſuperiores vacui, & ſicci; tertius & quartus vix madidi erant. Subſtantia medullæ cerebri bona; ea cerebelli paulo ſiccior, nec fere arboream figuram transſciſſa referebat.

§. X. Si in utriusque hujus ægri morbo multam mirati paritatem fuimus, majorem ea miramur in anatome. Ne Omenti integritatis ampliſſimæ, ne ſitus Jecinoris, ne Coli degeneris ſacci, neve Bilis deficientis,

ſi-

ſimilitudinem commemorem, quid ovo ſimilius ovo, quam utriusque conditio Thoracis? Ingens in utroque Pericardium: puris in poſteriore unciæ VII. in priore unciæ IX. cavum explentes Pericardii; ejusdem in utroque ſuperficies interna, cum factitia membrana tecta, tum inflammata valde: Cor eadem purulenta coagulatione incruſtatum, polyposque habens: Pulmo utriusque cum Pleura connexus, tam ope factitiæ membranæ, quam vinculi membranei; dorſoque niger uterque: Purulentus in amborum Thorace liquor: Pleura inflammata in utroque: Pus in Mediaſtino, ubi Pericardium cohærebat: Plexus Choroidei flavi, Ventriculi Cerebri, ac Cerebelli, vacui.

Similitudinem morbi utroque in ægro contemplati, commode valde hanc ex tanta partium in cadavere

affe-

affectarum paritate explicamus; minus vero commode rationem dabimus præcipuorum, quæ exhibuit morbus uterque, phænomenum: agite tamen videamus.

1. Cur Reſpiratio utrique quidem mala fuit, priori tamen pejor?

R. Inflammatio Pulmonum, Laterumque, ad explicandum utriusque in reſpirando laborem, ſufficit: quia autem prior, docente Anamneſi, peſſima cum tuſſi, tum reſpiratione, novenis annis, a Pleuritide tunc tolerata, laboraverat, creditur laterum pulmonumque coalitum exinde habuiſſe, adeoque pejus altero reſpiraſſe, quod pulmo tot annis tuſſi conquaſſatus, & accretus Pleuræ, ad inflammationem tolerandam ineptior fuerit: de hac re mox latius.

2.

2. Cur pauca utrique tuſſis poſterioribus morbi diebus, ſputaque cum pauciſſima, tum prava?

R. Morbi materies ſeu cruda, ſeu ſemicocta, ſeu etiam cocta, ſi intra cavum Veſicularum Bronchiorumque transſudaſſet, & tuſſim excitaſſet, & ſputorum forma prodiiſſet; jam vero cum per pulmonis vias, adhuc patulas, in Cor ſiniſtrum parte ſui perveniſſet, cum ſanguine Aortæ & in arterias aut Cordis, aut Pericardii, aut utriusque, & in arterias Intercoſtales, atque Meſentericas pulſus, in Cavum Pericardii, & Pectoris, inque illud Inteſtinalis tubi, excrevit ſe. Hinc neque excitare tuſſim, neque ſputa formare potuit.

3. Unde utrique in Pericardio, & Thorace, puri ſimilis materies?

R. Ab expoſita mox erronea Naturæ ſecretione. Liquet hinc haud

ita

ita laborioſas, tortuoſasque vias, quærendas fuiſſe, ut Pleuritidis per ſputa Criſin explicaremus. Conſtitit quippe Pus a Pulmone & a Pleura, citra ſputa, urinariis, alvinisque viis, ſecerni, & excerni: Videmusque in hoc utroque caſu a Pleura, & Pulmone, intra cavum tam Thoracis, quam Pericardii, purulentam effuſam materiem. Proinde ſi inflammatoria Pleuritidis materies ita coquitur, ut mobilis facta in venas transmitti, tradique Cordi dextro poſſit, comprehendimus eam in cavas veſiculas, bronchiaque poſſe excerni; via profecto longe & faciliore, & breviore, per quam novimus eandem alias ab Aorta arteriis aut renalibus, aut meſentericis, ſic tradi, ut perfecte judicetur ſine ſputis morbus.

4. Unde utrique Pulmonis cum Pleura tam pertinax concretio?

R.

R. Ex obſervatis Anatomicis novimus 1mo concretionem hanc obſervari frequentiſſimam. 2do Ex obſervatis Pathologicis intelligimus a multis impune illam tolerari, a non paucis ægrius ferri; id quod integra Reſpiratio in illis demonſtrat, in hisce vero læſa; dum interea nulla cauſa alia, præter hanc concretionem, detegatur, in quam iſtud reſpirationis vitium jure refundas. Rationem vero ignorare me lubens fateor, cur eadem ipſiſſima cauſa in uno corpore effectum ſortiatur, in altero eodem careat! ſolitariam tamen hanc obſervationem non eſſe, imo frequentem valde, obſervata teſtantur in compluribus Morborum cauſis præparantibus, quæ in nonnullis nullum effectum edunt, in aliis autem & Epilepſias generant, & Apoplexias, & Aſthmata, & Cordis palpitationes,

&c.

&c. Horum in operibus meis plura exempla communicavi; qui vero *Morgagniana* opera hoc ſcopo evolvit, inventurus numeroſiora erit.

Hinc id audeo conficere, ut utrique horum Virorum dudum natus fuerit hic pulmonum coalitus membranoſus; cum alias adeo firmus ac tenax, ſpatio paucorum aut dierum, aut menſium, non exiſteret, ut illacerabilis eſſet: poſteriori itaque nullam, priori vero multam attulerit valetudinis jacturam.

At vero quæret forſan quis, cur purulentum humorem, qui intra Pericardium, intraque utramque Pectoris cameram, effuſus cernebatur, minus exiſtimem annoſi mali fuiſſe originem? Quia in eo, qui usque ad ultimum morbum illibata ſex annorum ſanitate gaviſus eſt, Pericardii a pure repletio non niſi ex natura peracuti,

quo

quo periit, morbi, fieri potuit. Cur igitur, cujus rei in hoc viro certiores ſumus, ejusdem in priore homine originem alibi quæramus?

Inſtabis: Pericardii Hydropem Anatomici in illis invenerunt, qui nulla ejus præbuerant in vita indicia. Itidem Hydropem Thoracis, cujus ne minima quidem unquam fuerat ante mortem ſuſpicio: cur ergo adhæſioni pulmonum unice tribuemus, quod forte Cordi adſcribendum ſit; cum virorum noſtrorum alter tot annis male valuerit, & alter idem Pericardii vitium impune tolerare potuerit?

Reſpondeo 1mo Reſpiratio quæ noſtrorum priorem tot annis vexarit, non a Pericardii impletione, ſed a Pulmonum cum Pleura concretione originem duxiſſe ſupra conſtitit. 2do Caſus inventi Hydropis Pericardii,

absque præviis ejusdem ſignis, inter omnium rariſſimos eſt; igiturne ſapientis eſt velle utramque hanc hiſtoriam, quæ probabiliorem expoſitionem admittit, ad ſingulariſſimum caſum referre, aut ut verius dicam, retorquere? 3tio Qui hoc vellet, non unam, ſed duas admitteret eodem in corpore cauſas, ingentesque eas, & nihilominus indiciis cunctis in vita deſtitutas: quod videretur rariſſimæ rei memoria abuti velle. 4to Data ſuperius explicatio modi, quo in Morbis acutis humores moveantur, ſecernantur, & excernantur, manifeſto docet errantem naturam haud pluribus indigere aut diebus, aut horis, ut ad Pericardium Thoracemque materiam ducat, in eaque excernat, quam vel ad Renes, vel ad Inteſtina, vel ad organon Cutis, vel ad hos locos omnes.

5. Cur poſteriori bona paſſim alvus, & quid inde boni ?

R. Superius jam conſtitit neque errantem ubique, neque otioſam ſemper, Naturam fuiſſe, hacque via portionem excreviſſe cocti : forſitan hinc quatriduo ſerius, quam prior, mortem procraſtinavit.

6. Unde tantæ vires utrisque ? tantique pulſus arteriarum ?

R. Pulſus Peripneumonicorum tunc incipit debilis mollisque prehendi, quando non niſi copia longe parcior cruoris per inflammatum tranſire pulmonem poteſt. Sed utrisque his viris pulmonem a portione materiæ morboſæ puris in alia loca depoſitio exonerabat; minus ergo & cito, & copioſe, a Sanguine gravis redditus, impermeabilisque, Pulmo, copioſiorem cruorem tranſmiſit, quam ut conſueta pulſuum mollitudo, conſi-

dentiaque adeſſent: hinc ſe pulſus fortem ſemper plenumque ſtitit, quin & ſanguis non in ſeroſa parte duntaxat, verum & in rubra, difficulter ſcindendus, fortiorem, durioremque ictum parietibus arteriarum impreſſit, easdemque in validiorem renixum irritavit, coegit. Præterea cum Hydraulica doceant humorum ſubtiliorem partem ex Aorta ad Cerebrum, Cerebellumque ferri, videtur ſecretio hujus ſubtilioris ad Corticem Cerebri & Cerebelli parum tantum turbata fuiſſe; videntur ideo Nervi id a ſua origine accepiſſe, quod ad eorundem actionem, motumque requireretur. Quapropter etiam Pulſus ad finem fere usque æqualis, viresque ad erigendum, ad ſedendum, ad movendum, ſolito fortiores; ac nulli fere unquam tendinum ſubſultus. Tandem tamen Pulmo, ſoli-

deſcen-

deſcente fere cruore magis repletus magisque, non potuit ultra ſufficientem ejus copiam tranſmittere, neque exſiccatus idem cruor ultra id ſubtile ſuppeditare Encephalo, quod ſuppeditaverat eo usque; unde brevi collabi pulſus, & tendere in gangrænam pulmo debuit, letumque inevitabile facere. Defectu hujus ſubtilioris & ſanguis polypoſus inventus eſt, ipſique choroidei plexus; & vacui omni liquore quatuor Ventriculi.

De Membranarum inflammatione differendum accuratius foret: ſed cum ejusdem nonnulla exempla caſus ſequentes adhuc dabunt, malo diſſertationem hanc differre, donec hos enarraverim caſus.

§. XI. In Conſultationem frequentem vocatus fui apud feminam juvenem, quæ valetudinaria a teneris, matre genita, quam in flore æta-

tis vomitus incurabilis, Phthiſisque pulmonaria, e medio ſuſtulerant, pallida, laterum frequentem conqueſta dolorem, hilaris ceterum, demum ſedecim annos nata nupſit; enixaque primogenitum mortuum, partu altero vivam filiam peperit. In priore graviditate, puerperioque, male ſæpe habuit; in altera graviditate longe melius, inque puerperio optime, usque in nonum diem; quo ceperunt eam & febris corripere, & tuſſis, & vomitus, quæ illam nunquam dereliquerunt. Vomitu abundantiore prægreſſo, tuſſis aut nulla erat, aut modica; vomitum inſtantem tuſſis pronuntiabat frequentior. Pectus, poſt vomitum liberius, alios mecum Practicos dubitantes ſæpe reddebat, an aut revera, an ſaltem notabiliter, affectus Pulmo foret? Eventus autem nos docuit haud in Acutis modo, ſed

etiam

etiam in Chronicis, haud omnino tutas prædictiones eſſe, quandoquidem inchoante Decembri menſe 1769. purulenta ſputa Phthiſin pulmonarem manifeſtarent, cum vomitu junctam, poſterioribusque Vitæ ſeptimanis cum immani lateris Thoracis ſiniſtri dolore; quo in loco morbi fomitem eſſe ajebat, eumque Paracenteſi a nobis inde auferendum poſcebat. Sputis tandem cœnoſis, & ſudore, alvoque colliquantibus, periit 4. Febr. 1770.

§. XII. Altera a morte die Medici complures, Chirurgique, cadaver luſtrantes, vidimus emaciatiſſimum quidem corpus, Thoracis vero Ventrisque lacertos inexpectatæ pinguedinis copiam habere.

Lympha multa in cavo Abdominis. Omentum & pingue valde, & amplum adeo, ut non modo cuncta Inteſtina contegeret, verum quoque ſiniſtror-

ſtrorſum Lumbos verſus, ſe circum Colon, Ileumque, circumvolveret.

Quamvis a Diarrhœa colliquante pluries vidimus inflammata eſſe, gangrænoſaque inteſtina, hic minime.

Coli Inteſtini tranſverſus per ventrem ſitus ita inferior conſueta ſede, ut infra umbilicum diametri ſuæ parte decumberet, neque majores ſuos flexus, jecorarium, ſplenicumque, haberet medio altiores. Situs hujus in cauſa Jecinoris moles inſignior fuit, totum Epigaſtrium, ſeu Hypochondria, replentis, Inteſtinorum proinde univerſam præcipitantis molem. Hepar autem ipſum, tantæ licet molis, leve adeo ac molle tamen erat, ut quinque cum dimidia librarum medicarum pondus vix æquaret: pallidius totum, pultisque conſiſtentiæ fuit: Lien modicus, juſto mollior.

Ven-

Ventriculus verſus os ſuperius ampliſſimus, ſub jecore deſcendens, in medio ſuo coarctabatur ab habenis tendinoſis, illarum, quas Pylorus habet, conſimilibus; poſtea iterum ampliſſimus ad Pylorum usque: quod autem notandum, Lobo minore Hepatis contegebatur ab orificio ſuperiore, ad usque expoſitam mox coarctationem, emergens inde trium digitorum latorum ſpatio nudus erat, denique ſub lobo majore Hepatis reliqua ſua parte ſe recondebat.

In Meſenterio, atque Meſocolo, tantam luxuriantis adipis copiam deprehendimus, ut inde conficeremus, & Lactea vaſa, & glandulas primi ſecundique generis, comprimi, chylique tum elaborationem, tum tranſitum, retardari multum, cohiberique debuiſſe.

Veſicula fellea bilis quid continebat, ſed æruginoſæ.

Uterus cum Ovariis non majoris molis, quam in vix nubili puella.

Thoracis conſpectus. Hydrops Pericardii ab unciis lymphæ tribus. Hydrops utriusque cavi pectoris a ſero rubello non modico.

Pulmo dexter anteriore & laterali ſuperficie liberrimus, ſi excipias ejus cohæſionem cum coſtæ ſuperioris arcu, poſterioreque parte: cum vertebris autem tota ſua longitudine coaluerat. Vomicis carens, tubercula pure plena oſtendit, adeo numeroſa, ut tres hujus Pulmonis lobi nonniſi ejusmodi tuberculorum congeriem referrent. Pulmo ſiniſter nullibi cum Pleura cohæſit, niſi ad Coſtam ſuperiorem, ad latera omnium vertebrarum dorſi, & media ſui, pedis equini dicti, portione ad Diaphragma; con-

cava

cava autem ſua parte cum univerſo Pericardio. Lobi ambo ejus haud ſecus, quam in dextro, ſcatebant tuberculis; lobus autem ſuperior magnam præterea habebat Vomicam. Perſciſſo hoc pulmone ubique locorum, pus effluxit hinc griſeum magis, illinc plus ſubvirideſcens, quam ex Pulmone dextro.

Qua parte Pericardium & Diaphragma libera a concretione hac erant, non niſi pannum exhibuere ruberrimum.

Ipſa denique Pleura a coſta ſexta vera, usque ad 5. id eſt infimam ſpuriam, eundem habuit ruberrimorum vaſorum infarctum, eoque manifeſtiorem, quo ab ejusdem dorſo celluloſitatem accuratius degluberes.

§. XIII. En iterum Diagnoſeos Prognoſeosque ingentem, ineluctabilem,

lem, præ tot morborum, eorumque cauſarum ſyndrome, difficultatem.

Ut enim a ventre incipiamus; ſua importuna mole Jecur medium ferme ventrem ſic implevit, ut & Ventriculus, & pariter Inteſtina, vehementer hic non minus compreſſa, quam depreſſa, neceſſarium agendi, evolvendique ſe, & explicandi, ſpatium non habuerint. Nonne hinc ſæpe illa tarda, qua laborabat, difficilisque, alvus? An non inde quando aut materie, aut flatibus, hæc viſcera tumebant, anxietas dolorque! An ipſa Chyli confectio non turbata? non impedita propulſio? Ventriculus vero ſub hac mole compreſſus, an non pro varia, qua repletus materia, impeditus omnino? An hæc compreſſio non fecerit, aut auxerit ſaltem, in medio ejusdem inventam conſtrictionem? An ſpasmi in hoc angu-

ſtante

ſtante circulo vomitum generare aliquando non potuerunt? Nunquid vomitus, etiam ſuperato hoc coarctante circulo, adeſſe ſæpe non debuit, quando contentis turgens Ventriculus una cum Pyloro, ab immenſa jecoris mole comprimeretur? Et vomitum eundem an non excitavit ſæpe Omenti circumvolutio circum Inteſtina ad Lumbos, Ventriculum, quocum nectitur, trahens, non obſequioſa ejusdem motibus; quemadmodum ab Hernia Omenti ſolius naſci Vomitum credimus, quando Ventriculum plenum & agentem irritat, vellicatque perpetuo? An & æruginoſa bilis in Vomitum non proritat aliis in morbis Ventriculum? Et in hoc emaciatiſſimo corpore inventa importunæ adipis in Meſenterio moles, an quoque non potuit pondere immodico irritare in Abdomine nervos?

vos? Chylo certe debuit, ut ſupra jam advertimus, impedimento fuiſſe. Non deſunt itaque cauſæ inemendabilem in vita vomitum explicandi.

Thoracem contemplantes, Hydropem utriusque Pectoris Cavi, Hydropemque invenimus Pericardii: Pulmones præterea & connatos hinc inde cum Pleura, & vomicam gerentes, & tuberculis plenos: diram denique Diaphragmatis Pleuræque inflammationem. Horum profecto ſingula ſingulos gignere morbos, gravesque illos & letales, poſſunt. Difficile porro determinare eſt, quandonam ſingulæ partium & in Ventre & in Thorace, degeneres mutationes ortæ fuerint? An congenitæ quædam, aliæque originem habuerunt longe ſeriorem? Sic quidem ut, ſi congenitas velis, hæ ſiluerint diu, adoleverintque tandem, ut in effectum pro-

rum-

rumperent? Et qua accidente cauſa? Nunquid etiam, quod & Ventriculi & Oeſophagi, diſtractio, vellicatio, & compreſſio, quas ab utriusque ſitu formaque conſequi neceſſe fuit, irritando Oeſophagum, faucesque, Tuſſim, vere ſtomachicam, eandemque ſolam in principio, moleſtiſſimamque, creare potuerunt; quemadmodum explicare nonnunquam rariores quasdam tuſſes, vere ac unice ſtomachicas, debemus? An ejusmodi tuſſes agitando quatiendoque pulmonem, demum eundem ita corrumpunt, ut Phthiſis inde naſcatur? Inflammatio autem Pleuræ ac Diaphragmatis ingens & lata, brevine ante mortem, an vero eo tempore nata, quo laterum dolorem conqueri cepit? Saltem qui toto hoc capite nos occupat Aphorismus *Hippocratis*, ſi antea in Acutis, in hoc quoque lento

mor-

morbo veritati conſonus deprehenditur. Sed mirabiliora videbimus.

§. XIV. Natus XVIII. annos juvenis, Cementarius, narrabat nobis ventroſum a teneris, verminoſumque, ſe fuiſſe; deinde circa XII. ætatis annum, ſumto ignoto quodam pulvere, integros vermium glomeres ſe dejeciſſe, ab eoque tempore & ventris concidiſſe tumorem, & ſiluiſſe incommoda vermium: Variolas ſe infantem, puerumque Morbillos, ita tranſiiſſe, ut labes nulla remanſiſſet ſanitati: crebrioribus narium hæmorrhagiis obnoxium quondam ſe fuiſſe, ab anni autem elapſo ſpatio haud ultra. Febri tertiana ante quinque abhinc decurſas ſeptimanas ſe laboraſſe, quam demum ignoto pulviſculo, ante 7 & 8 inſultum ſumto, profligaſſet.

Hic Juvenis die 3 Junii 1770 cum in ſylva publica ambulans, neque, ut

ait,

ait, æſtuans, ſudansve, frigidam cerevisiam bibiſſet, domumque repetiviſſet, mox horam integram horruit, æſtuavit deinde, unaque & lateris dextri, & ventris, pungentem expertus dolorem, ſiti immani, tuſſi, ac dolorosa reſpiratione, laborare cepit. Idem & altero die, & tertio, & quarto, per omnia continuavit, cum noctibus propemodum inſomnibus. Finiente quarto die Phlebotomia in dextro brachio facta, Infuſumque pectorale datum eſt: effectum inde id, ut dolor pauxillum leniretur: febris tamen cum enarratis ſymptomatibus, inquietisque noctibus, perſeveravit. Die 5to ac 6to Diarrhœam paſſus eſt, quam oleum cum jure carnium ſeptimo die epotum pacavit.

Die 7 morbi majorem partem elapſo, in Noſocomium illatus, pulſum mediocriter celerem habebat, ple-

numque illum, & fortem, & ſubdurum, æqualemque. Latere dextro, ac ventre univerſo, admodum dolentem juvenem vidimus, laborioſe reſpirantem, ſicce, frequenterque tuſſientem, ſitientem admodum, leviter tranſpirantem, valentemque unico, idque totius ægritudinis decurſu, capite.

Vena, ut monui, domi ſecta fuerat. Nos autem ſummam morbi cruditatem die hoc ſeptimo, octavoque continuantem intuiti, Phebotomiam utroque hoc die repetivimus, Libræ ad ſingulam vicem copia. Utriusque ſanguis vehementis inflammationis notam habuit. Mitiora paulatim facta ſymptomata coctionem incipientem deſignabant; ſic ut nono quidem die finiente naris ſiniſtræ hæmorrhagia modica prodiret; undecimo autem mox inſtante, ipſoque illo die, alvus co-

pioſa,

pioſa, flava, atque pultiformis, varia vice, una cum Lumbricis teretibus numero quinque, exoneraretur: ita ut die quarto & decimo judicatus a morbo videretur. Urinæ & ſub hoc tempus, & poſtmodum plerumque, naturales, arenam paſſim gerentes, poſtque Aquam lax. Vienn. die 18. aſſumptam, hypoſtaticæ.

Hoc ipſo die Febris rediit, crevitque cum reſpiratione perquam anxia, pulſuque & duro, & ad minimum motum inæquali; unde 20 die ſanguis miſſus eſt, qui ſumme pleuriticus fuit. Hoc ipſo die ampliſſimas habuit, ut horreremus, pupillas; utque nidum vermium adhuc latentem ſuſpicaremur. Febre parumper miteſcente, ſtillicidium ſanguinis nare ſiniſtra obſervavimus, & dolorem dextræ pectoris ventriſque partis, mitiorem. Sextum Lumbricum hoc

die depoſuit. At vero die 23 Febris valde inflammatoria fuit, cum auctioribus doloribus, celerique ac dolente valde reſpiratione. Unde ex dextro brachio iterum decem detraxi uncias cruoris, qui momento craſſeſcere, denſoque cepit corio tegi. More noſtro, ſæpe fortunatiſſimo, Emplaſtrum amplum, ex una parte Empl. Veſicantis, tribusque Meliloti, compoſitum, dolenti lateri admotum eſt. Brevi poſt & urina hypoſtatica mingebatur, & ſemicocta alvus dejiciebatur, cum ſeptimo Lumbrico, dolore ſoluto omni, febreque mitiore. Die vero 26, cum dolor redivivus reſpirationis ſuffocationem minaretur, nec ullis remediis auſcultaret, miſſionem ſanguinis iteravimus, craſſitudine, corioque, non cedentis proxime priori.

Die

Die 27. 28. 29. 30. 31. æger melius habuit, alvum urinasque ſubcriticas reddidit, viribus crevit, dolore caruit; modicam tamen pulſuum celeritatem, &, ſi moveret ſe, inæqualitatem, habuit perpetuo. Octavum Lumbricum ejecit finiente 31. die.

Die 32. 33. 34. excepta pauciore pulſuum celeritate, per omnia valebat. Die 35. & 36. pulſus ſæpe lentus, a minimo autem motu pauxillulo celerior: optime ceterum appetivit juvenis, digeſſit, egeſſit, hilaris & animoſus fuit, robuſtusque ita, ut tota fere die aut ambularet per conclavia, aut ſederet. Obſervavimus modo ſingulis 35 pulſibus, ſive celerioribus, ſive lentioribus, Dicrotum pulſum.

Die tandem 37 poſt optimum ſomnum media nocte expergeſit, bene tamen, licet ſomnum ultra capere non poſſet, ſe ſentiens, & cum vicinis,

quoque vigilibus, ægris confabulans. Vix vero audita hora ſecunda crampum conqueri cepit manuum pedumque, ac valde ejulare. Pulſus tunc celer valde, ac per omnem modum inæqualis. Celeris quoque, anheloſa, atque inæqualis Reſpiratio. Dilatatiſſimæ tunc Pupillæ, admotaque immobiles candela. Pluries, quid cauſæ cur ita vociferaretur, rogatus, nihil regeſſit. Cum veſpertinus Clyſter in ventre adhuc hoſpitaretur, immiſſum Recto Suppoſitorium fuit, unde mox cum Lumbrico Duodecimo copioſa alvus. Expulſo eo enemate, aliud immiſſum, idque oleoſum, fuit, ad ſedandos dolores. Verum obſtupebant Aſſiſtentes & Cuſtos eam ani amplitudinem, ut facile pugnus immitti potuiſſet; qui tamen adeo contractus olim, ut clyſteris cannulam ægre admitteret. Emolliens atque calens

calens Cataplaſma univerſo ventri obvolvebatur. Deglutitio, & loquela, impoſſibiles. Vomuit aliquoties. Poſtea deglutiit ſpiritus Cornu Cervi ſuccinati tantillum, Juris, Vinique: vomuit iterato. Hora quarta contorquere ſe per intervalla cepit, & per lectum devolvere, genuaque ad pectus replicare: pauca tunc locutus eſt, teſtatus dolorem, DEUMque precatus. Mox momento tranquillior viſus, expiravit. Horis 50 a morte Cadaver luſtravimus.

§. XV. Aperto Ventre, Jecur utroque lobo tres latos digitos infra coſtas propendebat: ita ut, in cunctis hujus Capitis caſibus, ſi quam duritatem, tumoremve, Hepar habuiſſet, externus nunciaſſet contactus: quem tamen ab altiore ejusdem ſitu frequenter negari numeroſiora cadavera nos docuerunt.

Colon Inteſtinum infra Hepatis lobi majoris crepidinem, lævoque in latere infra Ventriculum decurrebat ſic, ut ſi Ventris altitudinem a ſterni mucrone ad umbilicum tripartitim divideres, Coli transverſi ſitus ad duas tertias infra ſternum partes eſſet.

Jecur & Splen boni. Veſicula bile bona plena.

Ventriculus dexteriore ſua parte locabatur Colon inter & minorem Jecoris lobum; ſiniſtriore autem ad dorſum ſub Hepate abſcondebatur. Perſciſſusque oleum oſtendit, quod cum jure carnis multum ultima vitæ lucta ſumſerat. Rugas habuit villoſæ tunicæ in cavo majore, in media dextraque vero parte fuit glaberrimus.

Amplus adhuc, minus tamen, quam in ultimo vitæ certamine, orificio ſuo Anus. Inteſtina ab ano

ſurſum

ſurſum verſus perſcindendo, Rectum vidimus, principiumque Coli, altitudine quinque digitorum latorum vacuum: Colon abinde, ad Cœcum usque, plenum flava ac pultem referente materie, affixa undique interiori tunicæ.

Tenuia Inteſtina a Duodeno deorſum verſus aperientes, deprehendimus Duodeni, Jejunique omnis, internam ſuperficiem muco exiguo indui; in Ilei autem plagis quatuor Vermes numero ſex: in duobus ſcilicet locis ſingulum, in duobus geminos; macrem unum, albumque, ac ſpithama breviorem; macrum alterum brevemque, minus priore albidum; tres fuſcos ſolitæ magnitudinis; craſſum unum longum, variegatum, pluribus in locis maxime fuſcum. Hi ſex Lumbrici, cum duode-

cim illis, quos vivus æger excrevit, faciunt una octodecim.

Ab ipſo jam principio molliore manu Inteſtina contrectaveram, ne quid turbarem, ſi forſan alicubi lumbricus, proboſcide in tunicam infixa hæreret pendulus: ſed cum mortui omnes eſſent, deprehendi quid ſimile non potuit.

Ileum Inteſtinum a Valvula ſurſum ſesqui ulnæ longitudine repletum erat pultiformi ſtercore, lateribus per ambitum adhærente. Pluresque inflammatæ in illo Plagæ. Volvuli non pauci, contorſionesque Inteſtini; tum & compreſſio ibidem laterum ejus tanta, ut cavitas integre deleretur; deprehendebantur. Mucoſos autem glomeres, quibus plures lumbrici involuti ſæpe prodeunt, non reperiebamus: ad duos modo Lumbricos pauculum muci ſpiſſioris invenimus.

In

In Thorace boni Pulmones, niſi quod dextri inferior pars jam purpuraſceret. Siniſtri adhæſio nulla, dextri pauca, rara, infirma, cum Pleura; paulo firmior cum Septo medio. Utroque in cavo Thoracis una alterave uncia lymphæ rubellæ.

Pleura dextri lateris longe lateque inflammata, rubris vaſis vehementer infartis turgens, pannum proinde ruberrimum, craſſiſſimumque exhibens. Rubedo autem hæc ab externa Pleuræ parte celluloſa vix conſpicua, partem ejusdem interiorem maxime tingebat. Muſculorum intercoſtalium inflammatio nulla.

Solito plus in Pericardio Lymphæ. In cordis ſiniſtri ſuperficie album ſtigma veluti quondam inibi exiſtentis abſceſſuli. Uterque thalamus vacuus. Subſtantia pallida cordis.

Pleur-

Pleura ſuccingens diaphragma æquabiliſſime rubra in ejusdem dexteriore regione; in ſiniſtriore paulo minus, in tendinea autem parte non modice: inferior Diaphragmatis facies ſana.

Bona Dura mater. Sinus longitudinalis vacuus. Pia vero mater ita rubicunda; ut nunquam a fortunatiſſima injectione ſimile viderim; idque anteriore parte æque quam & laterali, & ſuperiore, & inferiore, interioreque, usque ad Calloſum Corpus. Sinus duo ſuperiores, nec non tertius, ne guttam quidem Lymphæ habebant; forte nec quartus, ſed id affirmare imprudens ejus dilaceratio aſſerere vetat. Cerebri Nervorumque originum durior ſolito ſubſtantia.

§. XVI. Si Aphoriſmi *Hippocratis*, quem pro Themate poſuimus, veri-

tas

tas unquam manifeſta apparuit, hic profecto ſic apparuit. Quis enim hic conſuetas leges ſive naturæ morbi determinandæ, ſive prædictionis formandæ, ſequi potuit? Morbus a principio inflammatorius, 11. die judicari viſus; febricula ſuperſtite deinceps die 23. de integro inflammatorius; imperfecta criſi triduo iterum remittere viſus; denuo maxime inflammatorius ad 26. diem; poſtmodumque criſi lenta atque tarda curatus adparens, tandem inopina morte redivivam excipiente ſalutem, tam amplas, tam perſpicuas, tamque nobiles occupaſſe partes deprehenſus, quam immenſum a conſueto naturæ tramite non aberraverit? ſed quo rem facilius enodem, ſingulam ſingulo capite reſumam.

SEC-

SECTIONIS I.

CAPUT SECUNDUM.

DE NECESSITATE NOTANDI EXACTE VISCERUM IN CADAVERE SITUM, SIVE A NATURA, SIVE A MORBIS NATUM.

§. I. *Contemplatio frequens ſitus Viſcerum in Cadaveribus neceſſaria omnino éſt, quia ingens ſæpe eſt differentia loci, quem occupant. Sine hac attentione non evitabuntur errores in determinandis morborum ſedibus. Hoc exemplis probatur.*

§. I. In ſingulis hujus horni mei Operis tomis ſcrupuloſius ſemper Viſcerum in Cadaveribus ſitum notavi; neque unquam Medicorum, Studioſorumque corona, in ſe-

can-

cando cinctus, eorum in hunc ipſum attentionem excitare neglexi. Quippe quando primo toties Hepar aut vix, aut omnino nihil, infra Thoracis crepidinem eminet; nonne fallimus ægros, dum quemcunque ſive tumorem, ſive duritiem, ſive dolorem, infra coſtarum marginem illi deprehendunt, horum in Jecore cauſam fontemque ſtatuamus, nihilque niſi Jecoris deoppilationem clamitemus? Neque dicat quis efficere Jecinoris tumorem, ut ſi neutiquam antea, ſaltem jam grandeſcendo ſeſe infra coſtas percipiendum præbeat: etenim doloris principium vix comitem tumorem habens, tumorisque etiam notabilioris incrementum verſus poſteriora, Hepatis lobi majoris anteriorem partem infra coſtarum marginem notabiliter non deprimentia, vanitatem hujus aſſerti oſtendunt.

Quan-

Quando 2do ſiniſtrum Hepatis majoris lobum & totum videmus explere Hypochondrium lævum, & longe lateque infra coſtas deſcendere; an non ridicula noſtra ſententia eſt de abſentia eo loco Hepatis, deque ſede Morbi aut in Ventriculo, aut in Pancreate, aut in Liene, aut etiam in Colo, quærenda? Ubi 3tio Splenem innumeris vicibus in arcu coſtarum, dorſumque verſus, recondi advertimus, ita ut rariſſime ad coſtarum marginem porrigatur; annon male Splenem, Patrem morborum appellamus; dolorem, tumorem, duritiem, ſub Coſtarum ſiniſtrarum experti Crepidinem? Si 4to Hypochondrii ſiniſtri incommoda aut in Liene, aut in Ventriculo, aut in Pancreate, Colove, quærimus; jecorarios morbos non niſi in dextro Hypochondrio quærendos rati? Dum 5to cenſemus Ventri-

triculum eorum malorum ſedem, originemque eſſe, quæ in medio, eoque altiore Epigaſtrio, pauloque ſiniſtrius, percipiuntur; minime attendentes ad Ventriculi ſitum frequenter vel multo inferiorem, vel penitus ſub Jecinore reconditum, dorſove, quam anterioribus, proximiorem? Quando 6to Colicos dolores nuncupamus eos, qui obtinent in Epigaſtrii ſuperioribus; Colo Inteſtino vix ſupra umbilicum inveniendo: viceque verſa, dum in Ileo Inteſtino ſedem figimus dolorum, qui umbilicalem regionem torquent, ubi Colon præcipue hæret? Ubi 7mo Pleuriticum dolorem eum appellamus, quem ad inferioris Thoracis latera percipit æger; cujusque origo unice in Coli flexu, ſeu lienari, ſeu jecorario, eſt, ad 9. 8. 7. coſtam, ab inferioribus numeratam, aut alterutro aſcen-

dentis, aut utroque latere; interea dum flexus illi pedis forte longitudine depreſſiores hærent? Et e contrario dum 8vo propter Coli, ejusdemque flexionum, depreſſiorem, quem obſervamus quoque non raro, ſitum, negare audemus ab illius Inteſtini aut fartura materiæ, aut flatu, aut inflammatione, acritudine, vermibusque, hominem ſæpe ad latera thoracis, cui tunc illæ Coli flexuræ contiguæ, dolorem percipere poſſe, qui mentiatur Pleuritidem? Singulares rarioresque prætereo naturæ luſus, inſolentesque errores, quos neque prævidere, neque vel conjecturando aſſequi poſſumus; ſed ejusmodi partium formas atque ſedes hic volo, quas eo frequentiores deprehendimus, quo Cadaverum ſectioni incubuerimus ſeduliores; quæque eam ſaltem prudentiam inſinuant, ut ne

ex

ex ſede tantummodo mali, ſed etiam ex reliquis morborum ſignis, illorum naturam determinemus, aptamque medelam admoveamus.

SECTIONIS I.

CAPUT TERTIUM.

DE INFLAMMATIONE AC DOLORE MEMBRANARUM.

§. I. *Membranas omnes vaſculoſas eſſe demonſtratur: & quidem primum Pleuram innumeris arteriis veniſque ſcatere evincitur experimentis* Abrahami Caau Boerhaave, Morgagni, *partimque* Halleri; *unde* Mullerus *refutatur, quique cum eo hoc negaverunt. De Peritonæo ac Meſenterio idem probatur.* §. II. *Senſiles quoque Membranas haſce eſſe, probatur ex* Winslowo, Caauio, *& quodammodo ex* Hallero §. III.. *Et vaſculoſum, & ſenſile*

eſſe Pericardium, *ſimiliter patet.* §. IV *Meſenterii ſenſibilitatem oſtenderunt* Wepferus & Ruiſchius. §. V. *Argumenta numero octo, quibus apparet opinionis ſenſibilitatem Membranarum, ac præcipue Pleuræ, negantis, eam nunc eſſe tolerabilitatem, ut Pathologiam haud ultra turbet, jamque citra metum nocendi integrum cuique eſſe, utram velit, ſententiam amplecti; & ut ultra non ſubſiſtat. quod olim nos inter*, Hallerum, meque, *interceſſerat, diſſidium. Quærelæ de amicis* Italis, *qui hanc noſtram turbare concordiam moliebantur. Epiſtola Viri illuſtris* Halleri *teſtatam faciens eandem.* §. VI. *Interea tamen inexplicabile quid Membranæ habent, eo quod etiam illæ, quæ omnibus fatentibus ſenſiliſſimæ ſunt, ſæpe inſenſiles eſſe appareant. Demonſtratur res exemplo Ventriculi, Diaphragmatis, Piæ Matris, Inteſtinorum; nec non nervorum incumbentium Articulorum capſulis. Diagnoſis ex* Albertino *pro Inteſtinis. Caſus unus citra exemplum.*

§. I.

§. I. Membranas vere, direque, inflammatas Auditoribus meis toties demonſtravi, ut earum ipſis neceſſariam debeam expoſitionem. Pleuram ſiquidem, tam qua coſtas, horumque muſculos contegat, quam qua conveſtiat Diaphragma, Mediaſtinumque formet: Pericardium internum, externumque: Peritonæum, cum abdomen tegens univerſum, tum Meſenterium formans, rubicunda vicibus numeroſis viderunt mecum. Quum autem muriades vaſorum non inflammarentur in illis, niſi hæc vaſa præexiſterent, minus recte has Membranas ex complanata celluloſitate, aut penitus, aut propemodum vaſis deſtituta, fabrefactas exiſtimamus.

Abraham Caau Boerhaave in Aortæ deſcendentem, quem vocant, truncum, ligatis Axillaribus, & Carotide

dextra, inciſaque Cava vena ſuperiore, thoracem mox ingreſſura, perque immiſſam acum perforata, ac perſciſſa valvula, injecit tepidam aquam, premendoque thoracem cruoris notabilem expreſſit copiam. Deterſa autem aqua, quæ in cavum pectoris tranſſudaverat, preſſoque thorace „ omni momento ſudabat mem-
„ brana coſtas ſuccingens humidum
„ tenue, aquoſum, ut & in omni
„ puncto Pericardium, Mediaſtinum,
„ Pulmones, quorum omnium ſu-
„ perficiem docuimus hujus membra-
„ næ (Pleuræ) eſſe propaginem,
„ preſſa exſpirabant aquam: & ſpon-
„ te. Demonſtrat hoc experimen-
„ tum patere viam ex Aorta per in-
„ numeros ramos in omnium harum
„ partium ſuperficie oſculis minimis.
„ Multum tamen differunt hæc oſcu-
„ la ſubtilitate ab iis, quæ inter bi-

„ nas

„ nas Cerebri meninges vaporem ex-
„ halant. Abſterſa enim ſuperficie,
„ dein preſſa, armatus oculus de-
„ prehendebat diſtinctas guttulas
„ procedentes, quæ mox confluebant.
„ Ergo vaſculoſam eſſe Pleuram, at-
„ que exhalantibus oſculis plenam,
„ hoc ſaltem experimentum demon-
„ ſtrat.

Mediaſtini ac Pericardii quidem vaſa illuſtris vir *Hallerus* deſcripſit, non vero, quod ſciam, ullibi ea Pleuræ; admittere tamen illa videtur dicendo *Lib. IV. Elem. Phys. pag.* 257.
„ Alba ceterum Pleura, inflammata
„ tamen, aut ab admiſſo in arteriolas
„ ſebo, vaſculis non maximis pingitur.

Hinc refutatur ſyſtema *Cl. Mulleri de ſede & indole Pleuritidis Giſſæ* 1756. editum, Pleuramque negans vaſis gaudere. Addit Autor Cl. Virum, magnumque Anatomicum *M. Meckel*,

vaſa quidem in cellulofitate Pleuram circumdante detexiſſe, ſed neque injectione ſubtiliſſima, neque diſſectione, unquam in ipſa Pleura vaſa vidiſſe. Subjunxit etiam *Cl. Mullerus* ſe quoque in Pleuriticorum cadaveribus rem examinaſſe, Pleuram vero reperiiſſe albiſſimam. Celeber etiam Autor quispiam, in *Mulleri* hanc ſententiam commentatus, mitigat quidem illam utcunque conſideratione nonnullorum corporum, quorum Pleura inventa eſſet haud omnino ſanguineis deſtituta vaſis; abeſſe tamen non potuit, quin Pleuræ, ſanguinea vaſa habentis, rariſſimam obſervationem eſſe concludat.

Dixerat Vir egregius *Lieutaud*, *Cap. de Infl. Pectoris*: ſi inſpectioni cadaverum fides, quæ ſola tamen decidere quæſtionem poſſit, Veram Pleuritidem in morbis rariſſimis eſſe:

ſe

ſe enim in ingenti numero hominum, quos pectoris inflammatio occidiſſet, duos reperiiſſe duntaxat, qui veram Pleuritidem paſſi eſſent.

At vero quanto in numero cadaverum, tam hoc capite, quam præcedentibus hujus operis Tomis deſcriptorum, centeni teſtes mecum non viderunt, Pleuram vel rubicundam utcunque, vel rubicundiorem, vel panni ſcarlatini inſtar rubicundiſſimam! Si rariſſima res eſt, cur nobis, poſt laterum dolores toleratos, viſa toties? Si rariſſima res eſt, cur Viris magnis, *Valſalvæ* & *Morgagni*, obſervata quater & decies? Vide hic *Rat. Med. Tom. IX. Cap. IV.* Abunde ſane vindicata Veterum doctrina videtur, in Pleura Pleuritidis ſtatuentium ſedem. Et ſi non raro contigerit, ut alba hæc membrana poſt Pleuritidem reperta fuerit, haud minus ta-

men & Pleuritidis ſedem eſſe, & neceſſario inſequente Peripneumonia hominem necare, quemadmodum ex cunctorum Medicorum, ita & Clariſſimorum *Valſalvæ* & *Morgagni* obſervatis demonſtratur; qui diſertis verbis adnotarint Pleuriticum dolorem non modo inflammatæ Pleuræ, ſed & preſſæ eidem, diſtractæve, adſcribi oportere.

Atque hæc de Pleura ſatis; ad Peritonæum nos convertamus. Idem *A. Caau Boerhaave Perſp. Hipp.* §. 555. & *ſeq.* „ Aperto Thorace canino in „ Aortam deſcendentem per ſiphonem, abdomen verſus, leniter immiſi tepidam, expreſſo prius per „ inciſam Cavam, & ſupra inciſionem ligatam, ſanguine. In aperto abdomine inveni omnia contenta, humore ſubrubello perfuſa, atque collectam aquæ ſubſanguineæ

„ quan-

„ quantitatem, venasque omnes ad „ rupturam usque diſtentas; ſangui- „ ne ſcilicet, per aquam a tergo pre- „ mentem in illas ex arteriis adacto. „ Spongia ebibito omni humido, ab- „ ſterſa Peritonæi ſuperficies interna, „ dein preſſa, vel & ſponte, dabat „ diſtinctas oculo armato, quin & „ nudo, videndas guttulas, quæ ut „ in thorace, mox confluebant. Do- „ cet hoc experimentum modum & „ viam, quibus in ſanitate cavum a „ non concretis factum in abdomi- „ ne repletur ſpiritu (rore) ex con- „ tinentis ſuperficie exhalante.

Ut in Pleura ſuperius, ita hic cernimus iterum in Peritonæi membranæ ſubſtantia vaſa numeroſa: ſed rem evidentiorem *ill. Haller* reddidit *Elem. Phys. Lib. XX.* §. 19. Nam vaſa Peritonæi a ſeptem poſt viginti originibus

bus oriunda deſcripſit, ut jam ante monui.

Meſenterium ac Meſocolon, itidem vaſa ſua *Kauiano* Experimento numeroſiſſima demonſtrant. *De Perſp. Hipp. Cap.* 27. §. 562. „ Injecta in „ Art. Meſentericam ſuperiorem aqua, „ exit per ultimas Arteriolas in tota „ Meſenterii ſuperficie, & inter hu„ jus plicas, patentes: ſudare fecit „ & eadem omnem Inteſtinorum ſu„ perficiem externam in omni pun„ cto. In Arteriam meſentericam in„ feriorem, quæ Meſocolo proſpi„ cit, injecta aqua tranſpiravit ex „ omni Meſocoli & craſſorum Inte„ ſtinorum ſuperficie externa in om„ ni puncto: abſterſa vero aqua, „ eventus, ut ante, erat conſpicuus.

Egregius *Haller loc. cit.* „ Meſen„ terii & Meſocoli vaſa propria di„ ſtinguere oportet ab Inteſtinalibus.

Il-

„ Illa perexigua, multa, brevia;
„ hæc ampliſſima ſunt. Meſentericæ
„ arteriæ venæque fere ſunt ab In-
„ teſtinalibus: Meſocoli vaſcula, ut
„ perampli, a ſacris, ab Ileolum-
„ balibus &c. ſcilicet a XIX. diverſis
„ truncis. Recta ſunt Vaſa Meſen-
„ terii & Meſocoli, neque habent il-
„ los pulcros inteſtinalium arcus.

Albæ igitur hæ membranæ omnes a mera complicatione celluloſæ telæ ſi formentur, non ab ea ſola ſaltem, ſed ex numeroſiſſimis ſimul vaſculis arterioſis & venoſis; adeoque obnoxiæ ſunt nimiæ impletioni, inflammationi, gangrænæ. Quod magno prudentis injectionis labore Anatomici, hoc noſtris in ægris toties morbi demonſtrarunt nobis. Namque cribra non ſunt membranæ hæ, humorem unice tranſſudantia, qui ex Arteriis ſupra earum dorſum decurren-

rentibus, per Membranarum tranſſudaret poros: Morbi demonſtrant hæc vaſa in ipſa earundem ſubſtantia; & celluloſitas externa vix vaſculoſa, ſi deglubatur, omnium patentiſſime hæc vaſa in mera membrana conſpiciuntur.

§. II. Opinio communis fuit Membranas, præſertim autem Pleuram, Meſenterium, forſan & Peritonæum, acutum præbere poſſe doloris ſenſum. Conſulamus Anatomicos præcipue, & experientiam, ne temere quid aut rejiciamus, aut amplectemur.

Summus Anatomicus *Jacobus Benignus Winslow Lib. IV. Exp. pect.* ubi oſtendiſſet Pleuræ vaſa Intercoſtalium arteriarum venarumque, nec non Mammariarum internarum, atque Diaphragmaticarum, ramuſculos eſſe, eosque & multos admodum, & valde

de tenues, & frequenter inter ſe mutuo coeuntes; tandem ejusdem Nervos deſcribens, eos Dorſalium, ſeu Coſtalium ſurculos eſſe cenſet. *Pleuram*, ait, ideo nexam coſtis, ut tendatur, nec dimoveatur: at vero hoc ipſo nexu ſummæ ſenſilitatis eam eſſe ad minimam ſive accumulati cruoris, ſive denſatæ Lymphæ preſſionem; eoque magis, quo hi nervuli præter modum tunc comprimantur in inſpiratione, in qua muſculos intercoſtales intumeſcere oporteat.

A Kaau libr. cit. Cap. VII. §. 142. *& ſeq.* „ Interea tota cava ſuperficies „ Thoracis, ad Coſtas, Coſtarum „ cartilagines, & Diaphragma, ubi „ illud extra Pericardii baſis ambitum „ convexum eſt, obducitur una, „ continua, tenui, nervoſa, forti „ valde membrana, interne politiſſima. Hæc Pleura dicitur. Huic

„ ſuc-

„ ſuccumbit ubique membrana cellu-
„ loſa ad externam ſuperficiem: hæc
„ in ſaginatis opimo refertur adipe,
„ in omni parte; ſupra corpora Ver-
„ tebrarum dorſi, coſtas, illarum car-
„ tilagines, ſternum, diaphragma mu-
„ ſculoſum: ita ut elato tumore pin-
„ gui ſæpe thoracem arctet, & obe-
„ ſis angat organum reſpirationis,
„ & Pleuram a coſtis interiora verſus
„ recedere faciat. Quin & in pin-
„ guioribus flatu inde diſtendi poteſt
„ Pleura. Hinc quatit ægros tuſſis
„ anhela ſues, & faucibus angit obe-
„ ſis. Nusquam uberior hæc pingue-
„ tudo, quam ad loca intercoſtalia
„ in pectore: ibi muſculi ſemper a-
„ gentes hanc naturaliter requirunt.
„ Ibi aggeritur pinguibus maxime,
„ quaſi squammatim. Ibi tam facile
„ ſeparabilis Pleura: in Inflammatione
„ laterum elevatur ſæpe, & in ab-

„ ſces-

„ ſceſſus mutatur. In macilentis & „ tabidis evaneſcit prorſus.

Inclytus *Haller Libr. El. Phyſ. VIII.* §. 2. *Caauium* in his injectionibus ſecutus, eosdemque effectus expertus, a *Caauii* ſententia de ſenſibilitate acuta Pleuræ recedit, quod experimenta a ſe facta eandem aut plane inſenſilem, aut parum admodum eſſe, demonſtrare viſa ſint; *ſed Tom. VIII. in Præfat.* rem clarius explicat, & Pleuram ſecundario ſaltem poſſe dolere concedit. „ Nihil ego de Pleuritidis ſe-
„ de, inquit, præter pauciſſimas
„ voces ſcripſi - - - Pleuram quidem
„ ſenſu carere, impoſitos ejus con-
„ vexo dorſo nervos vero, ſi quan-
„ do ab inflammatione vicinæ mem-
„ branæ corripiantur, acriter dole-
„ re, hæc omnia & cum rationis
„ ſpeculatione conſentiunt, & cum
„ experimentis.

§. III. Pericardium inflammari poſſe illuſtris ejusdem triumviratus teſtimonio evincitur; vaſa numeroſa illius ſingulo horum accurate deſcribente. *Winslow.* lib. III. §. 85. *Caau* cap. XXX. *Haller* lib. IV. §. 16. &c.

Utrum vero ſenſile Pericardium, nec ne, vix ultra ſub lite eſt. *Winslowo* ſenſilis apparet, cum propter nervos, tum propter tendineas ejus fibras. *Caau* cum *Ruffo Epheſino* hanc membranam νευρωδῆν appellans, ſenſibilem ſtatuit. Illuſtriſſimo *Hallero* „ obtuſus ejus eſſe aut nullus ſenſus videtur; eoquod Nervi multi quidem Pericardium penetrent, ad Cor ituri: in eo ſacco pauci manere videntur, neque ſatis noti. „ Explicationem hanc minus eſſe priorum repugnantem ſententiæ, quam primo intuitu apparet, mox videbimus.

§. IV.

§. IV. Meſenterium denique ſenſilene ſit, paucis inquiramus.

Ac *primum* quidem, *Wepferiana* experimenta ſummam nos docent ſenſibilitatem ineſſe exteriori Inteſtinorum tunicæ, quæ nonniſi Meſenterii propago eſt.

F. *Ruiſch. Adv. Anat. Dec. II. n. IV.* annos quinquaginta & plures, ab *Amſtelodamenſi* Magiſtratu præpoſitus interemtorum examini, numeroſiſſimas habuit occaſiones hanc quæſtionem illuſtrandi, in populoſiſſima illa urbe, in qua innumerabilis Nautarum gens cultro lites mutuas dirimere ſolet. Primo notat frequentem ex Hæmorrhagia mortem, poſt ſolius Meſenterii læſa, perfoſſo, ſi ibi adeſt, omento, vaſa: quæ arterioſa venoſaque *Euſtachius*, mira ſua præparandi arte, tam grandia, tamque numeroſa nobis Tab. XXVII. depicta reliquit: *ſecundo*

Mortem & certam, & præproperam, & ſummis ſtipatam cum anxietatibus, tum doloribus; vix ceterum ullis vaſis læſis, nec ſauciatis aliis partibus, niſi unius Meſenterii ſubſtantia. Unde nobis *Boerhaavius*, de Meſenterii vulneribus ſermonem faciens, eorum nobis letalitatem ſerio inculcabat; quam ab hujus duplicatæ Membranæ Nervis, toto cum corpore communicantibus, oriri arbitrabatur. Profecto aliam fuiſſe læſionem ſuſpicari nemo poterit, niſi *Ruiſchii*, Anatomici ſummi, Viri annoſiſſimi, & in examine, renunciationeque Vulnerum verſatiſſimi, teſtimonio fidem deneget. Confirmabat mihi hujus obſervati veritatem Vir optimus, *Joſephus Jaus*, Chirurgiæ in hac inclyta univerſitate, dum viveret, digniſſimus Profeſſor: objicientique mihi Chirurgi *de la Peyronie* caſum ex *Tom. I. Act. Chir.*

Chir. Reg. Par., qui in Herniotomia, ablata gangrænoſa totius Inteſtini portione intermedia, ora Inteſtini utrinque adducens ad vulneris labia conſuebat, eademque ibidem, acu cum filo Menſenterio impune tranfoſſo, firmabat; reſpondit plagam oportere hinc inde in Meſenterio eſſe, quæ nervo deſtituta, operationis admiſerit impunitatem.

Interim egregius *Haller Lib. XX.* §. *XI.* „ Meſenterii fabrica, inquit, eadem eſt, quæ in univerſum Peritonæo; natura nempe ex celluloſa tela ſtipata, absque fibris; vaſculis numeroſis picta, ſed exiguis, nullis nervis conſpicuis. Hinc absque ſenſu eſt, ut omnino convulſiones ab acriori ſpiritu Nitri ſuperfuſo, in cane vivo natas, ipſe experimenti Autor *Amatus Lorry* Nervis inteſtinalibus, per tenue velamen tactis, tribuerit. “ Eſtque

 Wepferi

Wepferi experimentum. An non videtur *Lorryus* ſibi vim intuliſſe, hoc effugium quærendo?

§. V. Quandam itaque ſententiarum advertimus diſcrepantiam, in harum omnium membranarum expoſitione; paucam tamen eam eſſe, ac prope nullam, docebo.

Pleuram concedamus inſenſilem eſſe; demus etiam inſenſile eſſe Pericardium, & Peritonæum, & Meſenterium, Articulorumque præterea & capſulas, & ligamenta, tandem & tendines: inde nullo modo conſequitur id, ut falſum ſit omne, quod de harum membranarum dolore, partiumque convulſione, ab his affectis nata, deque ſubſecuta morte, celeberrimi cum Anatomici, tum præſertim Pathologici, adnotarunt. Militari Veritas parti utrique poteſt.

Namque 1mo Membranæ, Ligamenta, Tendineſque, poſſunt videri inſen-

inſenſiles, quando ſubito, quando integre, perſcinduntur; acutiſſimi interim ſenſus eſſe, dum aut paulatim ſive ſcinduntur, ſive roduntur, ſive diſtrahuntur, aut dimidiatim, partimve, duntaxat diſſolvuntur. Id Hiſtoria vulnerum evincit abunde, nec dubii quidquam hac ſuper re in arte eſt. Vid. *Boerhaave cap. de vuln. in genere*, & *Comm. Ill. Præſ.* Ipſa ſenſibiliſſima Cutis acriter ſæpe dolet dum Vena tunditur; qua propter multi hanc puncturam, ſeu ſciſſionem formidant: ſæpe vero citra vel minimum ſenſum doloris perficitur: quo Chirurgorum quorundam artificioſa eruditaque manus facere ſolet. Itidem in Cutis ſubita expanſione inflammatoria immanis dolor ſæpe percipitur; in expanſione Hydropicorum lenta, eaque & gravidarum, & ſpina ven-

toſa benigna laborantium, ſæpe ne attacta quidem, aut diſtracta, dolet.

2do Membranæ, Capſulæ, Ligamenta, aut in ſua ſubſtantia nervos habent, ut pluribus viſum, aut minime. Si minime, nervos modo aut transgreſſos habent, aut circumpoſitos, aut ſubditos, aut incluſos. Utrumlibet cenſueris, Membrana ac reliquæ enumeratæ partes, ab applicata dolorifera cauſa non dolebunt, ſi eo in loco ab illis afficiantur cauſis, quo in loco vel ſubſtantia illorum nervo caret, vel ubi nullus adeſt in vicinia nervus, qui ledi poſſit: dolebunt vero parum, multum, plurimum, pro varia intenſitate applicationis cauſæ dolorificæ ad Nervos; qui ſeu pauciores, copioſioreſve, in ipſam harum partium Fabricam componendam concurrunt, ſeu in earundem vicinitate a natura ordinantur.

Un-

Unde merito conficere poſſe videor *Primo*, Lentam ſanguineorum vaſorum farturam dolore carere poſſe, eo quod & ipſa Membranarum vaſa, ſi illa ſint præ nervulorum in ſua fabrica concurſu ſenſibilia, paulatim tantum diſtendantur, adeoque tardiori ſuæ expanſioni citra difficultatem, citraque moleſtiam, accommodentur: & ſi qui nervi vel in ſubſtantia membranacea, vel in vicinitate proximiore decurrant, hos expanſioni tardigradæ minutatim aſſuefieri.

Secundo, Hinc Ventriculum, Inteſtina, Pleuram, Pericardium, Peritonæum, Meſenterium, & quidquid demum membranei generis ſit, rubicunda ſanguine nonnumquam reperiri eorum in cadaveribus potuiſſe, in quibus viventibus nullæ exauditæ eſſent quærelæ dolorum. Oculorum

indolens in Adnata rubedo, qualem in diuturniore lippitudine obſervamus, & id genus alia, hoc confirmant.

Tertio. Si ea nobis animi ſententia eſt, ut etiam minores arteriæ ob ſuæ compoſitionis nervulos ſenſibiles ſint, hac tamen in præcipitante impletione indolentes eſſe poſſe, ſi laxioris per omnia Fabricæ ſint. Exemplo ſit ſubitanea indolensque oculorum rubedo; hominumque laxioris compaginis ſubitaneus, atque ſæpe intenſiſſimus, faciei rubor.

Quarto. Male ubique aſſeri hic doloris adfuiſſe cauſam, quæ effectu caruerit: ſed aſſeri potius oportere, cauſam, dolorem quæ creare potuiſſet, nullam adfuiſſe; adeoque hiſce poſitis, nullum partium recenſitarum dolorem potuiſſe percipi.

Quinto. Oportere vero omnes has partes dolere, dum celerior vaſorum

ſorum impletio, ſive arteriolarum nervulos de repente expandat vehementer, ſive nervulos in Membranarum Tendinumve aut fabrica, aut vicinia præſentes premat, extendat, violentoque vellicet pulſu.

Sexto. Neque a ſola inflammatione, verum quoque ab acri quocunque intra vaſa rodente, citra eorundem expanſionem, partium membranearum, tendinoſarumque, dolorem excitare debere: id quod vix ob aliam cauſam, quam ob nervulorum in fabrica arteriarum præſentiam, fieri capimus.

Septimo. Hinc Arthriticos dolores tandem intelligi, in quibus acris podagrica dicta terra, ſanguine advecta, atque in arterias lymphaticas pulſa; quarum per fines neque in venas, neque in minima oſcula exhalantia, tranſmitti, præ multa ſua ſi-

ve

ve craſſitie, ſive duritie nequeat; dolores enormes creet, donec affluente liquido dilutior, motu pulſuque attenuatior, per cutis poros evaporare pauxillatim poſſit: unde Lymphaticis arteriis acutum tribuere ſenſum cogimur: niſi quis in id inclinet potius, ut a turgentibus pulſantibusque non quidem lymphaticis, ſed potius proximis vaſis rubris, nervos premi, tundi, vellicarique opinetur. Porro acrem hanc materiem, ſeu podagricam calcem, in vaſis hærere, non extra illa diffundi, Methodus παλαιογενὴ docet admovendi ad Podagræ ſedem Hirudines: quam Methodum renovatam pulcro tractatu anno 1769. tradidit, experimentis & in propria, & in multorum aliorum Podagra captis, confirmavit, venerandæ canitiei Medicus Andegavenſis *Franciſcus Paulmier.* Sin vero vaſa crudeliter eroſa

fran-

frangantur, diffundaturque calx podagrica, nodi ac tophi naſcuntur, qui vel foras erumpentes, ſicciorem, dilutioremque calcem excernunt; vel partem, in qua hærent, vicinasque, rodendo deſtruunt; quin imo eorum materies aut tenuatior, aut ſaltem majoribus eroſorum vaſculorum oris reſorpta, vel alios articulos invadit, vel nobiliores malo omine partes.

Octavo. Hinc forte *Aretæi Cappadocis* difficiliorem textum capi, quando noſtras animadverſiones ad illum contulerimus; quod rite ut fiat integer ille transferendus eſt. „ Eſt Ar-
„ thritis omnium ſimul Nervorum af-
„ fectus, ſi auctum malum omnibus
„ ingruat: initio vero Nervi, arti-
„ culorum vincula, & quæcumque
„ ex oſſibus exorta ſunt, & in oſſa
„ inſeruntur, dolere incipiunt. Aſt
„ iſtorum magnum eſt miraculum:

„ non

„ non dolent quidem vel minimum,
„ etiamſi quis ſecet, aut collida.
„ At ſi quis ab ipſis doleat, nihil
„ aliud eſt eis ad dolorem excitan-
„ dum potentius; non ferramenta
„ adſtringentia, non vincula, non
„ vulnerans gladius, non exurens
„ ignis. Nam & hæc aſſumuntur
„ tanquam dolorum majorum reme-
„ dia; quod ſi quis (ita ut ſi quis)
„ ipſa dolentia præciderit, ſectionis
„ dolor, ut exiguus, a majore ob-
„ ſcuretur: ſin autem iſte etiam va-
„ lidus ſit, eos voluptas capit, prio-
„ rum malorum oblivionem afferens.
„ Id autem patiuntur Dentes & Oſſa;
„ cauſam quidem veram ſoli Dii no-
„ verunt, veriſimilem etiam homi-
„ nes. Eſt autem, ut ſimpliciter di-
„ cam, hujusmodi: quod eſt præ-
„ denſum, contactum, vulneratio-
„ nemque non ſentit; idcirco neque

„ ex

„ ex tactu, neque ex vulneratione,
„ dolet. Dolor enim eſt res aſpera
„ ſenſui: Denſum autem non eſt
„ exaſperabile, ideo quoque eſt in-
„ dolens. Quod vero non denſum,
„ ſed rarum eſt, id bono ſenſu præ-
„ ditum eſt, & vulnere exaſperatur.
„ Sed etiam quoniam & denſa inna-
„ to calore vivunt, per hunc eun-
„ dem calorem etiam ſentire poſſunt.
„ Si caliditatis innatæ intemperie,
„ δυσκρασίῃ, corripiatur, ſenſus fit per-
„ mutatio.

Difficilem hunc textum ex *Leidenſi* Editione huc transtuli, hinc inde nonnihil mutans, quando nimia libertate Interpres a ſenſu ſtricto deviat. Difficultas partim a Jonica Dialecta naſcitur, partim a variantibus lectionibus, partim forte quoque a vitio Notariorum, qui Exemplaria quædam corrupte verterunt: de quibus om-

omnibus Viri doctiſſimi *Petit*, *Wiggan*, ac præcipue magnus *Trillerus*, aliique, conſulantur. Verum enimvero, ſi textum hunc poſt prægreſſas meas adnotationes legamus, videtur ſimpliciter velle ut notemus, Partes primo eſſe, quas tactus etiam rudior vix ſenſiles eſſe demonſtret: Verbi cauſa dentes, quæ in durorum corporum perſciſſione, confractione, commolitione, ſæpe ne minimum doleant; attamen ab intemperie humorum, ardorem, caloremque majorem excitantium, dolorem crudelem patiantur. Ita ut una eademque res indolens dici, dolensque poſſit. Oſſaque ipſa & tendines, & ligamenta, duriora utique corpora, ſi quis indolentia eſſe exiſtimaverit, fateri nihilominus illum oportere, non eſſe indolentia, ubi ad nervos, qui illa aut permeent, aut ſubjiciantur, au:

trans-

tranſadigantur, acrium irritamenta admoveantur. Scite hic, & ad rem noſtram, *Pariſienſis* elapſo abhinc ſæculo Medicus *Petit*, in eruditis ſuis ad *Aræteum* Commentariis: „ Si quis
„ porro quærat, inquit, quid ipſe
„ de illa difficultate ſentiam; equi-
„ dem ſi cum *Galeno* dentes ipſos ſen-
„ tire fatendum eſt, hæreo, nec
„ quidquam probabile afferre poſ-
„ ſum: ſi vero, quod alii cenſent,
„ dentes non ſentiunt, ſed ipſe ner-
„ vus, qui eorum radici inſertus eſt,
„ ad quem per poros dentium calor
„ & frigus tranſmeant, in promptu
„ eſt ſolutio: nam ad nervum qualita-
„ tes activæ, utpote incorporeæ,
„ facile ſubeunt; durities vero, &
„ aliæ ejusmodi materiales, non ita;
„ quia materiæ propriæ, ceu modi
„ quidam ita adhærent, ut extra ip-
„ ſam non poſſent diffundi. „ Cru-

ſta ſcilicet vitrea dentis integra, frigus, calor, acria, penetrare ſe per dentis ſubſtantiam inepta, nullam poſſunt in eo perceptionem excitare doloris: adamantino vero hoc involucro fiſſo, deſtructove, penetrant hæc ad filamenta nervoſa, excitantque dolorem. Et quia a nervulo tantillo dolor atrociſſimus ſæpe naſcitur in Dente, an illi, qui ob nervorum per membranas, tendinesque, utique partes quoque tenſas, durasque, paucitatem, exilitatemque, ſenſum illis denegant, ſatis naturam rerum conſuluerunt, ſatisque per analogiam ratiocinantur?

Integrum igitur Cuique eſt, eam in hac diſputatione opinionem fovere, quæ ipſi veriſimilior videtur: dummodo tam illi, qui aliquam partem inſenſilem eſſe cenſent, eandem nihilominus caute vitandam ob ner-

vo

vorum proximitatem eſſe intelligant; quam hi, qui ſenſibilem hanc ipſam arbitrantur, ejusdem vulnerationem, caſu urgente, non vereantur. Hæc a principio hujus quæſtionis præcipue urſi, ne qui irreperent in Pathologiam errores: neque calamum arripuiſſem unquam, ſi ab initio litis Pathologia ſarta tecta, ut nunc eſt, fuiſſet.

Quæſtione igitur e medio ſolemniter ſublata, nonne indignationem potius, quam reſponſionem, meretur illorum ſcribendi κακοήθης, qui eandem terminatam dolentes, excitare denuo, æternamque eſſe mallent? Scriptorum ajo, in quos vertenda eſſet *Jovis* ad *Martem* objurgatio apud *Hom. Iliad. V.*

Εχθιςὸς δὲ μοι ἐσσὶ Θεῶν, οἱ Ὄλυμπον ἔχουσιν.

Ἀιεὶ γάρ τοι ἔρις τε φίλη, πολεμοί τε, μάχαι τε.

Inviſiſſimus utique mihi Deorum es, qui Olympum tenent;

Semper enim tibi contentio grata, bellaque, pugnæque.

Quid, quod ironice, aut ſarcaſtice potius, ſcribant me homines ſuæ ſorti committere, necique tradere malle, quam vulnerando partem, quam falſo credam ſenſibilem eſſe, in vita conſervare? Reſponſum illis datum eſt; debuiſſentque, ſi ſapuiſſent, ex ſingulis meis Scriptis concluſiſſe, haud aliam in hiſce mentem mihi eſſe quam Viro immortali *Boerhaavio*; qui *Cap. de Vuln. in gen. & Cap. de Vuln. Cap.* membranas ac tendines ſenſibiles arbitratus, nihilo ſecius & hoſce dimidiatim abſciſſos integre perſcindendos: ſordibus vero ſub Dura Matre latitantibus, hanc audacter pertundendam, docuerit. Sed de hiſce ſatis,

tis: Libellum non legi: mox enim ut ex paucis, quæ captim legiſſem, malevolum autoris animum intellexiſſem, projeci, ut hujus farinæ quisquilias ſoleo, nec lectione unquam, nec reponſione dignaturus. Profecto ſi attento animo, benevoloque, legiſſent quem in modum *Tomo XII. Cap. VII.* quæſtionem amice terminatam expoſuiſſem; neque illuſtri *Hallero*, neque mihi, ſententiam a vero alienam tribuiſſent: ſententiam meam denuo, clare, ni fallor, expoſui: ne autem iterato meam mentem, eamve *Halleri*, male referant, ut meam nunc dedi, dabo quoque eam *Halleri*; partem Epiſtolæ hic inſerendo, quam Ampliſſimus ille *Bernenſis Reip.* inclytæ Senator 29 Octobris 1770 ad me ſcripſit, eamque hoc Tomo publice ut ederem, petivit.

 „ Nervi

„ Nervi qui nobis imponere ita
„ poſſunt, ac ſi ſenſatio ipſis tendini-
„ bus ineſſet, ſunt cutanei illi, qui
„ per eorundem tendinum ſuperfi-
„ ciem, toto fere in corpore, tran-
„ ſeunt: præcipue autem in flexura
„ Cubiti, in Femore, in Genu, in
„ Manu, inque tendinis Achillis vi-
„ cinitate, in dorſo quoque Pedis.
„ Nervi vicini tendinum Profundo-
„ rum nos in Paronychia decipere
„ poſ-

Les Nerfs, dont le ſentiment peut impoſer, pour le ſentiment des tendons memes, ſont des nerfs cutanés, qui paſſent par la ſurface de ces tendons, presque par tout le corps, & principalement dans la plie du coude, dans le femur, au genou, à la main, aux environs du tendon d'Achille, au dos du pied. Les nerfs voiſins des tendons profonds peuvent en impoſer dans le Panaris, (comme) dans

„ poſſunt, ut in Pleuritide; eo quod
„ horum ſenſatio haberi pro ea aut
„ tendinum Flexorum, aut membra-
„ næ Pleuræ, poſſit. Igitur horum
„ Nervorum ſenſationem recte de-
„ ceptricem appello; quando qui-
„ dem ne unicum quidem ramulum
„ ſive tendonibus, ſive pleuræ, lar-
„ giantur.

„ Quod autem ad duram Matrem
„ attinet, ſiquidem nullus hucusque

H 4 „ de-

dans la Pleureſie; parsque leur ſentiment peut être pris pour celui des tendons flechiſſeurs, ou de la Pleure. J'appelle le ſentiment de ces nerfs impoſteur; *parceque effectivement ils ne donnent aucune branche, ni aux tendons, ni à la pleure.*

Pour la dure mere, comme aucun nerf n'y à été decouvert encore, *elle ne ſauroit avoir du ſentiment. Si jamais on*

en

„ detectus nervus eſt, ſenſibilis ea „ eſſe non poteſt. At vero ſi quondam nervi, in ea detegantur, ſenſatione gaudebit ea nervorum, „ quos adeſſe conſtabit, proportione. „ Eadem mihi de tendinibus opinio, „ in quibus, hactenus nervi detecti „ non ſunt. Idem de medulla affirmo.

„ Concedo, cum doctiſſimo *Whytt*, „ partes nervis quidem, at vero pau„ cis,

---

en decouvre, elle ſentira dans la proportion du nerf, qu'elle aura. Il en eſt de meme pour les tendons, ou jusqu'ici *on n'a point decouvert des nerfs. J'en dis de meme de la möelle.*

Je conviens avec Mr. Whytt, *que des parties, douées de nerfs, mais en petit nombre, & dont le ſentiment par conſequent eſt trés foible, peuvent devenir plus ſenſibles dans les inflammations, ou par*

„ cis, donatas, quarumque eam ob „ cauſam paucus ſenſus eſt, poſſe & „ in inflammatione, & in violenta „ extenſione, acutius ſentire; minime vero credo deſtitutas nervis partes poſſe ſenſibiles reddi: teſtes „ hujus & ungues ſint, & epidermis. „ Omnino opus nervis eſt, qui de „ ea, quod in corpore geritur, animam inſtruant.

„ Porro hæc omnia ſimpliciter reſultant ex numeroſiſſimis experimen-

par des extenſions forcées. Mais je ne vois pas, que de parties, denuées de nerfs, puiſſent devenir ſenſibles. L'Epiderme & les ongles en font foi. Il faut abſolument des nerfs, pour inſtruire l'ame, de ce qui ſe paſſe dans le corps.

Tout cela fait ſimplement le reſultat d'un nombre extrême d'experiences, ſans Syſtême, ou Hypothêſe.

Voici

„ tis, citra vel minimum aut Syſte-
„ ma, aut Hypotheſin.

„ Hocque id ipſum eſt, quod cum
„ publico communicare velis Tomo
„ tuo XIV. rogo: præciſa ſic erit
„ omnis erroris occaſio.

„ Forſitan dicta jam olim repeto;
„ abeſſe tamen nequeo, quin iterum
„ moneam: Duo eruditi, dum inter
„ ſe diſputant, exponunt ſe ignaro-
„ rum, ſciolorumque judicio: jam-
„ que,

Voici, Monſieur, ce que je Vous prie de preſenter au Public dans votre XIV. Volume, & tout mépriſe deviendra déſormais impoſſible.

Je ne ſais, ſi c'eſt une répetition, mais je ne puis, que Vous prier, que deux Savans en diſpute, s'expoſent au jugement des ignorans, & des démiſavans, & que c'eſt deja une degradation que d'etre jugé par de telles gens.

Pour le Pathologique, je n'en ai jamais voulu m'en meler.

„ que, ejusmodi habere Judices,
„ degradatio eſt.

„ Pathologiæ nunquam immiſce-
„ re me volui.

Si ergo illuſtri huic Viro volupe ſit promovere ſua experimenta mille modis, mihique Pathologiam macte tueri, excolere, ornareque; nullum unquam inter nos intercedere diſſidium poſſe, clare quisque perſpicit: cum & ipſe hanc perpetuo excludat, & ego illa, utpote ad hanc non pertinentia, non attingam. Unde magni Viri diſcipulis, qui contra mentem Præceptoris experimenta urgeant, eaque a Theoria ad Praxin transferre geſtiant, non niſi *ad Calendas Græcas* reſpondendum ſit.

§. VI. Quiddam tamen in Hiſtoria Membranarum ſupereſt, ad quod dubito an unquam aptam adornemus ſolutionem

tionem. Cur ſcilicet Membranæ, haud illæ modo, quarum ambigua ſenſatio eſt, verum etiam quarum ſenſum extra omnem dubitationis aleam eſſe fatentur omnes, ſæpe non doleant, licet & certas in ſe gerant, & demonſtratas, & neceſſarias doloris, ejusque atrocis, cauſas? Res autem ipſa indubitato repetitoque crebrius experimento certa eſt. *Tomo VI. hujus operis* publicam demonſtrationem retuli juvenis, in quo periodici vomitus cauſam poſt mortem quærentes, invenimus „ Ventriculum ore ſuperio„ re ſuo, initioque Oeſophagi, multo „ ampliorem ſolito, ſanguine omni„ bus ſuis in vaſis ita turgentem, ut „ eadem in nonnullis duarum, aliis „ in locis trium linearum, diame„ trum haberent; ceterum Ventricu„ lum & fundo toto ſuo, & in aliis

„ pla-

„ plagis duabus, tam interne, quam
„ externe, purpurei plane fuiſſe
„ coloris. Interim nulla ſigna fe-
„ bris unquam; nulla Gangræ-
„ næ in pulſu; nullum unquam in
„ hoc viſcere perceptum dolorem;
„ nullam cujusquam defectus Ventri-
„ culi, niſi qui ſesqui hora ante
„ mortem contigiſſet Vomitus, no-
„ tam obſervatam fuiſſe. Ideo ob-
„ ſtructio adeo notabilis, Inflamma-
„ tio adeo ſæva, Gangræna adeo
„ vehemens, ut totam Ventriculi ſub-
„ ſtantiam penetret, citra dolorem,
„ citraque febrem, contingunt? bo-
„ no cum appetitu formantur? cum
„ integra Viſceris perficiuntur fun-
„ ctione? Qua enim die Juvenis mo-
„ riebatur, pulſum ſanum ac per
„ omnia naturalem, habuit; opti-
„ mumque ut meridie, ita veſpere,
„ appetitum.“

Tomo

Tomo IX. Cap. 1. *&* 2. Anatomen deſcripſi Juvenculæ, quæ ineunte mox febre acuta ſepties & vomuerat, & dejecerat alvo; deinde vero per quinque fere dies totius morbi non modo, nec nauſeaverat, nec vomuerat, verum, e contrario jus carnium ſumſerat appetens, ſiticuloſa biberat, medicamentaque absque vel minima Ventriculi moleſtia aſſumſerat: cujus tamen Ventriculum viderunt Auditores mei per univerſas tunicas ſuas rubrum, interius autem ex inflammato ultra pedis ſpatium jam gangræneſcentem.

Eodem Tomo IX. publicam Anatomen communicavi Diaphragmatis, adhuc poſt detractas 70 uncias ſanguinis utrinque, & æque in muſculoſa, quam in tendinea parte, inflammati: quamquam æger in morbo

ſuo

ſuo ſua nutrimenta, ſua potulenta, ſuaque medicamenta, ſic & deglutiiſſet, & retinuiſſet, ac ſi nihil morboſi inibi latuiſſet; dum interim omnia rejicere Paraphrenitici ſoleant.

Strenuum Belli Ducem quondam vidi, qui a multo animi corporisque labore, longiore ſæpe itinere, & triſti neceſſitate exceſſivis compotationibus gratum ſe, acceptumque reddendi Genti, ad quam miſſus Orator fuerat, Arthritidem ἄκοπον ſæpe habuit. Annoſa & nodoſa Arthritis erat, jamque in variis digitorum articulis Ancyloſin formabat. Affui ipſi, Arthriticum patienti inſultum, cum omnium articulorum valido & tumore, & rigore, citra dolorem, ne ab attactu quidem. Quique a ſecretis illi erat, teſtabatur mihi eam indolentiam in ſingulis ſe obſervaſſe paroxysmis.

mis. In hoc igitur Viro non tendines modo, ac capſulæ, quarum ſenſilitas negatur, verum & nervi numeroſi, accumbentes, ſuccumbentes, interjectique inter hasce partes, ipſa tandem ſenſiliſſima cutis, quamvis ſubito expanſa, ſentiebant nihil.

Et, ut hic recens viſa, & hoc capite recenſita obſervata, ac maxime verminoſi noſtri juvenis, quoque commemorem; an ab una parte ſerenum aſſiduo caput, ab altera parte Piæ matris univerſæ, de cujus ſenſi bilitate nemo hucusque dubitavit, inflammatio, qua dirior exiſtere nequit, non confirmant hanc theſin abunde?

Memorabilis Hiſtoria eſt quam *L. Riverius* non ex aliis, ſed ut teſtis ocularius, *Cent. III. n.* 26. narrat, hominis,

nis, qui primo die, duntaxat ventre doluerat, exinde vero usque ad 13. morbi diem, quo interiit, omnino nihil. Febris interim tertio die ſuperveniens, ſitis, linguæ ariditas, Vomitus usque in 7 diem vehemens, ut ipſa ſtercora ſequerentur, inflammationem affirmare Medicorum conſilio videbantur; quam tamen negabat doloris abſentia, alvusque poſt 7 diem copioſa, & frequens. „ Aperto cadavere inventum eſt Inteſtinum Ileum tribus complicationibus „ convolutum, & quaſi compactum „ in unam maſſam circa finem illius; „ tota autem illa Inteſtini portio „ complicata, gangræna affecta erat, „ cum portione Meſenterii ſibi adjuncta. „ Excrementa per disruptum ſphacelo inteſtinum in cavo ventris erant diffuſa.

Si quis forte Sphacelum jam prima morbi die natum arbitraretur, eo quod dolor exinde ceſſaſſet, hunc *Ill. Morgagni Ep. An. Med. XXXV.* rogaret. „ Num Sphacelum primo jam „ die factum credes? Duodecim ergo „ dies ſic homo vixerit. Deinde quo„ modo Sphacelo facto, febris, quæ „ antea non erat, acceſſit cum lin„ guæ ariditate?

Idem Vir ill. *Morgagni Epiſt. XXIX.* dum in cadavere Patricii *Bononienſis* inveniebatur omnis Inteſtinorum ſubſtantia a Ventriculo, usque ad Recti finem, dira inflammatione occupata, ut ne minima quidem eorum pars illæſa relinqueretur, tandem ait: „ Si „ forte illud quæras, cur Inteſtina „ ipſa, tam graviter affecta, dolore „ igitur non cruciarentur, quo con„ ſentiens Ventriculus tentabatur; „ a veri ſimilitudine non abhorrebo,

„ ſi quo

„ ſi quo in homine tam crebro, tam
„ facile, tot nervi reſolvebantur, in
„ eodem conjiciam quoque nervos
„ reſolutos fuiſſe, qui ad Inteſtina
„ pertinebant. „

Item *Epiſt. XXI.* Agricola primum a contuſione dextri lateris curatus, forte ob ingluviem in febrem ardentem lapſus, intra octavum ejus diem moritur, citra vel minima ſigna obſervata Medicis inflammati ventris, vel minimum ab ægro perceptum dolorem. „ In cadavere imæ Ilei Inte-
„ ſtini partes, ad magnos tractus,
„ undique ex atro rubebant, ſangui-
„ feris vaſis non ſecus, ac poſt inje-
„ ctam coloratam ceram, manife-
„ ſtiſſimis; gravis autem erat odor,
„ qualis ſolet Inteſtinis inflammatis.

Et Senex a Pleuritide curatus, in eandemque relapſus, citra vel minima inflammationis Inteſtinorum ſigna,

licet pulſus vere Pleuriticus ad ultimum vitæ diem obſervaretur, moritur. „ Ventre aperto gravis ille odor „ perceptus eſt, qui ex Inteſtinis in„ flammatis. Et ſane tenuia ad lon„ gos tractus circum circa rubebant.

Ut autem verbo multa contraham, laudatas magni Viri Epiſtolas pervolventi apparebit, 1mo Dari inflammationes notabiles citra febrim magnam. 2do Easdem haberi citra vel minimam 3tio Adeſſe inflammationem ſine febre quidem, ſed non ſine dolore. 4to Adeſſe cum febre, ſed ſine dolore. 5to Inteſtina & inflammata, & inflammatiſſima, a morte reperta eſſe, absque vel febre in vita, vel dolore, perceptis.

De Febris abſentia in ſummis inflammationibus, dolore præſente tamen, poſt relatas a *Morgagno* plurium Medicorum obſervationes, egregius

nos

nos monuerat *Simſonus*: cujus occaſione Ill. noſter Archiatorum Comes in *Comm. ad* §. 371. *Boerhaav.* „ Inde ſa-
„ luberrimum inquit, in praxi medi-
„ ca monitum poſuit *Simſonus*, ne
„ decipiantur Medici, credentes nul-
„ lam inflammationem adeſſe, ſi fe-
„ bris abſit. Cum ſæpe fixos dolores
„ Inteſtinorum, imo Pleuritides ſpu-
„ rias epidemicas ſe vidiſſe aſſerit,
„ quæ ſine ulla febre pluribus menſi-
„ bus affligebant ægros, niſi ſtatim
„ Venæ ſectione & aliis, inflamma-
„ tioni debellandæ aptis remediis,
„ curarentur.

De ſumma inflammatione citra doloris perceptionem, de eadem citra vel febrem vel dolorem; cum ill. *Morgagni*, tum mea hactenus prolata, fidem faciunt: unicus modo inter hæc omnia caſus eſt, in quo nervorum

paralyſi tribui forte doloris abſentia poſſet: in ceteris neutiquam.

Egregius idem Autor harum obſervationum ſingularitatem minus admirari ceperat, ex quo venerandis ſuis Præceptoribus *Valſalvæ*, & *Albertino*, hiſtoriam Adoleſcentis ſic denati, enarrans, ſimilia, nec ſemel modo, ipſis occurriſſe intellexiſſet: Poſteriorem vero addidiſſe latentium ejusmodi Inteſtinorum cognoſcendorum modum, ex pulſu, abdomine, & facie. „ Pulſus enim humilis & „ debilis potius, & qui, ſi bene at„ tendas, ſibi obſcure diſſimilis ſit, „ abdomen autem tenſum, & du„ rum, & cum dolore quodam: fa„ cies denique inſoliti aliquid, ſed „ in aliis aliud, oſtendens, ut inter„ dum oculos quaſi exterrefactos, „ alias livorem quendam circa labra, „ animadverterim; hæc, inquit, ſe„ re;

„ re; nam aliquando linguam etiam
„ adnotavi haud bene ſe habentem,
„ & quandam ſitim; mihi accidit,
„ ut in ejusmodi caſibus ſe obſervan-
„ da præbuerint. Sic ille ingenue,
„ ut ſolebat, quæ requirebam, ſi-
„ gna indicabat. Quorum mihi Ve-
„ ritas cum in aliorum, tum præſer-
„ tim in *Thomæ Alliotti* caſu perſpecta
„ eſt, probi æque, ac nobilis civis
„ mei. Cum enim poſt dolores quos-
„ dam Ventris, quibus erat obno-
„ xius cubaret, nec eadem qua ſoli-
„ tus erat celeritate convaleſceret,
„ me autem per eos dies; Autumnus
„ erat, ſi recte memini, anni 1711
„ incommoda valetudo domi retine-
„ neret, miſſusque ſub veſperam ejus
„ Medicus, qui me conſuleret, non-
„ nulla ex iis ſigna narraſſet, quæ
„ modo commemorata ſunt, ipſe
„ autem interrogando quædam alia

„ ex iisdem non deeſſe intellige-
„ rem; reſpondi nihil tale opinanti,
„ ad ægrum rediret, quem ſi vel
„ tantillo interea pejorem factum ani-
„ madverteret, continuo admonen-
„ dum curaret, poſſe magnum inſta-
„ re periculum; ut ſibi, & poſteris,
„ conſueta religione prudentiaque
„ proſpiceret. Quid quæris? Per-
„ paucis poſt horis æger manifeſto in
„ pejus ruere cum cepiſſet, atque
„ ea, de quibus tunc demum admo-
„ nebatur, ſtatim perfeciſſet, intra
„ ipſam illam noctem Vir optimus
„ præcipiti caſu ereptus eſt„ Locum longiorem reddere absque contractione volui eorum in gratiam, quibus præclari hujus Operis copia non eſt, quo tamen carere nemo Medicorum poteſt.

At vero præter hæc quinque ſingularia capita, ſuis quæque probata

at-

atque demonſtrata obſervatis, Sextum eſt, quod in Viro, cujus hiſtoriam §. II. memoravi, præ reliquis omnibus παραδοξὸν apparuit; ſcilicet quod in diriſſima inflammatione, eaque univerſaliſſima, cum univerſi fere Peritonæi, tum Ventriculi, Inteſtinorumque, neque vel minimum abdomen intumuerit, neque defuerit alvus. Hic igitur præcipuum deficiebat ſignum *Albertini*: alterumque de Alvo variorum Autorum, ad Diagnoſin atque Prognoſin requiſitum, in ſolo Senatore *Rivèrii*, cui a 7. a d. 13. diem fluxerat alvus, defuit.

Concludamus tandem ex hiſce omnibus Inflammationis Ventriculi, Inteſtinorum, Meſenterii, Diaphragmatis, Pleuræ, ſigna tam clara atque evidentia ſæpe eſſe, ut præſentem illam pronunciemus audacter; febrem acutam, ardentem, ſitim ingentem,

I 5 ve-

vehementem dolorem, Ventris tumorem, alvum clauſam, Vomitum deinde ac primo ingeſtorum, deinde etiam contentorum in dictis partibus; nec raro denique veram earundem gangrænam ſphacelumque: contingere tamen non perraro, ut Inteſtinorum, ac Ventriculi, Meſenterii, Omentique, ac Peritonæi, inflammatio lethalis, vel uno, vel pluribus, vel omnibus hiſce ſignis deficientibus, obſervetur. Ita quidem ut etiam inde Sententiæ *Hippocratis* veritas confirmetur, ſtatuentis Acutorum morborum prædictiones haud eſſe per omnia, & ſemper, tutas certasque, ſive ſanitatis, ſive mortis.

SE-

SECTIONIS I.

CAPUT QUARTUM.

DE FEBRE VERMINOSA.

§. I. *Signa vermium in corpore humano degentium numerantur ultra ſexaginta, quorum alia frequentiora, alia rariora, alia rariſſima ſunt. In Juvene noſtro ſigna plerumque pauca. Pſeudo-pleuritis & a Vermibus, & a dolore quocumque Inteſtinorum, explicatur No. 3. Non ſpuria tamen, ſed vera Pleuritis, ea noſtri ægri fuit, quæ quomodo in illo nata fuerit, inquiritur: ſic tamen ut eum Lumbrici potius, quam Pleuritis, interemerint. No. 4. De Tuſſi Verminoſorum, eaque occaſione de tuſſi, a quacumque alia cauſa, quam a Pulmone, nata. No. 12. Ampla Oculorum deſcriptio cum Verminoſorum, tum*

noſtri

noſtri ægri. §. II. *Vermes ſæpe adſunt, ubi deeſſe illos credimus, viceque verſa: perperam autem ſtatuuntur omnium morborum cauſæ. Refutantur qui hanc verminoſam Pathologiam tribuerunt* Hippocrati: *explicatur proinde Græcorum* τὸ Θηρίον, & *Latinorum* Ferinum, Belluinum: *ex utriusque Sermonis genio. Vermes in corpore humano reperiuntur, non generantes morbos, ſed aliunde ſe in corpus inſinuantes. Sæculis quatuor ante* Ariſtotelem, *Vermes e putredine vere naſci delirantem,* Homerum *noviſſe muſcas ovula in Vulneribus deponere; moxque excluſis illis Vermes prodire; perſpicue ex* Iliad. XIX. *patet. Reſpondetur iis, qui cunctorum morborum cauſas animatas eſſeprobaturi, contendunt morbos neque tutius, neque citius, quam antihelminticis, curari. Prudentia adhibenda in legendis ſcriptoribus de hac re agentibus.*

§. I. Capite primo pag 64 verminoſi juvenis inopinam mortem mirabamur, veræ ejusdem cauſæ necdum

dum gnari. Ea nunc quarenda eſt. Ut autem tolerabile quid de eadem, nec non de juvenis hujus & morbo, & morte, dicatur, neceſſe omnino erit primum de Vermium ſignis, deque ipſius Verminoſæ febris natura, breviter diſſerere.

Morbi præmittenda definitio foret; ſed deficit hæc. Ut eam autem nobis aptam comparemus, enarranda erunt ea omnia ſigna, quibus præſentibus vermes obſidere humanum corpus, vel cum Febre, vel ſine illa, obſerventur. Hæc nunc dicuntur ſequentia.

1mo Morbi Verminoſi aliquando aut pauca febre conſociantur, aut nulla, ſed potius affectarum viarum primarum ſymptomatibus; ſymptomatibus etiam quæ, ut ex *Euſtachii*, *Williſii*, *Vieuſſenii*, *Winslowi*, *Halleri*, atque *Meckelii* Tabulis manifeſtum fit, commer-

mercium octavi Paris cum Sympathetico magno, horumque cum ſenſorio communi, omnium Nervorum ſcaturigine, conjunctio, excitare & promovere debent: Apoplexia ſcilicet, Lethargo, Paralyſi, Hemiplegia, Palpitatione cordis, & Aſthmate, Viriumque dejectione, Pulſibus quoque aut intermittentibus, aut remittentibus, aut inæqualibus, deficientibusve; tum Aphonia, Cophoſi, Amauroſi, Convulſione etiam, & Epilepſia; quibus ſæpe mors ſuccedit.

2. Lumbrici cujuſcumque generis & intermittentes generant, & continuas febres, & non raro malignas.

3. Producunt quoque quoddam intermittentium febrium genus, vagarum prorſus, ac pertinacium, ſymptomata quoque ejusmodi referentium, cujusmodi brevi in hiſce explicandis,

quæ

quæ continuarum Febrium ſunt, enarrabo.

Scilicet *primo* dicitur Cephalalgia in hiſce febribus tanquam a principio præſens: ubi vero ſigna nonnulla Criſeos proceſſerunt, caput grave tunc, atque hebes eſſe, narratur. Juvenis noſter excipiendus ab hac regula eſt; quem triginta atque ſeptem dierum tempore, quibus in Noſocomio fuit, nunquam aut dolentem capite, aut hebetem, ſed potius perpetuo ſerenum, reperiimus: idque vitæ etiam ultimis diebus; licet in iis cauſam graviſſimam cum doloris, tum hebetudinis Capitis, inflammatiſſima, cunctorumque teſtimonio ſenſiliſſima pia Meninx, ponere debuiſſet. Duplici itaque modo a generali regula eximere juvenem oportet.

Verminoſa noſtra femina *Tom. XII.* Capitis quidem hebetudinem perpetuam

tuam conqueſta eſt, nunquam autem dolorem. Epidemias verminoſas legi, quæ nullius in capite vitii meminerint.

Secundo. Lingua Verminoſorum fuſcam ſæpe gerit, ſubpinguemque cruſtam; quam halitus fœtidus oris comitatur: fœtidus autem ſic, ut & ſubputridi, & ſubacidi quid, referre videatur adſtantibus. Juvenem noſtrum & ab hac regula excipias, cui & ſemper tam leviter alba lingua fuit, poſterioribus potiſſimum diebus, ut albam illamne, an naturalem pronunciaremus, animo hæreremus; & oris fœtor nunquam perceptus eſt. Utrumque quoque defuit feminæ noſtræ.

Tertio. Recenſetur in ſignis lateris ille dolor, qui æmuletur Pleuritidem, qui inconſtans vagusque ſit, qui vel cum morbo ortus, ad Criſin ceſſet,

vel

vel poſt eandem perſeveret. Hujus & veneranda antiquitas meminit. *Aretæus Cappadox* tribus diverſis in locis nos monet ne, dum cauſa in Ventre hæreat, morbum ſalutaremus Pleuritidem: ac primo quidem *Acut. Morb. Caus. Lib.* 2. *Cap.* 6. *de Ileo*: „ Si
„ cauſa in Colo eſt, dolorque modo
„ ad coſtas ſuperiores adſcendit, *εὖτε*
„ *φαντασίη ἐγγίγνεται πλευρίτιδος· καὶ γὰρ*
„ *καὶ πυρεταίνουσι οἵδε*, tunc idea naſcitur
„ Pleuritidis, etenim hi quoque fe-
„ bricitant. „ Secundo *ibid. cap.* 3. „
„ Quod ſi aliquando grandior lapis
„ concavo Renis inhæſerit, tunc do-
„ lores lumborum circa Muſculos
„ Pſoas excitantur, & *ad medias us-*
„ *que coſtas* perveniunt: multis ſane
„ dolor iſte, ac ſi Pleuriticus eſſet,
„ impoſuit. „ Et tertio *Lib.* 1. *Cur. Acut. cap.* 10. *de Pleuritide.* „ Sed
„ nonnullis & dolor & inflammatio

„ erupit, quaſi horum locorum
„ (laterum) affectus eſſe videretur,
„ cum tamen id interiorum vitiorum
„ incrementum ſit. „ Textuum horum hic memini, non quod vermibus tribuat cauſam doloris *Aretæus*, verum quod dolorem, Pleuritici æmulum, a cauſis longe aliis, quam a quibus Pleuritis, natum & obſervaverit, & poſteritati tradiderit.

Extant autem obſervationes numero non paucæ, antiquorum recentiumque Autorum, *Gabucini*, *Donati*, *Etmulleri*, aliorumque, quos in Sepulcreto *Bonetus*; quos in Epiſtolis *Morgagnus*, memorant; quæ a Vermibus in Ventriculo, Inteſtiniſve latitantibus, dolores ſæpe ortos eſſe docent, qui mentiantur Pleuritidem. Et quid in hanc rem evidentius ea historia, quam clarus ipſe *Morgagnus* refert juvenis in *Nos. Bononenſi*? „ Is enim do-

„ lore

„ lore lateris, tuſſi, ceterisque Pleu-
„ ritidis indiciis affectus, & de his
„ duntaxat conqueſtus, niſi quod ta-
„ men ſimul nauſea tenebatur, cum
„ ab iis, quæ ceteros juvare pleuri-
„ ticos ſolent, vel pejus ſe haberet;
„ denique rejecto inter vomitum ſan-
„ guineum terete Lumbrico, ſtatim
„ ab iis, quæ dicta ſunt, omnibus
„ liber eſt factus.

Conſervavit nobis idem perilluſtris Vir, cui ob id eximias debemus gratias omnes, conſcriptam ab egregio Medico *Pedratto*, condiſcipulo quondam ſuo, Epiſtolam de *Febre Verminoſa*, cui *Ferrariæ* anno 1705 interfuerat, Pleuritidem vere referente; a qua convaluere omnes, qui Vermes ſat cito ejicerent: unde poſthabitis ceteris adverſus Pleuritidem auxiliis, in ſolo Emetico, maturius dato, ſita erat ægrotantium ſalus.

Quantumvis enim Oleo, Mercurio, Myrrha, Corallina, Vermes ano mirifice expellerentur, augebatur potius a dejectionibus dolor, inflammatioque ſuperiorum partium. Videntur hic vermes Ventriculi maximam moleſtiam creaſſe.

Si demum quæratur, quo pacto morbi verminoſi mentiri Pleuritidem poſſint, non uno quidem modo, id exponi poſſe cenſeo. Primo enim Coli Inteſtini tractus tranſverſus tanta ſæpe ventris altitudine collocatur, ut utroque ſuo flexu ad 9. 8. 7. 6. Coſtam adſcendat, ſeu alterutro in latere, ſeu in utroque: quam rem a me in ſecandis cadaveribus toties notatam, toties demonſtratam Auditoribus, hic ut repetam opus non eſt. Dum itaque Lumbrici in ſublimi adeo Inteſtino hærentes, vellicant idem, mordentque; annon, illibata Pleura,

do-

dolor, Pleuritici æmulus, ab ægro percipiatur neceſſe eſt? Ipſi enim Pleuræ accumbit doloris ſedes. Annon dolens jam Inteſtinum a pleniore per inſpirationem pectore preſſum, dolebit acutius? Læſaque ſic reſpiratione, num abeſſe diu tuſſicula poſſit?

2do Ab ipſa verminoſa diſpoſitione, ſive Colum ſublimiore loco, ſive profundiore locatum ſit, Pleuritidi ſimilis dolor percipi poterit, qu re quidem vera verminoſus ſuo in principio exiſtens, vera tamen Thoracis, Partiumque Thorace contentarum, inflammatione hominem necet. In laudata *Pedratti* Epiſtola Viri anatome legitur, quem hujus morbi vis celerior atrociorque ſuſtulerat. „Pulmones tumebant adeo, ut totum „Thoracis cavum implerent. Siniſter autem, quo in latere dolor

„ fuerat, penitus inflammatus, ac „ nigricans, conſpectus eſt, præterea inferiora verſus albido ichore „ infarctus, abſceſſus inſtar. Pleura „ ubique inflammata, liveſcens, & „ nonnullis quaſi punctis ſanguinis „ diſtincta. Intercoſtales muſculi, Interni præſertim & ſiniſtri, hactenus inflammationem contraxerunt, „ ut ſugillati viderentur. Denique in „ Cordis ventriculis, annexisque magnis utriusque generis vaſis, grumi „ fuerunt atri ſanguinis, nec diſſimiles polypoſæ concretioni.

Unius quidem traditur duntaxat cadaveris ſectio: ne tamen ideo ſuſpicetur quis hominem, cujus anatomen hic legit, peculiari modo per id tempus obiiſſe, cæteros vero verminoſos viſcera haud ita comparata habuiſſe, *Morgagnus* compendio multa congerens, addidit: „ illud certum

„ tum cum multorum, quos deſcrip-
„ tus morbus abſtulerat, Cadavera,
„ tum *Farneſii*, tum in proximis Op-
„ pidulis ſecarentur, viſcera quidem
„ Ventris in aliis aliter, ut propriæ
„ ſingulorum affectiones ferebant
„ conſtituta apparuiſſe; Scirhoſa vi-
„ delicet, obſtructa, aut alia ratione
„ male habentia; præ ceteris autem
„ valde affectum Ventriculum, &
„ tympaniticum in modum inflatum,
„ putridaque & grave olente humo-
„ rum ſaburra onuſtum: ſed præ-
„ cipuam læſionem in omnibus intra
„ Penetralia Thoracis, fere eandem,
„ ac quæ propterea ex uno tantum
„ ſubjicitur, deprehenſam eſſe.

Si quis ad hæc roget, qui fieri demum poſſit, ut cauſa morbi intra inteſtinorum tantum latitante cavum, Pleura, Viſceraque Thoracis, vehementi adeo inflammatione occupen-

tur; illi reſpondet *Morgagnus*: „ Ut „ igitur appareret, primum quidem „ a Vermibus inferri aliquando Pleu- „ ritidis ſimilitudinem, quæ ejectis „ vermibus continuo evaneſceret; „ deinde autem veram ipſam Pleuro- „ peripneumoniam interdum fieri, ſi „ porro illi irritare pergerent, & „ ſic ad Thoracem non vapores ne- „ ſcio qui, ſed conſtantes ſpaſmo- „ dicæ membranarum criſpaturæ tra- „ ducerentur, quæ ſanguinem deni- „ que, præſertim lentum, in vaſcu- „ lorum anguſtiis retinerent, viſum „ eſt, ut hoc licebat, ex recentibus „ *Pedratti* obſervationibus intelligere, „ ſic illud quoque recenti mea ob- „ ſervatione confirmare.

Profecto in ardua adeo, difficili-que quæſtione, conjectura hæc *Morgagni* magnam probabilitatem habet, quam in Analogia augere videtur.

Non

Non omnem tamen difficultatem tollere ex eo patet, quod ſi a Vermibus Inteſtinorum ſpaſmodicæ Membranarum Criſpaturæ ad Thoracem traducerentur, quæ ſanguinem denique, præſertim lentum, in vaſorum retinerent anguſtiis; expulſis Lumbricis mitius debuiſſet cum ægris agi; dum e contrario, ut in morbi *Ferrarienſis* relatione eſt, dolor & inflammatio pergerent, mortemque inferrent, etſi Lumbricos probe expuliſſent Antihelmintica; imo dum graviora hæc fierent, quam ante expulſionem fuiſſent. An Membranarum criſpaturæ ejusmodi, quæ illas inflammarent, a Lumbricis Ventriculi naſcerentur duntaxat? Sed non omnes, qui Vomitu evaſerunt, evomuerunt Lumbricos: Iuvenisque prior, cujus hiſtoriam *Morgagnus* mox ante hujus caſum dedit, qui ejecto cum vomitu ſangui-

neo Verme, a pleuriticis mox levaretur doloribus; juvenis, inquam, ille prior a Pleuritide liberabatur ejecto, non Verme, ſed grumo ſanguineo caſtaneæ magnitudinis, foetidoque. Neque febres Verminoſas cum laterum dolore ad ſolos Ventriculi Lumbricos ab Autoribus determinatas reperio, verum etiam ad illos Inteſtinorum. Nec ſuſpicetur quis ab Antihelmintico purgante cieri nimios humorum motus, ideoque auctam inflammationem fuiſſe; ſiquidem *Aqua benedicta Rulandi*, quæ in eadem Conſtitutione paſſim dabatur ægrotantibus, longe violentius & corpus totum, & pectus potiſſimum, pleuramque, exagitat, divellitque, quam ejusmodi alvinum purgans. Quo ex hoc Labyrintho extricemur, *Aradnæum filum* mihi necdum videtur præſto eſſe.

Quan-

Quantamcunque vero difficultatatem in ſimilibus ſolvendis reperimus, non minus tamen inde convincimur inflammationes in noſtro corpore dari, a cauſis, quæ ſedem procul ab illa inflammationum remotam occupent, inferreque necem poſſint: modi interim, quo fiant; viæ, quam capeſſant; rationisque, qua in ſtadio puro inflammatorio longe ultra conſuetos durationis Inflammationum terminos, ſeſe continuent, perpetuentque, penitus ignari.

Juvenis noſtri vitam utrum Inflammatio abſtulerit, an Lumbricus, ſupra inquiſivimus; poſtremum probabilius eſſe rati. Etenim quod in vita dubioſum erat, quia frequenter obſervatur, an de Coli, a Vermibus dolentis, altiore flexu, dolor dextro, eoque inferiore Thoracis in latere, non naſceretur; hoc falſum eſſe totius

tius hujus Inteſtini tractus, longe inſimiore ſede in cadavere deprehenſus, manifeſto arguit. Mors nec opinata autem, quæque ſociata ſecum ſymptomata habuit, ut a Vermibus verius, quam ab inflammatione, acciderint, pag. 68. haud citra magnam veriſimilitudinem confecimus. Sed pergamus in Vermium, Verminoſæque febris indiciis.

Quarto. Lumbricorum indicia, una cum reliquis eorundem ſignis, a frequenti ac ſæpe inani tuſſi deſumuntur: quamquam *Galenus in Comm. Epid. VI.* paulo forte glorioſius, jactet ſe *millies* absque ulla tuſſi lumbricos, os ventriculi infeſtantes, animadvertiſſe. Hanc tuſſim aut modicam, vehementemve, crebram, raramve, ſiccam vero plerumque, in Diatheſi verminoſa, adſit febris, nec ne, deprehendimus. *Galenus in Libr. VI. Epid.* ad hæc *Hippocratis* verba: Θηριώδης βὴξ. *tuſſis ferina*

na, *maligna*, ſcribit quosdam Interpretes hujusmodi tuſſim intelligere ſiccam, quæ Lumbricis ad os Ventriculi ſurſum repentibus excitetur: „ quod „ ſi revera ita accidere compertum „ fuerit, inquit, nulla prorſus quæ- „ ſtio eſſet: ſed millies absque ulla „ tuſſi Lumbricos, os Ventriculi infe- „ ſtantes, vidimus. „ Quosdam etiam ad Tabidorum tuſſim accommodare, quoniam his, ut feris, ungues incurventur. Alios etiam pro tuſſi maligna κακοηθῆ, in quam ſententiam & inclinat *Galenus*; ac ſi *Hippocrates* hic intellexiſſet tuſſem malignam, pernicioſam, quæ nec abſceſſum promittat, nec coctionem. Vide *Charterium* hic, nec non & *Tom. ejus IX. pag.* 405 & 406. Hanc tuſſim non miramur; ab affectis & Inteſtinis & aliis remotis a Pectore Partibus, eandem experti. Doctiſſimus *Pfaffius N. A. N. C. Vol. II. Obſ. XII.* in In-

flamma-

flammatione, atque Gangræna Inteſtini, ægrum notat adeo violenta tuſſi exagitatum fuiſſe, ut ſputa cruenta excerneret. *Albinus Acad. Adn. Libr.* 2. *cap.* 8. Militis a ſe pluries explorati hiſtoriam habet, cui Colon Inteſtinum ſiniſtro in latere in prælio *Ramelienſi* vulneratum ſic fuerat, ut XX. poſtmodum annis adhuc oſtenderet *Albino* factitiam ſuam vulneris in loco Alvum, cum tunicæ villoſæ prolapſu æque ſuperioris quam inferioris Inteſtini portionis, quemadmodum eleganti tabula nobis depictum reliquit. Quod autem notandum in Milite, nulla tuſſis aderat Inteſtino latente, ejusque apertura clauſa; aderat autem & frequens, & vehemens, quoties Inteſtini ſive alterutra, ſive utraque portio, ablato operculo prolaberetur foras. Nosque idem prorſum in femina obſervavimus anno 1762, cui

Inte-

Inteſtinum, ut videbatur Ileum, ſuppuratione & gangræna una cum toto inguine patefactum; quam feminam usque ad incipientem vulneris conſolidationem moleſta tuſſis quatiit. Tot igitur exemplis aliunde captis, comprehendimus facile, quo pacto & Vermes, & Sordes, in tubo inteſtinali latentes, excitare tuſſim queant. Ventriculi tuſſim Practici, & merito quidem, notant; eandem experti reſtaurato Ventriculo exulantem. Inter varias oppoſitasque tuſſes infantum, puerorum, & nonnunquam adultorum, convulſivas, ſpecies una eſt, quam emetico prudenter repetito, tollas. In Utero, in Veſica urinaria, latentibus, quæ irritent, cauſis, annon pares habemus tuſſium obſervationes? Nunquam violentiorem perſeverantioremque tuſſim vidi, quam Puerperæ cujusdam: nunquam etiam vidi tuſſim ci-

tius

tius perfectiusque ſanatam, quam in illa; corpore oblongo calloſo pudendis expulſo. *Rat. Med. T. VII. cap. IV.* Juvenis porro noſter tuſſi ſicca laboravit prioribus novem diebus morbi; a 10 ad 23 nihil omnino; a 23 ad 30 parum; a 30 ad 37 diem, qui & mortis fuit, ne tuſſivit quidem.

Quinto. Indicia vermium petuntur a Pulſu inconſtante, remittente, intermittente, quem cum Vermibus ſemper obſervavit *Solanus*; vel etiam a pulſu debili, ac veluti deficiente. Hic pulſus tot modis peccans a Scriptoribus Medicis ſæpe notatur. In verminoſa febre a ſupra laudato *Pedratto* deſcripta „ Pulſus non ut in „ Pleuritide ſolent, duri, tenſive; „ humiles erant, parvi, inæquales. „ In praxi ſolet nobis talis obſervari; ſic tamen, ut nihilominus aut parum peccantem, aut perfecte ſanum, tam

in

in pueris, quam in adultis, crebro obſervemus: & e contrario pulſus tam pravos, quam ii dicuntur Verminoſorum, in compluribus aliis morbis, Vitalium potiſſimum partium, nec non & Naturalium, invenerimus. Sed, quemadmodum Auditores meos frequenter monere ſoleo, jamque in XVII. annum illis repeto, ne ex deſcriptis pulſibus concludant Vitalium Viſcerum aut inflammationem, aut hydropem, aut aneuruſma, aut deuteropathicam a Viſcerum abdominalium vitio affectionem; neque etiam ob pravorum horum pulſuum abſentiam, negent recenſitos Vitalitatis morbos adeſſe: ita quoque eosdem moneo, ratione vermium; quos cum pulſu enarrato adeſſe, quos iteratiſſima experientia abeſſe, ſic mecum norunt, ut ſubdubitare de hujus Obſervationis veritate non poſſint.

Unde alia ſigna vocari in opem oportet, quæ vel cum pulſu collata, vel absque eodem, quandam conſtituant morbi veriſimilitudinem. Noſtri utique Ægri verminoſam fœturam nunquam quis ex pulſu conjecturaſſet, cum inflammationis triplicis temporibus durus ille, celer, plenus, æqualis, & aliquoties minus liber, eſſet; intermedio autem tempore ut plurimum vel naturalis eſſet per omnia, aut modicam cum æqualitate celeritatem haberet; poſtremisque tantummodo morbi diebus leviorem aut temporis, aut rhytmi, aut utriusque, inæqualitatem, ad motum corporis potiſſimum, & ad loquelam, referret. In verminoſa præterea febre, quam longe, lateque, *Tomo XII. cap. II. & III.* conſcripſi, pauco modo tempore Auditores mei pulſum, quem

ver-

verminoſorum ajunt eſſe, deprehenderunt.

Sexto. Sudor Verminantium ſymptomaticus deſcribitur ſubfrigidus eſſe, & copioſus, prævioque rigore paſſim carens; ita tamen, ut nonnunquam incompoſiti rigores intermiſceantur; ſubacidus denique, & una ſubputridus. In Conſtitutione Epidemica *Ferrarienſi* ille ſudor obſervatus non eſt. Neque in Juvene noſtro, neque in aliis, quos vidimus, non paucis, viſus unquam: unde conſtat firmum morbi criterium non poſſe ex ſudoribus peti.

Septimo. Et cum ſudore exanthemata notantur, generis petechialis præcipue, eryſipelatoſique. Exanthemata aut hæc, aut miliaria, neque noſter æger habuit, neque *Pedratti Ferrarienſes*, neque quiſcumque

febre verminoſa in noſtro Noſocomio decubuit.

Octavo. Mucidam in hoc morbo alvum deſcribunt, fruſtillatim miſſam, ramentoſam, eamque *levantem*: quæ vero naturalis, vereque cocta prodeat, eam calamitatum afferre augmentum, Metaſtaſin verſus caput, Recidivas ingentes. Dyſentericam alii, & ſanguineam, adſtrictam quoque ſcribunt, & teneſmodeam. Verum ut in prioribus, ita & variant obſervata hic. Meretur *Liber VI. Petri Foreſti* in hanc materiem legi, cum ob epidemiam verminoſam, tum ob ſymptomatum varietatem, quibus alii aliis affligebantur, diverſumque omnino experiebantur eventum. Juvenis noſter & *levantem* dictam hujusmodi alvum diuturniore tempore habuit, & periit. Ab alvo quacumque, cum Vermium copia emiſſa, notaba-

tur

tur inflammationis incrementum in *Ferrarienſi* Epidemia.

Nono. Urinas limoſas memorant, & jumentoſas, & inconſtantes, & hypoſtaſin habentes vel prærnaturam, vel protractiorem, albidas plerumque, vel ex albo flaveſcentes. Ut ſæpe verum hoc, ita non raro fallit. Neque accurate ſemper Autores urinæ notarunt naturam, ſive ejusdem non recordati, quemadmodum in *Pedratti* relatione; ſive obiter modo, raroque, ut *Petrus Foreſtus.* Quam parum vero certi hic ſtatuere poſſimus, & in Juvene noſtro, & in caſu mox ex *Tomo XII.* relato, liquet abunde. Ita quidem ut, quod unus alterve Medicus ſeu privatis in ægris, ſeu in integra etiam epidemia, notavit, id non ſemper in conſimilibus morbis obtineat.

Decimo. Dolor deſcribitur vagus nunc lateris, nunc imi ventris, non raro acerbus atque ſpaſticus. Hæc obſervatio frequentis exempli eſt. Quidam & Coxarium notarunt dolorem, plures minime, nos nunquam.

Undecimo. Faciei livorem notant, eumque potiſſimum in ea celluloſitate laxiore, quæ oculis ſubſidet: hanc multoties experti in verminoſis ſumus, ſæpe tamen deſideravimus.

Duodecimo. In oculis ſplendorum ſcriptores notant, deinde ſquallorem, collapſumque, una cum eorundem veluti demerſione; Albi oculorum livorem, viſus Hebetudinem, Amblyopiam, Amauroſin, minorem, majoremque Pupillæ amplificationem. Licet haud raro hæc ſigna fallant, ea tamen adeſſe frequenter, non eſt quod diffiteamur. Si magni *Winslowi* deſcriptionem Nervi paris ſexti admitta-

mittamus, ad quam comparandam, confirmandamque, plus viginti annorum impendit: ſi clariſſimi *Pariſienſis* Medici *Petit* lucubrationes, factáque in hanc rem experimenta laudemus, concinnam quandam, elegantemque adipiſcimur hæc phænomena explicandi rationem. Vid. de hac re *Rat. Med. Tom. III. Cap. II. & Tom. X. Cap. I.* Ex omnibus, quæ ibidem recenſentur, cum experimentis, tum argumentis, conſtat Intercoſtalem Nervum non a communi Nervorum in Encephalo origine, ut vulgo creditur, tabulisque exprimitur, naſci; ſed a Gangliis potius, quæ a ſumma ſpina Vertebrarum, ad imam usque, numeroſa locantur, totitemque veluti cerebra conſtituunt, ex quibus omnibus totidem habentur Nervi Intercoſtalis, ſeu Sympathetici magni, origines.

Ex quibus demum, quemadmodum olim mirandorum, *Colicæ Pictonum* phænomenon plauſibiliorem priore caperemus rationem; ita quoque nunc, ab affectione verminoſa Abdominis, intelligimus effectum eundem ſequi poſſe, qui ſpasmodicas gignat & in Thorace, & in nervorum in Encephalo cum origine, tum decurſu, affectiones; mirabilesque, atque inter ſe mutuo oppoſitas, calamitates. Unde ſimul conſtrictio Colli, Aphonia, Linguæ aut ſpasmus, aut Paralyſis, ſtridor Dentium, Narium pruritus, efflorescentiæ Labiorum, in jejuno ventriculo Ptyalismus, Pupillæ arctitudo, frequentiorque ejusdem amplificatio; ſplendor, collapſusque cum ſquallore Oculorum, Amblyopia, Amauroſis, & quidquid malorum in capite, ſenſuumque organis, obſervatum fuerit, extrican-

tur,

tur, faciliusque explicantur. Signa profecto hæc in aliis alia, communiſſima in Verminoſis ſunt. Sæpe Oculus lumbricos nuntiat, os, nares, dentesque. Juvenis noſter in prima recidiva, propeque mortem, pupillas horrendum in modum amplificatas oſtendit; majorque Verminoſorum numerus, ut egregius *Monro* advertit quoque, lumbricos hoc ſigno loquitur. Eſtque in ſignis frequentiſſimis albi Oculorum livor.

Decimo tertio. Recenſentur, ut Vermium ſymptomata, Convulſiones, Epilepſiæ, Apoplexiæ, Paralyſes, Coma utrumque, Stupor, Catalepſis, Leipothymia, Stridor dentium, Hæmorrhagia narium, Aurium bombi ac Suſurrus: quorum expoſitionem, ſecundum *Winslowianam*, *Petitianamque* ſententiam, mox dedi. At diffitendum tamen non eſt deeſſe horum

omnium, aut omnia, aut pleraque, idque ſæpius, licet nihil ſit exiſtentibus in corpore lumbricis evidentius.

Decimo quarto. Numerantur varii præterea affectus aliarum partium: Ventriculi Nauſea, Ptyalismus, Roſio, Vellicatio, Ructus, Flatus, Pondus, Vomitus, Inappetentia, Canina fames; ſummus ſæpe, mox vero ſatiatus, Appetitus: Venter inflatus, durus, torminoſus, cum aut adſtricta Alvo, aut Diarrhœica, aut Dyſenterica, aut Mucoſa, aut Sanguinolenta, aut Ramentoſa. Stranguria præterea, Dyſuria, Iſchuria: quorum omnium plerumque nonnulla, aliis alia, alio atque alio modo, adeſſe ſolent, facileque explicantur.

Decimo & quinto. Notant Medici articulorum in Verminoſis tumorem pollicis præcipue, digitorumque. Pluries hanc in illis vidi, haud vero in

illis

illis ſolis. Obſcurus textus *Hippocratis* ſpectat huc forte, Coac. n. 467. Ἐν Λειεντερικοῖσι μετὰ Θηρίων ὀδύναι ϛρόφωλυόμεναι, τὰ περὶ ἄρθρα μετεωρίζεσιν· ἐκ τοιέτων λέπια ἐξέρυθρα φλυκταινέμενα. ἐφιδρώσαντες οὗτοι διαφοινίσσονται οἷα μάϛιξιν.

Θηρίον, Θηριώδης, incertum omnino utrum ad Vermes, an ad morbi, ulceriſve, malignitatem, pravitatemque, referre oporteat: cum multis videatur utrumque non paucis in locis *Hippocrates* intellexiſſe. Videatur hic in *Oeconomia ſua Foëſius*. Si in priore ſenſu textum interpretari velimus, eum ſic reddere cum *Charterio* debemus: „ In Lientericis cum ani„ malculis dolores, tormine ſoluti, „ partes circa articulos tumefaciunt.„ Etiam *Foëſius* & hic & ad *n.* 285. & 2 *Epid.* ϛρόφες intelligit Inteſtinorum ea non inepte tormina eſſe, quæ excitentur aliquando a Lumbricis.

Si

Si proinde hoc textu *Hippocratem* de Lumbricis agentem opinamur, duo ab eo notata advertimus, quæ in Verminoſis aliquando apparent: Articulorum digitorum ſive vagos, ſive diuturnos, ſive perennes dolores, & efflorescentias: quam obſervationem quoque ſe feciſſe teſtatur *Ill. B. van Swieten Comm. ad* §. 1364.

Si addideris denique Autumni ad Vermes diſpoſitionem, febrisque verminoſæ exacerbationem veſpertinam, ac peculiaris naturæ ſive caracteris fœtorem oris, ſudoris, excrementi; tandem Abdominis tumorem aut durum, aut nonnunquam tympaniticum; habebis in hiſce XV. notis ſigna Vermium humano in corpore latentium Sexaginta & ultra.

§. II. Ut porro noſtram de his omnibus ſententiam proferamus, primo cum omnibus exercitatis in Pra-

xi Medicis ingenui fatemur ,quemadmodum ex obſervatis pluribus, interque ſeſe collatis cum Vermium, tum febrium Verminoſarum ſignis, in Diagnoſi minime fallimur; ita non rarius contingere, ut horum aut pauca duntaxat adſint, aut omnino nulla indicia, eaque ſæpe cum inſigniori- bus ægritudinum aliarum ſymptomatis intermiſta ſic, atque confuſa, ut lumbricorum notities nos plane lateat. Tandemque non perraro accidere, ut ex paucioribus numeroſioribuſve ſignis, quorum operoſa data enumeratio fuit, lumbricorum præſentiam, morbique ab iisdem originem, ſtatuentes, toto coelo erremus.

2do Vermium in humano corpore frequentiorem eſſe morborum cum acutorum, tum lentorum, cauſam, quam vulgo credatur: ita ut perſæpe con-

contingat in cura morborum Medicum tamdiu inutilem, damnoſumque ægrotantibus eſſe, donec vel ipſe, vel qui ipſi ſuffectus fuerit, infortunioque prioris ſapiens, antihelminticam curam admoveat, ægrumque ſanet.

3^{tio} Cauſam morborum juſto frequentiorem ab Inſectis petere plures. Pathologiam verminoſam volo, cujus Patroni, *Lanciſio* referente, *Varro*, *Columella*, & *Palladius*, primis chriſtianæ Æræ ſæculis erant; cujusque labentis, imo oblivioni traditæ, Reſtauratores valentiſſimi fuere *R. P. Athanaſius Kircherus*, Jeſuita doctiſſimus, acutiſſimus Philoſophus *Nicolaus Hartſoecker*: inter Medicos autem *Chriſtianus Langius*, Profeſſor Lipſienſis, in *Op. omn. anno* 1688. editis; tam in ſua Theſi de Morbillis, quam in ſua Pathologia, quam *animatam* appellavit. *C. F. Paullini* de morte verminoſa,

1703.

1703. Anniſi hi omnes ſunt univerſalem hanc doctrinam reddere : Vermibus vel complurium, vel cunctorum morborum tribuere originem: Venerandam Antiquitatem vix aliam morborum genetricem agnoviſſe, vix aliam ſequentes ætates, audacter ſtatuentes.

An non qui nimis probat, probat nihil? Rationes eorum primo perpendamus ordine : integrum deinde ſit cuique, qualem præferat, ſententiam amplecti.

Ut ergo ab *Hippocrate* incipiamus, quem in Pathologia ab Inſectis formanda celebrem eſſe velint, num vere ſcripſerint, inquiramus. Quod enim quotieſcumque *Hippocrates* περὶ τῦ Θηρίȣ verba fecit, animalcula paſſim intellexerit, ex textuum complurium collatione non apparet. Θηρίον, Θηριῶδες, Θηρίαι, Θηριώδης βὴξ, Θηριώδεες παρα-

ρα-

ῥακρέσιες, Θηριώδεες νουσέοντες, Θηριώδης διαιτὴ, Θηριώδες φθινόπωρον, τὰ ἐμούμενα ἐπὶ τούτοισι, καὶ θηριώδεα, Θηριώδης παραφροσυνὴ, ἕλκος θηριώδες, &c. frequenter ſcripſit *Hippocrates*; at vero plerisque in locis vermes indigitare non videtur. Primo enim ſi fidum illius interpretem *Galenum* conſulamus, vix unus alterve textus eſt, in quo illum vermes per τὸ θηρίον intellexiſſe cenſet. Nolo longiore recenſione tædioſus benevolis eſſe Lectoribus: qui vero mecum *Galenum* ad omnes hos textus preſſe ſequitur, potiſſimum vero in *Comm. ad Sect.* 2. *Libr.* 2. *Epid.* & ad *Coacar. No.* 467. illa vera eſſe, quæ aſſero, capiet.

Deinde *Galenus* ad plerosque horum textuum opiniones variorum Medicorum, hasque inter & illam de Vermibus, refert: quam poſteriorem aut ſimpliciter narrat, aut rarius ad-

admittit, aut paſſim rejicit, confutatque.

Præterea dubitare licebit num *Hippocrates* de Lumbricis vel cogitaverit, dum tot Operum ſuorum in locis τὸ θηρίον &c. ſcriberet. Mecum procul dubio dubitabunt ii, qui animadverterint illum de Vermibus proprie diſſerentem, non hanc θηρίȢ vocem, ſed vermium proprium nomen adhibere, & appellare ἕλμινταις, easque dividere in ϛρογγύλας, πλατείας, ſeu ταινίας, & ἀσκαρίδας. Videatur *Libr. IV de Morbis. Libr. III. Aphor. No.* 26. *Libr. Prognoſt. Coac. Prænot.* &c. Hiſce enim in locis de Vermibus expreſſe acturus, non adhibet vocem θηρίȢ, ſed lumbricorum, quos ſua ſingulos deſcribit ſpecie: ubi vero ſcribit θηρίον &c. Lumbricorum neque generale nomen, neque ſpeciem memorat, neque etiam propria, com-

muniaque, vermium ſymptomata: quamobrem *Galenus*, quique Autores illum, Interpretesque, ſequuntur, fatentur de longe aliis morbis agentem poſſe credi *Hippocratem*, quam de iis, quos Lumbrici generent: volentem vero, ut revera de lumbricis illum agere intelligamus, diſtincte loqui, & ipſa ſymptomata, in morbo apparentia, ſingulis ſingula ſuis tribuere vermium ſpeciebus.

Argumentum hoc ita ſtringere convincereque videtur, ut niſi refutetur illud, nobisque eripiatur, haud facile videamur admiſſuri eorum aſſertionem, qui illum voce τȣ̃ θηρίȣ animatam potentiam intellexiſſe autument. Itaque θηρίον poteſt quidem latiore ſenſu humani corporis inſecta ſignificare, at vero determinato *Hippocratis* ſenſu, de vermibus de induſtria agentis, eos minime ſignificat:

Θηρίον

Θηρίον *Hippocrates* proinde communi priſcorum more intellexit, quo Latini *ferinum*, *belluinum*; quod quidem dum de Feris, ſive de Belluis ſermo ſit, ad Belluas referendum eſt, minime vero quando metaphorice millies rebus longe aliis adplicatur. Sic quando *A. Gellius* 19. 2. de iis ſcripſit, qui *belluinis voluptatibus ſeſe dederunt*; quando ibidem loquitur de *ferinis voluptatibus*; quando *Ovidius* L. *Triſt. V. eleg.* 12. ait:

Omnia barbariæ loca ſunt, vocisque ferinæ:
Omnia ſunt Getici plena timore ſoni.

Quando *Seneca Tract. de Clementia* ſcripſit *de ferina hominum rabie*, ſanguine & vulneribus aliorum gaudentium: non proprio ſed metaphorico ſenſu hæc intelligimus. Imo ipſos Græcos ſic rem intellexiſſe ex Ariſtotele liquet, toto ſuo *primo Ethicorum ſeptimi libri capite* oſtendente, τὴν θηριότητα, eſſe

veluti oppoſitum τῷ ἡρωϊκῷ, καὶ θείῳ: & quater hoc ipſo capite reſumit hanc vocem, hoc ſenſu, & tandem „ Atque eos homines, inquit, qui vi„ tio ceteris antecellunt, turpi atque „ infami nomine feros & immanes „ appellamus. vid. *Libr. V.* ſimilia. Annon ipſe *Tullius* ſic eſt interpretatus græci Autoris verba: τῷ ἀνωδύνῳ θηριοῦσθαι τὸ σῶμα, καὶ τὴν ψύχην: immanitatem in animo; in corpore ſtuporem contingere? *Aretæus Cappadox*, qui phraſes multas, jonicamque dictionem *Hippocratis* complexus & imitatus eſt, ſemel modo reperitur in totis operibus uſus τοῦ θηρίου voce; non profecto in ſenſu verminoſo, cum nullibi ipſi unquam de Vermibus ſermo ſit, ſed eo, quo Græci Scriptores, quo ipſe *Hippocrates*, quo Latini Autores, ſuum *ferinum* intellexerunt: ὡρῶν τὸ θηριῶδες μετόπωρον. Videatur ad

finem

finem *Cap. XIV. Lib. I. Diut morb.* de Liene: ubi certe de Vermibus loqui in animo habere non potuit, ſed de Autumno, Tabi Lienari pernicioſo, calamitoſo, ferino.

Itaque Hermintologiam *Hippocrates* reliquit nobis, ſed moderatam, ſed longe, quam Scriptores Hermintophili contendunt, parciorem. *Galenus* licet Verminoſorum plures, quam *Hippocrates*, vidiſſe videatur, ut ex textu ejus prius laudato confici fors poſſet, pluribus tamen in locis contradixit his, ut conſtitit, qui nomine τȣ̃ θηρὸς Lumbricos ab *Hippocrate* intellectos fuiſſe contenderent. *Aretæus* unica modo vice hanc vocem, utique haud verminoſa intentione, adhibuit; Vermes forte omnium Medicorum, quorum lucubrationes ad nos devenerunt, rariſſimos contemplatus; ſiquidem in recenſen-

dis morborum quorumcumque cauſis, nullibi eorundem meminit: id quod eo vehementius miramur, quia non modo & *Joniæ*, & aliarum græcarum Nationum morbos tradidit, ſed *Ægyptiorum* etiam, & *Syrorum*, *Syriæ* potiſſimum *Cavæ*, quæ ob id *Cœloſyria* appellatur: niſi forſan ea ſui præclari Operis, quæ plura edaciſſima ætas inviſit nobis, nonnullam Hermintologiam comprehendiſſent. Quantum vero ex iis, quæ operum ejus nobis conſervata lætamur, colligere datur, neque Lumbricos tanta in praxi vidit, neque vix morbos, quorum natales ipſis deferret.

Atque hæc de *Hippocrate*, *Galeno*, *Aretæo*, Antiquitatis venerandæ principibus ſcriptoribus, ſuffecerint, ni fallor, ut ii, qui univerſam Pathologiam, priſcæ Medicinæ Patrum autoritate helminticam tradere geſtiunt, abun-

abunde refutentur. Incumbit porro illis experimentorum vi, crebritate, evidentiaque, probare aſſertum. Equidem, in multis ſeu acutis, ſeu chronicis in morbis, animalem potentiam probarunt, eique faventem non infrequenter deprehenderunt popularitatem. Cutanei, ſubcutaneique morbi, ulcera varii cum generis, tum loci, ſordibusque ſqualentes ad nonnulla humani corporis loca plagæ, multigeneres Vermes, multigena conſpectui ipſorum exhibuere Inſecta: an vero ideo morbos quoſcumque generant Inſecta, Vermesque? Vidimus morbos, vere inde genitos a Medicinæ deſcriptos curatosque Parentibus; non autem eo, quo hi, ſenſu modoque, velint. Si in ſcabie, ſi in ulcere, repererunt inſecta, hæc non cauſas mali, ſed mali habuerunt effectus. Noverat *Achilles* Vermes in

vulneribus gigni, qui inibi ovula deponerent: quare & occiſi *Patrocli* corpus pallio ſuo contegebat, donec deferri inde cadaver, honorificeque humari poſſet, ut pulcre notavit *Homerus*, *Iliad. XIX.*

Μῆτερ ἐμὴ,

ἀλλὰ μαλ᾽ αἰνῶς

Δείδω, μή μοι τόφρα Μενοιτίȣ ἄλκιμον υἱὸν

Μυῖαι, καδδῦσαι κατὰ χαλκοτύπȣς ὠτειλὰς

Εὐλὰς ἐγγείνωνται, ἀεικίσσωσι δὲ νεκρὸν·

Ἐκ δ᾽ αἰὼν πέφαται, κατὰ δὲ χρόα πάντα σαπείη.

Mater mea,

perquam graviter

Timeo, ne mihi interea Menoetii fortem filium

Muſcæ ingreſſæ, per ære-inflicta vulnera

Ver-

Vermes intus generent, deturpentque cadaver,

Vita nempe ademta eſt; inque corpore omnia putreſcant.

Hiſtoria naturalis videtur longe perfectior Homeri, *quam* Ariſtotelis, *fuiſſe temporibus; cum hic ex putredine vermes gigni, ille ab ovulis inſectorum illos naſci cenſuerit. Non ſemper ſcientias auget ornatque ſæculorum lapſus.* Homerus *quatuor ſæculis forte anterior* Ariſtoteli, *rectius illo hac in re ſapuit. Quod eo magis miramur, quia* Homeri *fama, veneratio, & autoritas, apud Græcos tanta erat, ut Urbes ſeptem loci ejus natalis honorem ſibi aliæ præ aliis vindicarent; & ut clari iis ſæculis ſcriptores, ipſeque* Ariſtoteles, Homeri *verſibus opera ſua confirmare ornareque ſe crederent. Obſtupeſcimus & hunc* Ariſtotelicum *in* Galeno *errorem; qui tamen, innumeris vicibus, ſuis cum Commentariis, tum Diſſertationibus, ſententias interpoſuerit* Homeri. *An* Achillis *ſive* Homeri,

Neque in mortuorum tantummodo, ſed etiam in vivorum ulceribus, natos inde vermes intelligimus. An igitur ideo demonſtrata ſententiæ veritas eſt, ulcus per ſe vermibus ſcatere aſſerentis? Conſtitit ſæpe ut oculis ſive nudis, ſive microſcopio illuſtratis, inſecta patuerint, morborum cutaneorum origines: aſt vero quotiesne vel Lyncæis oculis, quantumvis vividæ imaginationis vi animatis, horum videas prorſum nihil? Igiturne quod detexeris in nonnullis, quod in pluribus detegere nequiveris, id bono animo, ſapientique conſilio, de tota rerum univerſitate affirmabis?

meri, *de ortu vermium ſententia, quam Dea* Thetis *confirmabat poſtea* Achilli, *non elucidabat magis naturalem hiſtoriam, quam illa vermium genitrix putredo, ficta* Ariſtoteli?

Sed

Sed omnes morbi, ut ajunt ſaltem, æque interni, quam externi, æque acuti, quam lenti, neque certius curantur, neque maturius, neque etiam tutius, quam eo genere rerum, quas inſecta fugere, necare, pellereque, uſu novimus. Sane ſi hoc ipſis largiremur, nihil inde roboris ipſorum conſequeretur opinio: ſi enim ſucci ſaponacearum herbarum, fructuumque, & lentiſſimam Melancholiam, & rapidiſſimam inflammationem, ex æquo curent, an ibi acrem rodentemque humorem, & piceum, & amurcoſum, frigidumque, ac tranquillum; hic humorem æſtu motuque validiſſimis compactum, ac conſolidatum, cauſas proinde oppoſitiſſimas, quia tamen eodem præſidiorum genere tolluntur, unas dicam, easdemque? An quod Ferrum, Fontesque ferrati, nimios menſes mulierum alteri ſiſtant, par-

parciores provocent alteri, cauſa utrinusque oppoſitiſſimi morbi unam eandemque vocem, quod idem remedium curet utrumque? Profecto non differret ultra a vaſorum ſtrictura eorundem laxitas, non ab humorum tenuitate ſpiſſitas, non a laudabili cruore ejus mucoſitas & acritudo. Numquid quod *Peruviæ Cortex* torpidos augeat humorum motus, impetuoſioresque moderetur, ideo hoc utrumque diſtinctiſſimum humorum vitium, unum tamen idemque habebo?

Imo, inquiunt, varii generis, variæque prorſum indolis, Inſecta, vel eorum ſeminia, in humani corporis internis atque reconditis latitant penetralibus, quæ varias oppoſitasque ingenerent corporibus calamitates: ſic, ut ſint, quæ attenuent liquida; ut ſint, quæ condenſent: ut reperiantur quæ ſolida & laxent, &

& firment: ut hæc motum humorum rapidiorem concitent, illa rurſus ſufflaminent: ut alia tale corporis viſcus infeſtent, alia aliud, & ſic porro. Si etiam hoc, faciles per omnia, ipſis concederemus, utique Sulphure, Mercurio, Marte, Jove, Tabaco, Amaris, Cæterisque, quæ vermes aut pellere dicuntur, aut perimere, non credent, opinor, morbum diſcrimine gravem, quem genuiſſent inſecta, una ceſſaturum, ceſſante, quæ generaſſet illum, cauſa. Id inde tamen conſequeretur neceſſe eſſet ſi, ut antihelmintica proprie dicta in morbis vere verminoſis agunt, ita quoque hæc in ceteris ægritudinibus operarentur.

Verum & Aquam antihelminticam eſſe inquiunt, & Nitrum, & Mel, Sapasque omnes Horæorum fructuum, Radicisque Graminis, Taraxa-

ci,

ci, &c. verbo quidquid unquam vel in Chronicis præſcribitur, vel in Acutis morbis, hoc omne fere & anti helminticum appellant, & ad vermium corrigendos effectus, idoneum habent. Hac tamen aſſertione nihil aut a veritate alienius eſt, aut experientia diſſidentius. Quotieſne enim incolumes perſiſtunt in corpore Vermes, dum interea & febres, & obſtructiones, & inflammationes, tollimus fortunate? Et cur Inoculatores ita lamentantur eorum puerorum interitum, qui inoculati vermibus infeſtantur, licet tota illorum ſive præparans, ſive concomitans, ſive abſolvens Methodus, & communia vermifuga Acutorum, & ſpecifica, abunde largiatur?

Igitur quod hujus Paradoxæ opinionis Fautoribus primum conceſſeramus, ut eos audiendi, eorumque

ar-

argumenta expendendi præſto facultas eſſet; adeo parum hanc ſtabilivit fulcivitque Opinionem, ut ab ipſis fundamentis diruta videatur: repetitis vero quæ ad tempus conceſſa fuerant, plauſibile nihil ultra in illa manet.

Aſt vero monui præſtantes Medicos exiſtere, qui Pathologiam animalem arctiores intra limites coercentes, ſic quidem ut fateantur claſſem morborum haud contemnendam eſſe, quibus formandis Inſecta ſymbolum non conferrent; Verminoſorum morborum claſſem tamen propter unam, alteramve ejusmodi Epidemiam, extendant ita, amplificentque, ut demum maximam morborum partem Vermibus, ceu eorundem genitoribus, adſcribant; ſuarumque partium Sapientiſſimam Antiquitatem fuiſſe immerito, ut jam patuit, arbitrentur.

tur. His autem dudum abſoluta, repetitaque, reſponſio fuit. Priſci longe parcius de potentia animata ſcripſerunt, quam hujus ſectæ clari Patroni rentur; ut multo gravis argumenti genere conſtitiſſe putem. Confertque maxime ut notent hi ipſi, minus celebrem, minusque amplificatam hanc Pathologiam futuram fuiſſe, ſi multi nobis Vermes imaginarios, fictos, falſoque pro talibus habitos, non tradidiſſent. Ne longus hic ſim, mitto Lectores ad *Cl. Morgagni Epiſtolam XXIV*, cujus pars potior ad id, quod hic profero, probandum impenditur. Et Cl. Göttingenſis Profeſſor *Murray*, in Diſſertatione æque docte, quam nitide, conſcripta *de Vermibus in Elephantiacorum ulceribus*, ubi retuliſſet ſe deceptum a Matre fuiſſe, quæ ſibi pro Vermibus filiæ ſuæ inteſtinalibus, eos monſtraſſet, qui a ſpurcitie pa-

vi-

vimienti, ad lectum collecta, nati in Matulam, Excipulumve, ſub lecto irrepſiſſent, ut poſtmodum conſtitit, candide ſubjunxit: „ Quibus ea de „ cauſa paulo diutius immoror, ut „ inexercitati in ejusmodi obſerva„ tionibus cavere ſibi a fallaciis di„ ſcant, quibus maximam partem „ narrationum, quæ in *Actis Nat. Cu„ rioſorum*, & aliis in locis, de ver„ mibus extant, adſcribendam cen„ ſeo. „ Digna hæc diſſertatio eſt, quæ tota legatur, hanc materiem mirifice illuſtrans. Sic me ipſum deceptum opinor a Medico fuiſſe, qui mihi vivos vermiculos in ſanguine humano ſe contuitum eſſe retulerit; cum poſtea reſciverim, & poſtera modo luce hos Vermes tandem ſub conſpectum veniſſe, & locum in quo cruor aſſervatus eſſet, frumentaceis ſcatuiſſe inſectis. Citiſſi-

me enim, poſſe excluſa ovula in Vermes abire, paucaſque intra horas incredibiliter grandeſcere, *Swammerdummiana*, *Rhediana*, & *Reaumuriana*, ſidem faciunt. Legendus hic *Steeneveld de ulcere verminoſo*, quod opuſculum, belgice conſcriptum, *Bidlous* latio donavit. Invenitur inter ejus XXVIII. Opuſcula, quæ *Bidloi* Opera omnia Anatomico-medica componunt.

Cautione certe opus eſt in legendis Autoribus, qui aut decipi ſe paſſi ſunt, aut ipſi ſæpe plus æquo ſcripſerunt. Dum Verbi cauſa in *Boneti Sepulcreto Tomo III. pag.* 227. legimus anno 1663. in Rep. *Veneta* plus ſex hominum millibus maligna febre correptos fuiſſe, Cadaverumque apertura incredibilem vermiculorum minimorum copiam inventam eſſe; non ideo cum *Velſchio*, hujus & ſequen-

quentis hiſtoriæ Autore, concludam, quæ *Venetos* tenuerit, verminantem Epidemiam fuiſſe: ex ipſo namque Autore patet vix ultra unum alterumve apertum fuiſſe Cadaver: „ Horum „ *nonnulli* cito interibant, inquit, *Ceteri* „ brevi evadebant.„ Si ergo inter 6000 ægros *nonnulli* perierint modo, *nonnullorum* tantum inſpici cadavera potuerunt; ex iis autem nonnullis ad numerum 6000. hominum id referre velle, nec tutum, nec ſincerum eſt.

Video ibidem in *Sepulcreto* notatam apud *Seguiſianos* anno 1675. Epidemiam, qua *Burgi* uno menſe homines ultra ſexcentos perirent, & in qua cuncti, nemine excepto, vivos Lumbricos egererent: mortalitatem autem actutum ceſſaſſe, dato ægrotantibus ea de cauſa vino, quod Lumbricos vivos, vino irroratos, citiſſime mori, caſu detectum eſſet. Fides Autoris non

parum ſuſpecta ſit, cum illis ultra ſexcentis, qui poſt ejectos lumbricos vivos perierint, Medici antihelmintica aut dederint, aut non dederint, neceſſe ſit. Non dediſſe illos, ubi ſinguli ægri vermes ejicerent, credibile non eſt. Si dederint, adhuc incredibilius eſt antihelmintica nemini profuiſſe, quæ alias Epidemias verminoſas egregie curaſſe legimus. Num adeo peculiare id Vermium genus fuit, ut Vinum ſolum ipſi ſpecificum eſſet? An vero ipſius Epidemiæ genius is erat, ut ſub finem collapſas nimium vires, &, ni refocillarentur, omnino defecturas, vinum reſtauraret, ſicque a morte præſervaret hominem? Quid plura? Multa eorum, quæ Sepulcreto perhibentur, fidem ſuperare utcumque videntur. Quis credat cum *Hercule a Saxonia* anno 1540 in *Pannoniæ* quodam loco, in dies mille homi-

num

num periiſſe, Viperis Lacertisque, corpora eorum obſidentibus? Quis credat ibi alio tempore & a Viperis Lacertisque, & a Cerebro vermibus ſcatente copioſis, idque in febre peſtilentiali, innumeros periiſſe? Quam rara eſt in peſte Anatome? An etiam fidem non ſuperat febris peſtilentis hiſtoria, quæ anno 1637 *Burgundiam* afflixit, Cadaveribus & hominum & equorum nullam exhibentibus morbi cauſam, quam jecora ſcatentia Bufonibus?

Sed de hisce ſatis: qui plura amat, adeat Fontes ipſos. Merentur legi præter laudatos Viros, de Vermibus, Febribusque Verminoſis, *Proſper Alpinus de Med. Ægypt. Joannes Maria Lanciſius*, qui eruditiſſime hanc quæſtionem tractavit *Libr. I. de nox. Palud. effl. H.D. Gaubius*, in Pathol. *Marcus Antonius Plenciz Medicus Viennenſis*, haud minus eruditus, quam

expertus, *de Contagio morborum idea nova.* Exp. Vir. *Van den Boſch* Medicus *Haga-batavus de Epid. Vermin.* Poſteriorum duorum hic Pathologiæ animatæ impenſe favet, ille impenſiſſime.

SECTIONIS I.

CAPUT QUINTUM.

DE DETERMINANDO TEMPORE QUO PERDURARE INFLAMMATIO NON MODO SOLEAT, SED ET POSSIT.

§. I. *Dies quartus ſæpe terminus Inflammationis eſt, ſecundum conſuetam Naturæ Legem, at vero tot exceptiones hæc Lex habet, ut hac in re fere duplex ſtatuenda ſit. Et noſtra id docuere obſervata, & plena inde ſunt Opera Veterum. Exempla*

pla afferuntur ex Hippocrate *multa. Objectionibus occurritur, quæ contra hanc ex* Hippocrate *deſumtam obſervationem formari poſſent.* §. II. *Non mode notarunt Veteres hanc Naturæ deviationem, ſed & ſuas indicationes ad eam mutarunt. Ita* & Boerhaavii *ſententiam de die quarto explicandam eſſe, jubent ejusdem* Inſtitutiones.

§. I. Inflammatio in verminoſo Juvene poſt diem 37 morbi fere univerſalis reperta, occaſionem huic Quæſtioni dedit. Inflammationis externæ tempus paſſim trium, quatuorve dierum eſt, quorum ad finem aut in reſolutionem tendit, aut in evacuationem Criticam; ſin minus, abſceſſum, aliumve perniciosum exitum minatur. Eſtque etiam in internarum partium inflammatione communiter vera: ſic ut tam apud Veteres, quam apud Recentiores Medicinæ

Scriptores, ea Artis præſidia, quæ mitigandis auferendisque Inflammationibus admoveri ſolent, haud ultra quartum diem admoveantur; ne vel turbetur morbi ſeu benigna, ſeu critica reſolutio, vel ſuppuratio impediatur, neve inſequuturus alioqui præcipitetur interitus.

Laudabilis lex iſta, neceſſariaque eſt, antiquum obtinente Natura; at vero hac ſuum invertente modum, damnoſa ægrotis atque exitialis fit. Non raro autem ordinem invertit Natura morborum. Morbi acuti inflammatorii creſcunt aliquando ultra quartum diem in ſeptimum, in undecimum, in quartum decimum, & ultra: ita quidem, ut vera humorum, ſolidorumque cruditas, continuantis tam per ſymptomata ſua, quam per Sanguinis, Excretorumque phænomena, Inflammationis teſtis, aut in

longio-

longiorem diem creſcat, aut perſeveret ſaltem; & ut demum intra pauciores pluresve dies alios perfecta Criſi; & criſi quidem eadem, quæ alias communi lege morbum die quarto, ſeptimove judicare ſolet; Criſi tandem, quam integra ſanitas excipit, judicetur. Hoc porro non perraro contingere ſupra monui: tanta quippe datur ab obſervatione generali diſcrepantiæ frequentia, ut Auditores mei admodum crebro obſervaverint, in ſeros admodum acutæ ægritudinis dies, diſpoſitionem miſſi de vena cruoris φλογιςικοτατὴν, inſignesque ſummæ per omnes functiones Cruditatis effectus.

Neque hæc priſcos latuiſſe video. Principio enim Morbos acutos, potiſſimumque inflammatorios, accuratiſſimo fideliſſimoque calamo exarantes, hanc inflammationis prolatio-

nem & diligenter adnotarunt, & ſcrupuloſe medicam monuerunt poſteritatem. Obviam ubique teſtimonia veniunt, *Hippocratis*, *Galeni*, *Aretæi*, monumenta diligenter pervolventi. Jamque in ipſo *primi Epidemiorum* exordio occurrit nobis epidemicæ febris ardentis graphica, dignaque *Hippocrati*, deſcriptio, quam non niſi aut 20. aut 40. aut 80. die bona criſis ſolvebat. Si attenti textum hunc, *Galeni*que in eundem commentarium, conſulamus, percipimus diatheſin inflammatoriam ſolito longe diutius extendi. Neque de inflammatione Phrenitica, quæ per id tempus obſervata, ad diem 11. aut 20. judicabatur, aliam formare nobis ideam poſſumus. Quemadmodum quoque idem cenſere neceſſe eſt de inſequentis Hyemis cum Ardente febre, tum Phrenitide; qui morbus uterque

uterque die 11. imperfecto, 20. vel & ſerius, perfecto abſolvebatur judicio. *Epicratis* uxori, ſi non ad 40. diem, ſaltem ad non multo maturiorem, inflammatio protracta apparet; *Cleonactidi* vix intra ſpatium temporis anguſtius; *Clazomenio* usque ad 16. aut 17. diem. Videturque is, qui *incaleſcens cœnaverat*, inflammationem in 11. diem, qui idem & mortis fuit, protractam habuiſſe. Qui in *Dealcis horto*, ad 24. diem usque. *Charion* ad 17. diem ſaltem; quæque in *foro mendacium* mulier cubabat, ad 14. diem inflammatione laborarunt. Sed & *Libr. III. Epid.* prolixior datur febris ardentis pernicioſa hiſtoria, cujus ſtadii inflammatorii admodum producti indicia obſerves. Quidam in *Thaſo*, natione *Parius*, die acuti morbi 120. moriens, notatur ab *Hippocrate* „ habuiſſe ab initio, ad „ finem, Alvum continenter lubri-

„ cam,

„ cam, bilioſam, multum humidam, „ & cum ſubſiſteret, fervidam, cru- „ damque: Urinas perpetuo malas, „ Coma frequens, Inſomnia cum do- „ loribus, atque a cibis horrorem. „ Si a dierum numero tanto quoſdam ἀπυρέτες detrahi oportere quis cenſet, concedere nihilominus debebit potiore morbi tempore adfuiſſe, perſtitiſſeque, inflammationis, ſummæque cruditatis, ſigna non pauca; meritoque *Hippocratem* hæc verba ad calcem adjeciſſe: *continenter*, συνεχέως, *adfuit ardens febris.* In Hiſtoria *Mulieris in Thaſo*, vix illum refutare poſſem, qui illi perennantem in 80. diem inflammationem contenderet; neque *Galeni* Commentarius, ſummam morbi in 80 diem cruditatem notantis, aptum mihi ſuppeditaret refellendi argumentum. *Pythioni* profecto Inflammationis ſtadium in 10 diem,

diem, ipſi fatalem, extenſum fuit. Nihil autem hiſtoria *Anaxionis* convincentius: propter inflammationem pleuriticam *Hippocrates* die octavo Venam illi tutudit; poſtquam dolor quidem *minuebatur*, ξυνέδωκαν μέν οἱ πόνοι, in Pleura vero ac Pulmone ſumma cruditas perſeveravit, minimum ad 17. ſi non ad 27. diem, nec perfecto ſudoris judicio, niſi die 34. judicatus fuit. *Herophyto* in 40. diem; *Apollonio* certe ultra 24. diem, perſtitit inflammatio. *Mulier in Cyzico* in diem 17. quo periit, manifeſta jugis Inflammationis ſigna geſſit, obiitque phrenitica. Uxor *Dealcis* inflammationis ſigna habebat, in 21. diem fatalem conſtantis: ita ut *Hippocrates* orationem claudat dicendo: διὰ τέλεος φρενῖτις. Idemque de *Melibæi Adoleſcente* verum. Et in Epid. 4. Libro de *Therſandri Conjuge*, deque *Servo in extrema caupona*, judicium

dicium aliud ferre non poſſumus. *Puerperæ maritus* quoque, ad quem *Hippocrates* die 7 morbi primum acceſſit, die octavo ex ſumma, crudiſſimaque, Jecinoris inflammatione periit. Epid. 7. *Conjux Hermoptolomi* ad usque 23 diem inflammatione laboraſſe videtur.

Nonnullis forſitan dies intercalarii dubium movebunt; dies, inquam, quibus aut conticeſcente, aut multum ſe moderante, febre, inflammatio quoque ceſſaſſe videretur: ſed hos ipſos ajo primi, omnibus ſcilicet admiſſi, inflammatoriorum morborum ſtadii quaternarii, non reminiſci, in quo cum inflammationis aut conſtantia, aut incremento, medius intercurrat, integerque ſæpe dies, quo morbus quidem longe mitior adparet, & nihilo ſecius vel 4to die, vel ſerius, ex ſtadio inflammatorio vel

in

in Criſin abeat, vel in Mortem, vel in alium Morbum. Neque objiciant mihi tot incipientis Coctionis ſigna in *Hippocraticis* apparuiſſe ægrotis, ut inflammationis indicia deſiderarentur: nam inane argumentum eſſe oſtendunt ſigna, quæ prioribus diebus morbi & notavit conſcripſitque ſuis in ægris *Hippocrates*, &, poſt omnes Practicos, in noſtris nos ægris quotidie obſervavimus, cum ſubſequente tamen inflammationis deinceps augmento, ejusque in conſuetas ſuas transmutationes progreſſu. Qui hæc animo bene perpendunt, hi inflammationis Membranarum in Cadaveribus Noſocomii cum crebræ, tum amplæ, obſervatam demonſtratamque perſeverantiam neutiquam mirabuntur.

§. II. Videmus itaque hæc nota fuiſſe Antiquis: an vero ſecundum hanc

hanc obſervationem admoverint, mutaverintque, methodum medendi, quæritur? Nihil evidentius eſt. Qui enim alias in mentem *Coö* veniſſet, ut octavo die ſanguinem mitteret *Anaxioni*? Eumque rite miſiſſe continuantis diu poſtmodum cruditatis pertinacia eviciſſet? Quod in eo fecit, id eum in numeroſis ægris, quorum pertinacem Cruditatem ſupra memoravi, feciſſe, tam certo novimus, quam ex ungue Leonem. Opportunum erit ex *Galeni* in hanc hiſtoriam *Commentario* nonnulla transferre:
„ In hoc uno cunctorum ægrorum,
„ quorum morbum *I.* & *III. Epid.*
„ *Libro* conſcripſit, Phlebotomiæ a
„ ſe inſtitutæ meminit: nòn quaſi
„ unicus ille eſſet, cui Venam ſecaſ-
„ ſet, ſed quod primus eſſet, cui
„ octavo die. Idque notavit ideo,
„ quod Medici exiſterent, qui veluti

„ certa

„ certa quadam lege Venam poſt
„ diem quartum non ſecarent. Quan-
„ do igitur huic octavo die miſſus
„ ſanguis fuit, multo profecto plu-
„ res cenſeas Venæ ſectionis auxi-
„ lio, præter diem alterum, aut ter-
„ tium, aut quartum, uſos fuiſſe.
„ Reticuit autem hoc *Hippocrates*, ſi-
„ cuti reliqua auxilia omnia . . . .
„ cum non therapeuticas ſuas Lucu-
„ brationes hic tradere, Obſervatio-
„ nes practicas tantum in animo ha-
„ beret.

Igitur antiquorum monitis præceptisque eruditi Viri, qui Medicinam ſcriptis illuſtrarunt, & diem quartum, ut ſtadii inflammatorii terminum, frequenter agnoſcunt, & Naturæ ingentem notant ab hac lege receſſum. Unde ſi etiam aliquibus videatur Vir immortalis *Hermannus Boerhaave* in *Aphoriſmis ſuis* diem quar-

tum in acutis cum diatheſi inflammatoria morbis multum ſuſpicere; videant quoque illi magnum hunc Virum in iis *Inſtitutionum ſuarum* locis, quæ de acriſiis, dyſcriſiisque morborum tractant, has exceptiones etiam notaſſe, diſcipulorumque animis inculcaſſe. Hæc monere expediebat, quod famoſi hujus quarti diei conſideratio plurium in animis altiores, quam aut par eſſet, aut ægris conduceret, radices egiſſet; tum etiam quod Inflammationis pertinacioris, durabiliorisque indicia, in tot Cadaveribus reperta, hæc eadem expoſitio plurimum illuſtraret.

Rat. Medendi
Tomi XIV.

Sectio altera,

DE

PESTE.

SECTIONIS II.

CAPUT PRIMUM.

DE PESTE, ET CUR DE ILLA SCRIBENDUM SIT.

§. I. *Ratio exponitur cur de Morbo, centies deſcripto, ſcribendum de integro fuerit. Præcipuorum Autorum qui de ea ſcripſere, catalogus adjungitur.*

§. I. Quamquam ſiniſtre ferre, vehementerque in me multi, de Peſte, cui interfuerim nunquam,

ſcribentem, ejusdemque tractandæ præcepta tradentem, invehi poſſent; quandoquidem cum Priſcorum autorum, tum Juniorum, tot tantique extiterint, graves Viri, conſcripti in Arte Patres, qui Luem hanc tetram ocu-

Hippocrates *Lib. III. Epid. Sect. III. Peſtis accuratam dedit longamque Hiſtoriam. Et alibi Peſtem, licet minus aperte, deſcripſiſſe, ut in Hiſtoria* Critonis &c. *commentatores voluerunt. Vide* Mindererum, Botallum, *aliosque.*

Galenus *in Libr. III. Epid. pariter, ut &* Libr. de diff. Febr. *I. cap. VI & VII. libr. IX* de ſimpl. Med. virt. *cap. I. libr.* de Meth. med. *V. cap. XII. & XIV. cap. X. libr. de* comp. Med. ſec. loc. *III. cap. II.*

Paulus Ægineta *Lib. II. cap. XXXVI.*

Hieronymus Fracaſtorius, *de Contag. Libri tres.* Venetiis 1546.

Am-

oculis contuiti ſuis, manuque tractantes, dumque illam pellere ab aliis noctu diuque ſatagerent, eadem afflati ipſi correptique, maſcule de ea ſcripſerint, aptaque curandi præcepta tradiderint; ut in tanta luce nedum in-

O 4 ex-

Ambroſius Paræus *Libr. XXII.*

Hieronymus Capivaccius *in Med. Pract. Libr. VI cap. 29. 30. 31.*

Ludovicus Mercatus *trium Regum Hiſpaniarum Archiater Tom. II. Libr. VII.*

Cornelius Gemma, *celeberrimus Medicus Lovanienſis, qui Peſte obiit eo ipſo anno 1575. quo* Plantinus Antverpienſis *ejus de Peſte opus typis elegantibus ſuis excudit.*

Petrus Foreſtus *Lib. VI. Edit. Rotomag.* 1653.

Jodocus Lommius *obiter Tom. I. p.* 31. 32. 33.

Joan-

expertorum, verum etiam ne experimorum quidem virorum, nova illuſtratione indigere minime videamur: nihilominus ut hiſtoriam, curamque, Peſtilentiæ incudi redderem, me urgentes compulerunt graviſſimæque ra-

---

Joannes Fernelius *de abditis rerum cauſis Libr. II. cap.* 10. 11. 12.

Joannes Heurnius *de Peſte liber. Ultrajectinus erat, & in Academia Lugduno-Batava primus, ac primarius Medicinæ Profeſſor.*

Rembertus Dodonæus *Medicus cæſareus in Med. obſerv. Plantinus excudit anno* 1585.

Julius Palmarius *Conſtantinus, ſeptem de Peſte Libros conſcripſit, editos Lutetiæ* 1577 *&* 1578.

Hieronymus Mercurialis patavina *in ſchola celeberr. profeſſor, dedit lectiones de Peſte anno* 1577. *quæ anno eodem Venetiis typo excuſſa.*

Joan-

rationes. Ac primum quidem fallacia, incertitudoque hujus morbi; ita ut plerumque Diſputatio acerba diuturnaque habeatur utrum, qui affligere morbus occeperit, Peſtis appellandus ſit, nec ne? Cum nunc intercea,

Joannes Crato a Craftheim *Nobilis, Imp. Maximiliani Archiater* in Cons. Med. Libris VII. 1591. 92. 93.
Schenckius a Graſenberg *Tomo VI.*
Proſper Alpinus *Med. Ægypt. Edit. Venet. anni* 1591.
Fabricius Hildanus *ſparſim in Centuriis.*
Daniel Sennertus *in Tom. VI. Libr. IV.*
Raimundus Mindererus *de Peſte liber unus. Aug. Vind.* 1608.
Felix Platerus *edit. op. omn. Baſiliæ* 1656. *ipſe dederat jam partem operis anno* 1602.
Ludovicus Septalius, *de Peſte & peſtiferis affectibus Libri V. Mediolani* 1622. 1630. *&c.*

Joan-

rea, ut *Homerus* notat, quando, Deus Νȣ̃σον ἀνὰ ςρατὸν ὦρσε κακὴν, ὀλέκοντο δὲ λαοὶ, milleque Mortalium, antequam lis ſit deciſa ſternat morbus; tentandum erat, an ex ipſorum litigantium obſervationibus lex confici nulla

Joannes Caſtellus 1608. *Aug. Vind.*
Lazarus Riverius *Prax. Med. lib. XVII. cap. I. legi decies meretur.*
Liddelius, Scotus, *de Peſte Neomag.* 1624.
Iſebrandus Diemerbroeck *libr. de Peſte Neomag. in op. omn. in Fol.* 1685.
Franciſcus de le Boe ſylvius *Prof. Leyd. de Peſte Opus confectum ex Auditorum ſuorum adnotatis.*
Thomas Willis, *Edit. in Fol. venet.* 1720. *Tom. I. Cap. XIII. pag.* 65. *& ſeq.*
Vopiſcus Fortunatus Plempius *Amſtelodamenſis*, *Doctor Lovanienſis de* Fundamentis *Med. Libri VI. Lovan.* 1638.
Athanaſius Kircherus, *Jeſuita*, *ſcrutinium Phyſico medicum contagioſæ luis, quæ dicitur Peſtis. Romæ* 1658. *in* 4to.

Hie-

nulla poſſet, quæ vel tolleret a principio diſſidium omne, vel mali propagationem præpediret. Deinde ſi unquam, in peſte profecto, dum jam præſentem illam omnes fatentur, tractanda, curandaque, tanta eſt vacillatio

Hieronymus Montuus, *Allobrox. Practica Medica Venet.* 1626.

Euſtachius Rudius, *Utinenſis de Morb. occult. & Venen. Libri V. Venet.* 1610.

Joannes Morellus, *Cabilonenſis. De Febre purpurata epid. peſt. in Burgundia &c. Lugd.* 1641.

Balthaſar Timæus a Guldenklee, *Archiater Brandenburgicus in Libr. III. Epiſt. & Conſil. Lipſ.* 1665.

Paulus Barbette *in* 8. *Lugd. Batav.* 1672.

Nathanael Hodges *de Peſte Liber. floruit poſt medium XVII. Sæc.*

Paulus Sorbait, *Vienn. Archiater ac Profeſſor Op. theor. pract. in Fol.* 1672.

Tho-

latio in conſiliis, tanta in obſervando diverſitas, tanta demum in præſidiis admovendis diſcrepantia, ut Peſtem plane novum morbum eſſe colligeres, cujus, utpote ignoti eousque Medentibus, quærenda primum ex De-

Thomas Sydenham *tota ſectione ſecunda.*
Jacobus Walſchmid *Archiater Haſſicus Profeſſ. Marpurg. in Tomo II. Diſp. XIII. de ſcrutinio Peſtis.*
Laurentius Bellini *Florentinus Profeſſor Piſanus. De urin. puls. febr. &c. Lipſ. & Francof.* 1698. *Editio Bononienſis eſt anni* 1683. *in* 4.
I. C. Langius oper omn. *Tomo II. cap. XIV.* Rivinus *de peſte Lipſ. anni* 1680.
C. F. Paullini *de Febr. Verm. 1703.*
Ludovicus Antonius Muratori, *de tractanda evitandaque peſte tractatus politicus, medicus, & eccleſiaſticus: Opus incomparabile, Medicis perneceſſarium, italice conſcriptum, Mutini* 1710.

Ber-

Democriti puteo medela foret. Tertio cum ex mea Schola exſurgant, qui publica autoritate mittantur ad confinia, quæ *Auſtriaca* Regna diſterminant a *Thraciis*, ſeu *Turcis*, ut coortam ibi peſtem, quod crebro fit, cu-

Bernardini Ramazzini, *Mutinenſis Profeſſoris Oratio publice habita in Licæo Patavino* 1713.

Franciſc. Xav. Benza, *Relatio Auſtriacæ Peſtis ann.* 1712. 1713. 1714. *Sunt obſervata propria Autoris, facta Viennæ, ac Poſoniæ, in Noſocomiis, ſeu* Lazaretis *dictis.*

Maſſilienſis Peſtis *relatio, a Medicis, qui illi interfuere, edita, Marſil. 1720. & cum Animadv. L. A. Muratorii aucta 1743.*

Joſephi Fornès, *Tractatus de peſte in Fol. Barcinonæ 1725. Operi opuſculæ præmittuntur, variorumque Epiſtolæ de Peſte, & Relatio Peſtis Maſſilienſis mox lau-*

curent, ſuffocentque; mearum eſſe partium ratus ſum non in Lectione duntaxat iisdem meis Auditoribus cognoſcendi curandique luem conſilia præceptaque tradere, ſed quod memoriam fulciret vacillantem, quod ubi-

laudata. Multa continet opus lectu ſcituque digna; ſtylo duntaxat barbaro difforme adeo, horridumque, ut neſciam an toto hoc ſæculo Medicina quid viderit magis barbarum.

De Peſte Maſſilienſi *ſcripta numeroſa proſtant, partim Medicorum gallorum, qui aut ipſi peſtilentioſis auxilio ibidem fuere, aut urbium vicinarum incolæ, aut autoritate ſive Regis* Galliæ, *ſive Regis* Hiſpaniæ, *ſive aliorum, Maſſiliam miſſi: unde prodiit laudatum* Cl. Viri Fornès *juſti voluminis Opus; Medicorumque Nationum diverſarum opuſcula, qui circa idem tempus vel proprio motu, vel Principum juſſu, ideo de peſte ſcripſerunt,*

ubique gerere ſecum poſſent, & in dubiis conſulere, libellum conſcribere compendioſum. Tandem quia ea dierum noſtrorum calamitas eſt, ut ad Imperii Auſtriaci margines, occaſione Ruſſici Thraciique belli, ſe manifeſtaverit

runt, ut de finibus quisque ſuis eam propulſarent. Hinc natus diſcurſus brevis de Cont. Peſt. & methodo præcavendi, autore R. Mead. Lond. 1720. Tractatus practicus de peſte, autore Joſ. Browne Lond. 1720. Conſideratio Peſtis Maſſilienſis, autore Richardo Bradley, Lond. 1721. Tentamen J. Quiney, ann. 1720. Lond. *junctum novæ editioni operis* Nathanaelis Hodges *de peſte 1665*. Collectio variorum Edictorum &c. Lond. 1721.

Conſilium ſanitatis Viennenſis, *edidit anno 1738. Methodum peſtem cognoſcendi & curandi, cum eo tempore hæc lues Thraces ad confinia noſtra invaſiſſet.*

Phi-

rit dira lues; ob idque omnis Medicorum cura, ſollertia, ſollicitudo, aptitudoque requirantur; feſtinare hoc opuſculum debui, in quo minus me, potiſſimum vero præcipuos Autores, eosque numeroſos, qui unquam & Peſtilentibus floruere temporibus, & Peſtis cognoſcendæ curandæque præcepta tradiderunt, veſtigio temporis conſulere poſſint. Ordine infra hi recenſentur.

Philippus Hecquet *in Append. de Peſte, & in Tractatu de Peſte, ubi & de periculo coactor. Noſoc. Paris.* 1722.

Adami Chenot *Medicus & rei Sanitatis Tranſylvanæ Phyſicus regius, dedit Tractatum de Peſte. Viennæ* 1766. *Egregium Opus.*

Autor anonymus *de Peſte Algerina anni* 1752. 1753.

SEC-

SECTIONIS II.

CAPUT SECUNDUM.

DE DIFFICULTATE PESTEM INTERSTINGUENDI AB ALIIS CONSIMILIBUS ILLI MORBIS.

§. I. *Non haberi Peſtis ejusmodi Diagnoſin, ut Peſtis & omnis, & maxime inchoantis, clara notities adſit, ex numeroſiſſimis oſtenditur Scriptoribus: quamobrem ad omnem fere incipientem Peſtem, imo nonnunquam ad eandem jam graſſantem, utrum Peſtis ſit, nec ne, diſceptari ſolet.* §. II. *Quum interim hujus diſceptationis cauſa, Peſtis ſæpe ita vagari viſa ſit, ut ultra domanda non fuerit, quid, incipiente Peſtem referente morbo, prouido Magiſtratui curandum ſit? Plures Hiſtoriæ dicta confirmantes.*

§. I. Peſtem determinatu difficilem, arduamque eſſe, ex eo colligimus, quod, ut ex ſingularum Peſtium hiſtoria patet, fere perpetuo hæſitatum fuerit, utrum qui apparuiſſet, quique peteretur definiendus Morbus, Peſtis appellandus eſſet, nec ne? Paradoxon hoc videri multis debet, qui hinc deplorandam ejus per orbem univerſum, ſingulaque ſæcula, frequentiam, atque diuturnitatem, ex Hiſtoria tenent; illinc ingentem conſpiciunt delectorum Autorum manum, qui tetram Luem, quemadmodum eam oculis contuiti erant ſuis, inque ſemet ipſis experti, poſteritati tradiderunt. Quo tamen videant rem, quo dixi modo, ſe habere, ex innumeris exemplis me pauca contrahere neceſſe eſt.

Dum *Paræus*, & quæ ipſe viderat, & quæ in longo cum Rege itinere

nere ab omnibus Medicis, Chirurgisque, expiſcando didicerat, animo volveret, concluſit tandem *Lib.* 22. de Peſte cap. 14. Decipi turpiter homines „ peſtilentiarum principio, „ eo quod plures inde moriantur, „ tam quia ſæpe & Bubones, & Anthraces, & Exanthemata, indicia „ ceterum peſtis, ſeſe cum illa non „ conſocient, quam quia non eadem „ omnibus, ſed aliis hæc, aliis illa, „ eaque tantummodo pauciora, levioraque, ſigna morbi, adeſſe vi- „ deantur.

Unde *Liddelius*: „ Nullus morbus, „ inquit, magis ex ſe pernicioſus „ eſt, aut in quo ſigna omnia magis „ inſida ſunt, & motus magis in- „ certi, inconſtantesque. „ Similia *Mindererus*.

Hieron. Montuus: „ Nos Peſtilen- „ tiam, ait, graſſari vidimus *Lugdu-*

„ *ni* & *Viennæ* anno 1525. Febris „ parva videbatur, & Febre ſe liberos ægrotantes opinabantur, pulſus erant moderatis ſimiles, & Urinæ colore, conſiſtentia, & contentis, non illaudabiles, qui tamen omnes occubuerunt.

Imo *Morellus*: „ Fit, inquit ſcite, ut in Peſte fallat nos ſenſus, „ fallat ratio, fallant Hippocratis „ Aphoriſmi; & ipſe, ut puto, in „ his falleretur *Hippocrates*.

Riccobonus & *Muratorius*, referunt nobis, Venetiis anno 1576. gravi oborta ſuſpectaque ægritudine, ſummas orſas eſſe illorum Medicorum diſcordias, quibus in mandatis dederat Senatus examinare morbum propius; peſtisque an eſſet, nec ne, enucleate determinare: ampliſſimum Senatum, quo certior redderetur, duos celeberrimos inclytæ *Patavinæ* Scholæ An-

Antiſtites *H. Capivaccium*, & *H. Mercurialem*, præſtantes viros, editisque claros inclytosque laboribus, convocaſſe; qui, inſtituto examine rerum accuratiſſimo, pendentem ſolverent litem: tandem eximios hos Scrutatores Senatum certiorem feciſſe, qui populari morbus cepiſſet, non eſſe Peſtem: Peſtem tamen eſſe cum brevi etiam Lippis ac Tonſoribus innotesceret, hoc ceterum nobile *Hieronymorum* par male oluiſſe univerſis, honeſtaque dimiſſione impetrata *Pataviam* repetiiſſe. Errorem autem ſe publice faſſos poſtmodum eſſe, eorum Scripta teſtantur.

L. Septalius, ad peſtem *Lombardiæ* anni 1629. ſimile diſſidium Medicos tenuiſſe; ſe autem Peſtem eſſe proclamantem lapidibus ab inſolente, deſperabundaque plebe, fere obrutum fuiſſe, memoria prodidit.

in Peſte *Viennenſi* anni 1712. 1713. 1714. eadem quæſtio fluitantes Medentium tenuit incertasque mentes, donec ſævior lues tot popularetur cives, ut omnes peſtem diram eſſe faterentur coacti: ita *Ramazzini* in Oratione, & *Muratori* de Peſte Libr. I. pag. 51. referant.

§. II. In calamitoſo ejusmodi inoportunoque diſſidio, Publica poteſtas quid actura, omiſſurave ſit, inquirit anxie? Confiniane ſua ſic tuta præſtabit, quemadmodum, de Peſte certior, & ſoleat, & debeat? Fruſtra forte commercium turbabit, jacturamque ingentem Vectigalibus inferet, & Mercatoribus ſæpe irreparabilem. Econtrario vero ſi in abſolutam certitudinem cautelas procraſtinaverit, feræ poſtmodum curæ hæ erunt, ineptæque omnes. Novamque hæc difficultas quæſtionem parit

ſitne

ſitne hoc, an illud, Reipublicæ utilius? Solvere quæſtionem poteſt ſeria maturaque ponderatio damni, quod alterum in opes, hominumque & commoditates, & utilitates, illaturum ſit; alterum & in easdem res, & in irreparabilem illorum vitam.

Æqua hæc lance ſereniſſimum *Venetorum* Senatum rem ponderaſſe teſtabatur egregius *Ramazzini*, in oratione habita *Patavii* die 20. Nov. anno 1713. Laude enim ſumma ferebat Senatum, quod, Medicis *Auſtriacis* inter ſeſe turpiter diſſentientibus, decreta ſaluberrima ſanxiſſet, ut ad confinia, terra marique, ſua, locosque ſuſpectos mitterentur, qui, & prudentia, & experientia ſua Labem, ſi qua forſan adeſſet, in ortu præfocarent: prætereaque ut in ſingulis ſeu Urbibus, ſeu Oppidis, vel Cives præſtantiores, vel Viri nobiliores,

res, ad Portas invigilarent, ne citra datos ſanitatis illibatæ vades intraret quisquam: cum autem ne ſic quidem ſaluti publicæ cautum eſſe ſibi videretur, Senatum haud multo poſt & cum externis, & cum proximioribus potiſſimum Civitatibus, interdixiſſe commercium omne, minoris utique liberæ Mercaturæ commoda beneficiaque facientem, quam populi ſalutem.

Decretum Conſilii ſanitatis *Viennenſis* anni 1738. memorabile ob ſuum eſt exordium. „ Quotiescunque Peſtis utut ſubita violentaque oriebatur, contigit tamen, ut æque Eruditorum atque Plebejorum animi hæſitarent Peſtemne appellarent, an alium morborum: interea vero dum de nomine ægritudini imponendo diſceptaretur, ſolebat tantas edere ſtrages, ut

„ neque

„ neque Magiſtratuum, neque Me-
„ dicorum decreta, ſiſtendis eſſent
„ iisdem.

Exemplum æterna memoria dignum dedit Peſtis, quæ anno 1630. *Parmam*, *Veronam*, *Mediolanum* &c. mille mortibus implebat; eoquod hinc Medicorum de morbi nomine lis, illinc prævisum commercii damnum, omnem aut impediviſſet, aut procraſtinaſſet cautionem; *Ferrariæ* vero, in qua urbe furere in aliquos jam ceperat, parcebat; quod Magiſtratus, & Medicorum altercante Collegio, & reclamante Mercatorum Societate, progreſſui mali prudentiſſima ſaluberrimaque obniteretur cautione. *Muratori Lib.* 1. *pag.* 150. & *ſeq.*

Nulla unquam Regio, quam *Gallo-provincialis* (Provincia) aut *Braccata Gallia* dicta, nulla unquam urbs, quam *Maſſilia*, tantas hujus contentionis

pœnas luit, peſte in ea annis hujus ſæculi 20. 21. 22. graſſante. Neque inceptæ modo, verum & progreſſæ, immo & adultæ peſtis, nomen in diſcepationem vocabatur, haud a Medicis, Chirurgisque, & Regionis, & Urbis, duntaxat, verum etiam a ſummis Medicinæ Antiſtitibus: & tandem, incredibile dictu! collatis utriusque diſceptantium partis relationibus, Archiatrorum regiorum Comes *Chiconeau* ab omni peſtis abſolvit infamia morbum. Unde & ſtupendo atque calamitoſo hoc errore ſexaginta millia civium *Maſſilitanorum* ignoti morbi victima fuerunt. Locupletiſſimam monumentorum huc ſpectantium Collectionem reliquit nobis *Cl. Joſ. Fornès Barcinonenſis* in Medicina Profeſſor primarius, qui Regis Hiſpaniarum juſſu *Maſſiliam*, *Provinciamque*, expiſcandi cauſa petens, ibidemque diutius

tius moratus, teſtis oculatus miſeriarum fuit, commercium epiſtolicum cum variis Provinciæ Medicis habuit, hocque utili ſuo, atque voluminoſo, de Peſte libro, adjecit.

Notabilis Hiſtoria, quam in *Obſ. Med. Cap.* 54. *Dodonæus* refert „ *Philippus Stroza*, & nobilitate generis, „ & opum affluentia inſignis, lenta „ quadam febricula laborabat, & ex „ Medicis, qui ægrum viderant, alii „ quotidianam. ſed levem, alii, ob „ algorem, contractam febrem putabant: nec defuit qui crederet „ a capite deſtillaſſe materiem, quæ „ putreſcentem febriculam gigneret. „ At nos, cum eam ipſam diligentiore examine perpenderemus, peſtilentem judicavimus. Quam ſententiam deridentes Medici, cum „ levatam jam febrem examinarent, „ latebat enim anguis in herba, fa-

„ miliari

„ miliari tantum Medico curam di-
„ mittunt. At æger, qui jam con-
„ valuiſſe videbatur, adventante die
„ VII. in Nervorum ſubito reſolutio-
„ nem & febrem incidit ardeſcentem:
„ qua exhauſta voce & corporis vi-
„ ribus convulſis, paucis etiam die-
„ bus mors ſubſequuta eſt.

Dodonæum, cum hæc ſcriberet, & ſenem, & Peſtis, ejus temporibus frequentioris, probe conſcium rati, peſtem, quam plures Medicorum negaſſent, occupaſſe hominem, affirmantem intelligimus; e contrario affirmatam peſtem, qua nihil diſſimilius adeſſet, enarratio ſequens dabit.

Joannes Galego de la Serna, Archiater duorum Hiſpaniarum Regum, nec non *Annæ Auſtriacæ*, Lud. XIII. Galliarum Regis conjugis, in ſua *Methodo Medendi* anno 1639 edita, meminit malignæ Febris, quæ Regi-

nam

nam teneret, neglectæ, nihilique exiſtimatæ a Medicis ſuis; adeo autem poſtmodum invaleſcentis, ut de extrema Unctione adhibenda Medici deliberarent. Die XI. facta hypoſtatica urina, febre remiſſa, delirioque, Criſin ait apparuiſſe; ſuperſtite tamen tanta functionis animalis debilitate, ut plurium Medicorum conſilium convocaret Rex, in eoque conſideret cum Regni Primoribus. De morbi natura multam Medicorum diſcordiam interceſſiſſe, nec minorem de Cura: „ ſed, inquit Autor, inter „ omnes, mirabile dictu! doctiſſimus „ antiquiſſimusque Magiſter, & qui „ in tota *Gallia* primum obtinebat „ nomen, Doctor *Duretus*, poſtquam „ Peſtilentem eſſe morbum per omnia ſigna, & potiſſimum ex urinæ „ pravitate probavit, ſine hæſitatione, & facie ad faciem, præſenta-

neam

„ neam Reginæ mortem Regi ipſi de-
„ nunciavit, ac tandem, tanquam ad
„ corpus ſemimortuum, ſanguinis miſ-
„ onem præſcripſit: *idemque aliqui*
„ *ex iis, qui ſequebantur, dixerunt.*

Conſideratis porro omnibus, Regi placuit auſcultare Archiatri *de la Serna* conſilio, collapſas Reginæ vires alimentis reſtaurandas eſſe cnſentis; lætusque hinc redditam vidit Reginæ ſalutem.

Non fuit hic ille æterni nominis Ludovicus Duretus *qui nobis ſuos immortales in* Coacas, *aliaque* Hippocratis, *commentarios dedit, ſed ejus, magni quoque nominis, filius. Obiit enim* Ludovicus *anno 1586. adeoque 33. annis ante hanc Hiſtoriam.* Galego de la Serna *gratiam Regis Reginæque magnam ob hanc curam inivit, bis mille aureis nummis ab utroque donatus, nec non annua ſimilium aureorum nummorum octingentorum gratificatione; qua adhuc fruebatur 17. poſtmodum anno, quo librum edidit. Regina autem poſt hanc curam annis 47. vixit.*

SE-

SECTIONIS II.

CAPUT TERTIUM.

DE PESTIS DEFINITIONE.

§. I. *Quæritur num, quemadmodum plurimorum morborum, ita & Peſtis, definitio non detur, qua a quocumque alio morbo internoſcatur? Ad id ut reſpondeatur, recenſentur primo omnes ſeu Definitiones, ſeu Deſcriptiones, quæ ab antiquiſſimis Medicinæ temporibus, in noſtros dies uſque, datæ fuerunt. Reſponſio ad quæſtionem in ſequens caput differtur.*

§. I. Ex iis que de difficultate Peſtem ab omnibus aliis morbis internoſcendi, mox vidimus, quæſtio non minus inevitabilis, quam gravis,

gravis, exſurgit, an ſcilicet Peſtis non admittat, quemadmodum alii morbi, definitionem, quæ a ceteris conſimilibus morbis eandem diſcriminet? Ne præmatura videatur, aut temeraria reſponſio, erit omnium, quæ huc ſpectent, rerum, non minus tædioſa, quam laborioſa, præmittenda recenſio, ab *Hippocrate* inchoanda.

Hic enim *Epid. III. Sect. III.* Peſtilentem morbum graphice deſcripſit, ſymptomatibus & numero admodum variis, & nec omnibus cunctos, neque uno omnes modo, neque uno univerſos tempore, neque eodem ſingulos aut numero, aut vehementia, aut duratione, affligentibus, conjunctum. Contentus *Hippocrates* operoſa hujus ſui temporis febris peſtiferæ deſcriptione, veram, & proprie dictam, peſtis definitionem non dedit. De Peſte eum egiſſe in Hiſto-

Hiſtoria *Critonis* in *Thaſo*, & *Libr. II. de Morbis* ad hæc Verba: „ Alia febris. Foris ad contactum febris debilis eſt „ &c. cenſet cum aliis *Minderérus*. Et in vita *Hippocratis* meminit *Soranus* Peſtis, in *Illyrios*, *Pæonas*, *Barbaramque* regionem, ingruentis, quam ille ſua Diſcipulorumque opera, ab *Attica* regione propulſaſſet. Verum de ejusdem definitione ibidem ne hilum quidem.

Ariſtoteles Tomo II. pag. 521. *Sect. I. De iis, quæ ab Medicinam pertinent.* Quæſt. 7. ſic peſtem definit: Μόνη τῶν νόσων κοινὴ ἔςιν ἅπασιν „ Morbus, qui „ ex morbis cunctis ille ſolus eſt, qui „ eſt ſingulis hominibus communis.

Apud *Arætæum Cappadocem* fruſtra hic aliquid quærimus certioris. Præter defunctoriam quandam Peſtis apud *Atticos* tempore *Peloponiaci* belli mentionem, nihil de illa perhibuit.

Galenus Comm. in Libr. III. Epid. Hipp. Sect. III. ad Text. XX. pag. 263. *Edit. Charter.* „ Quicunque morbus „ uno in loco multos ſimul invaſe„ rit, epidemicus ille; ſin vero & „ multos perimat, Peſtis fit. Et *in Text. XXI. Hippocratis*, qui dicit: „ *ex præſcriptorum generum unoquoque* „ (*morbo*) *multi laborabant, ac morieban*„ *tur*: „ *Galenus* cum dicit, inquit, & „ *multi moriebantur*, Peſtilentes eſſe „ morbos qui vulgarentur, (qui epi„ demici, ſeu populares eſſent) de„ monſtrat. Qui quandoquidem di„ verſi fuerint, de ſingulis ſeparatim „ acturum ſe infra promittit. *In Text. LVII.* qui ſic habet: „ *Ut autem in* „ *ſumma dicam, omnes tum qui morbis* „ *longis, tum qui acutis ægrotabant, ex* „ *his maxime, qui per alvum ſecedebant,* „ *interierunt. Omnes enim alvus ſuſtulit*: „ *Galenus*: „ Et Peſtis quoque illa lon-

„ giſſi-

„ giſſima, quæ noſtra ætate contin-
„ gebat, ex iis, quæ per alvum eva-
„ cuantur, omnes prope peremit:
„ quod quidem eſſe ſymptoma per-
„ petuum febris ejus videtur, quam
„ peculiariter peſtilentem vocant;
„ cum homines καὶ χωρὶς λοιμȣ̃, etiam
„ citra peſtem, corripiat. „ In *Text. LVIII.* „ *Cibos equidem averſabantur &c. Galenus*: „ Etiam hoc ſymptoma om-
„ nes cepit, qui in Peſte diuturna,
„ quæ modo viguit, laborabant: qua-
„ re & multos mori contigit. For-
„ tiores ergo, qui vim ſibi inferentes
„ cibum oblatum aſſumſerunt, om-
„ nes fere evaſerunt ſuperſtites. Plu-
„ rimi vero mori, quam comedere
„ quidquam, prius duxerunt.

Libro I. de different. febr. Cap. VI. & VII. de Peſtis cauſis, deque eadem præcavenda diſſeruit, morbum vero

non definivit, ac ſi notum cunctis ſupponeret.

Libro IX. de ſimpl. Med. virt. Cap. I. „ Porro in magna hac Peſte, cujus „ eadem facies fuit, atque ejus, quæ „ *Thucydidis* memoria graſſabatur, „ quotquot hoc Medicamentum (Boli armeniæ cum vino albo ſincero, „ vel cum aqua diluto,) biberunt, „ celeriter curati ſunt . . . Non tamen calore vehementes ſunt Febres peſtilentiales.

Libro de Meth. med. V. Cap. XII. de peſte loquitur, tunc graſſante: non definiens illam, narrat modo quibus in peſte totum corpus ulceribus ſcateret, hos ſervari omnes, idque juvenis exemplo confirmat. Ibidem *Libr. XIV. Cap. X.* ſine definitione peſtis laudat venæ ſectionem, ad animi deliquium usque, in Anthrace. *Libro de comp. Med. ſecundum locos III. cap. II.*

Ad

ad Parotides venæ ſectionem laudat; incertum tamen an ibi de parotide peſtilentiali ſcribat, ut quidem vult *Riverius*.

Cælius Aurelianus nihil nobis de Peſte tradidit; verbulo tantummodo innuens ab *Asclepiade* emetica laudari in Peſtilentibus. *Libr. I. cap. XIV.*

Paulus Ægineta Libr. II. Cap. XXXVI. enarrat nobis fere omnia, quæ unquam quacunque in Peſte obſervata fuerunt, adjungitque hæc, eorumque ſingula, poſſe in Peſte obſervari.

Autores, *Arabes*, ſimias *Galeni*, non memorabor, ne abutar lectorum patientia; *Galeni* ſimias, inquam, in multis; *Rhaſin*, forte, exceperis; quantum ſaltem ex eorundem ſcriptis colligere nobis hucusque licuerit: quæ ſcripta genuinane ſint, ipſorumque aut nomina juſte præ ſeſe ferant, aut mentem exponant veram, ratio-

nes utique graves nos jubent dubitare. In Catalogo *Bibliothecæ Arabico-Hiſpanæ Eſcurialenſis*, cujus Tomum I. in fol. anno 1760. *Madriti* editum, dono Ill. Baronis *Henrici de Senckenberg* præſtantiſſimi, dum viveret, *Conſiliarii Conſ. Imp. Aul.* poſſideo, Rev. & eruditiſſ. Vir *Michaël Caſirus*, *Syro-Maro-*

* *Jure proinde expectamus a laudatiſſima Regis Hiſpan.* Caroli III, *tanti Litterarum Scientiarumque Mecænatis, munificentia, atque a notiſſima Rev.* Caſiri, *ceterorumque Eſcurialienſium Eruditorum, cura & labore, uti demum &* Raſis, *& reliquorum Arabum Medicorum principum, aut ipſa opera Arabica typis fidelibus prodeant, quas apti ad id Viri rite poſtmodum interpretentur, aut eorundem non ultra* Perverſiones, *ſed juſtiſſimæ* Verſiones, *lucem videant, Arsque illorum ditetur acceſſu.*

Dudum eſt, quod per varias vias, modosque, ab iisdem eruditiſſimis Viris petive-

Maronita, *Presbyter*, *S. Theologiæ Doctor*, *Regis a Bibliotheca*, *linguarumque orientalium interpretatione*, paſſim de latinis Arabum Verſionibus conquerens, in vita, ſcriptisque *Raſis* ,, Ceterum, inquit, ,, latinæ quæ vulgo circumferuntur, ,, *Raſis* operum Interpretationes, ,, adeo barbaræ ac inſulſæ ſunt, ut

 ,, nec

tiverim ut, vel Codicem Arabicum nobis ad tempus commodo darent, vel eundem, ſive arabice ſolum, ſive per ipſos latine verſum, Typo evulgarent; Codicem, inquam, illum, quo ditaremur Galeni in Libr. II. Epidem. Hipp. *Commentariis II. III. IV. & V. quorum primum tantum poſſidemus; nec non ejusdem* Galeni *commentariis in* VI. Epid. Libr. VII. & VIII. *quorum ſex tantummodo novimus. Animus fuerat horum Commentariorum ignotorum* D. W. Trillero, *viro longe eruditiſſimo, indefatigabili, in Arte noſtra præſtantiſſimo, maximo, copiam facere, uti*

frui

„ nec *Raſis* dictionem, nec ſtylum,
„ ſapiant, nec ſententiam quidem
„ exprimere aliquando videantur.
„ Illas enim ego, quoties cum ara-
„ bibus Archetypis conferre libuit,
„ non ex *Raſi*, ſed ex alio prorſus
„ Autore, factas omnino cenſui.
„ Idem de antiquis latinis translatio-
„ nibus

frui iisdem in pulcerrima ſua Hippocratis *univerſi Editione poſſet. Votum meum & iteratum, & ab* Excell. Senckenbergio, *magno que alio Litterarum Patrono, Hiſpani Regis in Aula quadam Oratore, obſecundatum, inane hucuſque fuit.*

Idemque optandum eſt de laudatiſſimis Beitharis *operibus*, Galeni *ac* Dioſcoridis *Hiſtoriam ſimplicium tam egregie illuſtrantis, ac bismille Plantarum acceſſione adornantis. Nec urgere rem efficacius poſſum, quam ipſiusmet Reverendi Catalogi hujus Fabri voto, qui ipſe ſic loquitur: „ Præter amplam eruditionem,
„ flori-*

„ nibus ex Arabum Philoſophorum „ ac Medicorum ſcriptis confectis, „ eodem jure pronunciandum: quas „ *Perverſiones* potius quam Verſio- „ nes merito dixeris. Atque hoc „ loco temperare mihi non poſ- „ ſum, quin acerbius invehar in il- „ los, qui ex hujusmodi verſionum „ colluvie, non aditis Arabum fon-

„ floridum juxta ac limatum dicendi „ genus in eodem mireris. Operæ pre- „ tium igitur quam maximum foret, „ eximium hocce opus in latinum ſermo- „ nem transferri ab aliquo, Arabicæ „ linguæ peritiſſimo; ope tamen alio- „ rum, qui in Arte Medica & Bota- „ nica eſſent apprime callidi, atque ex- „ ercitati: quantum enim rei herbariæ „ cultoribus, maxime hiſpanis, ex illa „ translatione lumen! Quippe Beithar *„ multa ſimplicium nomina vario regio- „ num nationumque ſermone, præcipue „ hiſpano, obiter exprimit, ac recenſet.*

„ Si

„ tibus, de ipſorum Autorum pretio
„ ferre ſententiam audent. Sed qui
„ nec ſuo, nec alieno jecore ſapiunt,
„ eos deſpici, quam refutare ſatius:
„ quippe qui de re ſibi minime per-
„ ſpecta, & temere ſentiant, & in-
„ epte ſcriptitent. Vide notam a pag.
246. ad 250.

De

„ *Si* Tournefortio *fides*, *id* Beitharis *vo-*
„ *lumen latine transtulit* Gallandus. *At*
„ *in Catalogo* Reg. Bibl. Paris. *ubi va-*
„ *riæ memorantur ejusdem* Gallandi *ex*
„ *Arabico verſiones*, *de latina* Beitha-
„ ris *verſione ne verbum quidem. Certe*
„ *hæc typis*, *quod ſciam*, *necdum tradita.*
Tandem pag. 280. enumerat Regias, *Pu-*
blicas, *Eruditorumque Bibliothecas*,
quæ exemplaria Arabica variorum Bei-
tharis *operum poſſident*; *quarum & Pa-*
riſienſem Regiam, *&* Cæſaream Vin-
dobonenſem *præprimis memorat*: Vin-
dobonenſis *Codex adeſt*, *ut ille Autor*
vult, *ſed non eſt*, *niſi* Beitharis *operum*
Compendium.

De Arabibus Medicis id notatum velim, quod nulli eorum, quos centenario numeroſiores hic catalogus recenſet, de Peſte peculiariter ſcripſiſſe legantur; quamvis & de morbis omnibus ſcripſerint plerique, & Peſtem in *Africa* & *Aſia*, ubi adeo frequens, malignaque eſt, viderint multoties: an forſan, quod plerique *Mahommedani* fuerint, adeoque de eadem curanda aut fruſtra agi, aut nefas eſſe, opinati?

Ex quo a lugubri Epocha *Byzantii* a Thracibus capti, deletique Imperii Græcorum, ex Auſtrali Europa in ſeptentrioni propiorem Græci cum Viri eruditi, tum Libri præſtantes, convolarent; & recens inventa arte Typographica, curante inter cæteros præprimis *Aldo Pio Manucio*, excellentiſſimo *Venetorum* Typographo, cujus nitidiſſimam totius *Hippocratis*

græ-

græcam editionem poſſideo, Antiquorum Græcorum Medicorum Codices typo excuderentur; mox ſæculi XV. finis, totumque XVI. ſæculum, dederunt nobis Scriptores Medicos innumeros, græcarum Litterarum cultores eximios, & ſtudio Hippocratico præclaros, eruditione admirandos, facundia inſignes, multiplici Artis ſaluberrimæ uſu exercitatiſſimos, Philoſophos ἀσυςτεματικȣς, qui excuſſo Arabum jugo, ſinceram, nudamque rerum naturam a Græcis Medicinæ Patribus edocti, nudam eandem poſteritati tradiderunt. Spectatorum horum Virorum & tantus eſt, & ſelectus adeo numerus, ut quem priorem excitem, quem poſteriorem laudem, hæream anceps. Horum itaque nonnullos conſulere de Peſte neceſſe eſt.

Ja-

Jacobus Houillier, dictus *Hollerius*, origine *Stempanus*, inter viros eruditos ſui ævi, teſte *Thuano*, ſpectatiſſimus, gravis vir, unaque facetus, dedit nobis *Tom. II. oper. omn.* Tractatum de Peſte, quem ſic orditur: „
„ Epidemia morbus eſt aliquo anni
„ tempore, certisque locis invale-
„ ſcens; qui ſi multos rapit λοιμώδης,
„ id eſt Peſtilens appellatur, & λοιμὸς
„ Peſtis eſt: qui morbus populariter
„ graſſans, multos interimit.. nulla
„ interdum febris ſenſibilis; Diaſtole
„ minor quam Syſtole: ſigna pecu-
„ liarium humorum corporis ſequi-
„ tur color. Diaria febris peſtilen-
„ tialis intra triginta horas interficit,
„ ſentiuntque vires paulatim exhala-
„ re; ſæpeque neque Bubo, neque
„ Carbunculus apparet: ſed totum
„ venenum in corde hæret. Alia
„ febris in quartum diem protrahi-

„ tur

„ tur. Omnia bona ſigna ſuſpecta
„ ſunt.

Joannes Goræus, Medicus celeberrimus *Pariſienſis*, pluribus præclaris operibus, maxime Libris XXIV. *de defin. med.* poſteritati gratiſſimus, qui medio XVI. ſæculo floruit, peſtem definit exacte, ut brevi eam definiiſſe *B. Caſtellum* in Lexico videbimus, peſtem quoque cum eo eandem cum febre peſtilente ratus.

Ludovicus Duretus, Gallicus Archiater inſignis, commentator incomparabilis cum *Hippocratis*, tum laudati mox *Hollerii*, in Caput 42. *Hollerii* praxeos Lib. II. *adnot. in Enarrationem in Hollerium ſuam*: Febres colliquan-
„ tes ſunt *peſtilentiales*, non *peſtiferæ*,
„ ut quæ fieri poſſint a Diætæ vitio.
„ *Peſtifera febris* eſt, quæ contagione
„ ſævit in eos, qui præſto ſunt tali
„ febre afflictis: Peſtilens, quæ ei

„ tan-

„ tantum, qui laborat infeſta eſt. „ Galenus Libr. III. Epid. *Alvi pro-* „ *fluvium omnes de medio ſuſtulit.* Sunt „ autem colliquationes quæ ſunt „ ἀχώριστα ſymptomata, τȣ̃ πυρετȣ̃, κα- „ ταλαμβάνοντος τȣς ἀντρώπȣς, καὶ ἄνευ „ λοιμȣ̃. Symptomata ſunt inſeparabi- „ lia febris, quæ homines invadit „ etiam ſine Peſte. Omnis Peſtis „ morbus eſt epidemicus, qui a tem- „ peſtate peſtifera in hominum vitam „ invadit, & multos de medio tollit, „ & eſt contagioſus. In Peſte, & „ Veneni & Contagionis ſumma ſunt „ omnia: Morbi ſimpliciter venenati, „ non ſunt contagioſi: itaque in fe- „ bre, quæ naſcitur a tempeſtate pe- „ ſtifera, veneni, & contagionis, „ ſumma ſunt omnia: ſed exiſtit ta- „ men quædam, quæ non eſt & pe- „ ſtifera. Illius qua eſt colliquans ca- „ lamitas, dignoſcitur in excremen-

„ tis

„ tis colliquantibus, & nigris, Hæc „ quidem eſt *peſtilens* non *peſtifera*. „ Sed febris a tempeſtate orta, cu- „ jusmodi deſcripta eſt *Sect.* 3. *Lib.* 3. „ *Epid.* contagionis & veneni ſumma „ habet omnia: Symptomata com- „ memorantur illius tempeſtatis peſti- „ feræ quotquot apparuerunt, Ery- „ ſipelata, Ora aphthoſa, Cauſi, „ Phrenitides, Alvi & Urina pertur- „ batæ, Hydropes, Phthiſes.

„ Sed duo obſervanda *Galenus* proponit Theoremata: Unum, quod „ meminiſſe quis debet, Putredinem „ a tempeſtate peſtifera nullam eſſe „ Pepaſmi capacem: aliud Theore- „ ma: quod Peſtis non eſt nomen „ definitum alicujus morbi, ſed qui „ ſub morborum diſperſorum (forte „ diverſorum) nomine multos ho- „ mines invadit, ſive ſit Leienteria, „ ſive Dyſenteria, ſive Carbunculus,

„ ſive

„ ſive Eryſipelas : qui ſunt morbi
„ ſporadici. Sed tamen multum in-
„ tereſt inter carbunculum *peſtilentem*
„ & *peſtiferum*. Omnis Carbunculus
„ fit a putredine ſanguinis: ſed hoc
„ intereſt, quia *peſtilens* neque vene-
„ no, neque contagione calamitoſus
„ eſt : at *peſtifer* inexplicabili qua-
„ dam ratione eſt peſtifer, tum quod
„ peſtilentes ſunt ſporadici, qui pro-
„ veniunt pro cujusvis particulari na-
„ tura. „ Redeunt huc, quæ in Coa-
cas hinc inde adnotavit.

Ludovicus Mercado, ſive *Mercatus*, Philippi II. & III. Hiſpaniæ Regum Archiater, *Tomo II. Libr. VII. cap. I.* gnarus ejus, quæ Peſtis principium determinet, difficultatis, ſpem nobis dederat cognoſcendi inchoantem: verum tot requirit tantaque ſymptomata, ut iis præſentibus nemo ultra, etiam non Medicus, ſit, qui non ag-

noſcat eſſe peſtem. Definit eam vario modo pag. 443. „ Morbus is cenſeri debet Peſtis, qui cum vulgaris ſit, pernicioſus etiam eſt, atque „ letalis. Itaque erit Peſtis Epidemia pernicioſa, aut ſi mavis venenoſus quidam vapor in aëre conceptus, qui vitali ſpiritui omnino „ adverſatur, aut aëreum venenum „ ex putrium vaporum admiſtione, „ vel infelici Planetarum concurſu, „ in pernicioſiſſimam animantium generis conditionem dira converſione mutatum, ſi Aſtrologorum ſententiam ſequi voluerimus. Sed poteſt clarius adhuc definiri, nimirum quod nihil aliud Peſtis ſit, „ quam morbus communis, vulgaris, peſſimus, atque pernicioſiſſimus, qui perinde ac totum morborum vulgarium genus, ex Cœli „ ſtatu proficiſcitur. Clarius tamen

„ &

„ & verius, atque ſpecialius, Febris „ peſtilens definitur, cum dicimus „ febrem peſtilentem revera eſſe mor- „ bum, ſordidæ & profundæ putre- „ factionis, includentem ſeminaria „ acutiſſimæ contagionis per ſe, ex „ quo letalis & contagioſa efficitur.

Hieronymus Capivaccius, Patavinæ Scholæ lumen & ornamentum, *Med. Pract. Libr. VI. Cap.* 29. 30. 31. *pag.* 1034. & *ſeq. Edit. Francof.* 1594. „ „ Per febrim peſtilentem intelligimus „ Febrem, quæ cito poteſt interfice- „ re; & intelligimus febrem conta- „ gioſam, ſive fiat ex aere, ſive ex „ aliis cauſis quomodocumque. Sic „ ergo accepta nihil aliud eſt, quam „ Febris producta a veneno calido „ putrefactivo. Cum dicimus quod „ ſit febris, febrim peſtilentem a pe- „ ſte diſtinguimus, quæ interdum eſſe „ poteſt ſine febre, dum vitium par-

„ tes exteriores afficit, nec cordi
„ communicatur, ut colligitur ex
„ *Galeno Aph.* 25. & 57. *ſect.* 3. *Libr.*
„ 3. *Epid.* & *Libr.* 9. *ſimpl. Cap. de*
„ *Bolo arm.* Dicimus producta a *vene-*
„ *no*, ad differentiam reliquarum fe-
„ brium, quæ non ſunt peſtilentes.
„ Addimus a *veneno calido*, ad diſcri-
„ men morbi venefici frigidi. Tan-
„ dem adjungimus *putrefactivo*, ad dif-
„ ferentiam morbi venefici calidi,
„ non putrefactivi, ut contingere
„ ſolet vi Arſenici.

Deſiderius Jacotius, Vandoperanus, Coacarum *Hippocratis* excellentiſſimus Libris XIII. Commentator, *in Comm. I. Libr. III. Sect. II.* „ Peſtem, dici-
„ mus, inquit, non morbum aliquem
„ particularem, ſed omnem affe-
„ ctum, ex continentis deleteria qua-
„ litate profectum.

Ju-

Julius Palmarius Conſtantinus, Libros de Morbis contagioſis ſeptem conſcripſit, editos *Lutetiæ* anno 1578. Dat hanc Peſtis definitionem. Λοιμὸς ſeu Λοιμώδης πυρετὸς græcis Peſtilen-„ tia, ſeu Peſtis latinis, Febris eſt per-„ acuta, contagioſa, venenata, po-„ pulariter graſſans, multos peri-„ mens, Bubone & Carbunculo, aut „ Exanthematis comitata.

Jodocus Lommius natu *Buranus*, Medicus Bruxellanus, vir totus quantus *Hippocraticus*, Obs. Med. Libros III. latinitate vere Celſica confecit, quorum *in primo pag*. 31. *Edit. Amſtel.* „ Proximum eſt Febris peſtilentialis „ obſervationes proponere. *Ubi au-„ tem ea nondum quidem eſt*, *verum ut „ ne incumbat*, *metuitur*, *talia contin-„ gunt*. Ver atque æſtas calida, hu-„ midaque auſtros ſine ventis exhi-„ bent, cœlum frequenter eodem

„ etiam die mutatur, fitque modo „ calidum id, modo frigidum, mo- „ do nubilum, modo ſerenum: ſæ- „ pius tamen nubilum, pluvioque „ proximum, at nihil pluens tamen. „ Accedit multa inſectorum anima- „ lium copia, multusque quadrupe- „ dum interitus. Inſueti etiam ignes „ per noctem in aere cernuntur, or- „ tique ſubinde Cometæ calamitoſam „ hanc portendunt luem.

„ *Ubi raptus aliquis jam morbo eſt* „ *hæc incidunt*: Bubones ſine cauſa „ manifeſta, vel pone aures, vel ſub „ alis, vel frequentius in inguinibus; „ aut certe Carbunculi variis Corporis „ locis, purpureave Exanthemata, „ ſubito exoriuntur. Inter hæc fe- „ bris invadit continua, atque acuta, „ ſub qua extimum corpus vix inca- „ leſcit, & ſenſu interdum frigoris „ afficitur, interiora autem gravi in-

„ cen-

„ cendio uruntur, ipſe homo cum „ animo moeſto, ac pleno malæ ſpei „ laſſus ſegnisque fit, & ineluctabili „ dormiendi urgetur neceſſitate. Ejus „ ferox vultus, & qualis temulento- „ rum eſſe ſolet, incertus, atque „ turbidus eſt, ſpiritus male olet, ac „ difficulter trahitur, dejicitur cibi „ cupiditas, os amareſcit, ingens „ oritur ſitis: fitque frequens & nau- „ ſea, & vomitus, quo optimi etiam „ alimenti ſperatus fructus corrumpi- „ tur: Pulſus exiguus, languidus, „ celer, frequens, & inæqualis eſt. „ Alvus fœtida, atque grave olens. „ Urina alias ſicut jumentorum tur- „ bida, cruda, craſſa, fœtidaque „ eſt, alias qualis in homine ſano, „ ſine vitii nota mejitur. Siquidem „ ubi ſimplex hæc febris e ſublimi „ mundo mortalibus immiſſa eſt, ne- „ que putridæ implicatur, fere ob-

„ ſcuris innititur ſignis, ſic ut neque „ vehemens vel incendium, vel ſitis, „ vel inappetentia afficiat, ſed & „ urina incocta, omnibus abſoluta „ numeris ſit. *Etenim homo ad ſpeciem* „ *non admodum æger, crebra animi de-* „ *fectione, vomituque labefactatur, ac* „ *tandem ſubita raptus ſyncope, inopinan-* „ *ter extinguitur.*

„ Porro omnis peſtilens febris, „ ut per ſe ſemper tota perniciosa eſt, „ ſic tum demum & celerem, & „ certam mortem affert, cum oppreſ- „ ſo intus corde, *nihil foris vel bubo-* „ *nis, vel carbunculi, ſummo corpore ef-* „ *floreſcit*: aut ſi quid effloreſcit, in- „ de tamen neque morbus, neque „ æger levatur. Quin etiam æque „ mortiferum eſt ſemel natum bubo- „ nem, vel carbunculum, rurſus „ intro delatum, repente delituiſſe, „ itemque fœtente ſpiritu, ac fri-

„ gen-

„ gentibus extremis, creberrimum
„ vomitum atque ipſam ſyncopen incidiſſe.

„ Illud quoque noviſſe non inutile eſt, ſatis incerta ſub hoc morbo ſalutis eſſe præſagia; adeo ut propter bonas notas plenum ſpei, atque promiſſi medicum, mors ſæpe inopinata dejiciat.

De induſtria *Lommii* textum & prolixum, & totum, tranſtuli; quod ſtylo ſimplici, brevi, elegantique, omnia ea, & ſingula referat, quæ eorum plerique, quos aut laudavi huc usque, aut poſtmodum laudaturus ſum, Autores, longe cum protractiore, tum confuſiore ſermone, tradiderunt. Porro hæc, quæ in prodromis peſtis ſignis determinandis pene cuncti afferunt, ſapiunt partim obſervationes & veridicas, & perpetuas tempeſtatum anni, & cœli, & tellu-

ris, alimentorumque naturæ; quas ab omnibus retro ſæculis poſt *Hippocratem* quicumque de Peſte commentati ſunt, adnotarunt: partim vero redolent ſæculi genium, in ſpectra, in terrifica, in Armentorum peſtes, in Aſtrologiæ judiciariæ terrores, ſtudioſum ita intentumque, ut non Medicorum duntaxat, verum etiam & Hiſtoriographorum inſignium, & ſapientium Theologorum, præclara ceterum opera illis ſcateant. Laudatus jam *H. Mercurialis*, in *Lect. de Peſte*, Veram Peſtem credit extare nunquam, niſi & plurimos inficiat, & infectorum potiorem demetat partem.

Guillelmus Baillion, dictus *Ballonius*, vir non minus Religione, atque morum integritate, quam eruditione, facundia, experientiaque inſignis; vir, inquam, quem celeb. *Renatus Mo-*

reau

reau in ejus vita laudavit, veluti priſcam *Hippocratis* & *Galeni* doctrinam adverſus Novatorum calumnias tuentem, non multa quidem de peſte tradidit, attamen *Epid. & Ephemerid. Libr. II.* ad conſtit. anni 1575. ideam Peſtis haud contemnendam ſuggeſſit nobis, occaſione quæſtionis *cur in peſtilenti morbo tam fœdi ſint vomitus, tam graveolentes dejectiones?* Silicet & Peſtem, & Luem veneream, corrumpere, inque putredinem corpora vertere, ea tamen ingenti diſcrimine, ut venereum malum id longiore mora efficiat; peſtiferum, exiguo temporis articulo.

Ludovicus Septalius Mediolanenſis, unus de octo Medicis, quibus in Peſte, quæ annis 1575. & 1576. Mediolanum invaſerat, rerum demandata cura fuit, *Libro V. de Febribus* Peſtem diſtinxit in eam, quæ ab ipſo in-

inquinato aere, peſtifero univerſæ Regioni reddito, originem habet, & in illam, quæ in ſaluberrima Cœli Aerisque conditione a mera contagione, quod cum non infectis infecti communicent, naſci ſolet. Huic fundamento præcipua ſuperſtruxit, quæ poſtmodum in cura Peſtis ex hoc Autore excitabuntur.

Joannes Fernelius, natu *Ambianus*, Galliarum Archiater, Libr. II. *de abditis rerum cauſis cap. XII.* multa de Peſtis diſputavit cauſis, quas a plerisque aſſertas Autoribus, in dubium, audito *Fernelio*, forſitan vocabis. Morbi autem Definitionem non dat, verum longam adeo deſcriptionem, ut videatur nihil omiſiſſe eorum, quæ cæteri Medicinæ Scriptores unquam in Peſte obſervaſſe ſe teſtantur, utque ſignis tot conſpicuis, de morbi præſen-

ſentia nemo, ne plebejus quidem, ullatenus dubitet.

Petrus Foreſtus, *Alcmarianus*, practicus majore vitæ parte *Delphenſis*, *Libro VI. Tom. I. ab Obs. X. ad XLII.* Eodem prorſus modo, iisdemque pene verbis, Peſtem cum futuram deſcripſit, tum præſentem, quibus *Lommius*, quocum eodem tempore floruit. Hoc autem aut plus, aut diſtinctius, eo notavit *Foreſtus*, quod Peſtilens febris & *comitata* detur cum Bubonibus, Anthracibus, Exanthematibus, & *incomitata*, carens externis hiſce ſignis, & febris malignæ ſigna præ ſe ferens: comitatæ porro peſtilentis febris ſigna clara evidentiaque eſſe animadvertit; „ at febris peſtilens inco-„ mitata, inquit, neque ita ſui ve-„ neni caracterem, aut malignitatis „ oſtendens, *difficillime cognoſcitur, non ſolum*

„ *ſolum a Vulgaribus, verum hæc ipſa*
„ *peritos aliquando Medicos latet.*

Felix Platerus, Archiater, ac Profeſſor *Baſilienſis*, in ſaluberrima tempeſtate, citra ulla, quæ peſtis prodroma habentur, ſigna obſervata Mortalibus, coortas vidit Peſtilentias; ſignis vero ipſis confertim exiſtentibus, aliquando nullam: quæ cum adnotaſſet *Fernelius* quoque, hæc eadem cum illo, veluti prodroma Peſtis, ejusque remotiores cauſas, exſibilavit. Cæterum definitionem non dedit Peſtis, ſed more aliorum diviſionem in Peſtem ſine eruptione externa, & cum illa; in Peſtem febre ſociatam, eave carentem. Venæ ſectionis in Peſte fuit hoſtis. Notabile quod hiſce ſubjunxit:
„ Quæ omnia diligenti, inquit, &
„ longa obſervatione perſcrutatus,
„ qui jam *ſexies* peſtilentiæ apud nos
„ regnanti, interfui, & ad ſingulo-
„ rum

„ rum finem usque perſeveravi , pe-
„ ſteque correptis fideliter adſtiti ,
„ manumque adhibui , in medium ,
„ ſicut hæc vidi & cognovi , profer-
„ re , Veritati potius quam ulli addi-
„ ctus magiſtro, non dubitavi „ Licet obierit ferme octuagenarius, praximque prope ſexagenariam coluerit, frequentiam tamen Peſtis ſæculo XVI. demonſtrat ſextus ejusdem eo temporis ſpatio reditus.

Proſper Alpinus, ortu *Maroſticenſis*, in Gymnaſio *Patavino* Prof. ordin. peſtilentiam in *Ægypto*, quam hujus miſerandi morbi Scatebram plures habent, longiore mora edoctus, ſic de illa *Med. Ægypt. Edit. Venet.* 1591. *pag.* 29. „ Neminem noſtrum arbitror,
„ qui ignoret Peſtem, ſive Peſtilen-
„ tiam, eſſe corporum ingentem, ac
„ ſummam putredinem, pernicioſiſſi-
„ mi veneni qualitate præditam, quæ
„ ſæ-

„ ſæviſſimam ſtragem in loca ab ipſa
„ infecta inducit.

Raimundus Mindererus, Reip. *Auguſtanæ* Phyſicus, videtur id omne diligenter legiſſe, quod ab ipſa Medicinæ origine, in ejus usque tempora, ſcilicet in ſæculi XVII. principium, de Peſte traditum eſt. Definitiones cum Veterum tum Recentiorum, imperfectas eſſe cenſens, unius vero *Julii Palmarii* ceteris exiſtimans perfectiorem, ſuam dedit: „
„ Peſtis (inquiendo) eſt lues venena-
„ ta, ſummeque letalis, & conta-
„ gioſa, cor primario afficiens, Febre,
„ Bubone, Anthrace, aut Exanthe-
„ matis, ut plurimum comitata. „
In definitione non eſſe addendum quod plurimos afficiat occidatque opinatur, cum ignis v. g. natura æque intelligatur, multane an pauca eo conflagrent.

La-

Lazarus Riverius Profeſſor *Monſpelienſis* in ſuo egregio opere *Praxeos Med. Libr. XVII.* multa de peſte habet, inter quæ egregia non pauca. Febris cum malignæ, tum peſtilentis, eandem definitionem habet, ita ut utraque pravis ſymptomatibus ſtipata, viriumque collapſu, humorum corruptionem ſubeat: interſtingui autem alteram ab altera ſic, ut 1mo in maligna periculum ſit minus eo, quod in peſtilenti: 2do ut humorum utriusque corruptioni putredo ſuperveniens, eam reddat peſtilentem; non ſuperveniente putredine, etiam maligna in peſtilentem non mutetur. 3^tio ut potior ægrorum pars in febre maligna vitam conſervet; in peſtilenti amittat.

Daniel Sennertus Wratislavienſis, Profeſſor *Wittenbergenſis*, Germaniæ *Galenus* quondam dictus, *Op. omn.*

Tom. V. Libr. IV. De Peſte, Peſtilentibusque, ac Malignis febribus, Tria hæc diſtinguens, quia ſtatuit de peſtis natura non eſſe, ut febrim ſociam habeat; ſic proprie Peſtem, ſeu Peſtilentiam, definit: „ Morbus cordis venenoſus, a materie venenata, cor„ dique tota ſubſtantia peculiariter „ adverſa, contagioſaque, genitus, „ & proinde ipſe contagioſus, om„ nesque cordis actiones ſubito & „ ἀθρόος lædens, maxime acutus, le„ talis, omnisque generis pernicioſa „ ſymptomata inducens. Ita *Cap. I.* At *Cap. VII.* Febrem malignam appellat eam, quæ dictis malignitatis indiciis conjuncta, neque multos perimat, neque contagione afficiat quemquam; Febrem peſtilentem illam eſſe retur, a qua & plures moriantur, & multi convaleſcant, & non admodum gravis contagii ſit; tandem „ ſi plu-

„ ri-

„ rimi, qui ægrotare incipiunt, mo-
„ riantur, ac obvii quique infician-
„ tur, imo contagium in loca etiam
„ remota diſſeminetur, Peſtis eſt.

Joannes Caſtellus, Auguſtanus Medicus, circa idem tempus edidit de Peſte tractatum, in quo primum ſtatuens non omnem Peſtem aëris vitio naſci, idque exemplo peſtis *Auguſtanæ* anni proxime elapſi 1607. ſuam denique definitionem ſic ſcribit: „
„ Peſtis eſt Epidemia, ex prava ha-
„ litus qualitate orta, diverſimode
„ afficiens, & plurimos perimere
„ apta.

Paulus Barbette, Medicus *Amſtelodamus* celeberrimus, pluribus operibus clarus, conſcripſit de Peſte ex longa multaque experientia libellum, editum *Lugd. Batav.* 1672. „ Peſtis, ait,
„ Morbus eſt incomprehenſibilis,
„ cujus cauſa vapor videtur ſpirituo-

„ ſus, atque contagioſus, ſanguinis
„ conſiſtentiam ſubito ſolvere valens,
„ quo ſic & viribus & vita cor pri-
„ vetur . . . quædam ſine febre eſt.
„ Non paucis adfui, quibus, alias
„ ſanis, bene & comedentibus, &
„ dormientibus, Bubones in inguine
„ erant, in collo, ſub axillis, & poſt
„ aures, malignitatem ſuam in cura-
„ tione certius manifeſtantes, bubo-
„ nibus illis, qui, aliis in Subjectis,
„ febrem intenſiſſimam comitem ha-
„ bebant - - - Quædam Peſtis cum
„ febre eſt; & rurſus, Febris quæ-
„ dam Peſtilens ſine Peſte.

Joannes Jacobus Waldſchmidt, Archiater *Haſſiacus*, *Marpurgenſis* Academiæ Prof. primarius, *Tom. II. pag.* 92. *in Scrutinio Peſtis*: „Peſtis eſt Mor-
„ bus epidemicus, contagioſus, con-
„ ſiſtens in ſumma ſanguinis turba-
„ tione, per materiem aliquam ſub-

„ ti-

„ tilem, malignam, inducta, cum
„ apparentia exanthematum, anthra-
„ cum, bubonum, aliorumque ſymp-
„ tomatum horrendo apparatu.

Paulus Sorbait, Belga, Archiater *Viennenſis*, dignusque meus in hac cathedra Anteceſſor, in *Op. theoretico-pract.* 1672. *Viennæ editis pag.* 534. „
„ Signa quæ Peſtem indicant præ-
„ ſentem, ſunt, quod ſit febris con-
„ tinua ſine typo, vel humoralis, vel
„ hectica, vel ephemera, ſpontanea
„ laſſitudo, & virium repentina pro-
„ ſtratio, capitis dolor, vigiliæ, de-
„ lirium, carus, ſyncope, pulſus
„ obſcuritas, cardialgia, vomitus,
„ diarrhœa a ſumma humorum ma-
„ lignitate proveniens, ſitis, urinæ
„ variæ, maculæ purpureæ, bubo-
„ nes & anthraces, glandulæ retro
„ aures, ſub axillis. Notandum hic
„ non ex urina tantum, ſed ex ſig-

„ norum plurium ſyndrome eſſe ju-
„ dicandum. Si nempe plures *eodem*
„ *tempore moriantur*, & prædicta acce-
„ dunt ſigna, de Peſtis præſentia con-
„ jecturandum eſt.

Balthaſar Timæus a Guldenklee, Archiater Brandenburgicus, in *Libr. IV. Epiſt.* & conſil. pag. 323. „ Peſtis per-
„ acutus, periculoſus, ac celer mor-
„ bus, Cor pervalide afficiens, ſpi-
„ ritus vitales turbans, totiusque cor-
„ poris vires admodum debilitans,
„ ſubitoque projiciens - - - - ſi autem
„ Bubonum, Carbunculorumve nihil
„ foras prodit, non eſt quod de Pe-
„ ſte quis multum ſollicitus ſit.

Laurentius Bellini origine *Florentinus*, celeberrimus *Piſæ* Med. Profeſſor, Libro præſtantiſſimo de *Urin. Puls. V. S. Febr. &c. pag.* 264. & *ſeqq.* „ Febris
„ peſtilens dici ſolet, cum nempe fe-
„ bris maligna privata ſit popularis,

„ eo-

„ eorum, quos invadit, pleroſque „ necans, & contagioſa. Differunt „ Peſtis & Febris peſtilens; neque „ enim ſemper peſtis cum febre, ſed „ dantur peſtes ſine febre, ut apud „ rei medicæ Scriptores. Cum autem „ peſtis eſt cum febre, antecedunt, „ conjunguntur, & ſuccedunt peſti „ eadem, ac febri, ut patet. Diffe- „ ret autem peſtis a febre peſtilente, „ ut genus a ſpecie; cum enim pe- „ ſtis in genere ſit morbus commu- „ nis, ſeu popularis, plerosque ne- „ cans, & contagioſus; quoties fe- „ bris popularis eſt, plerosque ne- „ cans, & contagioſa, peſtilens di- „ citur --- Exanthemata, Bubones, „ Carbunculi, ſeorſim ſpectata, non „ erunt argumenta peſtis, niſi cum „ aderunt antecedentia, & conjun- „ cta reliqua cum Peſte: neque enim „ omnis Carbunculus &c. eſt peſti-

„ lens, ſed ſolum qui conjungitur, „ ac pendet a cauſis peſtis.

Chriſtianus Joannes Langius (trium *Langiorum*, qui artem ſcriptis ornarunt, junior) *in Tomo II. Parte II. Cap. XIV. §. II.* Peſtem a febre maligna nulla re diſcrepare cenſet, niſi „ ſyndrome ſymptomatum, quaſi „ cunctorum, & quidem in exquiſi„ tiſſimo gradu, cum eruptionibus „ ſingulariſſimis, quas Bubones, Car„ bunculos, & Vibices, appellant.

„ Signa diagnoſtica Peſtis *unice* „ *ex his eruptionibus* deſumi debent. „ Poteſt tamen Medicus, populari„ ter graſſante hoc malo, ex aliis „ malignitatis ſymtomatibus ſuſpi„ cionem haurire de imminente Peſte: „ circumſpectione ſumma tamen id „ fiat neceſſe eſt, ne alio morbo, „ per ſymptomata cum Peſte quo„ dammodo conveniente laboran-

„ tes,

„ tes, ad Noſocomia ſtatim, & ad „ conſortia aliorum infectorum, re- „ leget.

Bartholomæus Caſtellus, Meſſanenſis, qui ante bina abhinc ſæcula floruit, in ſuo Lexico *Medico græco-latino* ex *Hipp. Gal. Avincenna*, præcipuisque Medicis, nobis hanc dedit Peſtis definitionem: „ Peſtilentia, fe- „ bris peſtilens, morbus peſtilens, „ λοιμὸς, eſt morbus non quidem pa- „ trius, ſed Epidemius, contagioſus, „ pernicioſiſſimus, communis, e com- „ muni cauſa natus, adventitius, præ- „ ſentiſſimi periculi, quippe qui ma- „ ligna & venenata putredine hu- „ mores, vitales ſpiritus, & ſubſiſten- „ tiam cordis labefactat. Hoc *Caſtelli* Lexicon auxit *Emanuel Stupanus* Baſileenſis Medicus, anno 1628. Repurgavit, tertiaque parte auxit *Adrianus Ravenſtein* Roterodami 1644. iterum-

que 1657. Tandem *Jac. Pancratius Bruno* idem lexicon auctum pluries correctumque, poſtquam nova editione ornaſſet, denuo locupletiorem ejus, emendatioremque editionem *Lipſiæ* edidit anno 1713. Porro ex cunctis hiſce hanc demum confecit Peſtis definitionem: „ λοιμὸς peſtem, peſtilen-
„ tiam ſignificat, morbum epidemi-
„ cum, maligniſſimum, & omnium
„ pernicioſiſſimum, cujus deſcripti-
„ onem generalem vix dare licet,
„ propter ſummam varietatem ſymp-
„ tomatum, & latentem cauſarum
„ indolem, & diſpoſitionem. Qua-
„ tenus a febre peſtilente diſtingui-
„ tur, ita & memoriæ & doctrinæ
„ gratia deſcribi poterit. Peſtis eſt
„ intemperies univerſalis, toto gene-
„ re maligna, contagioſiſſima, epi-
„ demica, cum omnis generis graviſ-
„ ſimorum ſymptomatum congerie,
„ præ-

„ præſentiſſimoque vitæ diſcrimine;
„ proveniens a maſſæ ſanguineæ, &
„ liquoris animalis, per contagioſum
„ quoddam & deleterium miaſma,
„ ſubita corruptione, congelatione,
„ coagulatione, fixatione, putrefac-
„ tione, & interdum totali mortifi-
„ catione.

Thomas Willis, Profeſſor Med. *Oxonienſis*, poſtea celebratiſſimus Medicus *Londinenſis*, qui circa medium XVII. ſæculum potiſſimum floruit; opera enim ejus omnia jam *Genevæ* edebantur anno 1646. dedit hanc nobis definitionem *Tomo I. cap. XIII. de Febr.* „ Peſtis in hunc modum deſcri-
„ bi poteſt, quod ſit morbus epide-
„ mius, contagioſus, humano gene-
„ ri ſumme infeſtus, ex miaſmate
„ venenato, ab aëre primum ſuſcep-
„ to, dein per contagium propaga-
„ to, ortum ducens: qui occulte &
„ la-

„ latenter homines aggreſſus, ſpiri-
„ tuum extinctiones, cruoris coagu-
„ lationes, ipſius & partium ſolida-
„ rum ſyderationes & νεκρώσεις infert,
„ cumque apparentia Exanthematum,
„ Bubonum, aut Anthracum, nec non
„ aliorum ſymptomatum horrendo
„ apparatu, ægros in vitæ periculum
„ adducit. „ Peſtem dividit deinde in *univerſaliorem*, & *circumſcriptiorem*; ratione locorum; deinde in *ſimplicem*, quæ fere citra febrim, citraque vehementia ſymptomata, hominem veluti ex inſidiis necat, & in *compoſitam*, quæ cum ſymptomatum aliorum morborum iliade ſociata invadit; tandem in maligniorem & benigniorem; „ eſt enim peſtis quibus-
„ dam locis, & temporibus, *longe*
„ *mitior*, ut decumbentium plurimi
„ evadant, quandoque *ſumme exitialis*
„ eſt, ut plurimi correpti intereant,

„ &

„ & ex centum ægris vix unus con-
„ valeſcat.

Vopiſcus Fortunatus Plempius, ex patricia apud Amſtelodamenſes familia, Profeſſor *Lovanienſis*, bona parte medii ſæculi elapſi florens, in *Med. Fund. Lib. VI.* „ Peſtis eſt morbus contagio-
„ ſus, inquit, ac malignus, natura
„ ſua epidemice in animalia graſſans,
„ & plurima morti dans: comitatus
„ plerumque febre peſſima, bubone,
„ vel carbunculo, papulisve, & aliis
„ pernicioſis ſymptomatibus.

Yſebrandus Diemerbroeck, Medicus *Neomagienſis*, qui in Peſte annorum 1635. & 1636, deinde in ea anni 1667. numeroſos peſtiferos inviſit, eademque affectus ipſe fuit, Libro *de Peſte* ſic habet: „ Eſt peſtis morbus commu-
„ niſſimus, peracutiſſimus, pernicio-
„ ſiſſimus, & maxime contagioſus,
„ & maligno & occulto ſpiritibus,
„ calo-

„ caloriqne nativo, tota ſubſtantia „ infeſtiſſimo inquinamento ortus; „ a quo omnium viſcerum, & inprimis cordis, functiones læduntur.

Thomas Sydenham Med. *Londinenſis*, quem nominaſſe, laudaſſe eſt, deſcripſit nobis Peſtem *Londinenſem* annorum 1665. & 1666, quam inchoantem fugit; *Nathanaële Hodges*, de quo mox, cum alio Medico, fideliter aſſiſtente peſtiferis; promotam vero, ac miteſcentem vidit, tractavit, cum, deficientibus Medicis, urbem repetiviſſet. Peſtem igitur ſic deſcripſit: „ Primus inſultus rigorem „ ac horrorem, quemadmodum febrium intermittentium acceſſiones, „ fere perpetuum habet comitem. „ Mox vomitus enormes, dolor circa cordis regionem, ac ſi torculari premerentur, febris ardens,

„ uſitata

„ uſitata ſymptomatum ſyndrome „ ſtipata, indeſinenter ægros dive- „ xans, donec aut mors ipſa, aut be- „ nigna Bubonis vel Parotidis eru- „ ptio, quæ materiem morbificam „ foras ablegat, eos a luctuoſiſſimo „ diſcrimine liberet. Rarius quidem „ accidit, ut ultra ullam febris præ- „ ſentionem ingruat, ac homines „ de improviſo e medio tollat, ma- „ culis purpureis, præſentanei inte- „ ritus nunciis, etiam dum in foro „ verſantur, erumpentibus.

Nathanaël Hodges, ejusdem *Peſtis Londinenſis* teſtis oculatus, ac fidelis, in ejusdem deſcriptione, pag. 39. „ Peſtis eſt morbus, ab Aura vene- „ nata, ſubtiliſſima, maxime exitio- „ ſa, ſimul ac contagioſa, complu- „ res eodem tempore diverſarum Re- „ gionum corripiens; a peculiari po- „ tiſſimum ſpiritus nitro-aërei alte-

„ ratio-

„ ratione, veluti corruptiva ortus, „ cum febre, ut plurimum, & alio- „ rum ſymptomatum perquam gra- „ viſſimorum, ſatellitio ſtipatus.

Joannes Bernardus Sthaar, *Craco-vienſis* Medicus, peſtilentem febrim deſcripſit, quæ in *Cracoviam*, anno 1707. *Leopolo* ab errantibus *Hebræis* illata, hominum circiter 18000. peremit. In hac febre ſymptomatum funeſtorum omnium, quæ malignis in morbis quibuscunque, in quocumque functionum genere, obſervari ſolent, ſyndrome apparuit. Bubones aderant, anthraces autem nulli; & petechiæ multis, non omnibus, nigræ. Contagium velox. Extat *Sthaari* Epiſtola tantum in Actis *Lipſienſ.* anni 1710.

Richardus Morton Londinenſis Medicus celeberrimus, in *Append. ad Tract. de Febr. cont.* de Peſte notatvi

quid

quid peculiare, cujus poſtmodum uſus nobis magnus erit in curatione pertractanda, quodque tunc ex illo Autore præclaro integrum referam, ſcilicet Febrim Peſtilentialem ludere quandoque febris συνεχέος, ſeu continuæ remittentis perſonam; hanc in illam mutari, ac vice verſa, & ἐπιδημικοτατὸν reddi ſua vice utramque, alteramque alteri cedentem.

Onuphrius Bonfiglius, Medicus quondam apud *Polonos* celeberrimus diſſertatione *Cracoviæ* edita anno 1720. *de Plica Polonica, de Peſte, &c.* peſtem quam viderat definit eſſe „ *Morbum* „ *endemicum*, vehementiſſime acutum, „ maligniſſimum, & contagioſum, „ præcipitanter ex uno populo plu„ rimos afficientem, quorum ple„ roſque interficit, & ſæpius intra „ quatriduum.

In Peſte *Maſſilienſi* definitiones dabantur, unde peſtis eſſe negabatur morbus ille, qui, ut capite proxime præcedente patuit, horrida Peſtis fuit.

Autor anonymus *del ſaggio anaſtronomico* deſcripſit Peſtem *Algerinam*, quam ipſe anno 1752. & 1753. *Algeriæ* vidit, interque plura notabilia hæc habet. „ Peſtis ex occidentali-„ bus Regni *Algerini* provinciis, in „ quibus a plurimis menſibus vehe-„ menter debacchata fuerat, tandem „ a nonnullis Itineratoribus, quibus „ liber introitus pro more patebat, „ *Algeriam* invecta, manifeſtabat ſe in „ hac urbe, Junii principio, anni „ 1752. Abſcondebat autem hæc Pe-„ ſtis ſe, *ut aſſolet*, per aliquod tempus „ titulo cæterorum communium Mor-„ borum, donec occultus hic ignis a „ ventis humidis, ſuffocantibus ſcili-

„ cet

„ cet Auſtris , qui ejusdem menſis
„ initio flabant, fotus, tandem gene-
„ rale per urbem excitavit incendium.

Exp. Medicus *Adam Chenot*, qui Peſti in *Daciæ Tranſylvanicæ* quibusdam in locis ab initio Octobris 1755. ad finem Januarii 1757. ſedecim igitur prope menſibus, non mediocriter graſſanti interfuit, dedit, ut antea monui, *de Peſte tractatum*, nitide, eruditeque conſcriptum, magnique ob id faciendum, quod longo rerum uſu, quod exprimentis cum propriis, tum aliorum; quod etiam non in aliis duntaxat, ſed in ſe ipſo, & initium peſtis, & progreſſum, & ſævitiem, ejusque exitum in ſanitatem, probe expertus, animum demum admovit ad ſcribendum.

Porro Peſtis latam ille deſcriptionem dare maluit, quam definitionem, annumerareque in eadem quæcumque

ſymptomata in hac Peſtilentia, cum eadem omnibus, tum alia aliis, & ordine vario, & variis incertisque temporibus, & diverſa tam celeritate, quam vehementia, hominem adorirentur.

Secundum hanc Deſcriptionem, ſi quem morbus occupet, qui a miasmate aliunde petatur, qui cæteros acutos morbos ea ſuperet vincatque acutie, ut jam inde a principio ea ſe jungant ſymptomata, quæ in aliis gravioribus acutis non, niſi ſeriora appareant, hominesque ea violentia adoriantur, ut morientium pars bona quartum diem vix ſuperet, multaque eorundem pars diem ſeptimum vix attingat: Si *ſecundò* morientes, ibi potiſſimum, ubi manus medicatrix bona deeſt, numero aut ſuperent reconvaleſcentes, aut æquent; aut ſaltem multo inferiores non ſint eo reconvaleſcentium: ſi *tertio* non niſi ab

Infe-

Infecti cujusque conſortio, rerumve inquinatarum (fomitem appellant) attrectatione, uſuve, natus fuerit morbus: ſi *quarto* compertum ſit luem in vicinitate graſſari: ſi *quinto* æger idem, qui aut cum ſuſpectis converſatus ſit, aut res ſuſpectas ſibi applicuerit, horrorem nunc experiatur, ſubitam virium demiſſionem, ſtuporemque capitis, & anxietatem, & animi dejectionem ſpontaneam, dum interea eidem Pulſus, Calor, Reſpiratio, Urina, ab initio vix mutentur; ubi Petechiis latis, diſcretis, vel ante, vel poſt mortem conſpicuis, intra I. 2. 3. &c. diem obierit „ tanta, ait Autor, ſe jam prodit in uno „ hoc caſu Morbi cauſas vulgares ex- „ cedentis veriſimilitudo, ut Medi- „ cus, ſi non omnino peſtem, ſal- „ tem morbum ſuſpectiſſimum, re- „ nunciare Magiſtratui, Magiſtratus

 „ vero

„ vero ſubditorum ſaluti proſpicere,
„ nihilque non ordinare teneatur'
„ quod extinguendo imminenti in-
„ cendio conducat.

„ Si *Sexto* æger ſub ipſa jam in-
„ vaſione, aut poſt eandem, ſub in-
„ guinum commiſſuris, pone aures
„ (aut axillas) quæſtus fuerit; ſi du-
„ rities ibidem aut tumor ſeſe exe-
„ ruerit, firmior omnino evadit Dia-
„ gnoſis. Vix enim credo notum eſſe
„ morbum, qui ſymptomata iis, quæ
„ attuli, ſimilia, cum tali dolore,
„ duritie, tumore, ex loco, & adeo
„ cito, conjungit, qui non ſit ipſa
„ Peſtis.

„ Si *Septimo* & ipſe morbus in
„ quibusdam ægris mitior, tumores
„ illos protrudit, auget, & ſub re-
„ convaleſcentia in abſceſſum ducit,
„ ſubinde & diſſipat, tanto minor
„ jam ſupereſt de vera peſte dubita-
„ tio,

„ tio; quum & una aliorum & præ-
„ ceps mors intercedat, enarratique
„ ſupra typi ſeſe in ægris magis ma-
„ giſque declarant, & prodant.

Si tandem Octavo *vel in uno ægro*
„ reliquis indiciis acceſſerit inſignitus
„ ſuis Phænomenis Carbunculus, per-
„ tinacior ſit oportet, qui peſtem eſſe
„ negaverit.

F. X. Benſa, in tractatu ſuo de Peſte *Viennenſi* anni 1712. 1713. 1714. noſtram attentionem meretur; tum quod non modo totis hiſce annis *Viennæ*, & *Poſoniæ*, ſed etiam in variis *Hungariæ* locis, jam ab anno 1708 peſtem & vidiſſet, & tractaſſet; tum quod ipſe & peſte affectus fuerit, & Medicos decem, curam cum illo Peſtiferorum gerentes, mori viderit. Hic autor *Cap. IV. de Diagnoſi*: „ Quem-
„ admodum Diagnoſis hujus mali,
„ inquit, dum in progreſſu foris per

„ tumores ac maculas manifeſtatur, „ difficilis non eſt, ita dum veluti fa- „ villa ſub doloſo cinere gliſcit, pro- „ pter ſignorum æquivocationem non „ ita prompte cognoſcitur; eaque de „ cauſa plurimis neglecto, vel inſu- „ per habito morbi principio, ſero „ medicina paratur.

Conſilii ſanitatis Vienuenſis amaras, audivimus, præcedenti Capite quærelas, de litibus inter ſeſe Medicorum; quibus efficitur, ut cohibenda forſan principio Peſtilentia, jam longe lateque divagetur. Sed repararuntne graves illi, ſapientesque viri, hujus cauſam infortunii? Deſcriptionem Peſtis dedere, exemplo aliorum, ut quando tot diebus ingruerit, tanta ordine ſymptomata excitaverit, tantumque depopulata ſit hominum numerum, ne ſimpliciſſimus quidem mortalium de ejusdem dubitare præ-

ſentia

ſentia poſſit: adduntque demum
„ tandem contagioſum hoc malum
„ larvam principio aut Catarrhi ge-
„ rere, aut Anginæ, aut Peripneumo-
„ niæ, aut Pleuritidis, Diarrhœæ,
„ Febrisve ardentis, donec tandem
„ Bubonibus, Anthracibus, Pete-
„ chiisve, malignitatis præbeat indi-
„ cia ſuæ.

Confirmarunt ſic & *Benſa*, & *Conſ. San. Viennenſe* id, quod *Cl. Sorbait* conqueſtus *pag.* 20. *Conſ. Med.* fuerat, de Peſte anni 1679. quæ primum perſonata, abjecta tandem larva ſic ſæviit in *Viennenſes*, ut illorum plus quam 76000., tertiam forte Civium partem, interemerit.

Sufficiet, ni fallor, hæc operoſa Autorum Collectio, ut quid ratione motæ quæſtionis oporteat concludere, caput ſequens perſpicue doceat.

SEC-

SECTIONIS II.

CAPUT QUARTUM.

DE IIS, QUÆ EX CAP. II. ET III. CONCLUDI OPORTEAT.

§. I. *Reſpondetur tandem ad prioris capitis quæſtionem, quæſitam Definitionem Peſtis hucusque deſiderari; eoquod omnes notæ hucusque definitiones, commemorando ea ſigna omnia, quibus præſentibus nemo unquam de Peſtis præſentia dubitare poſſit, minime nobis ejusdem incipientis tantummodo, notabilioribusque ſignis adhuc carentis, ideam comparant. Quare incipientibus Peſtibus Medici & perplexi ſæpe animo ſint, & reſponſa perplexa Magiſtratui reddant?* §. II. *Canones numero XI. quorum obſervatio certiores illos, in reſpondendoque veriores, redderet. Peſtis con-*

contrahi poteſt, licet in vicinis Regionibus ignoretur. Caſus Peſtis falſo denuntiatæ rariſſimi ſunt; negatæ autem veræ Peſtis, tum frequentes, tum calamitoſi. Quid hinc diſcendum ſit? Animadverſiones in Noſocomia publica, barbare Lazaretta. *Medium quoddam quærendum eſt inter Thracum negligentiorem curam, noſtramque ſollicitiorem.*

§. I. Tædere me cepit productioris hujus Autorum, Sententiarumque, catenæ; neve Lectores meos dudum tæduerit vereor: ſed erat ſemel hic exantlandus labor, uti ii, qui e Schola mea ad Peſtem ſive averruncandam, ſive curandam, quiondam admovendi ſunt, Librorumque, quos conſulant, nullam gerere ſecum ſuppellectilem poſſunt, unico oculi intuitu Bibliothecam Medicam inſpicere, quidque aut ſupremæ Poteſtati referant de natura morbi,

bi, aut cum ægrotantibus agant, intelligere poſſint.

Intelligent quippe 1mo Peſtis auguria illa, quæ vani Aſtrologi, quæ muliebris gens garrula, quæ moleſta Atrabiliorum turba, de Cometis, certoque adſpectu Planetarum, de Luſu puerorum ferali, de Spectris, de Avibus, de variarum Beſtiarum peſte, de inclementia cæli, de annonæ caritate, deque horum conſimilibus, ſomniaverint, falſa partim, partim ridicula eſſe: eo quod ex adductis teſtimoniis conſtiterit, & cunctis hiſce præſentibus, peſte immunes manſiſſe mortales; & abſentibus iisdem, peſte occubuiſſe.

2do Peſtis extare nullam ejusmodi definitionem hucusque, quæ datum Morbum peſtilentem aut eſſe, aut non eſſe, determinet; quamdiu idem neque tumores & exanthemata generet,

ret, neque a reliquis morbis non peſtilentibus, verum unice malignis, ſigno quodam pathognomico diſcriminetur.

3tio Medicorum haud paucos notaſſe non ſemper Bubonum, Anthracum, Petechiarum apparitione, ipſam Peſtem denotari; ſiquidem eadem & cum febre, & ſine febre, ab aliis cauſis gigni, inque externam corporis ſuperficiem erumpere poſſint. Addam ad hæc, ex meis propriis obſervatis, in Noſocomio noſtro contigiſſe, ut famulus Noſocomii, omni certe Veneris ſuſpicione vacuus, Febre continua, Dyſenteria, pluribusque Inguinum laboraret Bubonibus; cui tamen omnem Peſtis defuiſſe ſuſpicionem tam comitantia ſigna, quam ſubſequuta, manifeſto evicerunt.

4to Veras Peſtis cum definitiones tum deſcriptiones, quæ dubitationem omnem,

omnem, omnem ſuſtulerint ambiguitatem, eas paſſim continere apparitiones, quæ in ejusdem principio ab ea ut plurimum abſint; quæque dum adſint, Peſtem & manifeſtam, & longe lateque vagantem, oſtendunt.

5to Neque Viros illuſtres in Arte, qui ob nominis celebritatem præprimis conſulti, morbum, qui occepiſſet graſſari, peſtem eſſe in Populorum negaſſent perniciem, quique poſtmodum errorem faſſi, ore, ſcriptoque, eſſent, definitionem cæteris certiorem, explanatioremque, ſuppeditaſſe nobis; id quod, ſi res poſſibilis eſſet, ab ipſorum noto in aliis candore expectandum fuiſſet.

6to Caſum oppido rarum non eſſe, in quo Malignas febres pro Peſte, hancque pro illis, tamdiu habere Medici poſſint. quamdiu ſigna, quibus

poſtmo-

poſtmodum a ſeſe internoſcant utrasque, ſubliteſcant.

7mo Medicos Peſtilentiæ, quæ modo inceperit, ſignis autem pathognomicis adhuc careat, multa debere anxietate premi; cum in dubiis rebus, non monentes Magiſtratum, in cauſa ruinæ regnorum hominumque eſſe poſſint, ſi vera tandem Peſtis ſit: ſin vero monuerint, nec Peſtis fuerit, Principum Magiſtratuumque pondus iræ indignationisque omne in ſe congerant; eo quod & cunctorum mortalium animos panico terrore permoverint, & Commercium, neceſſarium Commeatum, Reditusque regios, omnino ſuſpenderint.

8vo Varias omnino cum Medicorum, tum Magiſtratuum rationes eſſe, cur morbum, qui apparere inceperit, cujusque natura in dubium contagii poſſit vocari, communem malint;

lint, quam peſtilentem, appellare; Medicos ſcilicet metuere, ancipiti, ut putent, in caſu, eum declarare peſtilentem, quod in re dubia, ne ipſi quidem inter ſeſe conſentiant; alii in affirmantem, in negantem alii, ſententiam proni. Ea de cauſa, qui affirmaverint, æque Plebis, quam Procerum, ſibi odium conciliant, periculumque incurrunt, quod & *Septalio* contigiſſe vidimus, & aliis in Peſte *Maſſilienſi*, ne violentas experiantur Plebis deſperabundæ manus, neve indignationem incurrant optimatum.

9no Neque ſæpe multos Medicos deeſſe, qui ſive ipſi, ſive eorum Conſanguinei, Neceſſarii, Patroni, ab interdicto commercio damnum incurrerent: unde donec ſpes lucri ipſis in tuto ſit, ſilentium altum tenent.

10mo Magiſtratuum plerorumque damnandam conſuetudinem eſſe, ut, diſſentientibus inter ſe mutuo Medicis, in negantium facilius abeant, quam in affirmantium ſententiam; & quod pejus, in paucorum negantia vota potius, quam in ea multorum affirmantium; quodque demum peſſimum, ut obturato Medicis ore, unius alteriusve Chirurgi effatum ſequantur; ut apud *Fornès*, aliosque, videre eſt.

§. II. Ex his omnibus, quæ ſole clariora Hiſtoria Peſtis demonſtrantur, boni Medici in naſcente Peſte ancipites hærent de agendis. Ex cunctis tamen, quæ eadem Hiſtoria perhibet, Regulæ nonnullæ, Canonesve, videntur formari poſſe, quas tuto illi ſequi non poſſint modo, ſed debeant.

Canon primus. Si Magnatum, Plebisque furorem metuant, monendo Peſtem aut certam adeſſe, aut veriſimilem; multo graviorem metuendum illum eſſe, ſi, ipſis tacentibus, Peſtis poſt hæc & nota ſit, & longe lateque debacchetur.

Canon alter. Cum monentes, conſcientiæ dictamen ſequuti eſſent, tacenteſque ſuffocaſſent, conſequitur ut priore caſu publicum odium immeriti, atque ut probi Viri, qui DEUM, conſcientiamque, omnibus mundi bonis commodisque intrepidi prætulerint, incurrerent: ſin vero vel ex metu humano, vel ex lucri ſive proprii, ſive Amicorum, amore, ac ſtudio, tacuerint, ingruatque interea Peſtilitas, odium cunctorum ſibi contrahent, metuendam Vindictam divinam habebunt, nec quo vertant ſeſe, quove ſolamen capiant, alleven-

tur-

turque in ærumnis ſuis, ullibi repe- rient, adverſum Cœlum ſibi, Terram- que experti.

Canon tertius. Si æqua lance pon- deremus Reipublicæ damnum, ab in- tercepto commercio natum, Peſte forte non exiſtente, quæ credita ta- lis fuerat, cum eo damno, quod Reſpublica ab eadem non averrunca- ta, ſed jam vagante, patitur, nulla profecto datur comparatio. Priore in caſu commercii interceptio paucorum modo dierum eſt, moxque refloret; in poſteriore annum & ultra ociatur. Nemo mortalium in priore perit; in- terit in poſteriore incolarum ſæpe po- tior pars. In priore commercio in- terdicto, Agricultura tamen, cetera- que negotia pergunt; in altero præ incolarum raritate manet inculta tel- lus, ita ut nullum reditum habeat a ceſſatis Reſpublica arvis, & λοιμὸν λιμὸς

ſequatur. In priore iterum caſu exiguo modo tempore telonii Jure Princeps fruſtratur, tam advectarum, quam emiſſarum mercium; in altero per annum forſitan, annoſve. Iterumque priore in ſtatu ſua cuique manent, Regi, populoque; in poſteriore egeſtas crebro tanta, ut complurium annorum ſerie vacuum & inane ærarium publicum maneat. Tandem in primo cives fere nihil ab interdicto exigui temporis patiuntur, rerum abundantia fruentes; in ſecundo vel deeſt commeatus, vel deſunt qui nobis inde neceſſaria parent, conſtititque toties plus Incolarum interire inedia, quam peſte.

Quartus Canon. Tempeſtivo morbi relatu dum Medicus rem curat publicam, una privatam curat; ſuæ quippe propriæ ſalutis, & familiæ, & conſanguineorum: ſic ut opportunæ

re-

relationis defectu tam propriæ ſuæ, quam ſuorum, necis poſſit artifex eſſe.

Quintus Canon. Homo unus alterve, quem invaſerit maligna admodum febris, pravisque ſymptomatis, ipſis etiam ſpectabilibus in Peſte efflorescentiis, ſubito ſuſtulerit, non urget ita Medicum, ut ejus certiorem ilico reddat Magiſtratum; ſed ut expertiſſimis collegis caſum narret eo fine, ut attendant illi an ſimilem forſan obſervent & illi; utque, ſi obſervent, mox inter ſeſe conferant de agendis. Ex præmiſſis quippe conſtitit & Malignos exiſtere morbos, qui Peſti quidem ſimillimi, peſtilentes tamen minime ſint; & ipſam forte Peſtem a cauſa interna in ſingulari homine naſci, absque vel ullo, vel notabili, aliorum contagio. Quod ſi illi ſpatio dierum complurium nihil ſimile

detegant, totum alto ſupprimendum ſilentio eſt. Sin vero aliorum Medicorum unus alterque quid ſimile obſervet, res indicanda Magiſtratui videtur, uti in ſiniſtrum eventum præparet ſe, ſi ejusmodi obſervata contingat ingeminari.

Sextus Canon. Bubones & Anthraces hominis unici, febricitantis, nec ne, non obligant Medicum ad renunciationem: quamvis enim vera forſan peſte laboret, quia tamen primus modo eſt, in quo hæc appareant, & quia obſervatio haud oppido rara eſt ejusmodi morbi, citra vel minima Peſtis ſigna, conſequentiasque invadentis, ſupprimenda res ſilentio eſt, agendumque ut in Canone V. dictum.

Septimus Canon. Si vero horum aut ultimo aut penultimo obſervato, ſeu iisdem in ædibus, ſeu in illis, qui

cum

cum hoc homine converſati eſſent, quisquam eodem modo, eive ſimili, laborare inciperet, prudentis Medici foret habere de eo maturam cum Collegis deliberationem, cum iisdemque inviſere ægrotantem; & ſi brevi tertius illi ſimilis daretur ægrotus, unanimi conſenſu renunciationem facere Magiſtratui tenentur; ut ad *Can. V.* Si autem intra complures dies nihil prorſum ſimile contingat ultra, indicetur hoc Magiſtratui, ut metum ille deponat, curamque omnem.

Octavus Canon. Si vero & 3^tium^ & 4^tum^ ejusmodi morbus invaderet, perimeretque, monendum celſum Regimen foret, ut leges aptas diſponere, ac præparare in futurum poſſet.

Nonus Canon. Si tandem brevi plures ejusmodi morbo impeterentur, horumque mortem evaderent pauciores, ſerio Regimen de Peſtis veriſimilitu-

dine majore monendum, ut promulgatis edictis ſiſtat illam.

Quæritur num ea adeſſe Veriſimilitudo poſſet, Regione quacumque confini ab ea labe immuni?

Reſp. 1mo Poſſet omnino: neque enim hucusque adhuc demonſtrata Peſtis aut natura eſt, aut origo; ſponteque ſua eandem naſci poſſe, graviſſimorum ſententia Virorum eſt.

Reſp. 2do Et vicina Regna ab hac labe immunia eſſe poſſunt, & nihilominus res peſtiferæ nobis inde adferri. Miasma quippe, in Sarcinis probe compactis, obfirmatisque, occluſum, a longe remotiore, ſed clam infecta Regione, deferri ad nos per viciniora regna, urbesque ſinceras poteſt, noſtramque Regionem ſolutis & apertis mercimoniis, peſtilentia inficere.

Reſp.

Reſp. 3tio Peſtis quandoque in vicina Provincia adeſt, ſed vel ſuo in ortu ignoratur adhuc, vel politicis occultatur cauſis.

Decimus Canon. Cum longe crebrius contingat, ut Peſtis in regiones immaniter ſæviat, eo quod, diſſidentibus de Natura Morbi Medicis, ſuprema Poteſtas eam ſuo in ortu prudenti cautione ſiſtere neglexerit, quam ut Reſpublica præmaturiore Medicorum metu quid incommodi tulerit, videtur a Supremæ Poteſtatis ſapientia & prudentia id expectandum eſſe, ut ad Caſum *Octavi* & *Noni Canonis* Edictis ſuis curet ne, ſi qua Peſtis ſit, dilatetur.

Undecimus Canon. Ut ſiſtatur Peſtis, eave reddatur minus populatrix, conferunt Noſocòmia *libera*, *coacta* obſunt. Conferunt *libera*, ut plebs egena civitatis, fame alias miſeriaque

magis, quam peſte conficiunda, intra eadem, dum ægrotare incipit, recipi & ali, tractarique poſſit: *coacta* vero Noſocomia, vel *Lazaretha* dicta, ſalutari huic intentioni utrique obſunt, 1mo quod rudi, ac violenta manu, uxor a marito, hic ab illa, parentes a prolibus, ac vice verſa, avellantur, eaque intrudantur in loca, quæ inferno pejora metuentes, metu, moerore, melancholia, conſumantur; paſſionibus ſcilicet, quæ Peſtem, per ſe forte adhuc curabilem, jam, teſtantibus uno ore Medicis omnibus, incurabilem prorſus, deſperatamque reddunt.

2do Quod multi nulla Peſte, ſed aut cephalalgia, aut nauſea, aut diarrhœa, &c. affecti, propter hanc Symptomatum horum cum peſtilentibus ſimilitudinem, violenta manu ſuis de ædibus tollantur, trudantur

in

in Noſocomia, ibidemque partim mœrore, partim & maxime peſtiferæ ſocietatis contagione, peſte demum afficiantur, & pereant.

3^{tio} Quod vulgus hominum, tota id docente Hiſtoria peſtis, ſummo habere horrori hæc Noſocomia ſolet, actum de ſe inibi eſſe, ſeque victimam barbariei tradi ratum: unde conſequitur id, ut qui peſte incipiunt affici, vires iis, quas habent, majores ſimulent, quærelam ſupprimant omnem, atque ita incidant in peſtilentiam immedicabilem, cui ſi forte maturius Medici admoti fuiſſent, mederi potuiſſent.

4to Ex ægrorum, qui in ejusmodi Noſocomiis decubuerunt, Medicorumque, qui eadem adminiſtrarunt, teſtimonio, evidens fit, coacta illa Noſocomia tantis demum ægris farciri, ut Atmoſphæra, vehementem

tem in modum peſtilens reddita, longe plures numero trucidet, quam Athmoſphæra civitatis: ut plures longe adſint ægri, quam aut locus convenienter capere poſſit; aut pauciores Medici, Chirurgi, Miniſtrique, decenter tractare queant: ut eorundem horum in perenni illatæ calamitoſæ plebis incremento non adſit numerus ſufficiens: & ut denique partim neceſſariæ adminiſtrationis inopia, partim athmoſphæræ virulentia, longe numeroſiores homines inibi, quam ſi domi decubuiſſent, moriantur.

5to Hujus ſic deſcriptæ athmoſphæræ virulentia, neceſſe eſt civitatum, provinciarumque contagium, incredibiliter augeri, quando ejusmodi Noſocomiorum magna in iis crebritas eſt; idque eo tetrius, quo eadem & frequentiora ſunt, & confertis ægrotantibus magis farta.

Mo-

Moderatius hic loquor, quam plerique Peſtis Hiſtoriographi. Conſulatur modo Vir reverendus *Muratorius*. Hæc omnia nobis tam vivis depinxit coloribus, ut, qui legerit, vix temperet a lacrymis. Sed quid plura? In Peſte *Viennenſi* annor. 1713. & 1714. Noſocomium tale extra urbem conſtructum, ſpatio XIV. menſium ex 9337. ægris, ſervatos duntaxat 3501. ſalutavit; ſic quidem, ut perierint duo ferme trientes, hosque inter Medici decem, & Chirurgorum, Diſpenſatorumque, ut vocant, propemodum quinquaginta. Et Anonymus Autor, teſtis oculatus *Algerinæ* peſtis anni 1752. & 1753. „ In ædi-
„ bus libero aëri expoſitis civitatis,
„ mortuus infectorum modo triens
„ (pars tertia) eſt; in Noſocomio
„ Hiſpanico Regio autem, cum om-
„ ni poſſibili auxilio artis, periit beſ-

„ ſis,

„ ſis (ſeu duæ tertiæ partes) eo „ quod in Noſocomio & nimium „ concluſi, & arctati, ægroti de„ cumberent. Additque tam eadem „ in Peſte, quam in truculentiſſi„ ma illa triennali, quæ quondam „ duos incolarum trientes depopula„ ta erat, duos modo homines in „ palatio Regio peſtilentia affectos „ fuiſſe; eoquod Palatium, licet in„ colis ſcatens, vaſtiſſimum tamen „ ſit, libera perflatum aura, ac vivæ „ aquæ multiplici ſcaturigine irrora„ tum, ac refrigeratum. Hac ipſa obſervatione gignitur quæſtio an ſalubre tam peſtiferis, quam ſanis, Conſilium ſit infectos ſuis in ædibus ſic obſerandi, ut perpetuo claudantur januæ, feneſtræque? Utique non ventilatur ibi aër miasmate infectus, qui proinde damnoſior ſit ægrotantibus: porro cum januas nihilominus

ali•

aliquando patere oporteat, ut vel Medicus introeat, vel Chirurgus, vel Confeſſarius, vel qui res adferunt ad victum neceſſarias, contagio profecto denſatiore, atque perniciosiore, omnium illorum veſtes penetrabuntur, idemque auctum contagium aliis afferent, peſtem in urbe augebunt, immaniorem ea, quæ viget, reddent, & ipſi illi, qui iſtiuſcemodi peſtiferos incluſos adierint, graviore peſte affligentur. Neque juvat portam feneſtramve his intrantibus, morantibusve, apertam eſſe, nam hujus infectiſſimi aëris ventilatio non eſt horulæ opus. Si igitur in Medicina demonſtratum ſit ab aëre non, aut parum renovato, communes acutos morbos in malignos verti, reſpirationem vehementer lædi, extinguique ægrotum; quid non timendum tandem, quando aër miasmate peſtifero, eoque coag-

coagmentato, ſaturetur? *Thracios* ridemus, & damnamus, ob ipſorum in peſte incuriam, & negligentiam: ſed inito tam ipſo ſuorum, quam noſtrorum mortuorum Calculo, rident noſtras forte redundantes curas, ut mox in exemplo *Algeriæ*. Utinam vitatis extremis, medium ſalutare attingeremus! Porro eo ſequentia tendent.

SECTIONIS II.

CAPUT QUINTUM.

DE PETECHIIS ET SUDATORIA IN PESTE CURA.

§. I. *Ut via illa intermedia inveniri forſan poſſet, initium fit a Petechiarum deſcriptione, curaque. Petechiarum in Peſte naturæ*

turæ

tura ab his ſalutaris deſcribitur, ab illis letalis; tot conditiones a pluribus requiruntur, ad hanc illarum ſalubritatem, ut ſive cum Petechiis, ſive absque illis, impoſſibile ſit hominem mori, propter ſignorum reliquorum præſtantiam. Sententia de Petechiarum Letalitate veri admodum ſimilis. Multa de Petechiis notatu digna ex Chenoto, Diemerbroeckio, Muratorio, Sydenhamo. *Ceterum Petechiarum in morbis acutis, malignisque, tantæ fuit in Noſocomio Practico* Viennenſi *raritas, ut poſterioribus annis in 300. minimum acutis, ne ſemel quidem potuerint demonſtrari Medicinæ Auditoribus.* §. II. *Concluſio ante dictorum. Laus* Sydenhami; *cujus Peſtis curandæ prior Methodus præmittitur, & commendatur, ne Petechiæ naſcantur. Laudatur ejusdem quoque altera Methodus.* §. III *Sudor quandonam in peſte bonus. Generalis concluſio.*

§. I. Ut in cura Peſtis ſalubriorem ſolita, tutioremque Methodum addiſcamus, quædam præ-

 mit-

mittenda ſunt de Petechiis Peſtilentibus; ut earum occaſione ad curam Sudatoriam animum advertentes, proſitne illa, an obſit, evidentius percipiamus.

Petechias & Vibices, rubras, purpureas, lividas, nigraſque in Peſtilentia Efflorescentias, omnes notant, qui eam deſcripſerint, latiores aut arctiores, planiores aut elatiores, maturiores aut ſeriores; hi criticas, illi ambiguas, alii iterum certo certius letales.

Exp. Chenot, in ſua de Peſte diſſertatione varias harum, quas obſervavit, ſpecies tradidit: ac primo quidem Petechias miliarium forma; quas ſalutares deſcripſit, *ſi die Critico, ſi morbo mitiore, ſi ceteris bene aut plerumque pergentibus, ſi cum Symptomatum levamine, ſi* tandem apparentibus cum Bubonibus, tum Carbunculis,

ſu-

ſupervenirent: loquitur deinde de Petechiarum alia ſpecie, quæ & parvæ erant, & numeroſæ, & confertæ, quæque *ſi cum conditionibus prioribus ſive omnibus, ſive quibusdam prodirent,* neminem leto dederunt: ſermonem & de tertia Petechiarum ſpecie habet, quæ macularum latiſſimarum forma, cum colore uniformi aut rubro, aut etiam purpureo erupit; quæ ſpecies cum deſcriptis antea ſpeciebus concurrens, *ſub iisdem reliquis conditionibus bonis* grave negotium nemini faceſſivit: quarto refert maculas rariores, una cum Petechiis lenticularibus prodeuntes, purpureas, lividas, oblongas, Vibices vulgo dictas, quæ non videntur ominis fuiſſe pejoris: quintam demum Petechiarum diſcretarum ſpeciem perhibet adfuiſſe, quæ lentem diametro aut æquantes, aut ſupe-

rantes, *pravis cum ſignis morbi reliquis*, plerumque funeſtæ erant.

De bonitate aut malignitate harum quinque Petechiarum ſpecierum concludere vix quidquam poſſumus: cum bonis quippe reliquis morborum ſignis, vix prava ſigna nocent; cum reliquis ſignis ſiniſtris, fere nunquam dextra proſunt. Cum itaque hæc, & id genus plura aliorum Autorum, generaliora ſint, quam ut conſequentiam legitimam inde formemus, adeamus alios, & præcipue, qui inſtar omnium eſt, *Diemerbroeckium*; qui, quod audacia incredibili emineret, & naturam a peſte vix expugnabilem haberet, & cum artis promovendæ, tum proximi ſui juvandi eximio fulgeret amore, nobis ejusmodi dedit de peſte Tractatum, ut jure dubitem num exemplorum numero, obſervatio-

tionumque præſtantia, parem illi in tota Bibliotheca Medica poſſideamus.

Hic igitur vir præſtantiſſimus pag. 66. „ Exanthemata peſtilentia, in-
„ quit, quæ vulgus, *Mortis* & *peſtis*
„ *maculas*; Itali *Petechias*, *Peticulas*, &
„ Lenticulas; Galli *Purpuras* & *Papi-*
„ *liones*; Belgæ *granum piperis* appel-
„ lant; ſunt maculæ purpureæ, vel
„ rubræ, vel nigræ, vel violaceæ,
„ ut plurimum rotundæ, aliquando
„ latæ, oblongæ, aliusve formæ, in
„ ſumma cute efflorefcentes. Pag. 67.
„ Hæ ſemper longe periculoſiores
„ ſunt, quam Carbunculi, aut Bu-
„ bones; non ut cauſæ, ſed ut ſi-
„ gna: quia in his Cor adeo vali-
„ dum eſt, ut perniciofum venenum
„ verſus externas partes depellere, &
„ ſanguinem a peſtilenti corruptione
„ præſervare poſſet: in illis vero adeo
„ debile eſt, ut nec venenum foras

„ expellere, nec ſanguinis corrup-
„ tionem avertere poſſit; quod bre-
„ ve inſequuturæ mortis indicium eſt.
„ Unde fit, ut ex ſexcentis peſte la-
„ borantibus vix unus evadat, cui
„ Exanthemata in cute apparent.

Et pag. 73. „ Multi magni no-
„ minis Medici has maculas, quo-
„ cumque tempore prodeuntes, &
„ præcipue die decretorio apparen-
„ tes, ſcribunt eſſe ſalutiferas: inde
„ ſeducti, vel quod earum cauſam
„ & originem non ſatis cognoverint,
„ & ipſum venenum peſtilens per
„ has maculas evacuari putaverint;
„ vel quod ſola inani ſpeculatione
„ ducti, gravi ſtylo multa de peſte
„ ſcribant, cum nihil de ea vide-
„ rint, nec quidquam de ejus hiſto-
„ ria curioſe ad veritatem examina-
„ verint. Quantumvis enim eorum
„ rationes hujusmodi criticam eva-

cu-

„ cuationem probare videantur, ne-
„ ceſſe tamen eſt, ut experientiæ, con-
„ trarium docenti, hac in parte ce-
„ dant: neque intereſt quam acute
„ & docte de hujus criſeos bonitate
„ diſputent, ſi ſubrepens mors pen-
„ dentis litis deciſionem faciat. Nos
„ ſemper obſervavimus exanthema-
„ tum eruptionem ſymptomaticam,
„ nunquam vero criticam eſſe, &
„ ſemper naturam ſuccumbentem in-
„ dicare. Qua propter ſimul ac in
„ hac Peſte exanthematum erupti-
„ onem animadvertebamus, omnem
„ vitæ ſpem abjiciebamus - - - Neque
„ exanthematum multitudo, quam
„ multi tanquam ſalutarem laudan-
„ dam cenſent, neque paucitas, ma-
„ jorem vel minorem ſpem ſanationis
„ dabat: nam plures maculæ majo-
„ rem quidem veneni violentiam &
„ quantitatem, majusque ſpirituum

„ vitalium damnum indicabant, cau-
„ ſam vero morbi nihil imminuebant.
„ Æque cum paucis & parvis, quam
„ cum innumeris majoribus, per to-
„ tum corpus copioſiſſime erumpen-
„ tibus, moriebantur ægri. Atque
„ in tota hac truculentiſſima peſte
„ Unum ſolum, cum exanthemati-
„ bus purpureis copioſis evaſiſſe vi-
„ dimus; cujus hiſtoriam raritatis
„ gratia *Libro IV.* adnotavimus.

Porro ad hanc hiſtoriam, ibidem enarratam, ſic ipſe commentatus eſt.
„ Quod exemplum hac tempeſtate
„ pro rariſſimo habendum erat: nam
„ in tota hac tam furioſa peſte, præ-
„ ter hunc puellum, nullum un-
„ quam vidi evaſiſſe, cui exanthe-
„ mata purpurea aut nigricantia ap-
„ parerent; ſed quo plura & majora
„ prodirent, eo citius ægros ſemper
„ interiiſſe: Reliqui etiam, qui peſte
in-

„ infectos tractabant, ſe id nunquam
„ amplius vidiſſe affirmabant. Exan-
„ themata rubra, parva, & non
„ multa, *licet plurimis eſſent letalia*,
„ cum his tamen pauci evadebant;
„ cum purpureis aut nigricantibus
„ nullus. Ac propterea quod ma-
„ culæ illæ inſtantem mortem certiſ-
„ ſime pronunciarent, Vulgus illas
„ appellabat Maculas mortis, iisdem-
„ que apparentibus omnem ſpem de
„ ægris abjiciebat.

Petechiarum hiſtoriam ſed variæ, ut videtur, oppoſitæque naturæ, ex *Chenoto*, & *Diemerbroeckio*, dedi; volumen prægrande daturus, ſi ex omnibus Loimologicis, quid de iisdem perhibeant illi, proponerem Lectoribus. Cui volupe eſt eos ordine pervolvere, is illas, & omnes, ſingula in peſte deſcripſiſſe; & vel criticas, vel ſymptomaticas, habuiſſe intelli-

get. Unius modo referam ſententiam, qui, ut omnes pervolverat, ita quoque cunctorum opinionem nobis compendio retulit; *Ludovici Antonii Muratori* ſcilicet; Viri apud *Italos* excellentis, quemadmodum apud Anglos *Hales*: divinis dicatus uterque, hic in Phyſicis, ille in Politicis, quidquid ad ſcientiarum augmentum, utilitatisque publicæ emolumentum, modo referre quocumque poſſet, popularibus ſuis incredibili ſtudio, indeſeſſoque labore, accommodavit.

Hic itaque primum *Libro II. de Peſte Cap.* 8. ex collatis Medicorum omnium ſententiis demum collegit „ Salutares quidem eſſe Bubones poſ„ ſe, Anthraces autem & Petechias, „ morbi vehementioris indices, fu„ neſtas eſſe, interitus hominum, ut „ plurimum, cauſas. Clarius vero ac „ ſuſius *Cap. X. pag.* 301. Eorum ſen-

„ ten-

„ tentiæ nixus, qui in peſte tractan-
„ da potiſſimum eminuerunt, aſſere-
„ re auſim, Petechias in vera Peſte
„ ipſis Carbunculis deteriores eſſe;
„ præſagiumque ab illis infauſtius,
„ quam ab his, habeo: ſiquidem
„ nos obſervatio docet Petechias, ſi-
„ ve purpureæ comparuerint, ſive
„ virides, ſive violaceæ, mortem
„ propinquam fere ſemper pronun-
„ ciaſſe. Equidem Medici complu-
„ res, iique haud incelebres, saluta-
„ res perhibuere easdem: verum
„ merito hic quæritur, an ejusmo-
„ di eorundem ſententia non ex acu-
„ tiore ratiocinio ſit potius nata?
„ quandoquidem multo frequentior
„ experientia contraria eſt, ita ut in
„ nonnullis Peſtilentiis ne unico qui-
„ dem die protraxerint vitam ii,
„ quos hæ invaſerant, etiamſi parca
„ modo copia comparuiſſent; morbo
de-

„ deſperato habito, quocumque demum modo apparuiſſent.

Hæc ubi ſcripſerat *Muratorius*, anxie quærit, quî tandem rationem inveniat tantæ ſententiarum diſcrepantiæ, tantarumque Obſervationis varietatum. Hanc vero vix reperiens, „ nam loquor, inquit, hoc modo „ juxta mentem, experientiamque „ reliquorum. Tandem hanc conjecturam periclitatur : „ Non ſum ab ea, „ inquit, opinione alienus, *quod poſſint* „ nonnullæ Peſtilentiæ ejus naturæ, „ manſuetudinisque eſſe, ut quotquot eos, quos Petechiæ invaſiſſent, ſaluti reddi ſinerent. Etenim perſuaſum mihi eſt ab una ſola peſte, ratione aliquorum auxiliorum, ſymptomatumque, non & ſingulam, & omnem, dijudicandam eſſe.

Ve-

Verum cum recte caperet ſententiam de Petechiarum letalitate non ab unica, neque a paucis, ſed ab omnibus fere Peſtilitatibus natam eſſe, mox abruptum quidem repetens ſermonem „ Petechiis jam extantibus, „ inquit, vix ultra tempus eſt Medi„ camenta adhibendi: ſin autem con„ tingeret, ut ægroti mox a Peſtis „ principio, remedia ſudatoria, ce„ teraque peſtis præſidia, vocarent „ in opem, contingere etiam poſſet, „ ut Natura ope Criſium aliarum „ magis juvantium, ſe ab illo acri „ peſtifero, quo opprimebatur expe„ diret, Petechiasque, morbi & „ provectioris & pernicioſioris indi„ ces, omnino præveniret.

His rite perpenſis, merito quæri poteſt an Autores, qui Peſtiferorum Petechias ſalutares dixerunt, hanc illarum ſalutem rite probarunt? Du-

bi-

bitabilem hanc ſalutem reddidere obſervationes oppoſitæ, dubitabilioremque adhuc Obſervationes Petechiarum, in febre non peſtilentiali apparentium.

Qui enim utrarumque harum Petechiarum Hiſtoriam deliberate contemplatur, interque ſeſe confert, invenit, iisdem prodeuntibus, alias una prodire evacuationes, in ſalutem ſi tendat morbus: evacuationes ajo, ſingulas proprio genio Criticas, morbumque in aliis, citra Petechiarum expulſionem, perbelle judicantes. Hoc toties plenæ luci in compluribus *Operis annui* tomis expoſui, tam præclaris Medicinæ Scriptoribus, quam propriis meis frequentioribus innixus obſervatis: idemque de Petechiarum peſtilentium natura laudatorum Virorum præclara opera concludere jubent. Sic ut neque in Peſte, neque

in

in Febre maligna, Petechiæ unquam Criticæ ſint, ſed triſtes ac fere certæ nunciæ Leti; niſi aliæ, eæque vere criticæ evacuationes, materiem ſive peſtilentem, ſive malignam, conſequenter & illam quæ Petechias aut genuerat, aut genuiſſet, e corpore eliminent.

Dum itaque per optimos, qui de Peſte egerint, Scriptores conſtat, in Peſte fere nunquam ſalutares eſſe, criticasve Petechias; dum de Petechiis in Febre maligna Virorum celebrium, *Sydenhami* cummaxime, eadem ſententia eſt; dum denique tanta Petechiarum acutis in morbis raritas ſit, in *Hippocratico* Praxeos exercitio, ut neque mihi, Medicinam in Noſocomio publice tradenti, conſiliisque in urbe aſſiſtenti, neque ceteris Medicis, qui *Hippocratis*, qui *Celſi*, qui *Sydenhami* atque *Boerhaavii*, veſtigia pre-

premunt, nunquam, & nusquam, hæ pluribus ab annis compareant; merito inde conſicere videor, neque in Peſte, neque citra Peſtem, Petechias unquam eſſe ſalutares: ſin autem contigerit, ut, ſive in Peſte, ſive ſine Peſte, vel nonnulli, vel etiam complures, una cum Petechiis reconvaleſcant, id haud aliam ob cauſam fieri, quam quod natura per alias vias, vere criticas, ſeſe a virulentia morbi expediat; exemplo aliorum acutorum morborum, in quibus neque prodeuns aliquando ſymptomatica alvus, neque pravus per omnia ſudor, neque peſſima colore, odore, copia, contentisque, urina, morbum curare dicuntur unquam, verum alia qualiscumque evacuatio; quæ, ſi ſalus redeat, judicet ægrum. Tædio foret, ea argumenta repetere, quæ toties, ut quæ hanc ſententiam

ad-

adſtruerent, confirmarentque, alibi attuli: veriſſima autem ea eſſe Auditores mei vel ex eo nòrunt, quod inter trecentos homines, qui lapſu poſteriorum annorum in Noſocomio morbis decubuerunt acutis, malignisve, ne ſemel quidem ipſis Petechias, quas harum Regionum & frequentes, & neceſſarias ajunt, demonſtrare potuerim.

§. II. Si itaque medendi methodus extet, quæ ab his Petechiis auctis in morbis præſervet ægrotantes; ſi eadem certam fere mortem, ni ægrum aliæ evacuationes ſervent, portendere ſoleant; ſi Viri præſtantiſſimi, iique numero haud pauci, Petechias peſtilentiales tanquam triſtes auguratrices necis, dirasque vitæ deletrices, toties deprehenderint; annon obſervatio adeo frequens, annon toties confirmata experientia, an-

non lugubris infinitorum peſtilentioſorum interitus, id demum Medicis ſuadeat, ut, ne hæ ſuperveniant peſtiferis, ſollicitudinem omnem, curamque adhibeant requiſitam?

Certum quippe eſt, & numerum eorum, quos demetat Peſtilitas, innumerabilem eſſe; & potiorem eorundem partem perire Petechiis. Teſte *Villano*, Peſtis anni 1348. quintam modo omnium univerſi orbis incolarum partem in vivis reliquit. Nec multo mitior illa fuiſſe cenſetur, quæ eodem XIV. ſæculo bonam afflixit *Europæ* partem. Quæ anno 1564. *Sabaudiam*, & confinia *Gallorum*, *Helvetorumque* invaſit, ex quinque affectis vix plus uni pepercit. Et quæ ſæviit anno 1576. *Venetorum* 60000. tanquam falce demeſſit. Peſtis *Mediolanenſis* anni 1630. deſcribitur in Diæceſi illa, neque adhuc tum ceſſans,

120000.

120000. occidiſſe mortalium. *Londini* anno 1665. primo ſuo furore hominum mille unico trucidavit die. In Peſte *Viennenſi* anno 1713. decimus & tertius infectorum vix evaſit. In alia Peſte *Viennenſi* antiquiore memoratur nonus quisque ſervatus in urbe; in pagis vero circumjacentibus plus quam tertius. In Peſte *Maſſilienſi* ann. 1720. 1721. 1722. periiſſe hominum leguntur 60000. In Peſte *Tranſylvana*, quam exp. *Chénot* deſcripſit, duo infectorum periere trientes.

Eſt igitur major quidem, minorve, ingens tamen ſemper, pars hominum, quos mactet Peſtis, quorumque, Hiſtoriarum fide, pars longe maxima Petechiis pereat. At vero *Thomas Sydenham* ſancte aſſeveravit nobis, dum ſua Methodo tractaret Peſtilentes, non ultra quemquam peſte occubuiſſe, neminem ultra ſcatu-

iſſe Petechiis. Ad rem hic *Muratorius*: *Sara cura dei Medici il farne la pruova*: ea propter, quæ hanc in rem *Sydenhamus* proferat, patienter audiamus.

Duplicem ille agnovit Peſtis curandæ viam: inflammatoriam alteram, ſive antiphlogiſticam; alteram ſudatoriam, ſive hidroticam. Porro præfert antiphlogiſticam, præ altera laudat, experientiaque confirmat ſua: ſic ut miſſiones ſanguinis, largasque illas ac repetitas, cum reliqua antiphlogiſtica cura commendet, & ſuis a partibus ſtare *J. Coſtæum* memoret, & *N. Maſſam* & *L. Septalium*, *Trincavellium* &c. maxime autem *L. Botallum*.

Hic porro *Botallus*, *Cap. VII. de Venæ ſectione*, quater, ſexies, aut & ſepties, ſanguinis aut Libram, aut Libram ſesquialteram, de Vena eduxit;

xit; qua in re cum *Sydenhamo* convenit: in eo autem *Sydenhamo* audacior, quod hanc curam inſtituat, Anthraces, Bubones, Exanthemata, adſint, nec ne; id quod innumeris in ægris ſibi e voto ſucceſſiſſe aſſerit, & quorundam fortunatis confirmat exemplis. Eo usque auſus necdum eſt pervenire *Sydenhamus*, ceterum ſuam methodum mire extollit, confirmatque exemplo Chirurgi in caſtro *Dunſtar*, qui, cum Peſtilentia præſidiariorum militum jam aliquot necaſſet, cunctis deinde venam liberaliſſime ſecuerit, illos tunc lecto commiſerit, effeceritque ſic, ut, licet nulla medicamenta data eſſent, nemo horum, quamvis quamplurimorum, deſideratus fuerit.

Laudabat autem hanc methodum, præ hidrotica „ eo quod in multis, „ maxime calidioribus, ac juniori-

„ bus, rarius bene prolecto ſudore, „ Phrenitidem, aut, quod longe „ calamitoſius, Petechias, Vibices- „ que, concites. „ Præcipue autem Methodum inflammatoriam in Peſte præferebat, tam quod peſte jam inchoante, Ardens febris inciperet dominari, quam febrem venæ ſectione, & emetico, ut præcedente biennio graſſans febris requiſiverat, aggreſſus, infeliciter pergentem videret, quartoque poſt decimum die necantem; quam quod ſola antipleuritica cura, Pleuritide tunc quoque graſſante, omnes eas ardentes febres fortunate curaret. Peſtis interea popularis fiebat. Rus quidem tunc cum familia conceſſit; verum mortuis demum tot Medicis, ut, qui ſupererant, ſuperſtiti Peſtilentioſorum numero curando non eſſent, *Londinum* rediit, & febres, quales abiturus re-

li-

liquerat, peſtilenteſque olim appellare dubitaverat, nunc inveniens regreſſus, ſua antiphlogiſtica, qua ante abitum, methodo aggreſſus eſt, mirificeque proficiens, auſus eſt „ „ Medicorum, qui graſſante nupera „ lue in urbe perſtiterunt, fidem ap- „ pellare; num quis eorum Phlebo- „ tomiam larga manu, ac repetitis „ vicibus, nec non tumore nullo ad- „ huc protuberante, celebratam, „ Peſte laborantibus funeſtam eſſe vi- „ derint; Parcam quidem, vel tu- „ more jam conſpicuo, ſanguinis „ detractionem ſemper damnoſam „ eſſe, neutiquam mirandum eſt. „ Evacuationibus his ſolebat & Ptiſanam, & Diætam refrigerantem, ſemper adjungere.

Verbo moneam fruſtra eſſe, qui *Sydenhami* teſtimonium minoris faciant, quod Peſtem fugerit: etenim re-

deunte eo in urbem & Peſtis adhuc aderat, & qui communi methodo tractabantur, cum Petechias habuerunt, tum magnam partem occubuerunt; quo ipſo tempore methodi ſuæ præ ceteris præſtantiam vidit, gaviſusque *Sydenhamus* eſt, atque in veritatis teſtimonium ceteros Medicos provocavit.

Hæc nunc de *Sydenhami* methodo priore, ſive mere antiphlogiſtica: ſequitur altera ejus, quam excogitare non utilitas major, ſed vere triſtis neceſſitas coëgit. Cum enim præ hominum adverſus Phlebotomiam in peſte irradicato præjudicio, ſæpe, pergere methodo antiphlogiſtica non poſſet, amplexus & ſudatoriam eſt: quam quidem millenorum peſtilentium interitu fatalem expertus, eo quod & brevius, & interruptius, ſudor provocari ſoleret, ſic demum cum

au-

auxit, tum emendavit, ut primum vena, ne cum ſudoribus expellerentur Petechiæ, tunderetur, & mox a tunſa vena ægris in lecto optime tectis exhiberet Hidragogon, ſi id non vetaret vomitus: eo autem vetante, expectabat primum a tegumentorum pondere ac calore ſudorem: cum jam eo oborto, ſemper aut lenirentur, aut ceſſarent conatus vomendi, dedit Sudatorium ſuum, inceptamque Diaphoreſin hauſtu frequenti ſive Zythogalæ, Salvia alteratæ, ſive Cereviſiæ tenuioris, cui Macis tantillum intabuerat: promovit autem ſudorem, non ſic, ut poſt 2. 3. horarum ſudorem, interquieſceret æger, biſque aut ter repeteret ſimilem; quemadmodum Medentium pleriſque, præprimis *Diemerbroeckio*, conſuetudinis erat, ſed ad diei naturalis ſpatium, abſterſione interim omni inter-

 di-

dicta; „ imo, ait, nec infra 24.
„ horas a ſudoribus finitis induſium,
„ utcunque madidum, ac immun-
„ dum, mutari permitto. Id quod
„ ſumma cautela obſervari velim.
„ Quodſi ſudatio anguſtioris tempo-
„ ris limite circumſcribatur, recru-
„ deſcit ilico Symptomatum ſævitia;
„ atque ægroti ſalus, quam proli-
„ xior Diaphoreſis extra aleam con-
„ ſtituiſſet, in acie novaculæ relin-
„ quitur.

Multus demum *Sydenhamus* eſt in reprimendo Medicorum metu, acſi præ continuato protractoque ſudore præſtaret ſudor cum brevior, tum frequentior, ne æger vice una viribus exhauriretur ſuis; demonſtravit autem e contrario omnium ſuorum ægrorum exemplis, continuato 24. horas ſudore, vires in peſte non modo conſervari, ſed augeri; teſtanti-

bus

bus id cum ægris, tum illorum neceſſariis: interea dum inter ſingulos breviores ſudores plurimorum vires ita minuantur, ut fatiſcant tandem. Quod hic *Sydenhamus* enarrat, hoc luculenter ex *Diemerbroeckio*, ſudoris brevioris, frequentiorisque patroni, demonſtrari poteſt.

Die porro ſequenti curat vitari frigus omne, induſium ad corpus areſcere, cuncta calide ſumere, continuareque Zythogalam: die autem tertio Purgans antiphlogiſticum exhibet. „ Atque hac medendi ratione, inquit, anno a peſte proximo compluribus febre peſtilentiali correptis, ſanitatem reſtitui, adeo ut ne unus quidem ex morbo eo mihi deſideratus ſit, poſtquam eandem exercere inceperam.

Longus fui, ſed longus eſſe debui in hac doctrina, quod ſummi momen-

menti ea eſſe videatur, quodque ab egregio *Muratorio* cunctorum Medicorum commendetur tentamini. Aliam quoque parit hæc longitudo utilitatem. Bibliotheca carere Medici Chirurgique ſolent, quos ad confinia Regnorum Peſtis vel averruncandæ, vel curandæ gratia, mitti contingit; &, ſi Bibliotheca gauderent, eam adeundi, conſulendique, deficeret tempus. Opus itaque parvo ac portatili libro erat, in quo quid & dubiis, & arduis in rebus, conſulere, ſeligere, atque admovere deberent, cito tutoque reperire poſſent.

§. III. Atque ita quæſtionem de ſudore magnam partem abſolviſſe mihi videor. Paucis repetam: Sudorem in Peſte criticum habuerunt Viri præſtantiſſimi, Hiſtoriæ Peſtis commentatores; omnemque ab ipſo morbi initio curam eo verterunt: non-

nul-

nulli tamen circumſpectius ac limitatius. Sic *Exp. Chenot* Canon. 4. „Sudor lenis & conſtans, Bubonum & „& Carbunculorum exortum & elationem præeuns, aut concomitans, „nauſeam anxietatemque tollens, „ægros in tuto collocat. Sponte ab una parte patet hujus præſtantia ſudoris, ſiquidem cunctas notas refert, quibus acutorum omnium morborum ſudor noſcitur criticus eſſe: ſed ab alia parte, etiamſi pravus foret ac ſymptomaticus ſudor, ſigna, quæ hic requiruntur, adeo præſtantia ſunt, ut demonſtrent jam prægreſſam coctionem eſſe, ceterasque evacuationes bonas, &, cum ſudore illaudabili, virtute laudabilium excretionum reliquarum redire ſanitatem; quemadmodum principio hujus capitis jam monitum fuit.

Die-

Diemerbroeckius Canon. I. „ Criticæ mutationes qualeſcumque, diebus decretoriis incedentes, nihil certi promittebant: omnes enim fallaces erant: & cum his etiam optimis, æque multi moriebantur, quam evadebant.

Et in nota ad hunc ſuum Canonem. „ Etiam copioſi ſpontanei ſudores, a quibus maximum levamen expectabatur, valde incerti erant: nam etſi morbum aliquando feliciter ſolverent, multoties tamen in principio aliquam remiſſionem afferre videbantur, poſtquam longe gravius recrudeſcebat malum.

Paucis itaque, quod res eſt, dicamus. Si *Sydenhami* & Obſervationes & Demonſtrationes, Medici prudenti tentamini quondam ſubmittentes, veras illas certasque deprehenderint,

acu

acu tangent cauſam, cur alii ſudores non laudarent, eos ſolos contemplati; alii iterum ſumma laude extulerint, tot bona cum illis ſigna contuiti, ut etiam vel citra ſudores ægri ſervarentur; & quoque inde intelligent, quis verus modus, quod tempus, quis ordo, Methodusque ſit, eos eliciendi, qui certo, qui tuto, qui ſoli, peſtilentiam curent, ſudores. Repeto itaque, urgeoque rem, quoad ejus facere poſſum: ad tantas ſtrages ubique terrarum, ab omni ævo hucusque, a Peſte editas, ita ut etiam arte ſudatoria, qua pene omnes uſi ſunt, ex duobus, ex quatuor, ex octo, novem, imo tredecim, vix ſervatus unicus ſit; ſi, quod adverruncet benigniſſimus DEUS! peſtis denuo alicubi renaſcatur, & Medici antiquum obtinere præ *Sydenhamianæ* doctrinæ exactiſſima obſervatione eligant,

gant, vere inhumani multis videri, crudeles haberi, & certo quodam modo homicidæ appellari poterunt.

SECTIONIS II.

CAPUT SEXTUM.

DE VENÆ SECTIONE IN PESTE SPECIATIM.

§. I. *Abſolutis ſudoribus, quæſtio de Vena in Peſte ſecanda proponitur; quam multi damnarunt, ſive extantibus nondum tumoribus, petechiisve, ſive extantibus: multi iterum iis extantibus: nec fere pauciores laudant illam propulſis jam aut tumoribus, aut petechiis, aut utrisque: alii iterum prioribus modo poſt invaſionem horis, primave die; alii per omne tempus morbi: hi tandem parce, illi pro-*

fu-

fuſe. Collatis oppoſitarum partium teſtimoniis conſtat, peſtiferorum potiorem longe numerum perire, non ſecta vena, aut non profuſe ſecta; Vena largiſſime ſecta, potiorem eorum partem ſervatam fuiſſe. §. II. *Ergo* Sydenhamum, *ſuam proponentem Methodum, nihil novi dixiſſe ex prædictis patet. Recenſentur Autores, qui a Peſte Phlebotomiam proſcripſerunt, eorumque Objectiones refutantur. Quæritur denique an Miſſionis ſanguinis aut ſalubritas, aut letalitas, a tempore morbi, in quo fit, petenda ſit? An a natura Nationis, Temperamentive? An a diverſo Peſtis genio? Reſpondetur ad quæſtionum ſingulam.*

§. I. De Venæ ſectione, & cura ſudatoria, multa in proxime præcedente Capite, ſed promiſcue, & unice quatenus id Petechiarum petebat Hiſtoria, actum eſt: res tamen tanti momenti utraque eſt, ut peculiare ſibi poſcat ſingula caput.

Primum itaque de Venæ ſectione, alias miſſione ſanguinis dicta, aut Phlebotome, Phlebotomia, ſit.

Diſcordia Medicorum, de vena in peſte ſive ſecanda, ſive non ſecanda, tanta eſt, ut neceſſe ſit ab origine rem repetere; ut in quamnam partem deſcendendum ſit, clare aſſequamur.

Galenus Libr. XIV. Meth. Med. Cap. X. in cura Carbunculorum ſeu Anthracum, „ ſed & incipiendum ab „ inciſa vena curationem eſſe; id ne„ minem latere arbitror - - - nec il„ lud obſcurum Phlebotomiam, quæ „ ad animi defectum usque ſit adhi„ bita, magis hic etiam collaturam; „ niſi tamen aliud quidpiam obſtet „ ex iis, quæ veniam incidi vetent.

Itidem *Libro de comp. Med. ſec. loc. III. cap. II.* eandem laudat in parotide. Ne quid eorum negligerem, qui-

bus

bus ſe Scriptores Medici muniunt ad ſententiam ſtatuminandam ſuam, *Galeni* hos ambos excitavi textus; nondum perſuaſus tamen hos utrosque locos de Carbunculis, Bubonibusque peſtilentialibus agere, ut *Riverio*, & aliis, placuit.

Si *Criton Epid. I.* peſtilentia laboravit, ut Commentatores volunt, & ut probabile eſt, *Galenus in Comm. ad hunc ægrum* judicavit venam in peſte, jamque cum petechiis nigris, eſſe ſecandam. „ Admiratione dignum, in-
„ quit, cur huic homini quam pri-
„ mum, incipiente morbo, vena ſe-
„ cta non ſit? ſed ſcimus *Hippocratem*
„ ad plurimos, quos ſcripſit, ægro-
„ tos, morbo jam progreſſo, accer-
„ ſitum eſſe. Quamquam *Galenus* minus recte hoc miretur, quandoquidem *Hipp.* meram nudamque dederit *Critonis* hiſtoriam, citra vel minimum

dati cujusquam, quod certe adhibuerit, auxilii mentionem, ex hoc tamen textu id recte conficitur, quod *Galenus* crediderit *Hippocratem Critoni*, qui peſtilens fuiſſe creditur, etiam nigris maculis a principio extantibus, venam, ni ſerius fuiſſet advocatus, aperturum fuiſſe.

Felix Platerus, meticuloſus omnino, vulgaribusque imbutus principiis, & raro quidem & parce miſit Peſtilentibus ſanguinem; ejus autem candoris fuit, ut referri quid alii cum docerent, tum facerent, oportere ratus, hæc verba addiderit. „ Licet „ alii extremum ex illa (Phleboto- „ mia) facientes remedium, tam co- „ pioſa emiſſione ſanguinis facta, ut „ animi inde ſequeretur deliquium, „ ſe multos liberaſſe fateantur, & „ *nullam aliam niſi vehementem ſanguinis* „ *detractionem* probent.

Hol-

Hollerius venæ ſectionis potius Patronus, quam Adverſarius fuit, eam ſuadendo in Peſte *ſi*, inquit, *eam omnia permittunt*: deinde etſi illam videatur, *prodeunte Bubone*, condemnaſſe, mox tamen commendat denuo, *niſi quid diſſuadeat*, eamque, pro varia Bubonum ſede, ex variis corporis venis.

Lazarus Riverius, doctrinam quidem ſcholaſticam, ſecundum communem Medicorum de Vena in peſte non tundenda opinionem, digeſſit, verum pluribus in locis, quaſi altius ea ſapere, & vitioſam illam hinc inde ſubolfacere viſus, haud tamen ad rejiciendam vel illuminatus ſatis, vel ſatis audax, demum quid adverſus tralatitiam, trivialemque conſuetudinem, proprio marte excogitaſſet, ſtrenueque exequutus eſſet, his verbis tradidit: „ denique ſilentio hic „ præterire nefas eſt inſigne experi-

 „ men-

„ mentum, quod mihi contigit, in
„ febre illa Epidemica, quæ *Monſpe-*
„ *lii* ſæviſſime graſſata eſt anno 1623.
„ ita ut media fere pars ægrotan-
„ tium interierit, peculiariter vero,
„ quibuscumque Parotides ſuperve-
„ niebant, quod ſolebat contingere
„ circa 9. vel 11. morbi diem, om-
„ nes intra biduum interibant; præ-
„ cedente, aut eodem tempore acce-
„ dente delirio, ſtupore, motibus
„ convulſivis, & pulſu inæquali, fre-
„ quenti, minutilo, & quaſi formi-
„ cante. Cum autem plures hujus-
„ modi vidiſſem, qui neque Alexi-
„ pharmacis frequenter adhibitis, ne-
„ que attrahentibus Parotidi admo-
„ tis, juvari poterant; animo revol-
„ vens ſi qua via liberari poſſent a
„ tam certo exitio: Tandem cogi-
„ tare cepi, ideo Parotides febribus
„ hiſce ſupervenientes ſiniſtri eſſe ju-

„ di-

„ dicii, quod locus, in quo fiunt, „ non eſt capax totam materiem „ morbificam excipiendi, quæ intus „ retenta opprimit ægrotantem; ac „ proinde opus naturæ inchoatum „ ſolummodo evacuationibus ſuppleri poſſe, *Venæ ſectione ſcilicet*, & „ *Purgatione*: cum etiam *Galenus Lib.* „ *III. de comp. med. ſec. Loc. Cap. de* „ *Parot.* in earum curatione phlebo„ tomiam præſcribat.

„ Verum huic indicationi maxi„ me obſtabat ſumma virium imbe„ cillitas, quæ tanta erat, ut jam „ verſari ægrotantes viderentur in „ agone mortis, quæ etiam brevi ſuc„ cedebat. *Galenus* vero loco citato, „ dum præſcribit Venæ ſectionem in „ Parotidum curatione, duas propo„ nit conditiones; nempe ſi adſit ſan„ guinis redundantia, & vires fe„ rant. Quæ conditiones hic omni-

„ no deerant: prius enim ſufficien-
„ ter ſanguis detractus fuerat, tum
„ per phlebotomias iteratas, tum
„ per cucurbitulas ſcarificatas, tum
„ etiam maxima aderat virium rui-
„ na.

„ Hiſce omnibus perpenſis, au-
„ ream hanc *Corn. Celſi* ſententiam,
„ ſi alias unquam, hic maxime lo-
„ cum habere cenſui, *multa* ſcilicet *in*
„ *præcipiti periculo recte fieri, quæ alias*
„ *eſſent omittenda: & ſatius eſſe anceps*
„ *remedium in uno, aut altero experiri,*
„ *quam tot ægros certo exitio relinquere.*

„ Hoc etiam animos addebat,
„ quod ſumma illa virium dejectio ab
„ oppreſſione magis, quam ab exſo-
„ lutione, proficiſci videbatur. Ideo
„ enim ſubito vires corruebant,
„ quod natura non poſſet grave onus
„ excutere; ejusque imminutione ſu-
„ blevatum iri ſperandum fuerat.

Exem-

Exemplo deinde primi, quem ſic tractabat, ægri, rem confirmat, cui parvam primo, vires exploraturus ægroti, Phlebotomiam ſuadebat, *quam facere renuebat Chirurgus ſenex & peritus, metuens, ne æger ad extrema redactus, in ipſa operatione expiraret.* Cum a parva Venæ ſectione *Riverius* augeri potius, quam collabi vires perciperet, audacter inſtituit largiorem, alteraque die antiphlogiſticum purgans dedit, ægrumque ſervavit.
„ Omnibus inquit, tandem, deinceps „ ægrotantibus, quibus ſuccreſcebant Parotides, venæ ſectio primum, idque partitis vicibus, ſequenti die purgatio, a me præſcripta eſt: ſicque omnes, DEO ſit laus & honos! quotquot hoc tractati ſunt, feliciter evaſerunt, neque ullus amplius toto illo anno ex Parotidibus interiit.

Notandum denique ex eodem *Riverio*, ſi in ſuperveniente Carbunculo Vena aut antea non eſſet ſufficienter ſecta, aut ferri ultra ab ægro non poſſet, eam tamen in loco Anthraci propiore adhuc inſtitui oportere.

Tranſcribere hunc quantumcunque longum textum oportuit; doctrinam quippe ejusmodi, animadverſionesque continentem, quæ ingenio, attentione, experientia, e Scholarum pulvere, præjudicatisque emergere opinionibus, cordatum Medicum poſſe, luculenter oſtendant.

At vero non erat *Riverius* de grege Medicorum primus, qui calcaret hanc inſuetam viam. Ducem habuerat a quadraginta jam elapſis annis *Leonardum Botallum*, *Aſtenſem*, Regis Reginæque *Galliarum*, nec non *Brabantiæ* Ducis, Conſiliarium, & Archiatrum, in Libro ſuo *de Venæ ſectione*

ne cap. VII. ſic docentem: „ Ego, ut
„ uno verbo dicam, nullam eſſe pe-
„ ſtem puto, cui hæc (*Phlebotomia*)
„ non poſſit eſſe ſalutaris ſupra om-
„ nia remedia; modo oportune, &
„ quantitate conveniente, uſurpata
„ ſit: ratus eam aliquando inutilem
„ inventam fuiſſe propterea, quod
„ *tardius* aut *parcius*, quam opus eſ-
„ ſet, aut quod *utroque modo*, circa
„ eam uſurpandam peccatum ſit ----
„ In hac tanta timiditate, & parca
„ detractione, quî fieri poteſt, ut
„ quis recte poſſit judicare quantum
„ ea in peſtilenti morbo prodeſſe va-
„ leat, aut obeſſe? Non enim mor-
„ bus, pro cujus curatione require-
„ batur detractio librarum quatuor
„ ſanguinis, in quo una tantum de-
„ trahitur, ſi hominem interficiat,
„ ideo interficit, quia ſanguis eſt
„ miſſus, ſed quia non juſto modo

„ miſſus

„ miſſus eſt, nec forte etiam oppor-
„ tune. Verum nebulones nequiſſi-
„ mi, & ignaviſſimi, in id ſemper
„ culpam convertere ſatagunt, non
„ quod nocuit, ſed quod per nefas
„ a cunctis vituperari exoptant: aut
„ ſi id nequitia non faciant, igno-
„ rantia tamen pravæ diſpoſitionis
„ efficiunt: utraque certe pernicioſa,
„ ſed illa magis.

Longo poſtmodum ſermone recenſitis iis, quæ *Hippocrates Lib. III. Epid.* de Peſte ſive in ſanitatem bona criſi, ſive in mortem criſi aut mala, aut nulla, abeunte, tradiderat; concludit *Botallus*, & ad bonam criſin promovendam, & ad malam corrigendam, & ad deficientis vices ſupplendas, largam conferre, repetitamque Phlebotomiam. His tunc ſubjunxit: „ Ideo in morbis peſtilentibus,
„ in obſidione *Rupellarum*, in monti-
„ bus

„ bus *Hannoniæ* abhinc quadrien-
„ nium, & *Pariſiis* toto hoc biennio,
„ & *Cameracii* anno proxime acto,
„ in omnibus meis ægrotis, qui in-
„ numeri fuerunt, nullum præſen-
„ tius ac ſalutarius, reperi, ipſa lar-
„ ga & tempeſtiva ſanguinis miſſione.
Addidit ad hæc Hiſtorias variorum peſtiferorum, quibus aut Bubone, aut Anthrace, aut Petechiis, ſive carentibus, ſive ſcatentibus, multarum librarum ſanguinis detractione vitam ſervavit. Inter multos alios Reverendiſſimum Epiſcopum *Siſternenſem*, ſuum Nepotem, ab exitio redimere niſi octava, eademque larga, venæ ſectione non potuit. Concludit aſſeverando „ febrem nullam peſtilentem eſſe,
„ cui non conveniat æque, vel po-
„ tius magis, Miſſio ſanguinis, quam
„ Synocho putridæ.

Ne-

Neque ſolus *Botallus*, ſed ejus coætaneus *Ludovicus Septalius*, in peſte *Mediolanenſi* ann. 1575. & 1576. ſecuit venam peſtilentibus: in eo tantum adhuc vernalis Scholarum aſſecla, ut primo multum interſtingueret inter peſtem, quam caritas genuiſſet annonæ, aut quam afflaſſet contagium; phlebotomiam in illa impermiſſam, in hac vero neceſſariam, eſſe ratus: ut ſecundo necdum eam, quam & *Botallus*, & poſtmodum *Riverius*, ſanguinis copiam detrahere auderet.

Præcipuum autem argumentum, quod *Septalium* permovit, ut adverſus Scholarum doctrinam Venam tunderet, ſuppeditavit obſervatio, qua vidit, convictusque manifeſto fuit, erroneam eam eſſe, falſamque doctrinam, quam propemodum tenebant omnes, quæque ſtatuebat Peſtilentium debilitatem non a ſuppreſſis, ſed

ſed a conciſis, confractis, perditisque viribus oriri. „ Quid æque ſangui-
„ nem evacuabit, ait, peccantem
„ in toto corpore, tum & dolorem
„ illum intenſiſſimum mitigabit, qui
„ ſæpe vires dejecit, maxime cum
„ partem nobilem obtinuerit, tum
„ & materiem evacuativa revulſione
„ a parte retrahet?

„ Sio hac in re, ut & in ſupe-
„ rioribus experimentis certari, &
„ contrariis quidem: ego vero in
„ illa Peſte inſigni 1575. & 1576.
„ noſtræ hujus magnæ civitatis, pro-
„ fiteri poſſum, ex octo illis Medicis,
„ quibus peſte infectorum erat cura
„ demandata, inter quos & ego unus
„ eram, cum unus aut alter Venæ
„ ſectionem in ſuis ægris averſare-
„ tur, *Fracaſtorii*, & aliorum dogma-
„ tibus inſiſtens, nec ex ſententia
„ curationes ſuccederent, mutata
„ ſen-

„ ſententia, aliorum exemplis & fe-
„ licioribus ſucceſſibus utique exci-
„ tati, quam præſtaret ſanguinem
„ evacuare, tandem cognovere.
„ Unde etiam communi conſenſu in
„ Peſte hujusmodi nobile remedium
„ nullo modo prætermittendum eſſe
„ decreverunt. „ Forte loquitur de *Botallo*, ejusque fratre; de *Mareſcotto*, aliisque; qui phlebotomia peſtilentioſorum tunc temporis clarebant: nondum tamen eorum tam celebritate, quam ſucceſſu, eo usque perſuaſus, ut ſectionem venæ æque largam, atque illi, inſtitueret; minus reprehenſibilis, ſi quod copia defuerit, ſuppleverit frequentia.

Coætaneus tandem *Sydenhamo*, *Michael Sinapio*, ſcripto reliquit nobis, in peſte anno 1679. *Viennam* dire populante, in Palatio Principis Celſiſſimi *Radzivil*, Poloniæ apud Auguſtum Cæſa-

Cæſarem Oratoris, contigiſſe, ut quotquot vena ſecta eſſet, hi peſte emergerent; utque peſte perirent, quibus ſecta non eſſet: qua notabili obſervatione Autor urſit lectores, ut demonſtratam a *Botallo*, atque *Sydenhamo*, veritatem amplecti non vererentur.

§. II. Nihil ergo novi in curam peſtilentioſam invexit *Thomas Sydenhamus*, falſoque aut Paradoxus, aut Heterodoxus, aut Neotericus habetur. Illuſtrans antiquorum complurium doctrinam, eamque luculentiſſimis teſtatiſſimisque exemplis confirmans, ut Capite poſteriore patuit, magnam inivit generis humani univerſi gratiam, æternamque meruit memoriam. Hæc novis argumentis multa poſtmodum probabunt, præmiſſa primum neceſſaria obſervatione.

Vix eæ capi rationes poſſunt, quæ Cœtum Medicorum plurium ſæculorum univerſum permoverint, ut tempore peſtis in Phlebotomiam, veluti in populatricem artem, generisque humani deſtructricem, tam aſperis vocibus moti ſint, tam diro invecti calamo, tantisque debacchati clamoribus. Si enim paucos exceperimus, *Mercatum*, *Mercurialem*, *Foreſtum*, *Maſſariam*, *Z. Luſitanum*, *Sennertum*, *Balloſium* &c. qui aut primis ſive horis, ſive diebus morbi, parcam admiſerint venæ ſectionem, aut plethorico admodum in corpore, aut notabili adjuncta partis nobilioris inflammatione, conceſſerint eandem; omnes fere cæteri, quorum nomina in hoc opere toties recenſui, citra vel minimam exceptionem illam condemnarunt. *Fallopius*, *Hildanus*, *Platerus*, *Paræus*, *Mindererus*, *Barbette*, *Diemer-*

merbroeck, *Sorbait*, *Walſchmid*, aliique complures, diſerte ſcribunt, aut cunctis, aut pene cunctis, exitio phlebotomiam fuiſſe. Idemque Peſtis Hiſtoriographi confirmare videntur. *Bernardinus Chriſtini* in Hiſtoria Peſtis *Romanæ* anni 1656. adeo perniciosam eam fuiſſe notat, ut Eminentiſſimus Cardinalis *Gaſtaldi*, rerum tunc temporis ad peſtem ſpectantium Director, ſummusque Præfectus, dixiſſet jam *Gabrielis Fallopii* obſervationum patere veritatem, hiſtoriæque, quam *Fallopius* tradiderat, Medici cujuspiam, qui in milliario hominum numero cum venam in peſte tudiſſet, in vita vix binos ſervaſſet. *Muratorius Libr. II. Cap. IV.* perhibet in peſte *Mutinenſi* anni 1630. typis editam Admonitionem fuiſſe, quæ aſſereret experimento multiplici, variis in urbibus capto, Phlebotomiam, Alvique purgatio-

nem, & abſolutam cunctis intuliſſe necem, & probabiliter numeroſos illorum, qui ceterum ſervati fuiſſent, ſuſtuliſſe.

Jure itaque ſuo mei me Lectores rogabunt, ut ex enarratis ſuſpicio eſt, an forſan a varia morbi aut die, aut hora, Venæ ſectionis infortunium, fortunave dependeat? 2do An a natura cum Nationum, tum Temperamentorum, tum quoque conſociantis forſitan ſe alicujus cum Peſte morbi, diverſitas adplicati auxilii petenda ſit? 3tio Num varia prorſum Peſtis natura, ſive genius, adhibitorum præſidiorum & varios efficiat, & oppoſitos effectus?

Primam quæſtionem ſolvere quidem conati ſunt *Mercatus*, *Mercurialis*, *Maſſaria*, *Z. Luſitanus*, *Capivaccius*, *Gemma*; præcipue vero *Sennertus*, & *Foreſtus*: ita quidem ut hic intra pri-

mas

mas duodecim invadentis morbi horas, ille ſaltem ante Nucthemeri elapſum ſpatium, proficuam cenſuerint phlebotomiam, ultra id tempus neutiquam. Sententiam confirmare ſuam poſterior annititur exitio univerſorum, quibus in peſte *Delfenſi* anni 1559. poſt elapſum diem naturalem tunſa vena fuiſſet. Hanc vero explicationem exploſere *Paræus*, *Barbette*, *Hildanus*, & præſertim *Diemerbroeckius*, aſſerentes priores duo in ſuorum temporum peſtilitate iterata, hic in *Neomagienſi*, abſolutum omnium Venam ſectorum interitum.

Aliam problematis ſolutionem periclitatus eſt *Sydenham*, obſervata morte eorum omnium, quibus in peſte *Londinenſi* miſſus ſanguis fuiſſet, exorto jam aut Bubone, aut Anthrace, aut Exanthemate: at vero, extantibus jam hisce omnibus, Venæ ſe-

ctione eripi e mortis faucibus peſtilentes, numeroſis experimentis demonſtrarunt *Septalius*, *Botallus*, *Riverius* &c. ut ſupra patuit.

Hucusque igitur determinatum Phlebotomiæ tempus non videtur ejus in cauſa ſive perniciei, ſive ſalutis eſſe.

Alterum problema ſolvere anniſus idem *Sennertus* eſt, una cum Eminentiſſ. Cardinali *Gaſtaldi*, *Peſtaluzzi*, *Fornès*, & aliis. Dum enim *Sennertus* legiſſet fortunatas *Septalii* in peſte *Mediolanenſi* factas per ſanguinis miſſionem curas, populi *Mediolanenſis* Plethoram cenſuit in cauſa eſſe inſecutæ mortis non ſecta vena; eadem vero ſecta, redivivæ ſalutis. Nunquid bene? Profecto quod *Sennertus*, quemadmodum *Germanos* ſuos, voraces homines, & potatores, multum plethoricos experiretur, tales & cives *Me-*

dio-

diolanenſes eſſe cenſuerit, in eo experientiam non conſuluit. Verum hac etiam ipſi conceſſa temperamentorum oppoſitæ natura gentis paritate, periiſſe ſaltem *Septalius* cum ſociis ſuis adnotaſſet eos, quibus Vena non plethoricis ſecta fuiſſet, & cum ceteris obſervatis ſuis cum poſteritate neceſſario communicaſſet. Sed præterea, an tempore *Criſtini*, eoque *Fallopii*, nullus civium *Romanorum*; an in diebus *Paræi* nemo *Gallus*; an *Diemerbroeckio* florente, ne unus quidem *Belga*, plethoricus erat, eo quod vel omnes, vel prope omnes, vena in peſte tuſa, interirent?

Ad alteram *ſecundæ quæſtionis* partem, num ſcilicet inflammatorii morbi in peſte aut præſentes, aut abſentes, curam Venæ ſectionis ſalubrem, letalemque efficerent? *Sennertus* idem, multique alii, arbitrati ſunt, differen-

 tiam

tiam hanc petendam eſſe a ſymptomatis inflammatoriis ſive Meningum Cerebri, ſive Pulmonis, ſive Laterum, Viſcerumve abdominalium; ita ut, qui talia paterentur, venam quidem ſecarentur, verum cum non ob peſtem, ſed ob inflammationem ſecti eſſent, paſſim reconvaleſcerent.

Hoc ipſis concedere arduum eſt. Si & Peſtis corpora torquet, & inflammatio, materiei peſtilentis progenies, duo morbi occupant illa, quorum alteruter par eſt necando. Alter horum Phlebotomiæ frequenter cedit, adeoque eam poſcit: alter autem, unanimi ipſorummet ſententia, in mortem Phlebotomia ruit, ac propterea hanc repudiat. Quid tandem proderit ſic a morbo inflammatorio curari, ut ſimul ratione peſtis infallibilis ſequatur letalitas? Quod autem ipſa peſtis materies ſanguinem

phlo-

phlogiſticum efficiat, obſervatum reliquorum inflammatoriorum Morborum in Peſte ſilentium, ſæpe obſervatum, evincit abunde. Ita ut non magis hujus, quam prioris problematis, admittenda, approbandaque ſolutio ſit.

Ad tertiam *ſecundæ quæſtionis* partem dico, Nationum quidem differentiam in morbis contrahendis non raro deprehendi, & vel modicam eandem, vel eximiam eſſe. Prout ex *Italorum* Scriptis & Narrationibus concludere fas eſt, Pleuritis ac Peripneumonia & crebrius, & maturius *Italos* conficiunt, quam plures alias Nationes. Vulnera Capitis alia atque alia in Regione curatu ſive faciliora, ſive difficiliora eſſe, præclarorum Chirurgorum ſcripta teſtatum reliquere. Hydropes in regione ſicca calidaque cum rariores ſunt, tum curabiliores,

quam in humida frigidaque: verum hæc licet ſponte faſſi, non ideo hæc per experimenta in Peſte patere perſuaſi ſumus. In peſte *Mediolanenſi*, quæ eſt moderatioris Cæli Regio, in ea *Florentiæ*, quæ calidioris aëris civitas eſt, in illa *Siciliana*, quod Regnum, ardenti *Africæ* vicinum, peræſtuoſum eſt, in *Gallia* multo frigidiore, in frigida *Anglia*, *Belgioque*, apud gelidos populos *Boreales*, neque Peſtium naturæ multum differunt, neque præſidiorum effectus. In *Actis Lipſienbus* anni 1727. video notiſſimum *Timoni* magnam aſſerentem paritatem peſtis *Conſtantinopolitanæ* cum ea *Neomagienſi*, quam apud *Diemerbroeckium* legerat: convenit quoque cum peſte plerarumque *Europæ* Regionum *Algerina*, cujus ſupra memini. Si itaque neque Peſtes ipſæ inter ſeſe differant, ſi quoque Venæ ſectio æque in calidis,

dis, quam in moderatis, quam in frigidis Cæli plagis, homines a morte eripuerit, non video a Nationum differentia aliquam demonſtrari ratione peſtis diſparitatem.

Quæſtio tertia proponebat an Peſtis alio atque alio tempore haud eſſet mutata, ſic ut præ mutata ejus natura Phlebotomia, quæ prius a morte vindicaverat hominem, eundem nunc præcipitaret in mortem, viceque verſa?

Si in ſingula quaque Peſte, diverſis in locis, diverſisque graſſata temporibus, Phlebotomiæ ſive occidentis hominem, ſive ſervantis, adornata Hiſtoria eſſet, reſponſio facilis daretur; quæ nunc aliunde quærenda. Obſervationes factæ ſunt in eadem peſtilentia, in qua Medici, atque Hiſtoriographi, & curam debiti ſudoris,

doris, quæ illis acceptior familiariorque erat, & curam Miſſionis ſanguinis, quæ huc usque rarior, pari encomio extulerunt. Non videtur ergo a diverſa Peſtis natura diverſæ methodi pependiſſe effectus. Quod vero plus ſtringit, in Peſte *Florentina* anni 1630. 1631., notante *Muratorio*, Medicus *Rondinelli* ſuas curas jactabat, Theriaca factas & *Oleo Magni Ducis*; quod quid revera eſſet non expoſuit quidem, calidioris autem naturæ eſſe docet, quia comparat cum oleo dicto *Mathioli*. Porro hoc utroque remedio egregias laudat virtutes in iis, quorum non nimis ardens eſſet peſtilens febris: dum ipſiſſimo tempore, locoque, *Filibertus Marchinus* methodum *Panormitanam* ſibi præclare ceſſiſſe teſtaretur; *Panormitanorum* porro Methodus plane antiphlogiſtica erat, Emulſis conſtans, Lacte, Limoniorumque

ſucco.

ſucco. Auxiliorum ergo, natura oppoſitorum, laudati utrinque effectus, tam in eadem ejusdem loci temporisque peſte, quam in diverſa locorum temporumque, præterquam quod reſponſum tertium 2do Quæſtionis confirmat, abunde docet ejusdem ſemper naturæ peſtem eſſe, neque ex natura ſua mutata efficere, ut antiphlogiſtica Methodus uno tempore juvet noceatque alio; ſiquidem tam in eadem, quam in diverſa; tam in eodem anno, quam in remoto integro abinde ſæculo, ex æquo profuerit.

Si itaque neque a varia morbi aut hora, aut die, qua facta Phlebotomia fuerit; neque a diverſitate ſive temperamenti, ſive adjuncti morbi, ſive regionis; neque tandem ab ipſa Peſtilentiæ natura, phlebotomicum hoc diſſidium exponi, componique poſſit; nihil reliqui eſt, niſi ut Medici, in

peſte

peſte *Muratorii* ſalubre ac providum conſilium ſequuti, experimenta hæc accuratius ad incudem revocent, magnique *Sydenhami*, aut meram curam antiphlogiſticam, aut eandem hidrotica miſtam, ſedulo imitentur; quo tandem num ceteris præferanda, poſtponendave ſit, liquido conſtet.

Et ſane multæ eo nos adigunt, gravesque rationes. Sudatoria Methodus ab omni ævo præcipuas in Peſte egit partes; rariore admodum aut tempore, aut loco, aut ægrorum in numero, moris Phlebotomia fuit; rariſſimo compoſita *Sydenhami* methodus: interea Necrologia docent ſingulis fere peſtilentiis peſtilentioſorum numerum longe maximum occubuiſſe fatis. Relinquintur ergo ut qui medendi modus inſtitutus quidem longe rarius, verum a ſummis Viris multo præſtantior inventus eſt, univer-

univerſalius poſtmodum, accuratiusque admoveatur. Sed de hac re mox pluribus.

SECTIONIS II.

CAPUT SEPTIMUM.

DE SCARIFICATIONE PESTIFERORUM.

§. I. *Animadverſio in omnes fere Medicos, qui Phlebotomiam damnantes in Peſte, Scarificationes tamen, nec non Hæmorrhagias naſales, hæmorrhoidales, uterinas, imo ipſos Fonticulos, impenſe laudarunt. Concluſio inde, & augurium felix.*

§. I. Invitus hujus Capitis materiem, coactusque, aggredior. Vereor enim ne, quæ ſcripturus ſim, Arti noſtræ minus decora videantur; neve

neve contumelioſi in Medicinam, quæ longe maxima mortalium, Eruditorum ſaltem, pars eſt, convicia in illam congerant. Honeſti tamen Viri eſt ea, cujus publicam ſalutem intereſt, candide pandere.

Medici omnium, etiam remotiſſimorum ſæculorum, in dies usque noſtros, qui vel dubitanter, ſcrupuloſeve, vel audacter & ignominioſe, de Venæ ſectione in Peſtilentia ſcripſerunt, omnes, ſi ex univerſa illorum ſerie vix unum alterumve exceperis, unanimi voto admittunt; laudant, commendantque eam ſanguinis evacuationem, quæ ſcarificando fit; idque ſic, ut qui ad certam diem horamque ita limitaverant Phlebotomiam, ut mortifera poſtmodum eſſet, hanc quovis morbi tempore conceſſerint: ut qui Venæ ſectionem non, niſi & parcam, & raram admiſerant,

Scarificationem & profuſam ſuaſerint & crebram: ut tandem omnes, qui ideo Venæ ſectionem damnaverant, quod vires, quas debiliores percipere peſtiferi ſolent, prorſum conjiceret, jam depoſito quovis debilitatis, a perdita cruoris copia oriundæ metu, ſcarificando corpora ſanguine evacuaverint frequenter, abundeque.

Scarificationis hujus Advocatos enumeraturus, deberem cunctorum pene nomina recenſere, qui unquam de Peſte commentati ſint; *Galeni*, ajo, *Oribaſii*, *Æginetæ*, *Fracaſtorii*, *Foreſti*, *Mercati*, *Lommii*, *Fernelii*, *Mercurialis*, *Capivaccii*, *Williſii*, *Riverii*, *&c.* ita ut in tota Bibliotheca medica vix duos, tresve inveniatis, qui dubii de illa ſcripſerint.

Interim pluribus ineptum, riſuque dignum videbitur, debacchari in miſſionem ſanguinis, eamque laudare; ne-

necis indubiam appellare cauſam, & vitæ ſervatricis ornare encomio.

Annuerem illis, niſi Viri hi præclari juſtam tantæ diſcrepantiæ rationem exiſtere autumaſſent. Quotquot illorum conſulueris, uno ore cuncti reſpondent *primo*, Phlebotomiâ a peripheria corporum ad centrum liquida trahi, ſcarificatione neutiquam. *Secundo*, Peſtiferis, cum paſſim ſufferant ingentem debilitatem, Venæ ſectionem, quod vires demere ſoleat, detrimentoſam ſummopere eſſe; cum augendo debilitatem, tum vires ad expellendum per cutem venenum minuendo: Scarificationem e contrario vires non infringere ægrorum; adeoque hanc in projectarum corpore virium tutam, pernicioſam alteram eſſe.

Primam hanc rationem ex *Galeno* probant omnes, licet non deſint in-

te:

ter Venæ ſectionis in peſte inſtituendæ Patronos, qui contrariæ prorſum ſententiæ *Galenum* fuiſſe aſſeruerint. Quid ſi *Galenus* docuerit utrumque? Sane *Septalium* haud inepte probare voluiſſe arbitror ſententiam a *Galeno* traditam utramque fuiſſe, priorem *Lib. VI. de ſan. tuend. Cap. IV.* poſteriorem *cap. X.* Et *Galenum* in eruptione nigra morbi ſive peſtilentioſi, ſive perquam maligni, Phlebotomiam neceſſariam judicaſſe *cap. VI.* oſtendi. Profecto nihil evidentius eſt. Si æger vera debilitate laboraret, quo plus illi demeres cruoris, eo potentius motum cordis, arteriarumque, ab intimis corporis penetralibus verſus ejusdem circumferentiam imminueres, ita ut demum roſeum ejus colorem pallor exciperet, caloremque algor. At vero ſi homo debilis eſt a copia ſanguinis, arteriarum cordisque vir-

 tu-

tutem ſuperantis, illique, verbi cauſa, miaſma aut varioloſum aut morbilloſum, vix figere ſedem in cute queat, ſanguis de vena fuſus, idque forſan iterato, reſtaurans amiſſum eo usque vaſa inter & humores æquilibrium, efficit ut brevi corporis univerſa ſuperficies harum papularum alterutra contegatur. Vere itaque *Galenus* docuit Venæ ſectionem & adducere ad cutem, & abducere: Medici vero in Phlebotomiæ a cute abducentis *Galeni* doctrinam, quam in adducentis ſententiam, proniores, inique ſane eam in percuranda Peſtilentia proſcripſerunt.

Negaverunt autem abducentem Phlebotomiæ proprietatem in Scarificatione deprehendi. Quo vero fundamento? In ſcarificatione æque arteriæ ſauciantur, quam venæ: innumeris utrarumque ramulis vulneratis,

pro-

proſilire ſanguis ſolet lentior quidem, ſed admotione cucurbitarum protractiore copioſus; copioſum autem in peſte volebant. At vero quemadmodum in Phlebotomia fit, ita & in Scarificatione: fit revulſio a remotiore parte, & in propiorem attractio. An quia lentior fluor, ideo non avertit a ſuperficie corporis? Et revellere illum cenſeo, & derivare, uti de Venæ ſectione dictum; prout vera adeſt virium projectio, aut mentitia. Verum an quod hic una ex arteriis ſanguis fluit, ideo minus a cute ad interanea venenum rapit? Cor non minus debilitabitur jactura emiſſi a ſe per arterias cruoris, quam ejusdem ad ſe per venas redituri defectu. Cumque perpetuo damnarent ſectionem Venæ, ſi attendiſſent ſe Venas innumeras ſcarificando tundere, hanc

præ illa debuiſſent in peſte proſcribere.

Alteram rationem a debilitate petierunt, quam ajebant a Phlebotomia gigni, hancque ideo perniciosam Peſtilentioſis eſſe, quod una cum peſte ingens virium debilitas illos invaderet. Huic autem opinioni partim mox reſponſum eſt, partim Cap. VI. Teſte *Sydenhamo*, Practicisque univerſis, nunquam illa commentitia debilitas, ex æquilibrio inter ſolida & fluida, ratione exabundantis fluidi turbato nata, felicius in requiſitum robur tranſit, quam liberiore effuſione cruoris: hæc porro debilitatis, in veram falſamque diſtinctio, minus notata Veteribus, multisque Recentiorum neglecta, plurimos leto dedit.

Conficere igitur ex omnibus debeo, quæ adſit in Peſte debilitas, eaque crebro ingens, hanc ab humo-

rum

rum ſive copia, ſive, quod effectu eodem redit, rarefactione, oriundam eſſe: nocuiſſe propterea Phlebotomiam in tot Peſtilentiis, quod & rara illa, & parca, inſtitueretur; id quod in Acutis, etiam non peſtilentibus, quotidie obſervari datur. Hinc ſecundo, unanimi cunctorum voto laudatas ſcarificationes eſſe, quod cum falſo crederentur neque a peripheria ad centrum convergere humores, neque nocere, frequentes licet, abundantesque adhiberentur, ingentem ſolverent humorum de corpore copiam, ſicque & ſimulatam debilitatem emendarent, & naturam coctioni aptarent. Omnis Peſtis hiſtoria, tam operoſe hucusque relata, hanc concluſionem nobis neceſſario format, quam ſuo tempore *Septalium* & *Riverium*, formantes audivimus.

Confirmant eandem haud pauca, quæ viſa ſunt Autoribus, qui illa tradiderunt, paradoxa.

Ac primo quidem *Plateri*, Phlebotomiæ in peſtilentibus oſoris, teſtimonium, Cap. VI. relatum: „ Licet „ extremum ex illa (Phlebotomia) „ facientes remedium, tam copioſa „ ſanguinis emiſſione facta, ut animi „ inde ſequeretur deliquium, ſe multos liberaſſe fateantur, & nullam „ aliam niſi vehementem ſanguinis „ detractionem probent.

Secundo, teſtimonium *Angeli Bellichochi*, cujus de Peſte conſcriptum italice libellum nobiſcum communicavit *Joachim Camerarius*. Peſtem Venetam anni 1576. deſcribens; eandem ſcilicet, de qua egit *Hieronymus* uterque *Mercurialis & Capivaccius*, „ depre- „ henſum ſimiliter fuit, inquit, tum „ maculas, ſive, petechias, nigras

„ de-

„ deteriores fuiſſe, quam eſt Carbun-
„ culus, vel Bubo; quod in aliis Pe-
„ ſtilentiis contrarium obſervabatur;
„ illisque Venæ ſectio admodum no-
„ cuit. Hucusque convenit cum duo-
rum laudatorum Virorum opinione: en autem quid illi extorſit Veri amor:
„ ſic applicatio Hirudinum ad hæ-
„ morrhoidas venas *plurimum profuit.*

Tertio, in peſte non modo Phlebotomiam, ſed cum *Minderero*, aliisque, & narium Hæmorrhagiam, & Catamenia feminarum, damnans *Diemerbroeckius*, abeſſe tamen non potuit quin traderet poſteritati obſervationem, quæ illum profecto, ni præjudicata Veterum opinione abreptus fuiſſet, in veram peſtis, ejusque curæ, perduxiſſet notitiem. „ Qui pe-
„ ſtem, inquit, anni 1568. deſcri-
„ bunt, teſtantur tum temporis fe-
„ bres peſtilentes fluente ex naribus

„ Sanguine copioſiſſimo, eoque flo-
„ rido, maxima ex parte fuiſſe judi-
„ catos; & quamvis ad Leipothy-
„ miam usque proflueret, fere omnes
„ tamen, quibus hæc criſis accede-
„ bat, fuiſſe ſanatos.

Quarto, *Paræus* hoſtis Venæ ſectionis in peſte implacabilis, *Paræus*, ajo, qui evacuationes quaſcumque ſanguinis damnabat, tamen *Libr. XXI. Cap. XXV.* largioris narium hæmorrhagiæ emolumenta contemplatus, eandem aut narium ſcalptu, aut validiore emunctione, aut ſetæ equinæ irritatione, *profuſam* in Peſte provocare hortatur.

Quinto, An forte huc quoque quidquam confert *Hildani*, omnis evacuationis in peſte proſcriptoris, obſervatio, *Cent. IV. obs.* 23. „ Neminem, quod notandum, eorum, qui
„ Fonticulos in cruribus & brachiis

„ ha-

„ habuerunt, præter unum aut alterum ſumme cacochymicum, peſte „ obiiſſe memini. „ Quamvis enim, quæ inde fit, modica ſit, lentaque evacuatio, quia tamen & perennis eſt, & ejus auxilio humorum fit jugis ad hos locos determinatio, primordia infectionis una eliminare de corpore poteſt. *Hildanus* in hac peſte, ſcilicet *Lauſanenſi*, uxorem ſuam curandam habuit, filios duos, totidem filias, unamque famularum. Hanc, filiasque, ſublatas peſte luxit, filios cum conjuge ſervavit, ipſeque per omnia ſoſpes „ proinde Fonticulum „ præſentaneum Præſervativum eſſe, „ inquit, tempore peſtis, cum in „ aliis multis, tum etiam in memet- „ ipſo, obſervavi. Ego enim duos „ habeo, alterum in brachio ſiniſtro, „ alterum in poplite dextro.

Dic-

Diemerbroeckius cum in Hiſtoria CX. ſimilem curam felicem notaſſet, ſic perrexit: „ Fonticulos ad præſer-
„ vationem a peſte inter præſtantiſſima
„ auxilia ſemper habuimus, & mul-
„ toties obſervavimus, ſi quid vene-
„ ni jam intus conceptum eſſet, illud
„ per eosdem vel ſponte naturæ, vel
„ medicamentorum ope, inſigniter &
„ cito evacuatum fuiſſe; quod ex
„ prædicta Hiſtoria manifeſto liquet.
„ Illud ipſum de Fonticulis ab expe-
„ rientia teſtantur etiam *Mercurialis*,
„ *Hercules a Saxonia*, *Georgius*, *Hilda-*
„ *nus*, *Joannes Arculanus*, aliique ma-
„ gni Practici. Potior itaque Autorum aut Hiſtoriographorum pars hoc Fonticulorum privilegium confirmat; pars minor dubium habet; minima negat.

Si itaque Venæ ſectiones cum modicæ, tum raræ; ſi rarus ſanguinis

aut

aut per nares, aut per uterum, aut per hæmorrhoidas fluor, a morte non vindicaverint peſtilentes; ſi & abundans, & frequens idem ſanguinis fluxus, ſive de ſauciata per lanceolam vena, ſive de quocumque alio excretorio loco, exitio peſtiferos eripuerit; nemo, opinor, hanc meam concluſionem inique feret, ſtatuentem Peſtem morbum eſſe, in quo vel Rarefactio, vel Moles, Plethoricos humores efficiens, debilitatem veram non faciat, ſed ſimulet: adeoque ſanguinis miſſionem quamcumque, ſed abundantem, ſed frequentem, ſed usque in notabilem morbi emendationem iteratam, palmarium eſſe peſtis præſidium.

Hanc porro concluſionem ſolam, & minime illi contrariam, poſſe me, debereque conficere, ex teſtimoniis omnium Autorum, haud ſecus Phlebo-

botomiæ oſorum, quam patronorum, quos adeo numeroſe operoſeque laudavi, facile quisque per ſe perſpicit. Mihi quippe, cui divina clementia non contigit unquam terribile id Cæli flagellum propius intueri, tacendum fuit in hoc Opuſculo: eorum vero unice loqui fuit, qui calamitoſis iſtis interfuiſſent temporibus; qui peſtiferis adſtitiſſent; qui peſtem in pelle propria efflореſcentem, propriaque viſcera urentem, experti eſſent; qui eandem luminibus ipſi ſuis contemplati eſſent, auribus hauſiſſent, tolerare in ſe ſuisque debuiſſent; denique qui fideli calamo, ſinceraque mente, hæc & chartis mandaſſent, & ſeris dicaſſent, conſecraſſentque, nepotibus.

Abſoluturus hoc caput, auguror fore, ut brevi omnes Medici laudatas hucusque ſanguinis evacuationes

in

in peſte admiſſuri facile, ſuoque comprobaturi calculo ſint, ſi Bibliothecam Medicam de Variolis & Morbillis ſic conſuluerint, ut eandem ego de Peſte conſului. Nonne enim ab omni ævo eadem argumenta Viri ſpectatiſſimi protulerint, ut oſtenderent Phlebotomiam in Variolis, Morbillisque, periculi pleniſſimam eſſe? An ulla Medicorum ſententia, aut graviore autoritate propoſita, aut religioſiore obſervantia culta fuit? Ji vero, qui excutere jam ceperant ſcholarum pulverem, quam titubanter proceſſerunt, quam meticuloſe, quam ſæpe retrograde! Bonus *Diemerbroeckius* in ſua Variolarum ac Morbillorum Hiſtoria, Venæ ſectionem tandem concedens, ab illa primum pueros excludit, neque eam admittit in Adultis, niſi hi & plethorici fuerint, & nulla experti papularum rudimenta,

ta. Cum itaque horum morborum per bonam Phlebotomiam cura longe tutior, ſalubriorque, reddita ſit, exantlatis a præclaro *Sydenhamo*, ingentique *Boerhaavio*, laboribus; cumque variolarum Inoculatoribus ipſis Artis noſtræ hac in parte perfectionem longe majorem debeamus; cum tandem meliora certioraque cum edocti, tum experti, ſcholæ antiqua argumenta contra Phlebotomiam in Variolis haud minus inepta, quam perniciosa eſſe deprehenderimus; vix video, cur ratione, experientiaque celeberrimorum Medicorum, qui ſanguinis miſſioni in Peſte patrocinati ſunt, ejusdem in Peſte & parem, & majorem neceſſitatem demonſtrari, tandem omnes non agnoſcamus.

SEC-

SECTIONIS II.

CAPUT OCTAVUM.

DE HIDRAGOGA METHODO.

§. I. *Methodus damnanda, tam rationis pondere, quam eodem argumento, quod olim in laudem Phlebotomiæ prolatum eſt: teſtimoniis enim litigantis utriusque partis collatis, conſtat prolectis in Peſte ſudoribus, longe maximum infectorum periiſſe; methodo autem antiphlogiſtica ſervatum eſſe longe maximum numerum. In* Sydenhami *altera methodo tamen non rejicitur. Hæc altera* Sydenhami *methodus ante ipſum multis jam probata fuerat.* Hecqueti *de opio in Peſte ſententia non eſt veriſimilis.* §. II. *De Purgante & Emetico in Peſte hic agere neceſſe non eſſe oſtenditur: ſed Lectorum attentio excitatur in*

Problema poſitum a Cl. Mortono *de utilitate Corticis Peruviani Peſtiferis exhibiti.*

§. I. Non multis hic opus eſt, ſanguinis miſſionis & abundantioris & crebrioris utilitate neceſſitateque demonſtratis. Si tamen quis, aut ea, qua *Sydenhamus*, ſorte coactus, aut arbitrio ſuo motus, hidroticam methodum explorandam cenſeat, is convictus hinc damni ineptitudinisque conſuetæ methodi, illinc certus de *Sydenhamianæ* præſtantia, unice hanc revocare ad incudem poteſt. In hac vero opera quærendum foret, ſitne abſolutæ neceſſitatis calidis aromaticis pellere ſudores? Cum enim *Sydenham* hiſce ſudores pellens, pro temporum more, id, quod calore hæc medicamenta peccarent, cum Phlebotomia, tum refrigerantium potuum copia, correxerit, ſicque

que profuerit; merito quæritur, annon præſtaret methodo, quam ſupra laudavimus, *Panormitana*, ſudorem elicere? Si Cl^{mo} Viro *Fornès* fides, etiam multorum *Turcarum* hic mos eſt.

Confirmare hoc videtur *Diemerbroeckii* Hiſtoria XLII. cum ipſius adnotatione. Copioſum Acetum, ſive cum Theriaca, ſive ſine ea, ſed cum ſale marino miſtum, ſive etiam purum, *multos*, ait, eorum exitio eripuiſſe, quos emere pretioſiora vetabat egeſtas; pari modo quo *Sydenhamus* explicabat, cur a peſſimis Variolis tam pauci divitum ſervarentur, pauperumque tam pauci perirent? In mea Juventute gens *Batava*, necdum oblita peſtis, ſemper religioſe, auroque contra carius, ſervabat acetum optimum, cui flores Calendulæ eſſent infuſi, in proximum invadentis peſti-

lentiæ, ſudore expellendæ, præſidium. Et veteris ſcholæ adeo tenax *Minderus*, candide tamen aſſeruit, ſi oleo Vitrioli deſtitueretur, quî peſtilentiam curaret, ignorare ſe prorſum.

Prætulit equidem calidas dictas officinarum confectiones, poſt multos alios Scriptores, *Cl. Hecquet*, idque contenti in iisdem Opii gratia, veluti & averruncantis peſtem, & curantis. Merito clari in arte Viri generaliorem hanc ſententiam reſtrinxere. Et ut unicum modo argumentum proferam, quid evidentius hanc ſententiam infirmat, quam *Thracum*, gentis opium copioſiſſimum continuo vorantis, Peſtilentia præ cunctis mortalibus frequentiſſima, annuaque? Si quis autem peſtis hujus perpetuitatem in gentis ſocordiam, incuriamque, ne propagetur, referendam eſſe autumet, huic reſpondeo primo, ſi opio tanta, quam

per-

perhibent, ineſſet prophylactica virtus, utique perpetua ejusdem ingluvies tutos a peſte *Turcas*, ſecurosque præſtaret. *Secundo*, Turcas damnamus tam deſides in peſte, tam ſiniſtros revelatæ divinæ Providentiæ interpretes; at vero illam horum deſidiam haud ita pro cauſa propagantis ſe peſtis, agnoſcimus, quin una eosdem non-curantia ſua progreſſum peſtis, certo quodam modo, plus ſiſtere, quam ſæpe nos noſtris ſive præcocibus, ſive præpoſteris curis, arbitramur. Legite *Ambr. Paræum*, inſpicite *Chenottum*, revolvite præcipue fidelem cunctorum fere qui de peſte ſcripſerint, Autorum collectorem, *Muratorium*; excutientur vobis lacrymæ, eas & miſerias, & calamitates, & planctus, peſtisque attendentibus progreſſiones, quas bona intentione conditæ Leges, imprudenti,

ac immoderata executione, genuerunt: terroresque inde ortos, metusque ingentes; quos omnium ſcriptorum experientia, peſtis cum fautores deprehendit, tum promotores: præterea inhumanos ægrorum neglectus, inauditam, qua tractentur barbariem, arbitrarias peſtis, quæ ſæpius non adeſt, ſuſpiciones; inediam denique, & famem, quæ vulgò peſtis ſeu verum, ſeu falſum rumorem, a tergo inſequuntur. Annon graviſſimis his incommodis exemtus *Thracus* eſt? Nonne ea fruitur animi corporisque tranquillitate, ea cum familiæ, tum neceſſariorum ſuorum auxilia, ea rerum requiſitarum abundantia, ut plurimam partem ærumnarum ignoret, quæ & in Peſte, & præter peſtem ipſam, politiores *Europæ* nationes plectere ſolent? Utinam demum inter confuſam, importunamque ſollicitudi-

di-

dinem, & Turcarum deſidiam, medium inveniretur, quod tenerent beati! Utinam diſcerent eo modo reptabundæ luis cognoſcere ſiſtereque progreſſum, ut luctuoſas populorum calamitates non augerent luctuoſioribus! Publicæ ſalutis cura, haud ſecus chriſtiana charitate, quam zelo illuminato animata, hanc exoptatam viam & inveniet, & capeſſet.

Hanc animadverſionem nobis extorſerat *Hecqueti*, de opii ſpecifica in peſte virtute, opinio: *Hecqueti* ajo, viri ceteroqui nonniſi reverentia nominandi, Religionis, Virtutisque, haud ſecus quam Medicinæ ſcientia, cultuque, clari: quem licet, invitum forte, fervor diſceptationis hinc inde a vero pauxillum abduxerit, pulcra tamen, quæ pari candore, ac ſapientia, reliquit poſteritati, merito æternitati conſecrabunt: eumque ipſum cui ratio-

tione opii in hiſtoria peſtis conſentire non debui, ad confirmandam meam mox prolatam animadverſionem laudare debeo, ut qui anno 1722., Tractatu *Pariſiis* edito, detrimenta ſalutis publicæ, periculaque, vivis coloribus depinxerit, quæ, in peſte, *violenta*, ſeu *coacta*, gignant perpetuentque *Hoſpitalia.*

Ut autem e diverticulo in viam; cum ſudatoria remedia ea, quæ communi more multos & excitant, & ingeminant ſudores, minime prohibuiſſe conſtiterit, ne peſtilentioſorum potior pars ſuccumberet fato; quid cauſæ, quod a tot retro ſæculis, in noſtros usque dies, obtinuerit in Medicina principatum?

Cauſa hæc ab ea famoſa Scholarum opinione petenda videtur, quæ a Centro ad Peripheriam (ut loqui amabant) movendos humores eſſe iis volebat in morbis, qui vitale robur

fere

fere ſuffocantes, vario aut Phymatum, aut Exanthematum genere, cutem deturparent: unde in Peſte, in quolibet Exanthematum genere, Petechiarum, Miliarium, Scarlatinorum, Morbillorum, Variolarumque, methodo hidrotica nihil ſolennius fuit: ſic ut eadem inſtituta, & omnes crederetur mortis e faucibus eripuiſſe, quos reliquos feciſſet peſtis; & cuncta ea in mortuorum frequentia præſtitiſſe, quæ ſalutem, ſi ſperabilis fuiſſet, reſtituiſſent.

At vero quam vana hæc opinio ſit, quam levis, quam detrimentoſa mortalibus, quemadmodum ex prioribus conſtitit, ſic & confirmatur ejusdem condemnatio laudatiſſima præſtantiſſimorum Virorum praxi, qui *Sydenhami* ac *Boerhaavii* veſtigia prementes, ſanguinis miſſionem, eamque cum largam, tum repetitam, inſti-

tuunt, quando Exanthemata quæcumque morbi conjunctam non habent remiſſionem: quique eadem ſua methodo antiphlogiſtica, alimenti, medicamenti, atmosphæræ virtute, adhibita, ne Petechiæ, neve Miliares eruptiones ſuperveniant acutis, præpediunt; quemadmodum clarorum horum virorum & doctrina imbutus, & animatus exemplo, a tot retro annis haud docui duntaxat, ſed demonſtravi. Confirmavit hoc Reſponſio Academiæ Regiæ *Suecicæ* data, ad Quæſtionem ab illa Academia anno 1769, propoſita, & præmio ab illa decorata, *Quo pacto* ſcilicet *omne Miliarium genus tam in puerperis, quam in cœteris hominibus, & præveniri poſſit, & curari.* Ex lingua *Suecica* in Gallicam translata hæc Reſponſio eſt, editaque *Leydæ* 1770.

§. II. Purgationis & Vomitorii non memini hucusque, neque illis

Le-

Lectorem morari mens eſt; cum Medicorum plurimorum ſcriptis merito condemnentur, niſi excipias alteram *Sydenhami* methodum. Attentionem autem ſummam *R. Mortoni* obſervatio meretur, quam in *Appendice Libri de Proteiformi Febris continentis genio pag.* 160. communicat. „ Quotquot enim „ ex peſte evaſerunt, utpote mitio- „ re veneno infecti, vel robore ſpiri- „ tuum vegetiore præditi, quampri- „ mum Naturæ ſuæ ſponte, vel ar- „ tis adminiculis, Bubones, Paroti- „ des, Carcinomata, matureſcentia, „ vel quævis alia Victoriæ monumen- „ ta, ſeu Trophæa, de hoſte conſti- „ tuere ceperint, ſingulis, vel alter- „ nis diebus, in ſeipſis percipiebant „ ſymptomatum Exacerbationes, & „ Remiſſiones, ſtatis horis alterna- „ tim ſeſe excipientes. Unde mini- „ me temeritatis incuſandam eſſe cen-

„ ſeo

„ ſeo *Facult. Med. Neapolitanam*, quæ „ referente *Cl. Bado Anaſtaſ. Libr. I. cap.* 20. etiam Corticem Peruvia„ num in Peſtis curatione adhiben„ dum juſſit. Siquidem ad hoc ipſum „ venenum, quoties mitius eſſe con„ tigerit, delendum, & deinceps ad „ curationem accelerandam, pluri„ mum conferre queat. „ Legendus omnino *Viri exp. Chenot. de Peſte liber v pag.* 142. *ad* 146. Inchoata ab illo quædam experimenta, quæ perficere temporum iniquitas vetuit, ſpem hujus remedii in Peſte ſatis cum mature, tum copioſe, adhibiti, non mediocrem faciunt. Egregie igitur pro more *Hecquet App. de Peſte cap.* 77. „ Atqui turbationum ſanguinis, aut fe„ bris exacerbationum, *Sedativum* ſin„ gulariter præſidium, confeſſum om„ nibus, compertumque habetur *Cor„ tex Peruvianus*, cujus energia in Va-

„ rio-

„ rioloſis febribus *Sydenhamo* nota fuit, „ *Mortono*que comprobata; quin imo „ cujus potentiam adverſus Malignas „ febres expertus apud *Italos* Medicus „ nobilis (*Torti*) illam opere ſingulari, ſingulariterque bono, evulgavit: unde mirari ſubit quo malo „ artis, & ægrotantium fato, oblivioni relictus fuerit bonorum tam „ dives fundus, ad felices curationum exitus, ſub illa peſtis feritate, „ (*Maſſiliæ*) quæ eruditiſſimos hodie „ luſit mendentium conatus, præſentiſſimaque temſit remedia. Anne „ diſcriminis plus ab illo medicamine impendebat, jam præclaro felici ſuo curationum exitu, quam ab „ emeticorum, purgantiumque furiis, „ ſudoriferorumque incendiis, quibus tandem ultimum *Vale* dicendum fuit?

SE-

SECTIONIS II.

CAPUT NONUM.

VARIÆ QUÆSTIONES ET OPINIONES CIRCA PESTEM RECENSENS ET EXAMINANS.

§. I. *An Peſtis immediatum Dei flagellum? An in* Africa, *ac præprimis in Ægypto, ejus Natales? Num citra contagium affici Peſte homo poſſit? Ipſeque homo vera Peſte laborans, an alios ſemper inficiat? An naſci poſſit a Brutorum Peſte ea hominum? Numquid a ſolo metu; & quidem ſic, ut non feriat impavidos? Tandem an a ſordibus urbium, ædiumque?*

§. I. De vera origine Peſtis inquirentes Scriptores, haud minus Theologi, & Politici, quam Medici, 1mo quidem immediatum DEI,

DEI, vindicis malorum, flagellum eſſe, ex Hiſtoria *Davidis*, ex *Deuteronomio*, nonnullisque *Prophetarum* textibus, plures conficiunt. Hancque & Ethnicorum ſententiam fuiſſe Liber I. Iliad. *Homeri* docet. Fatemur OMNIPOTENTEM & comminatum populo prævaricanti peſtem eſſe, & immediate illam immiſiſſe; nondum id tamen evincit a DEO *immediate* immiſſas peſtes tot ſæculorum univerſas eſſe. Uti Peſtem, ita Famem, Bellumque atrox, inque prælio Fugam, Exilium, & alia, ingratæ, ac rebelli genti Iſraeliticæ, & comminatus DEUS, & executus eſt; communes tamen, & naturales horum cauſas intercurriſſe intelligimus, quæ id, quod DEUS vellet, efficerent; Annonæ caritatem apud vicinos populos, a quibus id frumenti, quod ſibi deeſſet, acquirere ſolebant, infelicioribus tem-

po-

poribus, & id genus pluribus conſimilibus; Principum idololatrarum peculiare in Judæos odium, mentem arrogantem, bellicoſamque: quibus cauſis poſitis, id, quod interminatus Dominus erat, conſequebatur; quod Homerus in *Græcorum* peſte pulcre expreſſit Διὸς δ' ἐτελείετο βȣλή.

2do In *Africa* quidem plurimi, hi autem in ejus magis Occidente plaga, illi in *Ægypto*, tetræ luis originem quærunt, quam commercii occaſione in viciniores, hincque in diſſitiores gentes, advectam arbitrantur. Judæorum cum *Africa*, ac potiſſimum cum *Ægypto*, quod vetitum tamen a DEO, commercium, multarumque *Europæ* peſtilentiarum Hiſtoria hujus ſententiæ probabilitatem admittunt, verum haud omne dubium tollunt; ut ſequentia docebunt. Ac tandem quid cauſæ dabunt, cur in illis pri-

mi-

migeniis locis & nata primum, & perennis ſit?

3^{tio} Ex laudatis prius ſcriptoribus haud plane ſingularis eorum opinio eſt, qui ejusmodi corruptionem in humano corpore naſci ſponte poſſe autument, ut citra vel minimum cum peſtiferis ſive hominibus, ſive rebus commercium, peſtis oriatur: *Diemerbroeckius*, Priſcorumque nonnulli, exempla narrant, quæ haud omnino improbabilem hanc ſententiam reddant: neque ſic nata alios infeciſſe videtur.

4to Quamquam centies obſervatum ſit Animalis cujusquam Peſtilentiam ejusmodi naturæ eſſe, ut in cæterorum Animalium nulla contagium tranſeat, inque hominem nullum; quia tamen nonnullæ peſtes certæ cujusdam beſtiæ ſint, quæ ab hac in beſtias alius atque alius ſpeciei, alias poſt alias, tranſmigrant, pariter etiam

peſtilitatem quorundam animalium in hominem & tranſire poſſe, & revera tranſiiſſe, cum aliæ ejus cauſæ non extarent, multi opinati ſunt, eque Peſte Brutorum, eam Hominum augurati. Incertam tamen hanc eorum ſententiam eſſe pag. 300. No. 1. poſt multos claros Viros cenſui.

5to Quamvis abſurda appareat, haud plane tamen ſolitaria ea ſententia eſt, quæ ita peſtem ſtatuat metu ſui naſci, ut homo, excuſſo plane eo, Peſti impenetrabilis foret. Antiquorum quorundam hanc ſententiam reſuſcitavit *Chriſtianus Langius*, *Rivinum* laudans, ut qui ante ſe hanc eſſet ſententiam tuitus.

Notemus opinionis *Langii* de *Cauſa proxima* peſtis a communi ſententia receſſum: cauſam enim proximam neque ab aëre peſtifero, neque a contagio, quacumque via contracto, verum,

rum, quod mireris, a *ſolo terrore peſtis* oriri arbitratur.

Carens *Rivini de Peſte Lipſienſi* anni 1680. opera, inveni tamen ejusdem Epitomen in *Act. Lips.* anno primo, ſcilicet 1682. Neque *Rivinus* hujus ſententiæ ſe eſſe parentem gloriatur, ſed eandem & *G. C. de Heredia*, in peſte *Hiſpalenſi*; & *Petri a Caſtro*, in peſte *Neapolitana*, *Romana*, *Genuenſique*; & *Joannis Imperialis* in peſte anni 1630. & *Gresleri* in peſte *Brunswicenſi*, tandem & *Hodgeſi* in *Londinenſi*, fuiſſe. Sed his omnibus antiquiorem ſcriptorem invenio, *Petrum Joannem Fabre*, ſeu *Fabrum*; qui in ſua Pathologia ſpagyrica non omnem quidem, ſed aliquam peſtem, mero terrori absque vel minima alia, ſeu aëris, ſeu contagionis admota cauſa, ſuos cenſet debere natales. Scribit in hoc opere Autor ſe longum amplumque

tractatum de Peſte anno 1638. edidiſſe, quem apud *Lindanum*, tot viri opera recenſentem, non magis quam ipſam hanc *ſpag. Pathologiam*, invenio: hanc poſſideo, non illam.

Gallicus Archiater *Chiconeau*, aliique cum illo, occaſione Peſtis *Maſſilienſis* hujus quoque opinionis fuerunt: quos refellere cl. *Hiſpanus* Medicus *Fornès*, ac potiſſimum Rev. *Muratorius*, conati ſunt. Ut vero pauca hiſce addam; cur toties contigit eadem affici vel intrepidiſſimos, ſeu Medicos Chirurgosque, ſeu Sacerdotes, ſeu Aſſiſtentes, qui centenis caſibus impune emerſi, demum, quemadmodum tot Hiſtoriæ fidem faciunt, ſic a peſte multentur, ut ea vel graviſſime decumbant, vel pereant? Quis Sapientum, cum *Langio*, infanti, recens nato, veram dabit a Peſte formidinem? Peſte afficitur tamen, inte-

teritque. Sagax ille Medicus & intrepidus & audaciſſimus, ut Peſti ipſi dominari videretur, apud *Williſium Lib. de febr. cap.* 13. *pag.* 69. annon Peſte demum periit ipſe? Notabilis Hiſtoria XXXVII. *Diemerbroeckii* eſt, &, quæ huc afferatur, digna: „
„ Eques notiſſimus *Schabbals*, homo
„ fortis, audax & maxime temera-
„ rius, peſte cum magna febre ac de-
„ bilitate correptus, Bubonem in in-
„ guine & tres Anthraces in corpo-
„ re habuit. A quibus omnibus ma-
„ lis cum optimi ſummi DEI auxilio
„ ſanatus eſſet, & jam rurſus foras
„ prodiret, nullas DEO gratias egit,
„ ſed ſatis impie gloriatus fuit, ſe
„ ipſa peſte nequiorem, & fortiorem
„ eſſe, atque nec Peſtis, nec Diaboli
„ ſpicula ipſum quidquam afficere
„ poſſe, imo ſe neque Peſtem neque
„ Diabolum curare. Audivit Altiſ-

„ ſimus impia impiiſſimi hominis ver-
„ ba. Quid fit? Poſtquam cum reli-
„ quis equitibus hoſtilia caſtra aliquo-
„ ties exploraſſet, (nam famoſiſſimus
„ erat Conductor, quem vulgo *Gui-*
„ *de*, alii *Gidſe*, appellant:) tandem
„ circiter quinta poſt perfectam ſana-
„ tionem hebdomade, rurſus de no-
„ vo peſte correptus eſt, & ante diem
„ ſextum victrici peſti duram ſubjecit
„ cervicem.

Nihil minus peſte metuebat Phar-
macopæus, Hiſt. LXXII. „ qui amu-
„ leto arſenicali munitus ſemper ince-
„ debat; puſtulam rubram inflam-
„ matam, ſine dolore, cum levi pru-
„ ritu in collo percepit, quæ mihi
„ aliquid mali ominari viſa fuit, ac
„ propterea ad tempeſtivum Antido-
„ torum uſum ipſum exhortabar.
„ Verum ille rem flocci faciebat, &
„ toto corpore optime valens, con-
„ ſue-

„ ſueta munia peragebat, bene ede-
„ bat, bibebat, ridebat, & hilaris
„ erat, nec quidquam mali ſuſpica-
„ batur, imo etiam me irridebat,
„ quod de periculo aliquo locutus
„ fuiſſem. In tali ſtatu circiter per
„ tres ſeptimanas vixit. Tunc de-
„ mum capitis gravitate, cordis an-
„ xietate, nauſea, & debilitate, in-
„ feſtari cepit. Aſſumto Alexiphar-
„ maco, cui præter cætera Lapidis
„ Bezoar orientalis integra dragma
„ admiſta erat, cum copioſius ſu-
„ daſſet, nihil quidem allevatus fuit,
„ ſed prædicta puſtula in perfectum
„ Carbunculum tranſivit. Poſtridie
„ febris vehementior evaſit, vires ad-
„ modum dejectæ ſunt, denique
„ morbi violentia omnium Antidoto-
„ rum vim ſuperante, poſt triduum
„ e vivis exceſſit.

Tandem nemo horum, quos nunc ex *Diemerbroeckii Hiſt. LXXVII. & LXIV.* enarrabo, peſtem metuit; ea tamen & impetitus, & mortuus eſt. „ Pater *Felicianus* Sacerdos, or-
„ dinis *Franciſcanorum* Monachus, vir
„ doctus, & humaniſſimus, peſte
„ correptus eſt, cui vix ulla manife-
„ ſta febris adjuncta erat, ut nec
„ alia gravia ſymptomata, præter
„ ſolam & ſummam anxietatem, qua
„ cor tanquam in prælo comprimi
„ dicebat. Poſt ſudorem copioſum
„ Alexipharmaco provocatum, duo
„ exiles Carbunculi in femore eru-
„ perunt, etiam dolor in inguine
„ perceptus eſt cum obſcuro quodam
„ tumore. Exhibui tria quatuorve
„ ſudorifera, & alia quoque antido-
„ ta intermedio tempore dedi, verum
„ his omnibus neque inguinis tumor
„ adauctus, neque anxietas quid-

„ quam-

„ quam imminuta eſt. Interea ta-
„ men vires egregie conſtabant, ac
„ valde parum dejectæ erant. Quar-
„ ta morbi die cum ipſum inviſe-
„ rem, totus veſtitus erat, & circi-
„ ter horæ quadrantis ſpatio mecum
„ per cubiculum deambulavit non ti-
„ tubante gradu, ſed fortiter, ac de
„ confidentia in DEO, de non ex-
„ timeſcenda morte, de maximo &
„ flagrantiſſimo ſuo hinc ad ſaluta-
„ rem patriam migrandi deſiderio,
„ multa notatu digniſſima loqueba-
„ tur. Poſtea inter deambulandum
„ monſtrabat mihi etiam ſex ſeptem-
„ ve Exanthemata purpurea, quæ in
„ brachio & pectore eruperant, &
„ rogabat qualesnam eſſent, & quid-
„ nam indicarent hæ maculæ? Re-
„ ſpondi eſſe mortis advenientis præ-
„ nuncias. Quo nuncio intellecto,
„ bonus ille Vir non minus gaviſus

„ eſt, quam gratiſſimo aliquo dono „ accepto, & ſtatim cum gaudio in „ hæc verba erupit: *jam liberabis ſervum tuum Domine, & videbunt oculi mei ſalutare tuum facie ad faciem. Fiat voluntas tua! Et, ſit nomen tuum benedictum in ſæcula!* Tunc ego ipſi in „ æternum vale dixi, atque diſceſſi. „ Poſtea retulerunt mihi adſtantes, „ qui illi inſerviebant, quod ſtatim „ poſt meum diſceſſum diceret: Sentio me ab ambulatione aliquantum „ delaſſari; & cum dicto lecti margini ſe impoſuiſſet ſedendo, atque „ illico quaſi in momento retrorſum „ ſupra lectum cadens, expiraſſet.

Ipſus autem *Diemerbroeckius*, qui hic fidem præprimis meretur, quod acatholicus, magni non faceret catholicos Sacerdotes, audiatur in nota ad hanc Hiſtoriam. „ Quod in „ hoc ægro, illud etiam in nonnullis

„ aliis

„ aliis animadvertimus; nempe in
„ quibusdam peſte laborantibus tan-
„ tam *coporis fortitudinem* usque ad mor-
„ tem fuiſſe, ut ambulantes, nec quid-
„ quam minus, quam mortem me-
„ tuentes, ſubito conciderint: ve-
„ rum in pauciſſimis tantam animi
„ fortitudinem, tantam in morte con-
„ ſtantiam, tantum Vitæ æternæ ex
„ intimo corde procedens deſiderium
„ obſervavimus, quantum in prædicto
„ Dno *Feliciano* & Socio ejus *Tiburtio*,
„ nec non Patre *Gregorio*, ejusdem
„ quoque ordinis Monacho; qui tres
„ ſummo cum gaudio mortui ſunt, to-
„ tumque mortis metum læta ſpe me-
„ lioris vitæ omnino extinxiſſe vide-
„ bantur. De Patre *Tiburtio* Hiſt.
„ LXIV. jam dixerat eum Virum eſſe
„ eruditione, humanitate, & vitæ pro-
„ bitate, excellentem, cui mortem in
„ peſte prædixerit. Quod nuncium

„ æger

„ æger cum maximo & incredibili gau-
„ dio excipiens, intra paucas horas,
„ tanquam ad nuptias iturus, lætus
„ obiit.

Pergit autem ſic in ſua Adn. *Diemerbroeckius*: „ Non omnes, qui Vitæ
„ æternæ gaudia prædicant, ad illa
„ feſtinant, ſed extrema neceſſitate in-
„ gruente, plerique diverticula quæ-
„ runt, & his, illisve mediis extre-
„ mam illam horam differre nituntur.
„ Sic Pater *de Bruyn*, Jeſuita doctus,
„ cum peſte correptus eſſet, maximo
„ mortis metu perculſus fuit, & tam
„ altum terrorem concepit, ut exhi-
„ bita remedia (quæ in nonnullis aliis,
„ ſic affectis, quid fors egiſſent) plane
„ nihil operarentur ad ſalutem: tan-
„ dem omnibus nihil proficientibus,
„ cum ab exanthematum eruptione
„ mortem ipſi prædicerem, tres qua-
„ tuorve exiguas pixides de colla pen-

„ du-

„ dulas manu prehendens, ac cum
„ indignatione irridens, dicebat: o
„ inania fulcra, in quibus confiſus ſum!
„ Quid jam mihi prodeſtis? Et paulo
„ poſt cum magna deſperatione obiit,
„ immemor verſiculi
„ *Fer facilis, quod fata ferunt: ſi ferre*
„ *recuſas,*
„ *Ipſum te crucias, nec minus illa trabent.*

Igitur cum Schola univerſa lubenter admittimus formidine a peſte eam & facilius contrahi, & difficilius tolerari; minime vero paucorum illorum opinionem, qui in tanta luce veritatis cæcutire velint, peſtilentiam metu unice contrahi, intrepiditate autem, fidenteque animo, evitari ſtatuendo, amplecti poſſumus.

6to Anglus Scriptor, cui *Ingram* nomen, aute 17. abhinc elapſos annos de Peſte Tractatum edidit, quo peſtium, a pluribus retro ſæculis *Auglos* ador-

adortarum, hiſtoriam tradens, Luis hujus natales in *Thracia* & *Africa* quærit, Vento auſtro humido ibidem naſci, boreaque extingui cenſet, & inde contagium, mercimoniis arcte incluſum, in *Angliam* toties illatam eſſe agnoſcit; at vero cum cauſa tunc temporis exiſteret, quæ ad peſtem contagione advecta contrahendam prædiſponeret, eaque cauſa nunc deficeret, morbum non ultra *Anglos* invaſiſſe, nec facile invadere ultra poſſe, aſſeverat audacter. Hocque ſic explicat, ut perpetuum eſſe ſtatuat contagionis afflatum, miaſmate in locis, quotannis affectis, adeo intime cum multis mercimoniis compacto, commiſto, ac confuſo, ut earundem cum retardatio, tum expiatio, quæ per 40 dies fit, inepta prorſum ſit, quæ inde totum contagium extricet: ut ſecundo bene conſiderandas eſſe arbitretur urbis

Lon-

Londinienſis quondam & parvitatem, & ſorditiem; ejusdemque poſt ultimam peſtilentiam amplificationem, munditiemque: unde concludit hominum urbiumque majore munditie id conſequi oportere, ut, licet & ventus auſtralis humidusque ſæpius in *Anglia* dominetur, & indelebile contagium ex infectis peſtilentia plagis aſſiduo adſit, peſtis tamen à plus quam ſæculi ſpatio ignota *Londinenſibus* eſſe debuerit.

Sorditiem hominum, urbium, ædiumque, & in conſciſcendis ſibi morbis, & in perferendis, iniquam poſſe noxiamque eſſe, inficias non ibo: at vero hanc eſſe prædiſponentem Peſtilentiæ cauſam præcipuam, ac ferme unicam, minime inde conſequi, quis non videat? Rogare licebit Autorem primo An ceteræ *Britannicarum* Inſularum, reliquarumque Nationum civitates, pariter & amplificatæ fuerint, &

ma-

majore munditie cultæ? Hoc demonſtrandum fuiſſet, priusquam hæc concluſio formaretur. *Secundo* annon noverit *Batavorum* eam ab omni tempore munditiei Veſtium, Ædium, Platearum, Templorumque culturam, ut hanc immodicam eſſe conquerantur extranei? Atqui Peſtis in illa gente tam crebra fuit, ut qui eandem ibi conſcripſerint Medici, bis terve renatam ſua ætate viderint. Ergo mundities non aufert prædiſponentem ad peſtem cauſam.

Atque ita hanc operoſam de Peſte ſectionem abſolvo, DEO TRIUNO conſecro, Patriæ dedico, calamitoſis temporibus ut proſit exopto.

F I N I S.